BAPTISTÆ

MANTUANI

CARMELITÆ

ADOLESCENTIA,

SEU

BUCOLICA.

Brevibus *Jod. Badii* Commentariis illustrata.

His accesserunt *J. Murmelii*, in singulas Eclogas argumentum, cum annotatiunculis ejusdem in loco aliquot obscuriora.

Accessit & Index, non ille vetus & indigestus, sed novus omnino, ac locupletior multò.

Opera *Barth. Laurentii.*

LONDINI,
Excudebat *T. B.* pro Societate Stationariorum, M DC XCVII.

BAPTISTA MANTUANUS

CARMELITA,

PARIDI CÆRESARIO

S. P. D.

AUdi, ô Pari, ænigma perplexum, quod Oedipus ipſe non ſolveret. Ego quinquagenarius, & jam conſeneſcens, adoleſcentiam meam reperi; & habeo adoleſcentiam ſimul & ſenectam. Sed nè longâ ambage te teneam, nodum hunc diſſolvo. Anno præterito, cùm Florentiâ rediens, Bononiam perveniſſem, intellexi apud quendam literatum virum eſſe quendam libellum meum, quem olim ante religionem, dum in gymnaſio Paduano philoſophari inciperem, ludens excuderam, & ab illa ætate *adoleſcentiam* vocaveram. Carmen eſt Bucolicum, in octo Eclogas diviſum, quod jamdiu tanquam abortivum putabam abolitum. Ubi id reſcivi, Saturninâ fame repentè ſum percitus, & cogitavi quonam pacto poſſem proli meæ inferre perniciem. Juvantibus ergò amicis, libellum mihi vendicavi, ut perderem, quem ſuſpicabar erratis non poſſe non ſcatere: at ubi intellexi, & alia quædam exemplaria ſupereſſe, viſum eſt præſtare, hoc quod vendicâram emendare, emendatúmque edere, ut ejus editione, cætera, quæ continent multa nimis juvenilia, deleantur. Hoc igitur ſic caſtigatum, duabus aliis Eclogis, quas in religione luci, in

cundulam hanc lectiunculam, qua, tanquam ludo quodam blandulo, sed liberali, lassum legendo reparetur ingenium. Omnes autem penes quos immatura illa sunt exemplaria quæ dixi, rogatos volo, ut si quid unquam fuit eis dulce meum, confestim exurant, nec ullo pacto supersesse permittant. Accipe ergo, Pari suavissime, libellum & autorem; & ambobus, tanquam rebus tuis, tuo deinceps utaris arbitrio. Vale.

Calend. Septem, Ann. MCCCCXCVIII.

Anno-

Annotatiunculæ aliquot in ſubſequentem librum, ex Epiſtola quadam *J. Murmelii*, ad *Paulum Ruremundenſem.*

SED ut (inquit) *ex ordine à te quæſitis reſpondeam, hac accipe: In tertia Eclogâ, quod Thracium Hebrum Orphea fleviſſe dicitur, recte ais, id tibi ex quarto Georgicôn Virgilii non conſtare; cum ibi non Orphea, ſed ejus uxorem Eurydicen Hebrus fleviſſe dicatur. Adducendum itaque fuit teſtimonium Ovidii ita ſcribentis:*

Te mœſtæ volucres, Orphei, te turba ferarum,
Te rigidi ſilices, tua carmina ſæpe ſecutæ
Fleverunt ſylvæ, poſitis te frondibus arbos
Tonſa comas luxit, lacrymis quoque flumina dicunt
Increviſſe ſuis.

Hîc enim per flumina, *Thraciæ fluvii, & cum primis Hebrus (quod ſequentia indicant) ſignificatur.*

Venio ad patinam Æſopi, cujus mentio fit in quinta Eclogâ. Qualis autem ea fuerit, docet Plinius in decimo naturalis hiſtoriæ, cap. 51. *hiſ verbis*; Maxime tamen inſignis eſt in hac memoria, Clodii Æſopi tragici hiſtrionis patina, ſexcentis ſextertiis taxata: in qua poſuit aves cantu aliquo, aut humano ſermone vocales, nummis ſex ſingulas coemptas, nulla alia inductus ſuavitate, niſi ut in iis imitationem hominis mandaret, ne quæſtus quidem ſuos reveritus, illos opimos & voce meritos: dignus prorſus filio, à quo diximus devoratas margaritas. Non ſit tamen (ut verum fatear) facile inter duos judicium turpitudinis, niſi quod minus eſt, ſummas rerum naturæ opes, quam hominum linguas cœnâſſe. *Hactenus Plinius. Tertio loco quæſitum eſt, ſuper illud ſextæ Eclogæ.* Nec nemus Ægeriæ ſuni pes, nec vi- bonus urbem, *cur Ægeriæ nemus, quod ab Arici a non procul abeſt, equi defugiant. Hujus rei cauſam apud Græcos Callimachus (teſte Servio) tradidit, apud noſtros verò Ovidius in* 3 *Faſtorum inquit*;

Vallis Aricinæ ſylva precinctus opaca
Eſt locus, antiqua religione ſacer.

Hic latet Hippolytus loris distractus equorum,
Unde nemus nullis illud aditur equis.

Et axte Ovidium, Maro in septimo Æneidos;

Unde etiam templo Triviæ, lucisque sacratis
Cornipedes arcentur equi, quod littore currum
Et juvenem monstris pavidi effudêre marinis.

Præterea cognoscere cupis quem accipiendum censeam per Nursinum senem *in octava Ecloga, cujus fato juga* inclyta *dicuntur Senex hic, divus pater Benedictus intelligendus est, qui in Nursia, vel civitate Piceni, vel Provinciæ ortus, monasterium condidit primùm in monte aliquo regionis illius; deinde cum religionis fratribus in Cassenium montem migravit, ibique Apollinis fano in divi Joan. Baptistæ sacullum commutato, virtutibus, miraculisque claruit; & tandem vitâ defunctus, ibique in sacello prædicto sepultus, juga illa montana immortali nominis sui memoriâ illustravit. Postremò rogas, quanam modo defendatur Latinitas orationis illius in Ecloga nona*: Hæc armenta quibus caput à tellure levatur Altius, & cui sunt longa internodia crurum. *Mirari enim antecedenti pluralis numeri subjectum alterum pluralis numeri, alterum singularis relativum. Scito igitur figuratam esse poëtæ locutionem. Teste namque Prisciano, lib. 17. diversi interdum numeri construuntur Salust. in Catalinario.* Interea servitia repudiabat, cujus initio ad eum magnæ copiæ concurrebant. *Cujus enim singulari ad rem retulit*, id est *cujus res*, viz. *servitiorum. Tibullus*; Vos quoque abesse procul jubeo, discedite ab aris Cui tulit hesternâ gaudia nocte Venus. *Cui subintellige* turbæ, *vel* multitudini. *Ita & hic, Cui gregi armentorum, vel armento, Hacten. Murmelius.*

ADELON.

Totum hoc poema constat dramatico genere. Nam autor nusquam loquitur, nisi pastorali personâ assumptâ, quam, ut inquit Badius, interdum sub Candidi *nomine assumit, &c. Contendit idem Badius, pastorale decorum sermonisque Bucolici tenuitatem hic magis anxiè observatam, quàm in Marone. Qualitas carminis, hexametra Bucolica, stylus gracilis, Bucolicæ congruens; personæ ferè argumenti nomen sortiuntur.*

BAP-

BAPTISTÆ MANTUANI CARMELITÆ THEOLOGI, ADOLESCENTIA,

In decem Eclogas divisa.

Ad PARID CÆRESARIUM ECLOGA I.

De honesto amore, & felici ejus exitu, inscripta FAUSTUS.

JOAN. MURMELII argumentum.

Antiquos repeti vult Fortunatus amores.
Obsequitur Faustus, referens connubia læta.

COLLOCUTORES

Fortunatus & Faustus.

Fauste, precor, gelidâ quando pecus omne sub umbrâ
Ruminat, antiquos paulùm recitemus amores;
Ne, si fortè sopor nos occupet; ulla ferarum,
Quæ modò per segetes tacitè insidiantur adultas,
Sæviat in pecudes. Melior vigilantia somno.

Fauste, precor, &c.] Hæc prima Ecloga *De honesto amore & felici ejus exitu* inscribitur, non sine ratione. Nam licèt nondum religionem professus, hæc veluti ingenii sui præludia composuerat, ad poesim haud dubiè natus autor, tamen quia nè tunc quidem quidquam inhonestum, aut concipere, aut edere voluisset, nunc cùm recognosceret, si offendisset, nimirum rejecisset. Proinde, nè si de amoribus titulum quispiam severus religiosus lectitans aufugeret, inscripsit de amore honesto, quo revera nihil est homine dignius. Hic autem amor honestus describitur, quia affectione matrimoniali initus. Additur autem, *& felici ejus exitu*, ut eos qui amare volent, ad honestum amorem invitet; quippe cujus felix est exitus. Nam de lubricis

bricis & inhonestis fere dicitur à compatriota ejus, in consimili opere,-- *Et quisquis amores Aut mauit dulces, aut experietur amaros.* Personæ, ut in præambulis diximus, etiam hic ab officio & rebus denominantur, Fauſtus, & Fortunatus. Nam utrumque in bonum sonat, ut *Fortunate senex*, &c. Et, *O fortunatos nimium, bona si sua nôrint, Agricolas!* Et rursus, *O fortunati, quorum jam mœnia surgunt!* Præterea, *Fortunatus & ille deos qui novit agreſtes.* Fauſtus autem, si ad vocem audire lubet, videtur quasi fautus, aut favore actus, aut favore stans. Ordo, quem hon ubique (quia opus non erit) repetemus, hic est: *O Fauſte quando*] id est, quandoquidem, *omne pecus ruminat*] id est, remanet prius in ventrem immissa, *sub umbra gelidæ*] id est, temperie frigida (Persius autem dicit, *Et patula pecus omne sub ulmo est*) *precor, recitemus amores antiquos*] id est, honestos, quales erant antiquis. Unde Phavorinus apud Gel. lib. 1. cap. 10. ad juvenem nimis antique loquentem, *Sed antiquitatem tibi placere ait, quod honeſta, bona, sobria, & modeſta sint: Vive ergo moribus præteritis, loquere verbis præsentibus,* Antiquum etiam solet accipi pro *chare*, quod amici & vina, & cætera id genus, ut quæque veterrima, ita chariſſima nobis esse soleant. Unde Macrob. in 1. Saturn. *Hinc est quod mihi quoque inſtitutione tua nihil antiquius æſtimatur*, &c. Veruntamen hic potius accepere pro *honeſtis*, & *antiquis congruentibus.* Id autem epitheton decenter additur quod sine eo Servius velit amores lubricos dici. Nam qui honestatis & religionis est, numero unitatis effetri solet. Veruntamen amores etiam honestos dici testatur Cicero in Offic. hic dicens, *Faciem honeſti vides, quæ si oculis cerneretur, mirabiles amores (ut ait Plato) excitaret ſapientiæ.* Recitemus ergo amores antiquos Ne si forte *sopor*] id est, profundus somnus, *nos occupet*] videlicet, oscitantes, *vila*] id est, quævis ferarum quæ insidiantur modo tacito per segetes *adultas*] id est, maturas, *sævit in pecudes*] quod docet Maro in Culice. *Vigilantia* scilicet est, *melior somno*] Generale Agadium quo sententiam confirmat,

Antiquum.

Sopor.

Adulta ſeges.

Fauſt.

Faust. *Hic locus, hæc eadem sub qua requiescimus arbor,*
Scit quibus ingemui curis, quibus ignibus arsi,
Ante duos, vel (ni memini mal.) quatuor annos.
Sed tibi, quando vacat, quando est jucunda relatu,
Historiam, prima repetens ab origine, pandam:
Hic ego dum sequerer primis armenta sub annis,
Veste solo strata, sedi, jacuique supinus,
Cum gemitu & lacrymis mea tristia fata revolvens:
Nulla quies mihi dulcis erat, nullus labor, ægro
Pectore: sensus iners, & mens corpore sepulta,
Ut stomachus languentis erat, quem nulla ciborum
Blandimenta movent, quem nulla invitat orexis.
Carminis occiderat studium: Nam nulla sonabat
Fistula disparibus calamis; odiosus & arcus,
Funda odiosa, canes odiosi, odiosa voluctum
Præda; nucum calices cultro enucleare, molestum;
Texere fiscellam junco, vel vimine piscem
Fallere, scrutari nidos, certare palæstrâ,
Sortiri digitis, res in jucunda, voluptas
Magna prius, tanti dum mens erat inscia morbi:
Colligere agrestes uvas, & fragra perosus,

Hic locus] Sermo est, ut dixi mere pastoralis, & ita aptus ac proprius. *Scit quibus ingemui curis*] Testimonio rem firmat, & ad tela Cupidinis alludit, quia altera manu tela, altera gestat flammas. Unde Maro Mantuanus, *At regina gravi jamdudum saucia cura, Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.* Nam vulnus telo fit: unde *saucia curis* dicta. Nam cura secundum Servium dicitur, quod corurat. Quocirca hic bene dicit, *Ingemui*] id est, intus & in præcordiis, vel multum ingemui curis; quia *Res est solliciti plena timoris amor. Quibus ignibus*] Quasi dicat, flagrantissimis, aut cæcis: ut ille, *Et cæco carpitur igni.* Ignis autem aliquando *amor* dicitur: ut, *Si quos aut Phyllidis ignes, Aut Alconis habes laudes.* Aliquando *amatus*: ut, *At mihi sese offert ultro meus ignis Amyntas. Vel, ni memini*] quod factum non censet, quia *meminerunt omnia amantes.* Quando] id est, quandoquidem,

Cura.
Ingemere.
Ignis.
Quando.

Jucunda

Fucunda relatu] id eſt, dum refertur, & recenſetur, vel ut referatur. Eſt autem poſterius ſupinum, quod eo modo cum omnibus adjectivis conſtrui docet Valla. *Prima repetens ab origine*] Maronianum eſt. *Sub primis annis*] quia primus furor amorum graviſſimus eſt, cùm inexperta exerceat pectora. *Veſte ſolo*] id eſt, per terram, *Stratus.* *Stratâ*] id eſt, extensâ. Dicitur etiam ſolum ſterni floribus. *Sedi*] id eſt, reſedi defeſſus. *Dum ſequerer*] id eſt, ſequi deberem. *Facuique ſupinus*] quod amantis eſt. *Sen-* *Iners.* *ſus iners*] id eſt ſine arte & induſtriâ. *Mens torpore ſepulta*] id eſt, hebetata torpore ex languore orto, *Ut ſtomachus languentis erat Quem*] ſcilicet ſtomachum, *Nulla* *Orexis.* *invitat orexis*] id eſt, nullus appetitus, aut nullus vomitus, ſive ructatio. *Orexis* enim Græcum eſt, & idem eſt quod *appetitus*. Ex vomitu autem appetitus naſcitur: unde etiam apud Plinium in Epiſtola pro *vomitu* accipitur. Errant autem qui Latinè *oris exitum* interpretantur. Nam *os oris* primam producit; hoc autem corripitur, ut hîc, & à Juvenal. Sat. 6. *Rabidam facturus orexim*: & Sat. 11. *Hinc ſurgit orexis, Hinc ſtomacho bilis. Carminis occiderat ſtudium.*] Commemorat ferè quæ paſtorem oblectare ſolent, & primùm fiſtulam: de qua Æneid. 3. de Polyphemo loquens, ait Maro, *Solaménque mali de collo fiſtula pendet. Diſparibus calamis*] Emphaticôs quidem dicit: nec etiam artificioſiſſima, aut eſt diſparibus calamis compacta; ut in Bucol. Maro, *Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis Fiſtula*, Et alibi, *Aut unquam tibi fiſtula cerâ Juncta fuit?* Nam ut alibi dicit, *Pan primus calamos cerâ conjungere plures Inſtituit. Odioſus & arcui*] Plus eſt quàm ſi ejus ſtudium occideret. Id autem paſtorale ſtudium eſt, &, ut illud, *& figere cervos*, etiam de venatu intelligi poteſt. *Funda odioſa*] quâ ſe pubes ruſtica ad futuram militiam exercere ſolebat. *Nucum calices*,] *Calices.* *Enucleare.* id eſt, teſtas. *Enucleare*] id eſt, nucleis evacuare, & nucleos extrahere; ſicut exoſſare. *Texere ſiſcellam*] id eſt, vas vimineum. Maro in Alexi; *Quin tu aliquid potius quorum nunc indiget uſus, Viminibus mollique paras intexere junco.* Et in fine Bucolicorum, *Dum ſedet*

& gracili fiſcellam texit bibiſco. Eſt autem diminutivum fiſcina, de qua Georg. 1. *Nunc facili rubeâ texatur fiſcina virgâ. Vel vimine*] id eſt, tenui perticâ, ſeu virgâ. *Seruari nidos*] Maro; *Parta meæ Veneri ſunt munera; namque notavi ipſe locum, aeriæ quo congreſſere palumbes. Certare palæſtrâ*] curſu & luctâ. *Sortiri digitis*] id eſt, micare, qui Italorum eſt ludus. Erigit autem micantium uterque quot vult digitos, & divinat, quot ſint ambobus erecti; & qui prior nunciat, depoſitum ſortitur. *Agreſtes uvas, &c.*] labruſcas, & fraga humi naſcentia. Virgil. *Qui legitis flores, & humi naſcentia fraga.* *Vimem.* *Sortiri digitis.* *Agreſtes*

Mœrebam, ut paſtu rediens Philomela, cibúmque
Ore ferens natis, vacuo ſua pignora nido
Cùm ſublata videt, roſtro cadit eſca remiſſo,
Cor ſtupet, & contra nidos ſuper arboris altæ
Fronde ſedet, plorans infelices hymenæos:
Seu veluti amiſſo partu formoſa juvenca,
Quæ poſtquam latos altis mugitibus agros
Complevit, reſidens pallenti ſola ſub umbra,
Gramina non carpit, nec fluminis attrahit undam.
Sed quid circuitu pario tibi tædia longo?
Dum ſequor ambages, & verba & tempora perdo:
Summa hæc, vitales curas invitus agebam.
Quòd ſi fortè volens cognoſcere ſingula, dicas,
Fauſte, quis in Syrtes Auſter te impegerat iſtas;
Me mea (verum etenim tibi, Fortunate, fatebor)
Me mea Galla ſuo ſic circumvenerat ore,
Ut captam pedicis circundat aranea muſcam.
Namque erat ore rubens, & pleno turgida vultu;
Et quamvis oculo penè eſſet inutilis uno,
Cùm tamen illius faciem mirabar, & annos,
Dicebam Triviæ formam nihil eſſe Dianæ.

Mœrebam, &c.] Similitudinem affert, qua res ſit clarior, ſed ruſtico non impertinentem. *Paſtu*] nomen eſt, ut ſit è paſtu ſeu paſturâ: Nam poſteriora ſupina non ponunt periti cum verbis de loco quod tamen imperitorum præcipit manus. *Ore ferens*] Virg. de apibus. *Paſtus.*

Ore

Ore ferunt dulcem natis immitibus escam.

Philomela] dicitur luscinia: ea autem querula fingitur propter amissam linguam, ut in Buc. Virg. dici solet *Quis illi Philomela dapes.* Legunt autem alii Philomella, non simplici l. quia melos primam corripit; ut si amatrix dulcis cantûs. Nihil enim artificiosius canit, ut autor est Plinius, dicens, *Est luscinijs diebus atq; noctibus continuis quindecim cantus, densante se frondium germine. Mira profecto res est quod tanta vox in tantulo corpusculo sit, tam pertinax spiritus, & musicæ perfectæ modulatus sonus. Certant inter se, & victa morte quiescit, prius vita, quam cantu deficiens. Audit disciplinam attente & corrigit: Propter hæc pariu illis, ac servis pretia erant. In ore Stesichori præcæ adhuc infantis cecinit,* &c. Alii vero Philomena per n legunt. *Rostro remisso*] id est, non amplius escam tenente. Negant autem rostrum dici nisi sit incurvum. *Super arboris altæ fronde*] antique, ut Maro, *Fronde super viridi, & gemina super arbore sidunt.* Nam nunc, *super frondem*, dicimus. Volunt præterea, *super* dici, ubi res contingitur; *supra*, ubi distantia est. *Plorans*] id est, conquerens. *Hymenæus*] id est, nuptias, in quibus Hymenæus à Græcis invocari solet, ut Thalassio à Latinis; quod in Epithalamiis, id est, carminibus nuptialibus, videre est: ut autem docent Donatus & Servius, Hymenæum quidem Liberi & Veneris filium dicunt esse, qui primus certas nuptias instituerit, ideoque per laudem cantari in virginalibus nuptiis ob hujusmodi meritum. Alii virum fortem Atticum, qui raptas prædonibus virgines, oppressis latronibus patriæ restituerit. Hinc etiam, inquit Servius, apud Romanos Thalassio invocatur. Cum enim in raptu Sabinarum plebeius quidam raptam pulcherrimam ducere ne ei auferretur abaliis, Thalassionis cujusdam nobilis esse simulavit, cujus nomine fuit puellæ tuta virginitas. De qua re Liv. lib. 1. decadis primæ est autor. Plura tamen & quædam his diversa, apud Plutarchum legas: Alii, inquit Donatus, quod Hymen dicatur membrana quædam, qua est munita virginitas, quæ primo disrumpitur coitu. Hymenæum

Rostrum. *Super.* *Supra* *Hymenæus.* *Hymen.*

menæum dictum putant. Alii hymnum vocari virginalium nuptiarum. Ergo ſic accipe Hymenæum in nuptiis, quemadmodum in funere vel in ſacris hymnum. Ter. in Adelph. *Verum hæc mihi mora eſt, tibicina, & hymenæum qui cantent.* Hæc ille. Hic autem accipitur pro conjunctione quaſi nuptiali: *Seu veluti*] alia ſimilitudo ruſticis congrua. *Gramina non carpit*] Sic Maro, *Vlla neq; amnem Libavit quadrupes, nec graminis attigit herbam. Dum ſequor ambages*] id eſt, dubios & longos verborum circuitus & involucra: ab *ambigo*, quod eſt *circumago*. Maro, *Non hic te carmine ficto, ſive per ambages, aut longa exorſa tenebo, Vitales auras*] *ſic* Æneid. 1. *Si veſciiur aura Ætheria, nec adhuc crudelibus occubat umbra. Quis auſter?*] quivis ventus importunus. Maro, *dare claſſibus auſtros.* Eſt autem meridionalis, teporo corrumpens: unde amoribus quadrat. Maro, *Eheu! quid volui miſero mihi? perditus auſtrum Floribus, & liquidis immiſi fontibus apros.* Corrumpentem opſonia, docet Juvenalis. *Et properat, velut urgeat auſter. Syrtes*] ſunt loca arenoſa, habentia vada brevia; in quæ ſi inciderint naves, evelli nequeunt: de quibus Maro, Æneid. 1. *In brevia & Syrtes urget.* Sunt autem in Getulia. Æneid. 6. *Hunc ego Getulis agerem ſi Syrtibus exul.* Hinc metaphoricôs aut allegoricôs pro inextricabilibus amorũ nexibus. Nam qui amant quod obtinere nequeunt, lupum auribus tenent; cum n q; tenere, neque dimittere compotes ſint. *Impegerat*] ab impingo, nam pango etiam pegi facit. *Iſtas*] tuas & viles. Pertinet enim iſte ad ſecundam perſonam, & ad contemptum. Maro, *Aut quid petis iſtis? Me mea Galla*] in Juvenale etiam tenuis clientis uxor. *Galla mea eſt*, inquit; *Profer Gallæ caput* &c. *Suo ore*] formoſitate oris. *Pedicis*] laqueis & vinculis pedum ſicut manicæ ſunt manuum vincula. Georg. 1. *Tum gruibus pedicas, & retia ponere cervis: Auritoſq; ſequi lepores, tum figere damas.* Et Æneid. 2. *manicas, atque arcta lavari Vincla jubet Priamus.* Eſt etiam manica, manuum & brachiorum tegumentum. Idem, *Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ. Et pleno turgida vultu*] Ter, *fucci plena*, ſed id urbanius: Nam

Ambages. *Auſter.* *Syrtes.* *Iſte.* *Pedica.* *Turgidus.*

Nam turgida, id est, inflata non suo pingui, non nisi rusticis placet; ut & *luscâ*] id est, altero oculo capta. Sed dicit *penè*, ut non merè luscam, sed pætam, id est, tremulis oculis putes. Nam & Venus pæta dicitur. *Luscum.* *Trivia.* *Diana Trivia*] id est, tres vias habentis; in cœlo, ubi Luna dicitur; in silvis, ubi Diana venatrix; & apud inferos, ubi Proserpina. Quod fingitur, quia Lunæ lumen nunc superis, nunc inferis, nunc nobis conspicitur. Legi posset *Dicebam*] id est judicabam in animo meo, *nihil esse*] videlicet ad hanc nostram.

For. *Ludit amor sensus, oculos præstringit, & aufert*
Libertatem animi, & mirâ nos fascinat arte.
Credo, aliquis dæmon subiens præcordia flammam
Concitet, & raptam tollat de cardine mentem;
Nec Deus (ut perhibent) amor est; sed amaror, & error.

Ludit amor sensus] Interloquitur Fortunatus, nè durior fit perpetuus tenor unius. *Ludit*] id est eludit. *Oculos præstringit*] Unde præstigiæ & præstigiatores, qui Mercurium principem habent. *Fascinat*] id est, illigat quasi fasce, quodam incantamento. Maro; *Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos. Aliquis dæmon*] id est, vafer spiritus *Præcordia*] id est, membranulas cor cingentes, in quibus sunt affectiones, seu passiones animorum. *Concitet*] à concito frequentativo, id est, provocet aut commoveat. *De cardine*] de stabilitate & firmitudine sua. *Nec Deus*] Maro; *Nunc scio quid sit Amor, duris in cotibus illum Ismarus, aut Rhodope aut extremi Garamantes; Nec vostri generis puerum, nec sanguinis edunt. Amaror*] id est, amaritiès, amaritas, seu amaritudo: ab amaro dicitur.

Fascinare. *Præcordia.* *Concitare.* *Cardo.* *Amaror.*

Faust. *Adde, quòd optaris nec spes erat ulla potiri,*
Quamvis illa meo misserata faveret amori,
Monstrarentque suos oculis ac nutibus ignes.
Nam quocunquè isset, semper comes aspera, semper
Nupta sequebatur soror, & durissima mater.
Sicque repugnabant votis contraria vota.
Non secus ac muri catus: ille invadere pernam
Nititur, hic rimas oculis observat acutis.

Adde

Adde, &c.] Docet quomodo in Syrtes incidisse probetur. *Non secùs*] id est, non aliter. *Ac*] id est, quàm, scilicet repugnat. *Catus*] id est, felis, animal revera *Catus*. *Canum*, id est, vafrum & callidum: & corripit catus priman; unde perit, simplex scribitur. Horatius 1. carminum. *Voce formasti catus & decore.* Veruntamen multi, quando accipitur pro animali, per te duplex scribendum putant. *Perna*] à pede dicitur secundum Varronem, quasi sit pes porcinus cum carne: præcipuè priores pernas vocant, posteriores verò petasones. *Rimas*] id est, fissuras, è quibus mus exiliat. *Perna*. *Petaso*.

For. *Qui satur est, pleno laudat jejunia ventre:*
Et quem nulla premit sitis, est sitientibus asper.

Iterum interloquitur Fortunatus, cujus dictum si ad durissimam matrem respicit, sensus est, matrem jam saturatam amoribus, non ignoscere filiæ amare incipienti: Si ad catum, illum invidere muri, aut sorici famelico, cùm satur sit; quia tunc præcipuè venatui intendit, cùm contrà faciat canis.

Faust. *Tempus erat curvâ segetes incidere falce,*
Et latè albebant flaventibus hordea culmis:
Affuit (ut mos est) natis comitata duabus,
Collectura parens, quæ præterit hordea messor.
Ignorabit enim vel dissimulabat amorem.
Dissimulâsse puto, quoniam data munera natæ
Noverat, exiguum leporem geminásque palumbas.
For. *Pauperies inimica bonis est moribus, omne*
Labitur in vitium, culpæ scelerumque ministra est.
Faust. *Farra legens ibat mea per vestigia virgo,*
Nuda pedem, discincta sinum, spoliata lacertos,
Ut decet ætatem, quæ solibus ardet iniquis:
Tecta caput fronde intortâ: quia sole perusta
Fusca fit, & voto facies non servit amantum.
Fem virgo vicina meo laterique propinqua,
Sparsa modò delapsa manu frumenta legebat,
Quæ celare suam, nec vincere fœmina curas.

Nec

Nec differre potest: tantum levitatis in illa est.

For. *Quisquis amat, levis est; nec fœmina sola, sed ipsi*
Quos labere, & præstare alia mortalibus aiunt;
Quos operis laus fulgenti munice clarum;
Quos vidi clarus regali incedere passu.
Tu quoque fis affectus eras, dementior illa,
Forsitan & levior: virgo dura, parva legebas,
Astu parva dabas; dic, quæ dementia major?
Perge, opus si barbii aliquando tangere saporem.

Tempus erat curvis segetes incidere] Græce & dulces, ut rustico comprit. Nam Latine dicas, tempus incidendi autoribus Servio & Valla. Virgilius tamen Æneid. 2. dixit, *Sed si tantus amor casus cognoscere nostros. Colligitur parens*] Hic locus videtur sumptus ex Ruth. *Pauperies inimica bonis & moribus*] ita rusticis visum est, quibus nondum intellecta deorum munera, aut quia indigentem difficile est bene operari, aut revera quia per paupertatem contingit male de læ munera accipere, quæ divitibus essent restituenda. *Omne habitur in vitium*] Sic Comicus, *Inopia, & cognatorum negligentia coacti.* Et poëta *Ita ut ingenium est omnium hominum pronum & præceps à labore ad libidinem.* Est quidem hæc sententia rustico digna. Nam neque pauperiem vitium est, neque in vitium impellit, si eam ferre novimus; quin munus deorum a Lucretio recte dicitur, sed nondum intellectum. Verum quia proclives sumus ad libidinem, nostro non paupertatis vitio sæpe peccamus: unde Prov. 30. *Ne egestate compulsus furer, & pauperem nomen Domini.* Et tamen idem dixit, *Paupertas, & honestas à Deo sunt.* Dicimo ergo paupertatem in spiritu bonum, sed difficilem ejus usum.

Pauperies. Pauperies proprie accipitur pro damno, ut si quadrupes dictum a pauperiem faciat dicatur. *Nuda pedem*] Græcæ & poeticæ locutiones sunt. Maro Æneid. 1. *Nuda genu nodoq; sinus collecta fluentes*: sunt autem oratoribus vitandæ. *Sponte mea*] Sic & Booz ipse Ruth fieri præcipit. *Clavus*] Vestis est Senatorum Romanorum. *Murex*] conchylii genus est, e cujus sanguine fit purpureus color. *Dic, quæ dementia*] In prosa potius dixero, *mira vel*

Faust. *Continuo aſpiciens ægre tulit aſpera mater,*
Et clamans, quo, dixit, abis? cur deſeris agmen?
Galla veni: namque hic alnos prope mitior umbra,
Hic tremulas inter frondes immurmurat aura.
O inviſa meis vox auribus! Ite, precabar,
Ite (malum) venti celeres, diſpergite vocem.
Si quis paſtor oves ad pinguia paſcua ducat,
Et vetet adductas præſens decerpere gramen;
Vel ſi jam paſtas potum compeſcat ad amnem,
Et ſitibundo ori ſalientem deneget undam:
Nonne importunus, naturæ inimicus, & excors?
Illa mihi vox viſa Jovis violentior ira,
Cum tonat, & pluvium terris iraſcitur aer.
Non potui, & volui frontem non flectere: virgo
Demiſſi in cilium de ſub velaminis ora
Me aſpiciens, motis blande ſubriſit ocellis.
Id cernens iterum, natam vocat improba mater:
Galla operi magis intendens, audire recuſat;
Ut pede, ſic animo ſequitur. Tum providus ipſe
(Namque dolos inſpirat amor, fraudeſq; miniſtrat)
Nunc cantu, nunc ſolicitans clamore merentes,
Velamenta dabam ſceleri; quo credere poſſent
Et ſoror & mater, non audiviſſe puellam.
Falce repellebam ſentes, ne crura ſequentis
Lævia, ne teneras auſint offendere plantas.
Fort. *Quiſquis amat, ſervit, ſequitur captivus amantem,*
Fert domita cervice jugum, fert verbera tergo
Dulcia, fert ſtimulos, trahit & bovis inſtar aratrum.

Continuo aſpiciens, &c.] Recitat argumentum amorum ſuorum. *Si quis paſtor*] indicat ſimilitudine quam in commoda fuerat matris reclamatio. Nam ſicut paſtor ovibus eſſet importunus ſi eas à præſentibus herbis, aut fluminibus, cum famerent, aut ſitirent arceat; quæ Tantali pœna dicitur: ita importuna viſa eſt mater, quæ præſentia puellæ vetabat frui. *Jovis violentior ira*] Amatorie dictum. *Audire recuſat*] id eſt, hic ut videtur diſſimulat. *Velamenta dabam ſceleri*] id eſt, fraudi, quæ

non semper scelerata est. Sed est in puella non audiente monitis maternis. *Sentes*] id est, spinas & vepres. *Crura sequentis*] scilicet virginis. *Lævia*] non aspera, nec pilosa. *Teneras plantas*] Maro, *ah! tibi ne teneras glacies secet aspera plantas. Quisquis amet, servit*] ideo Ovidius, *Dum licet, injusto subtrahe colla jugo. Fert*] id est, patitur verbera. Satyricus, *Solea puer objurgabere rubra. Bovis instar*] id est, in statum, & in morem; quod Valla non approbat; vult enim *instar*, ad æquiparationem, non ad similitudinem pertinere.

Faust *Tu quoque, ut hic video, non es ignarus amorum.*
Fort. *Id commune malum: semel insanivimus omnes.*
Faust. *Hoc animi tam triste bonum, tam dulce venenum*
Quotidie crudele magis crescebat in horas,
Ut calor, in nonam dum lux attollitur horam.
Pallebam attonito similis, lymphaticus, amens,
Immemor, insomnis: nec erat res ardua morbi
Nôsse genus: frons est animi mutabilis index.
Ut pater advertit, mitem se præbuit ultra
Consuetum, quod & ipse suos expertus, amorum
Sciret onus; blandoque loquens humaniter ore,
Dic, inquit, dic, Fauste, Quid hoc, quod pectore volvis?
Infelix puer, hæc facies testatur amorem.
Dic mihi, ne pudeat curas aperire parenti.
Fort. *Sit licet in natos facies austera parentum,*
Æqua tamen semper mens est, & amica voluntas.
Faust. *Ut facilem pater affectum præ se tulit, ultro*
Rem confessus, opem petii. Promisit, & ante
Quam brumale gelu borealibus arva pruinis
Spargeret, agnati unanimes cum patre puellam
Despondere mihi: nec adhuc sine testibus illi
Congrediebar, eram medio sitibundus in amne
Tantalus. O quoties, misso cum bobus aratro,
Ut vacuis aliquando esset sola ædibus, ibam!

Tu quoque] Æneas Sylvius qui & Papa Pius, asserit neminem ad trigesimum pervenire ætatis annum, qui non senserit aliquando amoris ignem. Unde proverbialiter dicitur

citur hic; *Semel insanivimus omnes.* Quod Maro in Georgic. libro quinto sic dicet, *Omne adeo genus in terris hominumque ferarumque, Et genus æquorum, pecudes, pictæque volucres, In furias ignemque ruunt: amor omnibus idem,* &c. *Hic*] id est, ex his a te dictis. *Lymphaticus*] id est, furore percussus, ut hi qui lymphas id est, nymphas se vidisse in aquis credunt. Errant autem qui vinum lymphaticum dicunt pro diluto. *Lymphaticus.*

Amens] id est, sine mente. Terent. *Num hæc inceptio non amantium, sed amentium est. Amens.*

Frons est animi mutabilis index] Proverbiale. Sed quia cœperunt homines dissimulare, dicit Juven. *Frontis nulla fides.* Ea dicata fertur verecundiæ atq; pudori. [*Frons index*] Sunt ergo index & similia, communia Cic. *Hunc vocem stultitiæ indicem. Ut pater advertit*] .i. rescivit, agnovit, annotavit animadvertendo. *Mitem se præbuit*] talem præstandum docet Mitio Terent. in Adel. *Ultra consuetum*] .i. præter consuetudinem: quia solent patres esse severi in mores filiorum; unde Menedemus Teren. in Heaut. *Cœpi non humaniter, neq; ut decuit, animum ægrotum adolescentuli tractare; sed vi, & via pervulgata patrum, quotidie accusabam,* &c. Causam autem quare pater mitior fuit, addit, *quod & ipse suos experius,* &c.] Unde & divum Petrum labi contigit, ut sciret ignoscere. *Die mihi, ne pudeat*] ex loco Terent. *Sit licet in naros,* &c.] confirmat, ut vero simile sit quod ille dixerat. *Agnati*] id est, affines. *Despondêre*] id est, desponderunt mihi puellam. *Nec adhuc fine testibus*] id est, arbitris & præsentibus. *Illi*] id est, cum illa. *Congrediebar*] id est, licet mihi esset desponsata, tamen non licebat convenire eam, nec cum ea loqui, cum sola esset: quo custoditam ejus attestatur pudicitiam. Est autem locutio Virgiliana. Nam Virgilius verba ad certamen pertinentia, cum dativo construit, quæ alii cum ablativo mediante cum, ut, *placidone etiam pugnabis amori?* id est, cum amore. *Certa tibi*] id est, tecum. *Infelix puer, atque impar congressu Achilli*] id est, cum Achille. *Eram medio sitibundus in amne Tantalus*] id est, Tantali similis, de quo Horat. primo sermonum, *Tantalus a labris sitiens fugientia captat Flumina.* Quin enim de- *Tantalus.*

deorum secreta revelavit, aut quia Pelopem filium dii epulandum apposuit, hac pœna apud inferos damnatus dicitur, ut mento tenus, imo labiorum tenes habeat dulcissima flumina, quibus dum sitim restinguere conatur delabuntur: & naso tenus fragrantia poma, itidem dum apprehendere conatur, subterfugientia. Signantur autem avari, ut autor est Horatius subdens idem.

Quid rides? mutato nomine, de te Fabula narratur; congestis undique saccis Indormis inhians, & tanquam parcus sacris Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis.

Vacuis] scilicet domibus privatis, scilicet paternis. *Vacuis*] scilicet patre, matre, sorore, & reliquis familiaribus. *Esset sola*] scilicet domi. *Iban*] scilicet ad eam.

Omnia causabar, stivam, dentale, jugumque,
Lara jugi, rullam; deerant quæcunque petebam.
Ecce soceri lares: sola tamen deerat mihi virgo.
Non deeram mihi: piscator, venator, & auceps.
Factus eram, & solers studia intermissa resumpsi.
Quicquid erat prædæ, quicquid fortuna tulisset,
Ad soceros ibat, gener officiosus habebar.
Nocte semel media subeuntem limina furtim,
(Sic etenim pactus fugeram cum virgine) funem
Esse rati invasere canes: ego protinus altam
Transiliens sepem, vix ora latrantia fugi.
His tandem studiis hyemem transegimus illam.
Ver redit, jam sylva viret, jam vinea frondet,
Jam spicea Ceres, jam cogitat borrea messor,
Splendidulis jam nocte volant lampyrides alis:
Ecce dies genialis adest, mihi ducitur uxor.
Sed quid opus multis? nox expectata duobus
Venit, & in partum ventoratis acta secundo est.
Tum bove mactato, gemina convivia luce
Sub patula instructis celebravimus arbore mensis:
Adfuit Oenophilus, multoque solutus Læcho,
Tempestiva dedit toto spectacula vico.
Et cum multiformi ronitus cui tibia buxo,
Tandem post epulas & pocula, multicolorem

Ventri-

Ventriculum sumpsit, buccasque instare rubentes
Incipiens, oculos aperit, ciliisque levatis,
Multotiesque altis flatu â pulmonibus hausto,
Utrem implet, cubito vocem dat tibia presso.
Nunc huc, nunc illuc digito saliente, vocavit
Pinguibus à mensis juvenes ad compita cantu
Saltidico, dulcique diem certamine clausit.
Et jam tres hyemes abiêre, & proximat æstas
Quarta: dies rapidis, siqua est bona, præterit horis:
Siqua placent, abeunt; inimica tenacius hærent.

Fort. *Fauste viden'? vicina pecus vineta subintrat.*
Jam, ne forte gravi mulcta taxemur, eundum est.

Omnia causabar] Pergit quo occoperat, docens Faustum amorum suorum exitum, optatis videlicet nuptiis. *Omnia causabar*] scilicet accusabam, seu excusabam, & in excusationem intermissæ operæ adducebam; ut in Nœri, *Causando nostros in longum ducis amores.* *Stivam*] id est, manicam aratri, qua regitur. *Dentale*] id est, lignum ad quod inducitur vomer ut dicit Servius, ad illud 2 Georg. *Duplici aptantur dentalia dorso.* *Rullam*] id est, partem à rutundo dictum. *Elare*] id est, domo, *Soceri*] scilicet futuri, quia desponsatione facta. *Non deeram mihi*] id est, officio meo, aut utilitati meæ. *Studia intermissa*] scilicet tempore languoris, ut prius dixit. *Gener*] est conjux filiæ, & dicitur âd socerum & socrum correlative. *Jam Ceres*] id est, seges aut frumentum *Spicata*] id est, spicas habens. *Lampyrides*] sunt papiliones quidam, qui Nitedulæ & Cicindelæ dicuntur, de quibus Sipontinus sic; *Cicindela à Græcis Lampyrides dicta; quidam Noctilucam, quod noctu luceat, Nitedulamq; vocant.* Non ante matura pabula, aut post desecta conspicitur, nunc pennarum hiatu refulgens, nunc compressu obumbrata. Hujus animalis stellantes violatus maturitatis hordei signum rusticis præbent, mira benignitatis naturæ. Ab hac lychnus pensilis, quem vulgo lampadem vocant, Cicindela appellatur, quæ nocte tota servatur accensa, & Lampyridis instar lucet. Mart de Cicindela, *Ancillam tibi sors dedit lucernæ, Totas quæ simul exigat tenebras.* Scribitur

Causari. *Stiva.* *Dentale.* *Rulla.* *Gener.* *Ceres.* *Spicatus.* *Lampyris.*

bitur autem Græce λαμπυρὸς, ἰδὸς sed pro υ, etiam scribi à nobis solet. Quia ergo hordei maturitatem denotant, bene dicit, *Jam cogitat hordea messor*: *Splendidulis*, &c. *Dies genialis*] id est, in quo gignendis liberis in geniali toro opera detur. *Ratis acta*] id est, res de qua parum sperabatur, optatum sortita est exitum. *Gemina luce*] solis, & tædarum. *Sub patula*] id est, semper patente. *Oenophilus*] id est, vini amator. Oenophorum autem vas magnum, in quo vinum affertur. Juvenal: *Totum œnophorum sitiens*. Οἶνος Græce dicitur vinum. *Iaccho*] id est, Baccho; hoc est, vino solutus; solvit enim curas: unde Lyæus à λύω, id est, solvo, dicitur Liber pater. *Tonius*] à tonando dictus, cantor. *Cui tibia buxo*] Ex buxo enim fere fiunt nunc fistulæ, olim ex tibiis gruum; unde & tibiæ dictæ. *Multi colorem ventriculum*] id est, folliculum quem inflare solent, variis panniculis tectum; vulgo musam cornutam vocant, eo quod obcurvam fistulam annexam habet. *Buccas rubentes*] ex vino. *Multoties*] satis humile adverbium, quo idonei abstinere dicuntur. *Utrem*,] id est, saccum illum ex corio. *Pinguibus à mensis Juvenes ad compita*] id est, loca, quæ plures petere solent, in quibus rustici choreas & cæteros ludos exercent. *Cantu saltidico*] id est, saltandi formam dictante. *Et proximat*] id est, proxime appropinquat, aut instat. *Æstas quarta*] quia æstatem pro messe dixerat. *Dies rapidis*, &c.] *Si quo*] id est, aliqua, *dies*]. i. tempestas, *est bona*] id est, læta, prospera; *præterit horis rapidis*] id est, velociter transeuntibus: id enim videtur lætis. *Inimica tenacius hærent*] Generalis sententia, qua finem facit; plura tamen videtur dicturus, sed à Fortunato ad coortionem pecoris avocatur. *Viden'*] id est videsne? *Pecus vicina subintrat vineta*] id est, loca vitibus consita vicina. *Eundum est*] id est, ire nos oportet ad custodiam pecoris. *Ne taxemur*] id est, damnemur, *gravi multa*] id est, pœna pro delicto danda.

Patulus. *Oenophilus.* *Oenophorum.* *Lyæus.* *Tonius.* *Ventriculus.* *Proximare.* *Vineta.*

De

De insania amoris, inscripta
FORTUNATUS.

JOANN. MURMELII argumentum.

Quæ Padus exundans ruleris dispendia, primum:
Insanum memorat mox Fortunatus Amyntam.

Faustus, & Fortunatus;

Cur tam serus ades? quid te (jam septima lux est)
Detinuit? gregibusne nocent hæc pascua vestris?

Fort. *Fauste, Padus nostros qui præterlabitur agros*
Creverat, & tumidis ripas æquaverat undis.
Nos, cura gregis obmissa, privata coegit
Publicaque utilitas, ripam munire diurnis
Nocturnisque operis, fluviumque arcere furentem.

Faust. *Fert Padus exundans mala sæpius omina, noster*
Tityrus est autor, qui pascua dixit, & arva.

Fort. *Forsan id verum, quando extra tempora & ultra*
Mensuram atque modum subito concreverit æstu:
Nunc autem id poscit tempus; nam liquitur altis
Nix hyberna jugis, implent cava flumina montes;
Se exonerant, fluviosque onerant; sic flumina rursum
Se exonerant, pelagusque onerant; hominum quoq; mos
Quæ nos cunque premunt, aliena imponere tergo. (*est,*
Cur tam serus ades?] In hac ecloga damnabitur amoris insania, qua Amyntam pastorem deperisse memorabit Fortunatus. Non enim nomini congruet, ut Fortunatus amores expiretur amoras. Amyntas a Marone inducitur pastor æmulus, unde dicet, *invidit stultus Amyntas*. Amynticus autem dicitur vindicativus. Talis autem proximus est ad furorem & insaniam cum cœptis disistere cogitur. Utrumque deduci videtur ab ἀμύνομαι, quod est ulciscor, punio, repugno. Principium collocutionis est de inundatione Padi, quam Faustus accusat, quo minus affuerit illis diebus cum pecore. *Cur tam serus*] ift est, tardus; sed utrumque sic accipio ut ad tempus referatur. Virgilius, *Tardi venêre subulci*] Nam lentus, piger, oscitans, etiam tempore venire potest; serus autem vespere duntaxat, etiamsi celer & *Amynticus*

Serus.

præceps. *Jam ſeptima lux*] ſeptimus dies. Prima tamen lux, & primus dies, differunt autore Valla. Nam prima luce facio quod in prima parte diei: primo die quod toto ipſo die primus eſt. *Gregibuſne nocent*] Quaſi dicat minime, cum ager Mantuanus ſit optimus. Unde Maro, *Et qualem infelix amiſit Mantua campum.* *Padus.* *Padus*] fluvius eſt maximus Italiæ, in quem juxta Mantuam influit Mincius, unde de utreque dicit Maro in Tityro, *Hic inter flumina nota, Et fontes ſacros frigus captabis opacum. Noſtros ergo agros*] id eſt, Mantuanos. *Nos, curâ gregis obmiſſa*] aut omiſſa vulgatius: Horatium ſecuti, depoſito *b*, dicimus omiſſe & omiſi, prima brevi. *Opera.* *Nocturniſque operis*] id eſt, operationibus aut operariis: nam utramq; ſignificat hæc opera. *Fert Padus exundans mala ſæpius omina*] id eſt, portenta, aut indicia futuræ calamitatis. *Omina.* *Noſter*] id eſt, noſtras, aut compatriota noſter. *Tityrus*] id eſt, Maro qui in primo Bucolicorum per Tityrum intelligitur. *Noſter.* *Tityrus.* *Eſt autor*] in fine primi Georgicorum, poſt cædem Cæſaris, quam tot mala ſecuta ſunt. Quia *Fluviorum Rex Eridanus, campoſque per omnes, cum ſtabulis armenta tulit.* Idem enim eſt Padus, & Eridanus, ab Eridano, ſeu Phaethonte, filio Solis, qui in eo ſubmerſus dicitur, denominatus. Idem dicit Horat. 1. Carmin de Tiberi *Vidimus flavum Tiberim, retortis Littore Hetruſco violenter undis, Ira dejectum monumenta regis, Templaque Veſtæ. Qui paſcua dixit, & arva*] id eſt Bucolica, & Georgica. Prudenter Æneida tacet ut cujus lectio ad rusticum non ſpectat. Horatius autem in ſermonibus reticet, quia tunc nondum erat emiſſa. *Forſitan*] Bene forſitan ne portentis fidem priſcorum adhibere cenſeatur: quæ vero intempeſtive fiunt, nihil portendere videntur præter ſe. *Liquitur.* *Nam liquitur*] id eſt, liquefcit & defluit. Virgil. Georgicorum primo, *Vere novo gelidus canis cum montibus humor Liquitur. Montes*] Nominativus eſt, quia montes implent cava flumina, id eſt, alveos fluminum. *Se exonerant.*] videlicet montes & onerant flumina; flumina rursus onus ſuum in mare demittunt: nam *Omnia flumina intrant mare, & mare non redundat.* Unde ruſtice dixit,

Pelagusq;

Pelagusque onerant. Quæ nos cunque] Tmesis, id est, incisio est pro *quæcunque nos*. Dicitur autem Tmesis, non Temesis. *Alieno imponere tergo*] unde de Pharisæis Salvator, Matth. 23. *Alligant autem onera gravia & importabilia, & imponunt in humeros hominum; digito autem suo nolunt ea movere.*

Fort. *Sed jam contractum revocat suus alveus amnem.*

Fauſt. *Decrescente Pado (dictu mirabile) noster,*
Fortunate, lacus majoribus æstuat undis.
Urbs natat, obscuro fiunt cellaria fossæ.
Limve cados adeunt, labens ad vina minister
Ridet, & ex imis fertur gravis ebba lacunis.
Multa, licet nati fuerint melioribus horis,
Multa, & magna ferunt aliquando incommoda cives.

Fort. *Commoditas omnis sua fert incommoda secum:*
Et sorti appendix est illatabilis omni.

Fauſt. *Hactenus Eridanus: nostros repetamus amores;*
Quandoquidem nunc alma Venus movet omnia, cœlum
Luce repet nitida, tellus viret, arva volucres
Cantibus exhilarant Vernis, nunc omnia fœtant.

Fort. *Tu tua lusisti, sed nos aliena sequamur.*
Namque tibi noti referam pastoris amores,
Ut doceam Veneris nihil esse potentius igne.
Pauper & infesto sub sydere natus Amyntas,
Sex vitulos totidemque pares ætate juvencas,
Armentique patrem ducens in pascua taurum,
Venerat ad Coitum, nitidis ubi Mincius undis
Alluit herbosos fugiens perniciter agros.
Arx nova propter aquas pinnatis ardua muris
Est Coitus, campo moles fundata palustri.
Hic igitur recubans, vitrei prope fluminis undam,
Vitis ubi amplectens longis dumeta lacertis,
In vada curvata ripæ supereminet umbra,
Piscibus insidias tendebat arundine, & hamo.
Messis erat, solis rapidi violentia adustos
Præsiderat campos; finem Philomela canendi
Fecerat; & neque lux, passim morientibus herbis,
Fulgere vires poterat, neque nox humore cicadas.

Dumque

Dumque incumbit aquis, ſtudioque intendit inani,
Taurus (ut auditum eſt) primum vexatus ab æſtro,
Mox canibus, demum furaci à milite, ſylvis
Abditus, ex toto confeſtim evanuit agro.

Sed jam contractum] Non interrogative, ſed indicativ legatur. *Suus alveus*] id eſt, proprius, aut debitus: a hypallage, id eſt, ſuum amnem. *Mirabile dictu*] id eſt, dicatur, vel dum dicatur. *Noſter lacus*] vicinus urbi n ſtræ Mantuæ, ſcilicet Benacus; Mincius enim ex Benac fluit. *Linter*] id eſt, ſcapha, aut alia navicula. *Gravis ob ba*] id eſt, lagena: Perſius ſeſilem vocat, eo quod lat fundo quaſi ſedeat, dicens Satyr. 5. *Exhalat vapida læ ſum pice ſeſilis obba. Melioribus ovis*] unde Jeven *Diſtat enim quæ Sydera te excipiant, modo primos inci pientem Edere vagitus, & adhuc à matre rubentem.* Sed i Ethnicis quam Chriſtianis conſonantius. Verum ſi no trahimur, aut compellimur inviti; ducimur tamen zel & invitamur. *Appendix illætabilis*] quia in hoc mund non ſunt ſolida, nec plena gaudia, quæ nihil habeant a maroris. Nam extremum gaudii luctus occupat. *Appen dix* dicitur quod appenditur. *Illætabilis*] De qua, no eſt lætandum. Sic Æneid. 4. *Hinc Drepani me portus & illætabilis ora.* Multa ſunt proverbialiter dicta, notatu que digna. Boetius dicit ſe didiciſſe, in foribus Jovis eſ ſe duo dolia, alterum boni, alterum mali; neminemq naſci qui non aliquando ex utroque bibat. *Hactenus Eri danus*] ſcilicet dictus eſt, id eſt, inundatio Padi. *Noſtros repetamus amores. Quandoquidem nunc*] ſcilicet in vere, præcipue dum nix liquitur. Tunc enim Veneri potiſſima datur opera: unde Vernæ dicti quod fere verno tempo re gignuntur. *Alma*] quia diva creatrix, ab alendo dicta. Nam propagatione conſervat genus noſtrum. *Arva vo lucres*] Maro, *Hinc volucrum concentus in arvis. Exhila rant*] Ἱλαρὸς Græce, unde hilarem Terent. dixit: faci hilaro verbum, quod eſt hilarem & lætum facio. *Nu Omnia fœtant*] id eſt, fœtus producunt. *Tu tua luſiſti*] tuos amores feliciter cecinifti. Eſt enim ludere, res n graves canere, Uade Virg. in Bucol. *Et ipſum Ludere qu*

Linter.
Obba.
Appendix.
Illætabilis.
Verna.
Alma.
Hilarare.
Fœtare.
Ludere.

velle

vellem calamo premisit agresti. Et Ovid. *Ille ego qui fueram tenerorum lusor amorum, Ingenio perii Naso poeta meo.* Ita Maro in cul *Lusimus Octavi gracili modulante Thalia. Atq; ut araneoli tenuem formavimus orsum. Sed nos aliena sequamur*] Non enim Fortunato, ut dixi, infortunia amorum congruunt. Ea enim dicturus est. *Veneris nihil esse potentius igne*] Mar. *Omnia vincit amor, & nos cedamus amori.* Et ideo de tempore quo ament belluæ dicit, Georg. 3. *Tempore non alio catulorum oblita leæna*
Sævior erravit campis, nec funera vulgo
Tam multa informes ursi, stragemq dedêre
Per sylvas, tum sævus aper, tum pessima tigris.
(Heu!) male tum Libyæ solis erratur in oris.

Et infesto sub sydere].i. molesto, & inferente quasi vim; quod plus est, quam si *infausto* legendum sit. *Ad Coitum*] Coitu. id est, ad arcem sic dictam quod esset ad fluentum Padi, & Mincii ex Benaco, ut dixi, nascentis. *Perniciter*] velociter. *Arx nova*] castellum notat. *Propter aquas*] .i. juxta Virg. Georg. 3. *Et viridi in campo templum de marmore ponam. Propter aquam, tardis ingens ubi flexibus errat Mincius, & tenera prætexit arundine ripas.* Sed quæram, cum ille in laudem Mincii dixit, *tardis flexibus* (Est enim sic utilior ravigantibus, adverso præsertim flumine) cur hic dicat, *fugiens perniciter.* Sed dicemus id ad inundationem pertinere, qua flumina tarda alias pernicia fiunt. *Longis lacertis*] id est, brachiis, quia labruscæ non putantur nec resecantur. *Arundine & hamo*] id est, hamata arundine, .i. virga tenui. *Sciderat*] mutavit quispiam, fecitque *Prosciderat*: Nam scindo scidi priorem corripit: Æn. 3. *Hesperium Siculo latus abscidit, arvaque & urbes.* Ubi Servius tamen videtur sentire, debere produci; Nam *metri*, inquit, *causa(se.) syllabam corripuit: Verum non legitur correpta, cum contra sæpe reperiatur.* Hor. 1. Car. *Nequicquam deus abscidit*, &c. Posset forte legi, *Solverat*, aut quid simile. *Neq; lux*] id est diurnum tempus. *Neq; nox humore*] id est, rore Virg. *Dumq; thymo pascentur apes, dum rore cicadæ. Studioq; intendit inani*] .i. piscandi hamo, unde plenum utilitatis consequitur,

tur, præsertim prætermissa custodia armentorum. *Abæstro*] Vespæ genus est, sic Græce à sono dictum. *Mox*] id est, paulo post, vexatus à canibus. *Demum*] id est, tandem, aut ultimo. *Abditus*] id est, absconditus. *Milite*] id est, viro belligero humilis conditionis, unde *furaci* addit. Non enim militem dicimus equitem auratum, sed millesimum quemque, id est, quemlibet è numero millena: io, etiam vilissimum. Unde milites Romani potissimum pedites vocabant. *Miles.*

Quod puer aut novit, tumulum conscendit, & alta
Voce bovem clamans, longo rura omnia visu
Prospicit. Ut frustra nisi se comperit, arcum
Corripit & pharetram, sequiturq; per invia taurum,
Illum per saulas, & per stabula omnia quærens,
Per colles, Benace, tuos, per consita olivis
Fugera, per virides ficu & vitibus agros,
Venerat ad sublime jugum, quod sulphuris arcem
Sustinet, & longis aperit prospectibus illinc
Benacum, hinc campos longe lateque patentes.
Lux ea sacra fuit Petro, frondente sub ulmo
Mixta erat ex omni pubes post prandia vico,
Ducebatque leves buxo resonante choreas
Rustica gens, nulla genus arte domabile, semper
Irrequietum animal gaudet sudore, peracto
Mane sacro, festa (quando omnibus otia) luce
Ipsa otî ac famis impatiens epulatur, & implet
Ingluviem, audito properat tibicine ad ulmum;
Hic furit, hic saltu fertur bovis instar at auras,
Quam rastris versare nefas, & vomere, terram
Calcibus obduris & inerti mole fatigat,
Ac ferit, & tota Baccho facit Orgia luce,
Vociferans, ridens, saliens, & pocula siccans.
Faust. *Stulte, quid hæc faris? solatia rustica damnas;*
Rusticus ipse? tuis malus es, tibi pessimus ipsi.
Fort. *Dicta joco fuerint, nostrum repetamus Amyntam.*

Prospicere. *Quod puer*] Prosequitur historiam aut argumentum cœptum. *Prospicit*] porro aspicit. Æneidos 1. *Navem in conspectu nullam, tres littore cervos. Prospicit errantes.* Ut]

vi] .i. posiquàm. *Per caulas, & per stabula omnia quærens, Per cobes, Benace, tuos*] Non longe ergo distat, ita ut de eo intelligi posset, quod dixit, *Noster lacus*, &c. *Sulphuris arcem*] à sulphure denominatam. *Benacum*] qui ut Latius ex Alpibus augetur. *Sacra fuit Petro*] ad vincula, ut videtur, calendis Augusti. *Buxo*] id est, fistula ex buxo. Maro, *Tympana vos buxusque vocat Berecynthia. Ipsa otiâ ac*] Sic Maro in fine Georg. *Ignobilis otâ*, pro otii dixit. Nam ut hic *otii* scribas, versus non patitur. *Bovis instar*] .i. in morem, quod Valla, ut dixi, improbat. *Quam rastru*] scilicet in cœmenterio, aut alio loco sacro; aut area publica. *Facit Orgia Baccho*] id est, celebrat Bacchanalia. Orgia autem generaliter dicuntur omnia festa. *Orgia.* *Calcibus*] à nominativo calces. Sic enim scribendum præcipiunt; estque increti generis. Virg. *Ferrata calce fatigat.* Alibi mascul. leges. *Calces.* *Inerti mole*] .i. pondere corporis inertis. *Tibi pessimus ipsi*] confessus enim fuerat suos amores; unde posset in eum dici illud Horat.

Quam temere in nosmet legem sancimus iniquam!
Continuit gressum, baculoque innixus acerno,
Intermisit iter, donec mitesceret æstus.
Ah puer infelix! æstus te major in umbra
Corripiet. Nudam videas ne in fonte Dianam,
Claude oculos; blandis ne des Sirenibus aurem.
Sors tua Narcisso similis. Narcissus in undis
Dum sedare sitim properat, sitit amplius: at tu
Exteriorem æstum fugiens, intrinsecus ardes.
Quam melius fuerat, (nisi te sic fata tulissent)
Ad reliquum rediisse pecus, servâsse juvencas,
Amissi bovis æquo animo dispendia ferre,
Quam, dum conaris nil perdere, perdere teipsum!

Faust. *Sed post jacturam quis non sapit? utile non est,*
Consilium post facta dari, quod oportuit ante.
Consilium post facta, imber post tempora frugum.

Continuit gressum] reliqua prosequitur. *Baculo acerno*] ex acere arbore. Acer enim prima brevi, hujus aceris secundum Priscianum, facit: unde acernus a, um. *Intermisit iter*] quod habuit ad inquirendum taurum. *Ah puer infelix!*] *Acernus.*

Accla-

finis.

Acclamatio Fortunati. Sic illic *Ah virgo infelix! quæ te dementia cepit? Nudam videas ne in fonte Dianam, Claude oculos*] .i. averte oculos ne videas vanitatem. Sed ad fabulam alludit. Actæon enim quia Dianam imprudens nudam vidit, à canibus discerptus est. *Blandis ne des Sirenibus aurem*] nam *Sirenes*, ut aiunt *surda aure transire oportet*, ut inquit divus Hieronym. *Fuerunt* autem, autore Serv. in fine 3. Æn. *tres in parte virgines, & in parte volucres, Acheloi fluminis & Calliopes Musæ filiæ. Harum una voce, altera tibiis, tertia lyra canebat. Et primo juxta Pelorum in Capreis insulis habitaverunt, quæ illectas suo cantu in naufragia deducebant. Secundum veritatem meretrices fuerunt, quæ transeuntes quoniam deducebant ad egestatem, his filiæ sunt inferre naufragis. Has Ulysses contemnendo deduxit ad mortem.* Hac ille. Harum nomina dicuntur Parthenope, à qua quæ nunc Nea polis, .i. nova urbs dicitur, olim fuit denominata Leucolia & Legia. Dicuntur autem ab eo quod est σίρειν, quod significat connectere, & retinere; & aspiratio convertitur in S. Harum cantum ad Ulyssem transtulit Cicero in carmine, cujus principium est, *O decus Argolicum, quin puppim flectis Ulysses*, &c. *Sors tua Narcisso similis*] Is enim secundum Ovid. Met. 4. cum superbia formæ elatus, cæteros contemneret, amore sui in fonte visi exarsit, & cum sui compos esse non posset, in margine languens tandem in sui nominis florem convertí meruit. *Dum sedare sitim properat*] in fonte videlicet. *Sitit amplius*] amore sui illic visi. *Intrinsecus ardes*] æstu amoris *Quam melius*] .i. quanto Sic Virg. in 7. *Tam magis illa tremens, & tristibus effera flammis, Quam magis*, &c. *Nisi te sic fata tulissent*] imputat fatis, sed tamen immerito, ut legitur apud Aul. Gel. lib. 6. cap. 2. *Hei mihi! quid damnant mortales numina cœli? Esse aiunt etenim per nos mala, cum tamen ipsis Vecordi præter fatum sua mente dolores.* Multi ergo fatis impurant Juven. *Hunc ego fatis impuso.* Et alibi, *Fata regunt homines* Et Manl. l. 3. *Fata quoque & vitas hominum suspendit ab astris. Sic fessa aut triste venit per singula fatum.* Verum fatum variè acci-

Sirenes.

Narcissus.

Quam.

Fatum.

solet: utcunq; tamen accipiatur, dicemus non imponere arbitro nostro necessitatem, etiamsi fata viam inveniunt, *Consilium post facta* est, inquit, *imber post tempora frugum*] bene ad suum institutum convertit, ne non rusticus putetur. Ut autem Maro inquit, *Dulce satis humor.*

Fort. *Una puellares inter pulcherrima turmas*
Virgo erat, alba comas, aliis procerior, annos
Nata quater quinos, vel circiter, ore nitenti,
Urbanis certare potens, & vincere, nymphis,
Aureolis radians guttis: ad tempora limbus
Ibat, & ad pectus clausum velamen aheno
Claviculo, mediam fulgenti fibula ferro
Stringit in augustum, nova candicat instita lapsu
Linea rugoso, pedibusque allabitur imis.
Hanc puer ut vidit, periit flammasque tuendo
Hausit, & in pectus cæcos absorbuit ignes;
Ignes, qui nec aquis perimi potuêre, nec imbre
Diminui, neque graminibus, magicisve susurris;
Oblitusque greges, & damna domestica, totus
Uritur, & noctes in luctum expendit amaras:
Sæpe gravescentem verbis compescere flammam
Nixus, & insanum juvenis cohibere furorem,
Dicebam, Miserande puer, quis te Deus istas
Misit in ambages? sed non Deus, imo Satanûm
Pessimus ex illis, quos noctibus atque diebus
Ter tribus in terras fama est ex æthere lapsos,

Una puellares] Non attendens ad interlocutionem Faustinam, pergit Fortunatus, describens puellam, cujus amore exarsit. *Nata quater quinos*] id est, viginti, quæ ætas rusticis uxorem ad laborem expetentibus grata, cum urbano juniori placeat, ut in Eunuc. *Anni quot? Sedecim. Flos ipse, &c. Urbanis nymphis*] id est, sponsis, aut puellis pro nymphis habendis: est autem dativus, more Virgiliano, *Montibus in nostris solus tibi certat Amyntas*: id est, tecum: & cum nymphis: sed durius additur, & *vincere*, cum sequatur *nymphis*. Nam subaudire, oportet *eas*. *Aureolis*] id est, parum auris, sicut à *luteo luteolum* deduxit Maro. *Limbus*] id est, vestis oblon-

oblonga. *Abeno*] id est, æreo. *Clavículo*] id est, spintere. *Fulgenti ferro*] ex usu aut artificio, aut ex eo quod album ferrum vocant. *Stringit in angustum*] ut gracilior habeatur: nam *siqua est habitior paulo, pugilem esse aiunt. Nova instita linea*] id est, fascia annexa stolæ. Sunt autem duo epitheta quæ Latina lingua refugit, nisi divisim construantur; sed tamen hæc tolerantur, quia perinde est ac si dicat, instita nova ex lino, quæ rusticis convenit. Nam instita lanea, & serica stolæ matronali congruit. *Allabitur imis pedibus*] id est, ad imos pedes defluit. Horatius sermonum 1. *Nil medium est, sunt qui nolint tetigisse nisi illas, Quarum subsura talos tegat instita vestis*: est autem instita tenuissima faciola, quæ Prætexta dicitur, ut inquit Acron ad dictum locum. *Lapsu rugoso*] id est, in plicas contracto. *Hanc puer ut vidit, perüit*] Maro; *Ut vidi, ut perii! ut me malus abstulit error! Flammaque tuendo*] id est, inspiciendo; hic active accipitur. *Ignes, Ignes*] Bona & artificiosa repetitio. *Qui nec equis*] Unde ædituus apud Gell. lib. 19. cap. 9.

Quid faculam præfers phíliros, qua nil opus nobis?
Ibimus, hoc lucet pectore flamma satis.
Istam non potis est vis sæva extinguere venti,
Aut imber cælo candidus præcipitans.
At contra hunc ignem Veneris, nisi Venus ipsa,
Nulla est quæ possit vis alia opprimere, &c.

Neque graminibus] id conqueritur Apollo apud Nasonem: *Hei mihi! quod nullis amor est medicabilis herbis. Magicisve susurris*] id est, incantationibus, quæ obscure remordente conscientia proferuntur. *Quis te Deus*] ex veteri consuetudine interrogandi. Nam hodie cum unum credimus Deum, ineptum esset, nisi abusive, ut dixi, ex poetico more inferos dicamus deos & amorem, aut virtutes, ex vitia. *In istas ambages*] id est, inextricabiles errores. *Sed non Deus*] Corrigit ergo quod dixerat *Deus; imo*, inquit, *Satanûm pessimus*] à nominativo Satan, hujus Satanos, sicut Titan Titanos, Pæan Pæanos. Peccant ergo qui etiam Satanas Satanæ, media brevi proferunt. *Ter tribus*] id est, novem noctibus, & totidem diebus ex novum choris Angelorum.

Dic

Dic, age, si nôsti quenquam; reminiscere, si quem
Videris hoc pacto dilescere, surgere in altum,
Dilatare domum, majoribus horrea acervis
Complere, his studiis extendere latius agros,
Multiplicare greges, acquirere pascua bobus.
Inter tot populos, quot habet latissima tellus,
Sunt qui nostra ferant mensis epulanda cruentis
Corpora, & humanos absumant dentibus artus:
Sunt, inquam, quos tanta malis tot vexat Erinnys:
Sed nullum est tam immane genus, tam barbara nusquam
Gens, quæ fœmineos non execretur amores.
Hinc veniunt rixæ, veniunt & jurgia, & arma,
Sæpe etiam diræ multo cum sanguine mortes.
Hinc quoque deletis eversæ mœnibus urbes.
Ipsæ etiam leges, rubrisque volumina loris
Clausa vetant scelus hoc, & detestantur amores.
Ut leges audivit, ad hæc respondet Amyntas,
(Civis enim fuerat puer, & versatus in urbe)
His monitis prudens & circumspectus haberi
Niteris, & sensu tetricos anteire Catones.
Error hic, hæc passim sapiens dementia regnat,
Ipse sibi blanditur homo, solersque putari
Vult animal; tamen incautus sibi multa retendit
Retia, & in foveam cecidit, quam fecerat ante.
Liber erat, servile jugum sibi condidit ipse:
Pondus id est legum (vidi ipse volumina) quas nec
Antiqui potuêre patres, nec possumus ipsi,
Nec servare ætas poterit ventura nepotum.
Aspice quam stulta est hominum prudentia: cœlum
Sperat, & esse sibi sedem inter sydera credit.
Forsitan in volucrum moriens transibit, & altum
Spiritus assumptis tranabit ad æthera pennis.
Tunc ego, Quid latras? legum Deus autor, & ipsis
Non parere, sapis magnam nimis impietatem.

Faust. *Grandia de magnis hæc sunt certamina rebus.*

Fort. *Quid fuerim reris? quamvis pannosus, & asper*
Sim modo, tunc animo, tunc vi, tunc ore volebam:
Nec mihi sese alius poterat componere pastor.

Faust. *Nunc quoque si rectus vulgus gradiare supino,*
Alter eris Marius, raso ore videbere Carbo.
Fort. *Talia respondit sic objurgatus Amyntas:*
Facto homini Deus invidit. Concessa voluptas
Visa bonum nimis excellens, & vota repressit
Legibus inventis, ut equi ligat ora capistro,
Ne quocunque libet flectat vestigia, sessor.
Quæ mea sit, me cogit amor, sententia, fari,
Liberaque ora facit: Qui non communicat usum
Conjugii, invidus est: Livorem excusat honestas
Introducta usu longi livoris iniquo.
Nam dum quisque sibi retinet sua gaudia, nec vult
Publica, communis mos ac longævus honestas
Factus, & hunc morem fecit dementia legem.
Invida res, amor est, res invidiosa voluptas.
Tunc ego non audens hominem contendere contra
Amplius, insano rediens ab amente, recessi.
Faust. *Cernis, ut hic malus effectus sic lumina mentis*
Claudat, in errores ut sponte feramur apertos?
Fort. *Cernis, ut à summo lividia nubila Baldo*
Se agglomerent? oritur grando: ne forte vagantes
Tempestas deprendat oves, discedere tempus.

Dic age] Progreditur in detestationem amorum quo illum avertat: Facitque id quasi satyrice, docens nullum ex amoribus emolumentum, nullumque per eos ditescere. *Sunt qui nostra ferant*] Tyranni, qui sanguinem, & sudorem pauperum absumunt: aut ad Cyclopas & Læstrygonas respexit, aut ad Ægyptios à Juvenale damnatos: sed verius ad avaros, qui quicquid pauperes sudore pariunt, devorant. *Eversæ urbes*] ut Troja & aliæ (ut Hor. 1. Ser. sentit) multæ.

Nam fuit ante Helenam cunnus, teterrima belli
Causa: sed ignotis perierunt mortibus illi,
Quos venerum incertam rapientes more ferarum,
Viribus editior cædebat, ut in grege taurus.

Tetricus. *Tetricos*] severos & rigidos, à Tetricis montibus asperis,
Anteire. *Anteire*] collisio est, sicut in *deinde*, *proinde*, *deesse*, fieri
Catones. solet. *Catones*] duo nominati sunt severissimi, major illo

Cen-

Cenſorius, & minor Uticenſis. *Ipſæ etiam leges*] ut lex divina, *Non Mœchaberis*: lex humana, ut lex Julia in adulteros. De qua Juvenali, *Lex Julia dormit, &c. Quas nec Antiqui potuêre patres*] Sic beatus Petrus, Act. 15. *Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere jugum ſuper cervices diſcipulorum, quod neque patres noſtri, neque nos portare potuimus? Sapiens dementia*] bona implicatio, ſicut apud Juven. *Inter Socraticos notiſſima foſſa cinædos*: cum nihil ſit magis repugnans, quam Socraticum & cinædum eſſe: ſed ut in Prol. Andr. dicitur, Multi *Faciunt næ intelligendo, ut nihil intelligant.* Videntur ergo ſibi ſapientes, cum ſint dementes, iniquam in ſe ferentes legem. Hor. *Quam temere in noſmet legem ſancimus iniquam! Quam fecerat ante*] Sic David, *Incidit in foveam quam fecit Forſitan in volucrem*] tanta eſt amantibus inſania, ut etiã quæ fidei ſunt irrideant. Graphice ergo docet quã non ſit ſui compos quiſquis amat. *Grandia de magnis*] ne decori perſonarum immemor videatur poeta, (videtur enim altior hæc diſputatio, quam ut ruſticis conveniat) inducit alterum interloquentem quaſi minus habet fidei. Unde Fortunatus, more ſenum qui ſe laudant, & ſua tempora, (ut Neſtor apud Homerum; unde Flaccus in arte, *Laudator temporis acti, Se puero)* dicit ſe in adoleſcentia fuiſſe præſtanti ingenio, & prudentia magna præditum. *Quid fuerim veris*] id eſt, arbitraris. *Quamvis pannoſus*] id eſt, veſte multis panniculis conſuta & craſſo panno. *& aſper Sim modo*] id eſt, *pannis anniſque obſitus*, ut inquit Comicus. *Nunc quoque ſi rectus vultu gradiare ſupino, Alter eris Marius*] Qui procerus erat, & ut Appianus docet, vultu ſevero; qui ex vultûs diritate, cum nihil loqueretur, ſatis proferre viſus quam ingentem machinaretur cædem. Papyrius autem *Carbo*, illa tempeſtate qua cum juniori Gracchо conſpirabat, adhuc juvenis, ſeu imberbis erat: unde ait, *raſo ore videbere Carbo*] alludens, ni fallor, ad carbonem, quo nihil nigrius. *Ut equi ligat ora capiſtro, Seſſor*] id eſt, qui inſidet equo. *Me cogit amor*] non ergo ſui juris aut liberum ſe fatetur, ſed amore coactum. *Qui non communicat uſum Conjugii, invidus eſt*]

Veris. *Pannoſus.* *Carbo.*

vult errore & hæresi Nicolaitarum, etiam conjuges debere communes esse, & per invidiam suam cuiq; datam, & legem Juliam in adulteros latam. Quæ res quia honesta visa, livorem excusat honestas. Honestatem autem introduxit longus, sed iniquus, inquit usus: quæ omnia sunt ab insano & demente amatore dicta. Unde quam vidit, non maritali affectione amavit. *Invida res amor est*]id. est, invidere faciens, quia nec regna parem, nec terre Venus potest. *Liventia*]subnigra & densa à livore, qui est macula plumbei coloris, ex compressu facta. Tibull. *Cum succos herbasq; dedi, quis livor abiret, Quem facit impresso mutua dente Venus.* Et quia talem invidi contrahunt colorem, ideo lividi dicuntur; & livor, invidia. *Balli*]. i. à monte vicino. Est autem futuræ Eclogæ parasceue, i. præparatio.

ECLOGA III.

De insani amoris exitu infelici, inscripta

AMYNTAS.

JOANN. MURMELII argumentum.

Agricolæ duram sortem, miserique furores
Fortunatus & exitium deplorat Amyntæ.

Faustus & Fortunatus.

ILLA hesterna ruens Balli de vertice grando,
Fortunate, fuit nobis innoxia, divis
Gratia, nostrarum quibus est custodia frugum.
Sed, veluti ex illis veniens ait Harculus oris,
Veronensem agrum, pecudes, & ovilia sic est
Demolita, casas & pastoralia tecta
Sic everti, ut agricolis spes nulla supersit.
Agricolis etenim pecus est substantia, & arva
His subjecta malis: grandis thesaurus in arca
Civibus est, quem nulla queat contundere grando,
Nulla pruina, gelu nullum, nullæ aeris iræ.

Fort. *Nescio quis ventos tempestatesque gubernat,*
Id scio, sed neque si scio, sat scio: sed tamen ausim
Dicere. Quid? vitane ideo mulctabor in ipsa?
Numina si, ut perhibent, orbem moderantur ab alto,

Eximo

Extimo nil duros hominum curare labores.
Aspice, quo tenuem victum sudore paramus,
Quot mala pro grege, pro natis, pro conjuge pastor
Fert miser: infestis æstate caloribus ardet,
Frigoribus riget hybernis; dormimus ad imbrem
Cotibus in duris, vel humi. Contagia mille,
Mille premunt morbi pecudes, discrimina mille
Sollicitant; latro insidias intentat ovili,
Atque lupus, milesque lupo furacior omni.
Ut manus assidua detrita incaluit usu,
Squaluit os, barba obriguit, cutis aruit æstu;
Una repentino rapit omnia turbine grando.
Hoc superi faciunt, quibus inclinamur ad aras,
Et quibus offerimus fæculas, & cerea vota.
Nescio quæ pietas & quæ clementia tantis
Cladibus involvat pastores omnium ægenos.

Illa hesterna ruens] Facto ex eventu pastoribus colloquio, prosequitur Fortunatus infelices amores Amyntæ. Stylus, quia pastoralis facillimus est: quocirca brevissimus erlo. *Illa grando hesterna*] cujus meminit in fine præcedentis Eclogæ. *De vertice*] id est, summitate. Vertex enim dicitur summitas, à qua vertendum est cum altius ire nequeas, ut in capite & monte. *Baldi*] Baldus mons est. *Divis*] id est, sanctis. *Harculus*] rustici nomen, quasi *bonus cultor*, aut *arvicola*, aut *retia ius*: ἄρκυς enim dicitur *rete*. *Est demolita*] id est, dejecit, prostravit, calamitatem inferendo. *Casas*] tuguria pastoralia. Et proinde dicit, *pastoralia tecta*. *Agricolis etenim*] Ordo est, Etenim substantia, id est, possessio & peculium, est agricolis pecus & arva. *Nullæ aeris iræ*] id est, tempestates, quasi ab irato Jove, qui & aer dicitur, illatæ. *Nescio quis*, &c.] Rustice id dicit, sed graphice. Sunt enim rustici impatientes calamitatis, ita ut in proverbio sit, *Qui sua amittit, & sensus amittit*: unde & Æneas amissa conjuge (quanquam summus alioqui deorum cultor) ait Æneid. 2. *Quem non incusavi amens hominumq; Deorumque? Aut quid in eversa vidi crudelius urbe?* Et in Bucol. amisso nato, *Atq; Deos, atq; astra vocat crudelia mater. Vitane ideo mulctabor*

Vertex.
Baldus.
Harculus.
Demoliri.
Casa.
Ira aeris.

in ipsa?] id est, anne ob id vivens puniari? id quod de more rusticano. Nam illis durum non videtur, quod differtur malum, utpote post fata. *Numina si, ut perhibent*] Epicurei enim negabant; unde Maro in Bucol, *Nec curare Deum credis mortalia quenquam?* Lucr. *Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira.* Hor. Serm. 1. *Credat Judæus apella. Non ego; namq; Deos didici securum agere ævum.* Judæum vocat *apellam*, id est, sine pelle præputii, hoc est, circumcisum. *Securum ævum*] .i. seorsum à cura mortalium. Unde Epicurus jactabat se levâsse genus humanum duobus summe malis, metu, & superstitione Deorum: Metu quidem, quia dixit unum esse spiritûs humani & belluini interitum & ita non esse metuenda, quæ post mortem eveniunt; Et superstitione, id est, anxia religione, cum dii non curent mortalia. Sed utrumque impium & scelestum est, omnem pietatem & religionem destruens. *Extimo*] pro existimo: existimo autem, .i. censeo & judico: per *x* plurimi scribunt. Æstimo autem, id est, æris precium constituo & licitor. per *æ* & *st*. *Discrimina*] id est, pericula. *Milesque lupo furacior*] miles dicitur quicunque stipendium belli gratia suscipit. *Una grando*] Unde calamitas quæ dicta est, quod calamos, id est, culmos segetum terit. Est autem in sermone multiplex pathos. *Quibus inclinamur*] adorando & sacrificando, nutu. Sic Hiarbas Æneid. 4. *Dicitur ante aras media inter numina divûm, Multa Jovem manibus supplex orâsse supinis.* Et infra: *nos munera templis, Quippe tuis ferimus, famamq; fovemus, inanem. Incalluit*] id est, calluit, hoc est, tumorem & duritiem induit. *Pastores omnium egenos*] Æneid. 1. *Omnibus exhaustos jam casibus, omnium egenos.*

Apella.

Securus.

Extimo.

Æstimo.

Discrimen.

Miles.

Faust. *Fortunate, scelus nobis hæc omnia nostrum*
Ingerit; ætherei sententia judicis æqua est.
Fort. *Quod scelus? an fuimus Christi vitæ insidia? i?*
Faust. *Furgia, furta, iræ Venus & mendacia, rixæ.*
Fort. *Quid meruêre boni? nec enim scelus obruit omnes,*
Et tamen una omnes pariter pessundat Erinnys.
Faust. *Heu! nescis: male de superis sentire, nefandum.*
His igitur, quæ scire nefas, nescire necesse est.

Post-

Posthabitis, curas iterum repetamus Amyntæ,
Quas fumus experti, quas ignorare negatum est.
Res vulgaris amor, studium commune juventæ.
Fort. *Mœror & affectus alii de cardine mentem*
Sæpe lavant, animo sermo venit æger ab ægro.
Fauſt. *Intellecta licet, pro re pro tempore, furi:*
(Sic habitus Cosmas sapiens) incognita nunquam.
Fort. *Fauste, sapis: notos igitur repetamus amores;*
Restat Amynteos postrema in fata furores
Dicere, & in misera lacrymas impendere casu.

Fortunate, &c. ne approbanda videatur ſententia Fortunati, caſtigat eum Fauſtus, dicens illud notum verbum, *Omnia mala quæ patimur, peccata nostra meruêre. Æthérei sententia judicis æqua*] Auguſtinus enim docet occulta quidem eſſe interdum divina conſilia, ſed tamen nunquam injuſta. Hoc Maro Æneid. 6. *Aut aquus amavit Jupiter*, & 10. Æn. *Rex Jupiter omnibus idem. Quod scelus*] Graphice exprimit ruſticorum opinionem, qui ſeſe inſontes putant, dum capitalibus criminibus vacant. Reſpondet autem Fauſtus: Quæris quod ſcelus? *Furgia*] id eſt contentiones quæ frequentes inter ruſticos ſunt; unde pro magno bono duxit Maro ſepem, dicens, *Hinc tibi quæ semper vicino ab limite sepes*, &c. *Venus*] .i. luxuria carnis. *Quid meruêre boni?*] Non reſpondet ad hoc Fauſtus, aut quia feſtinat ad narrationem exitûs amorum Amyntæ, aut quia non decuit ruſticum, quæ Theologorum ſunt enodare. Unde dicit nefas eſſe de factis Dei inquirere. Satis enim eſſe debet, quia Deus ita vult qui nihil injuſtum velle poteſt. Ideoq; ubi divina eſt præceptio nulla debet eſſe percunctatio; ut Abraham nobis præclare oſtendit, dicente D. Aug. Nam filium non dubitavit mactare, in quod tamen propaginis promiſſionem acceperat. At ſi quæras cur boni cum malis puniantur: dicetur, tantum temporaliter puniri bonos, ut plus mereantur; malos autem, ad vindictam. Eſt ita pretioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum ejus. Mors autem peccatorum peſſima. *Nescire necesse est*] altiora te ne quæſieris: Mitte arcana Dei, &c. *Posthabitis*] .i. prætermiſſis, *Furgia.* *Venus.* *Posthabere.*

aut minoris habitis; ut, *Post habui tamen illorum mea seria ludo, &c. Post habita coluisse Samo. Quas*] id est, cujusmodi sumus experti, quia hoc commune malum: *Semel insanivimus omnes. Mœror & affectus alii*] i. affectiones & passiones & perturbationes. *De cardine*] id est, de stabilitate. *Sæpe levant*] id est amovent. *Animo sermo venit ægro*] quia ex abundantia cordis os loquitur. Unde Flaccus in arte, *Format enim natura prius nos intus ad omnem Fortunarum habitum, juvat, aut impellit ad iram, Aut ad humum mœrore gravi deducit, & angit. Post effert animi motus, interprete lingua. Sic habitus Cosmas sapiens*] Cosmas (ut opinor) Medices, Florentin. ille ditissimus & memoratissimus pater Laurentii, & avus Petri Medicis hic intelligitur. *In postrema*] id est in ultima. *Fata*] id est, mortem usque. *Impendere*] id est, impertiri. *In misero casu*] id est infelici exitu.

Cardo.

Impendere.

Præteriens illac parvo post tempore, rursum
Insanire hominem video, & miseratus amantem,
O iterum, dixi, mens inconsulta, veneno
Ebria fatali; potulo jam fabula factus,
Non resipiscis adhuc? & adhuc in amore sepultus,
Te rapis atque tuos, pecus atque mapalia tecum,
Ut quondam moriens rapuit secum omnia Samson?
Quum senio curvatus eris, si forte senectam
Fata tibi dederint, quis sustentabit inertem,
Somnolentum, inopem, cum jam defecerit omne
Robur, & ingenium, sensusque recesserit omnis?
Hæc tibi cuncta feret, nisi mors prævenerit, ætas.
Esto domi, vigila, observa, super omnia semper
Prospice, quo tendas; & quo venisse dolendum est,
Ire cave: discerne vias, hominemque memento
Non ad delicias, non ad muliebria natum
Blandimenta, levi tam pernicioſa juventæ.
Ipse lego, cui pecudes, cui lac, cui caseus; ægre
Vitam ago: tanta agros omnes invasit egestas,
Tot dirі rerum eventus, incommoda passim
Tanta, tot adversis tinus convolvitur orbis.

Præteriens illac] Principium narrationis, *illac*] id est,

per

per I. cum illum ubi, dixi Amyntam amore languentem facere. *Paruo post tempore*] sic Maro: *Resipuit tamen, & multo post tempore venit*. Unde *post*, & *ante*, gratia excessus, ablativum regunt cum suo, si volumus, casu; ut, post dictum diem parvo tempore: sine autem causali, videntur adverbia, ut *postea* & *antea*. *Quierum*] bonus est versus, quia in principio carminis monosyllaba vocalia non abjiciuntur, ut, *ô utinam, ô ego*: neque corripiuntur, sicut interdum in medio, ut in Buc. *Te Corydon ô Alexi, trahit sua quemque voluptas*. *Mens inconsulta*] id est, imprudens cui nihil est consilii aut pensi. Capitur enim *inconsultus* passive pro eo cui non est datum consilium, ut Æneid. 3 *Inconsulti abeunt sedemque odere Sibyllæ*: & tamen *consulti* videntur, qui consilium dant, sed revera qui consuluntur sæpe, id est, à quibus ut prudentibus consilium petitur. Unde non solum jurisconsultus sed etiam jureconsultus dicitur quasi in jure aut de jure. *Veneno Ebria fatali*] id est, amore ad mortem ducente: est enim amor venenum quia per venas it. Unde, *Vulnus alit venis*: nec tamen fato imputandum sed nobis. Unde D. Augustf. super illud, *Ego dixi, Miserere mei, sed sana animam meam, quia peccavi tibi*, ait, Ego peccavi, non fatum, non fortuna. De hoc tamen plura jam diximus. *Populo jam fabula*] id est, argumentum fabulandi: non tamen dicit, *jam fabula facta*; quia ordo est, *factus jam populo fabula*. *Non resipiscis*] id est, iterum sapis & ad sapientiam redis. *Pecus atque mapalia*] id est, casas & caulas: Dicuntur etiam sic à Virgilio; ut, *rara habitata mapalia villis*: & *magalia*, sed primalonga; ut Æn. 1. *Miratur molem Æneas magalia quondam*. *Rapuit secum omnia Samson*] ut Jud. 16. date describitur: nota est historia. *Senectam Fata tibi dederint*] Qui enim (ut Seneca dicit) ad extremum fati pervenerit, senex morietur. Posuerunt antiqui multiplicem mortem: ut *fatalem*, quæ quatuor cursus Saturninos explebat, id est centum & viginti annos; altra quos fata id est, deorum constituta, negabant posse vivere. *Et naturalem* quæ tres explebat, i. 90. annos: Tunc enim natura deficit, diciturq; *mors merita*, id est, pro merito in remedium tot malo-

Inconsultus.

rum

rum quæ sequuntur concessa: & *fortuitam* ac *violentam* quæ etiam in primo cursu contingere possit: quas omnes tangit Maro, Æneidos quarto ad finem:

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat,
Sed misera ante diem, subitoque accensa furore.

Hæc tibi cuncta fere] Unde Flaccus in arte, *Multa ferunt anni venientes commoda secum: Multa recedentes adimunt.* De incommodis senectæ, vide Juven. Satyr. 10. In qua dicit, *Sed quam concinnis & quantis longa senectus Plena malis! Prospice quo tendas*] .i. ad quem statum. Persius: *Est aliquid quo tendis. Et quo*] .i. ad quem statum, Ordo est, & *cave ire* [*eo*] *quo venisse dolendum est. Esto domi*] aut simpliciter dicit, aut quod Persius; *rerum habita, & noris quam sit tibi curta supellex.* *Levi* id est facili & inconstanti. *Tot duri rerum eventus*] Licet, ut Valla docet, in plurali frequentius dicatur *eventa*, genere neutro: tamen etiam *eventus* legimus, ut Æneid. 6. *cæcosque volutat Eventus.*

Quo.

Levis.

Accipe rem non auditam, non tempore factam
Præterito; sed quam lux hæc mihi protulit ipsi:
Vi mos, Autumno pecudes crescente totondi,
Mane foro exposui lanæ venalia pondo
Sexaginta, hodie grande æs conflare putabam:
Vix vitam gregis eduxi, vix pabula pressum
Mercari hybernis nivibus; quo cætera pacto
Sit victura domus, nondum mihi constat, Amyntæ.
Quisquis amas, dominæ munuscula mittat oportet.
Tu verò, cui vix tectum fortuna reliquit,
Sub quo luce habitat, sub quo pernoctat egestas,
Quid poteris cupidæ gratum donare puellæ?
Mittere mala decem, satis esse solebat amanti:
Purpurei flores, & raptus ab arbore nidus,
Gramen odoriferum, neminī quo tempore magnæ
Credebantur opes: ventum est à gramine ad aurum.
Regia res amor est hac tempestate, recessit
Mos vetus, & quædam mala lex inolevit amandi.

Accipe rem non audita] Continuat sermonē quem ad Amyntā habuit, in quo quod Amyntæ dicit, omnibus dicit, qui

ſimili capti ſunt morbo. Recita tergo argumentum pro excogitatum. *Non auditam*] quia falla ſunt ſæpe audita. de Plaut. *Plus valet unus oculatus teſtis, quam auriti decem*. i. unus qui ſe vidiſſe dicat, quam decem qui ſe auviſſe dicunt. *Autumno tondi*] alibi in Maio tondentur, *exginta pondo*]. i. libras. *Mittere mala decem*] Virg. in col. *Aurea mala decem miſi: cras altera mittam*. *Purpuri flores*] Idem: *Tibi lilia plenis Ecce ferunt Nymphæ calathis*. Sed id Amaſii poetæ uberius dicunt. *Et raptus ab ore nidus*] Idem: *Parta meæ Veneri ſunt munera: namq; ipſe locum aeriæ quo congeſſêre palumbes. Gramen friferum*] Idem: *Tum caſia atq; aliis intexens ſuavibus Mollia lutcola pingit vaccinia calliba. Credebantur res*] unde, *Qui potuit violis addere, dives erat. gramine ad aurum*] Ovid. *Melius nunc omen in atro eſt, egia res*] .i. regalis, quod potius dicerem: ſed tamen *morbum regium* vocant, qui regalem expetit ſumptum. *uc tempeſtate*] hoc tempore turbulento.

Pondo.

Regius.

Talia ſuadenti vorvo mihi retulit ore;
Si cupis optatam mihi, Fortunate, ſalutem,
Da quod amo: noſtro hæc una eſt medicina dolori:
Cætera quæ memoras, mihi ſunt tormenta: revelli
Ex animo furor iſte nequit, mea pectore imago
Virginis obſedit, mecum eſt mecum itque reditque,
Excubat & dormi mecum eſt; caput, oſſa, medullas,
Cor complexa, poteſt cum ſola excedere vita.
Ac veluti quoties aliena ex arbore ſecto
Surculus inſeritur trunco, natura duorum
Fungitur, & mixto coaleſcit corpore virga:
Sic dominæ dilecta mihi ſe immerſit imago,
Et fecit duo corda unum, duo traxit in unum
Pectora: ſenſus ineſt nobis & ſpiritus idem.
O me felicem, ſi, cum mea fata vocabunt,
In gremio dulcique ſinu, nivеiſque lacertis,
Saltem animo caput hoc languens obeunte jaceret:
Illa ſua nobis morientia lumina dextra
Clauderet, & triſti fleret mea funera voce!
Sive ad felices vadam poſt funera campos,

Seu

Seu ferar ardentem rapidi Phlegethontis ad undam:
Nec sine te felix ero, nec tecum miser unquam.
O Dryades florumque deæ, nymphæque decentes;
O nemorum Sylvane pater servate, precamur,
Collibus in vestris gellidisque in vallibus omne
Sylvarum rurisque decus: circundate saltus
Sepibus, & prohibete pecus, ne floribus obsit.
Ista, precor dominæ servate in funera nostræ.
Tunc omnis spargatur humus, redolentia serta
Texite, quæ circa tumulum, supraque jacentem
Componantur heram: tristes ad busta puellæ
Pierides aderunt, & lamentabile carmen
Ore canent madido, signataque verba relinquent
Ista sepultura, relegenda nepotibus olim:
HIC tegitur virgo, cui nil, quin diva vocari
Debuerit, deerat, nisi dura fuisset amanti.

Talia suadenti] Recitat responsum misere amentis, solam puellam deposcentis, ut Charinus Terent. *Nihil aliud nisi Philumenam volo.* Bene dicit *saudenti*, & non *persuadenti*, quia nihil efficit. *Furor iste*] id est, quem tu commemorâsti, & dixisti in me esse. *Excubat*] id est, Excubias agit, hoc est, vigilat mecum Æneid. 4. *Illum absens absentem audisque videtque.* Id quoque Phædria optat sibi à Thaide fieri in Eunuch. *Ames me, me desideres, Me somnies, me expectes, de me cogites, Me speres, me te oblectes, mecum tota sis,* &c. *Caput*] unde furor in amente. *Ossa, medullas*] Æneid. 4. *est mollis flamma medullas Interea, & tacitum vivit sub pectore vulnus.* Unde hic addit, *Cor complexa*] Hinc enim dicitur cura, quod cor urit. *Surculus*] id est, insita quæ pullulat virgula. *Duo corda unum*] unde 1 Cor. 6 *Et erunt duo in carne una.* Hic autem non ex re sed ex affectione dicitur, quia nondum adhæsit qui autem adhæret (ut ibidem dicitur) meretrici unum corpus efficitur. *Et spiritus*] i. animus, quia Græcæ ἄνεμος spiritus seu ventus dicitur. *O me felicem*] graphice exprimit affectionem misere amantis, cui dulce videtur in complexu amatæ mori. Virg. in Buc. *Hic ipso tecum consumerer ævo Illa sua nobis,* &c.] Ex Tibul.

Excubare.

Surculus.

Spiritus.

al. fere ſumptus locus, aut ex epiſt. Ovid. *Triſti voce næ-ias canendo. Sive ad felices campos*] i. Elyſios. De quibus n. 6. *Devenêre locos & amœna virecta Fortunatorum nemorum ſedeſque beatas, &c.* Nos paradiſum vocamus. *Phlegethon* fluvius infernalis ab ardore dictus. *Nec ſine te Phlegethon lixero, nec tecum miſer unquam*] Ex affectione, ut dixi, quitur, non ex debito conſilio; itaq; non eſt putandum am eſſe poëtæ mentem. Quod dico propter imperitos, ui non diſcernentes quando ex ſua ſententia, & quando alterius introducti loquuntur poëtæ, indifferenter ci-ant, quaſi ita ſenſerint. Maro autem ſentit etiam amores erdurare poſt fata, unde in eodem 6. Æn. *Curæ non ipſa morte relinquunt.* Quin putavit eaſdem permanere ffectiones, dicens, *Quæ gratia currûm, Armorumq; ; fuit ivis, quæ cura nitentes Paſcere equos, eadem ſequi ur ellure repôſtos.* Juxta quod dictum eſt, *Qualem te inve-io, talem te judico.* Et ita quia æterna eſt damnati pec-andi libido (non enim immutari poſſunt) merito eſt a-ernum ſupplicium. Sed ad ruſticum redeamus Amyntam, ui inſanus amor non perſuaſit, quod Prophetæ divinitus erſuaſum erat, dicenti, *Non avertas faciem tuam à me, & nihil ero deſcendentibus in lacum. O Dryades*] id eſt, nym- *Dryades.* phæ arborum & præcipuæ quercuum, quia δρῦς, δρυὸς quercus dicitur. *Florumque dea*] quæ *Napeæ* dicuntur. *Napeæ.* *Nymphæq;*] ſcilicet aliarum rerum; ut montium, quæ *Oreades*; & fluminum, quæ *Naiades* dicuntur; & marium, *Oreades.* quæ *Nereides*; & arborum quoque, quæ *Hamadryades. O* *Naiades.* *nemorum Sylvane pater*] unde à ſylvis denominatus. Hic *Nereides.* quoque adveniſſe dicitur ad Gallum amore pereuntem, *Hamadry-* Virgilio in Bucolicis; *ades.*

Sylvanus.

Venit & agreſti capitis Sylvanus honore,
Florentes ferulas, & grandia lilia quaſſans.

Unde dicet, *Servate precamur*; quia nymphæ amare & amari ſolent. *Servate*, inquit, *Decus*] id eſt ornatum florum & herbarum. *Ne floribus obſit*] Virg. Geor. 4. *Nec oves, hædive petulci Floribus inſultent, aut errans bu-cula campo Decutiat rorem, & ſurgentes atterat herbas.* *Veſtra*] id eſt, veſtræ domina. *Dominæ noſtræ*] ſic enim & *Domina.*

Græci

Græci & Latini,& Barbari uxores vocant. Unde Maro Diris, *Quod mea non mecum domina eſt. Circa tumultum* Credebant enim in veteri ſuperſtitione beatas anim quarum corpora moliter requieſcerent. Unde Perſiu *Nunc non cinis ille poetæ Felix? nunc levior cippus non i primis oſſa? Laudant convivæ; nunc non è manibus illi Nunc non è tumulo, fortunataq; favilla Naſcentur violæ?* Juvenalis, *Dii majorem umbras tenuem & ſine pond terram, Spiranteſque crocos & in urna perpetuum v Qui præceptorem ſancti voluere parentis Eſſe loco.* Martialis, *Sit tibi terra levis, molliq; tegaris arena.* Ov *Oſſa quieta, precor tuta requieſcite in urna: Et ſit hum cineri non oneroſa tuo.* Contra imprecatur Tibullus: *O qui Venerem docuiſti vendere primus, Quiſquis es infe urgeat oſſa lapis. Triſtes ad buſta puellæ Pierides*] id e Muſæ. Juvenalis: *Pierides, profit mihi vos dixiſſe puell*

Buſtum. *Buſtum* dicitur, quaſi bene uſtum, locus ubi urna cond
Urna. batur. *Urna* autem ab urendo dicta, quod uſtorum te ret cineres. Ideo autem Romani qui tunc, ut nunc ciunt, terra condere ſolebant corpora defunctorum cœp rant ea concremare, quia per bella & invidiam eruta vi bant aliquando oſſa: Diverſitatem tamen hanc ex Phi ſophis ortam putant, ut qui ex terra potiſſimum ſum putarent, terræ mandarent corpora; qui ex igne, igni.

Nenia. *mentabile carmen*] *Næniam* funebrem, aut corpore n
Epicedium. dum ſepulto *Epicedium* & eo ſepulto *Epitaphium.*
Epitaphium. Daphnide autem dicit Maro, *Et tumulo ſuperaddite men. Releganda neporibus*] id eſt, minoribus aut poſte

O virgo, ſi te tantus conſumeret ardor,
Per centum Scyllas ad te, per mille Charybdes
Tranarem laturus opem: tu ſævior hydra,
Me fugis: at culpæ nihil eſt in virgine; nam me
Neſcit adhuc: ſi ſciret enim, ſuccurreret ultro.
Nec puto ſub miti tam ferrea pectora vultu:
Signa tamen vultus fallacia, ſub cute molli
Mens fera, ſub blanda ſunt corda immania fronte.
Alloquar, & faciam noſtros intelligat ignes.
Si tamen illa meos vultus averterit, ibunt
In lacrymas oculi, triſte in ſuſpiria pectus.

Oderit illa licet semper fugiatque sequentem,
Ista tamen, quocunque ferar, me cura sequetur.
Ite procul medicæ, non sum sanabilis, artes:
Ite procul, magico qui (quod nec credere dignum est)
Carmine pallentes animas revocatis ab orco:
Ite procul, vanis precibus qui flectere divos
Creditis: adversum est, & inexorabile cœlum.
Me rapit impatiens furor, & juvat ire per altos
Solivagum montes, per lustra ignota ferarum.

O vir[illegible],&c.]Sunt verba Amyntæ per apostrophen puellam absentem alloquentis. *Per centum Scyllas*]numerus finitus pro numero infinito. Scylla autem & Charybdis, pericula sunt maxima in mari Siculo: finguntur autem à poetis esse monstra marina, ex puellis transmutata. Nam Scylla Phorci fuit filia: Charybdis mulier vorax. De Scylla dixit in Bucol. *Quid loquar? aut Scyllam Nisi aut quam fama sequuta*, &c. De Charybdi & etiam Scylla Æn. 3. *Dextrum Scylla latus, lævum implacata Charybdis Obsidet.* Et ita, quia ut dixit Horatius in arte, *Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt. Ducit enim in vitium vitii fuga, si caret arte*: ideo de eo, qui unum periculum evitans in aliud incidit, dici solet, *Incidit in Scyllam, cupiens vitare Charybdim. Tu sævior hydra*] quam Hercules tandem exussit, cum amputato capite illi semper bina repullulare videret. Erat enim lucas quem exussit & locum fertilem reddidit; sed serpens aquatica fingitur. *At culpæ*]id amatorie. Nam semper amicas aut purgant, aut non credunt peccasse. Unde ille, *Nec si mihi credere tantum. Signa tamen vultus fallacia*]sc. *sunt.* Juv. *Fronti nulla fides: quis enim non vicus abundat Tristibus obscænis? Dens fera*] unde notus, sed minus idoneus autor. *Omnis quæ nitido volucris plumescit amictu, Non est, si simulat, vera columba tamen. Sæpe sub agnina latet hircupella Lycaon, Subque Catone pio presidus ille Nero. Si tamen illa meos vultus averterit*] videtur Hypallage, ut sit, si averterit suos vultus à me. Id enim indignabundi faciunt. Æneid, 1. *Diva solo fixos oculos aversa tenebat.* Sed si accipiatur averto, sicut aversor & avertor accipi solent, pro eo,

Averto.
Aversor.
Avertor.

eo, quod est per indignationem avertendo contemno, sicut Servius fieri posse asserit, qui dicit averto & averto in una significatione declinari posse; dicitur recta locutio, & non figurata, qualis est illa apud Boetium *Heu! heu! quam surda miseros averitur aure!* &c. Unde est frequentativum aversor, quo frequentius utimur. Ovid. in Fast. *Officioq; levem non aversatus honorem.* *Medicæ artes*] Unde Apollo apud Ovid Metam. primo dicet, *Inventum medicina meum est, opifexq; per orbem Dicor, & herbarum subjecta potentia nobis: Hei mihi quod nullis amor est medicabilis herbis! Nec prosunt domino quæ prosunt omnibus artes! Ire procul,* &c.] quia Romanis earum erat odiosa professio. Unde Æn. 4. *Magicas invitam accingier artes.* *Quod nec credere dignum est*] Unde de Pythonissa quæ Samuelem exierat dubitant Theologi an Samuelē revera, an nequam spiritum in illum transfiguratum; quod Augustinus potius asserere videtur. *Animas revocatis ab Orco*] .i. ab inferno urgente. Unde Orcus quasi urgus à quibusdam dictus videtur. Sic in Bucol.

Orcus.

Has herbas, atque hæc Ponto mihi lecta venena,
Ipsa dedit Mœris, nascuntur plurima Ponto:
His ego sæpe lupum fieri, & se condere sylvis
Mœrim, sæpe animas imis exire sepulchris,
Atque jugis alio vidi traducere messes.

Vanis precibus] id est, impie: sed ex amantia amentium, Epicuro tamen dignum. *Solivagum*] non in solo, sed solum vagantem. Soli autem sibi videntur amentes, dum sunt sine amata. *Per lustra*] per latibula aut latebras. *Ignota*] scilicet hominibus, hoc est, invia. Æn. 4. de Didon. *Semperque relicta, Sola sibi, semper longam incomitata videtur Ire viam, & Tyrios deserta quærere terra. Eumenidum veluti,* &c. Id autem nunc erat illi, & est nunc huic, futuræ mortis indicium.

Solivagus.

Talia jactanti, verbis conabar amicis
Flectere: sed vulnus nihil insanabile curat.
Illum per campos nox intempesta silentes,
Illum exorta dies inter dumeta videbat
Insomnem semper, vero sylvestria poma

Cur-

Carpentem, & potu contentum simplicis undæ;
Post longos gemitus, exhaustaque lumina fletu
Assiduo, post lamenta & convulsa frequenti
Pectora singultu, moriens finivit amores.
Exanimum corpus tumuli sine honore relictum,
Nocturnæ absumpêre feræ, volucresque diurnæ.
Fauſt. *Heu funesta lues, fatalis machina, passim*
Corda venena tu penetrans humana sagittis,
Æquiparans hominem pecudi! Quæ pocula Circe?
Quæ pejora unquam potuit dare philtra Calypso?
Quæ Styx? quis Phlegethon gravior? quæ major Erin-
O stulti, quicunq; Deum dixistis Amorem! (*nys?*
Num natura nocens Deus est; ubicunque locorum
Sit Deus, est homini clemens, innoxius, æquus.
Fort. *Heu miserande puer, tenera sublate juventa!*
Quæ tibi nascenti luxerunt sydera! quæ tam
Noxia pars cæli est, ut te, nil tale merentem,
Læserit, & primis infortunârit ab annis?
Nec tamen omnino cœlum tibi defuit; omne
Carmen, & arguti quicquid modulamur avenis,
Doctus eras: nisi te mors immatura tulisset,
Dignus eras hederis, dignus Parnasside lauro.
Nec melius cecinit pugnas, ac tristia bella,
Hordea, & agrorum cultus, & pascua noster
Tityrus, à magno tantum dilectus Alexi,
Namque tibi præcox animi solertia, nobis
Cognita jampridem, magnam producere frugem
Cœperat; & specimen tuleras virtutis & artis
Non vulgare tuæ: poteras jam gloria dici
Ruris, & ætatis decus indelebile nostræ.
Te Padus, & noster lugubri Mincius ore,
Cum Nymphis flevêre suis, ut Thracius Hebrus
Orphea: te tristes ovium flevêre magistri,
Ut Daphnim luxisse ferunt: te pascua & agri
Undique, & audita est totis querimonia campis.
Spargite pastores tumulum redolentibus herbis,
Atque sacerdotum cantus, ac thura quotannis
Dicite, & æternam requiem cantate poetæ.

Fauſt. *Tu tamen arva tenes patriæ melioris, & altum*
Incolis Elyſium, nos hæc te flemus Amynta.
Fort. *Flendus hodie nobis fuerat: nam triſtia nocte*
Neſcio quæ mœſtis cernebam inſomnia formis.
Sed jam veſper adeſt, & ſol ſe in nube recondens
Dum cadit, agricolis vicinos nuntiat imbres
Cogere, & ad caulas pecudes convertere tempus.

Talia jactan em] Fortunati eſt in ſua perſona loquentis, & impietatem atque amentiam Amyntæ damnantis. Æneid. 1. *Talia jactanti, &c. Verbis amicis*] id eſt, quæ amicos decent. Eſt enim amicus, a, um, adjectivum. Unde amicior & amiciſſimus leguntur. *Conabar*] id vere, quia
Curare. ſine effectu conamur. *Sed nihil*] id eſt, nulla res. *Curat*] id eſt, purgat vulnus inſanabile. Nullum tamen eſt in moribus tale ante ſuprema fata. Aut *vulnus inſanabile nihil*] id eſt, nihili curat verba. *Inter dumeta*] ubi du-
Inſomnis. mi & vepres creſcunt. *Inſomnem*] id eſt, nullum ſomnum admittentem, quod miſere amantium eſt. Æneidos quarto: *At non infelix animi Phœniſſa, nec unquam Solvitur in ſomnos, oculiſve aut pectore noctem Accipit.* *Sylveſtria*
Lumina. *poma*] In ſylvis naſcentia. *Exhauſtaque lumina*] id eſt, oculos exhauſtos. *Moriens finivit amores*] Unde & Comicus, *Hanc niſi mors mihi adimet nemo.* Dixit tamen Maro, *Curæ non ipſa in morte relinquunt.* *Sine honore tumuli*] id eſt, inſepultum. *Fatalis machina*] Alludit ad equum Trojanum, de quo Maro Æneidos ſecundo, *Scandit fatalis machina muros.* *Fatalis* igitur *machina*] id eſt, inſtrumentum ad exitium fatale ducens. *Æquiparans hominem pecudi*] Unde fictæ ſunt transformationes quas Circe in ſocios Ulyſſis exercuit. Pſalmiſta: *Homo cum in honore eſſet, non intellexit*, &c. *Philtra*] id eſt, amatoria pocula ad amorem inducentia. Circe autem & Calypſo ex Odyſſea Homerica notiſſimæ ſunt, ad quas Ulyſſes appulſus dicitur, &c. De Circe quidem Solis filia ad principium 7. Æneid; plura videbis. Calypſo autem autore Heſiodo Oceani & Tethyos, aut, Homero judice, Atlantis filia inſulam à ſe denominatam in mari Ionio tenuit, ad quam Ulyſſ. ua à Circe diſceſſerat,

nau-

naufragus pervênit, & amatorio illectus, ſeptem annos permanſit, vixque divelli potuit. *Philira* autem dicuntur, quia Philos amator dicitur, pecula aut carmina, aut alia ad amorem inducentia. *Philira.*

Quæ Styx] infernalis palus à triſtitia dicta. *Phlegethon*] fluvius ab ardore denominatus. *Phlegethon*

Erinnys] dicitur furia. *Num*] id eſt, nunquid, *natura nocens*] Phyſice hoc dicit, nam virtutes naturales, deos dicebant, Unde Plinius libi 2. naturalis hiſt. *Fragilis & labrioſæ mortalitas in partes iſta digeſſit, fragilitatis ſuæ memor, ut portionibus quiſque coleret, quo maxime indigeret, &c.* Vim ergo amores, Cupidinem genere maſculino, quia Deum dicebant. *Quæ tibi naſcenti luxerunt ſydera?*] iterum fatale putat. Vide ubi de fato loquuti ſumus. *Cœlum defuit*] id eſt, benigna influentia cœli, *Doctus erat*] Quemvis ergo ſui temporis doctum deflet, ſecutus Maronem in Daphnide. *Mors immatura*] id eſt, ante maturitatem veniens. Id enim dicitur immaturum, quod nondum eſt maturum. Præcox autem, quod ante tempus maturum, quaſi præcoctum & præcoquum. *Illud autem* (inquit Quintilianus) *præcox ingenium haud temere ad frugem pervenit: quia præcoci ingenio præditi, aut cito moriuntur, aut ſtudia deſerunt.* *Dignus eras hederis*] quibus coronantur poetæ, eo quod ſunt in tutela Liberi patris, qui eis coronatus ex India redlit. Horatius: *Me doctarum hederæ præmia frontium, Diis miſcent ſuperis.* Perſius: *Quorum imagines lambunt hederæ ſequaces.* Juven. *Ut dignus venias hederis, & imagine macta.* Virg. in Bucol. *Atq; hanc ſine tempora circum Inter victrices hederam tibi ſerpere lauros.* Et iterum. *Hedera creſcentem ornate poetam. Dignus Parnaſſide lauro*], i. in Parnaſſo monte Phocidis Bœotiam verſus Muſis & Apollini ſacro, naſcente. Eſt ergo Parnaſſis Patronymicum à patria ſumptum. Sed hic pro nomine patrio ponitur, quaſi ſit Parnaſſica. *Nec melius cecinit pugnas*] ut in Æn. *Et agrorum cultus*] ut in Geor. *Et paſcua*] i. paſtores, ut in Bucol. Nam etiam paſcua in Geor. dicit, *Noſter*] id eſt noſtras; hoc eſt, Mantuanus. *Tityrus*] id eſt, Virgilius, qui ſe per Tityrum in primo Bucolico carmine *Immaturus* *Præcox.* *Hedera.* *Parnaſſis* *Parnaſſus.*

Fauſt. *Tu tamen arva tenes patriæ melioris, & altum*
Incolis Elyſium, nos hæc te flenta Amynta.
Fort. *Flendum hodie nobis fuerat: nam triſtia nocte*
Neſcio quæ mœſtis cernebam inſomnia formis.
Sed jam veſper adeſt, & ſol ſe in nube recondens
Dum cadit, agricolis vicinos nuntiat imbres
Cogere, & ad caulas pecudes convertere tempus.

Talia jactan em] Fortunati eſt in ſua perſona loquentis, & impietatem atque amentiam Amyntæ damnantis. Æneid. 1. *Talia jactanti, &c. Verbis amicis*] id eſt, quæ amicos decent. Eſt enim amicus, a, um, adjectivum. Unde amicior & amiciſſimus leguntur. *Conabar*] id vere, quia
Curare. ſine effectu conamur. *Sed nihil*] id eſt, nulla res. *Curat* id eſt, purgat vulnus inſanabile. Nullum tamen eſt in moribus tale ante ſuprema fata. Aut *vulnus inſanabile nihil*] id eſt, nihili curat verba. *Inter dumeta*] ubi du-
Inſomnis. mi & vepres creſcunt. *Inſomnem*] id eſt, nullum ſomnum admittentem, quod miſere amantium eſt. Æneidos quarto: *At non infelix animi Phœniſſa, nec unquam Solvitur in ſomnos, oculiſve aut pectore noctem Accipit.* *Sylveſtria*
Lumina. *poma*] In ſylvis naſcentia. *Exhauſtaque lumina*] id eſt, oculos exhauſtos. *Moriens finivit amores*] Unde & Comicus, *Hanc niſi mors mihi adimet nemo.* Dixit tamen Maro, *Curæ non ipſa in morte relinquunt.* *Sine honore tumuli*] id eſt, inſepultum. *Fatalis machina*] Alludit ad equum Trojanum, de quo Maro Æneidos ſecundo, *Scandit fatalis machina muros.* *Fatalis* igitur *machina*] id eſt, inſtrumentum ad exitium fatale ducens. *Æquiparans hominem pecudi*] Unde fictæ ſunt transformationes quas Circe in ſocios Ulyſſis exercuit. Pſalmiſta: *Homo cum in honore eſſet, non intellexit, &c. Philtra*] id eſt, amatoria pocula ad amorem inducentia. Circe autem & Calypſo ex Odyſſea Homerica notiſſimæ ſunt, ad quas Ulyſſes appulſus dicitur, &c. De Circe quidem Solis filia ad principium 7. Æneid. plura videbis. Calypſo autem autore Heſiodo Oceani & Tethyos, aut, Homero judice, Atlantis filia inſulam à ſe denominatam in mari Ionio tenuit, ad quam Ulyſſ. ut à Circe diſceſſerat,

nau-

naufragus pervênit, & amatorio illectus, ſeptem annos permanſit, vixque divelli potuit. *Philira* autem dicuntur, quia Philos amator dicitur, pocula aut carmina, aut alia ad amorem inducentia. *Philira.*

Quæ Styx] infernalis palus à triſtitia dicta. *Phlegethon*] fluvius ab ardore denominatus. *Phlegethon*

Erinnys] dicitur furia. *Erinnys.*

Num] id eſt, nunquid, *natura nocens*] Phyſice hoc dicit, nam virtutes naturales, deos dicebant. Unde Plinius lib. 2. naturalis hiſt. *Fragilis & laborioſa mortalitas in partes iſta digeſſit, fragilitatis ſuæ memor, ut portionibus quiſque coleret, quo maxime indigeret, &c.* Vim ergo amores, Cupidinem genere maſculino, quia Deum dicebant. *Quæ tibi naſcenti luxerunt ſydera?*] iterum fatale putat. Vide ubi de fato loquuti ſumus. *Cœlum defuit*] id eſt, benigna influentia cœli, *Doctus erat*] Quemvis ergo ſui temporis doctum deflet, ſecutus Maronem in Daphnide. *Mors immatura*] id eſt, ante maturitatem veniens. Id enim dicitur immaturum, quod nondum eſt maturum. Præcox autem, quod ante tempus maturum, quaſi præcoctum & præcoquum. *Illud autem* (inquit Quintilianus) *præcox ingenium haud temere ad frugem pervenit: quia præcoci ingenio præditi, aut cito moriuntur, aut ſtudia deſerunt.* *Immaturus* *Præcox.*

Dignus eras hederis] quibus coronantur poetæ, eo quod ſunt in tutela Liberi patris, qui eis coronatus ex India redlit. Horatius: *Me doctarum hederæ præmia frontium, Diis miſcent ſuperis.* Perſius: *Quorum imagines lambunt hederæ ſequaces.* Juven. *Ut dignus venias hederis, & imagine macta.* Virg. in Bucol. *Atq; hanc ſine tempora circum Inter victrices hederam tibi ſerpere lauros.* Et iterum. *Hedera creſcentem ornate poetam.* *Hedera.*

Dignus Parnaſſide lauro] i. in Parnaſſo monte Phocidis Bœotiam verſus Muſis & Apollini ſacro, naſcente. Eſt ergo Parnaſſis Patronymicum à patria ſumptum. Sed hic pro nomine patrio ponitur, quaſi ſit Parnaſſica. *Nec melius cecinit pugnas*] ut in Æn. *Et agrorum cultus*] ut in Geor. *Et paſcua*] i. paſtores, ut in Bucol. Nam etiam paſcua in Geor. dicit, *Noſter*] id eſt noſtras; hoc eſt, Mantuanus. *Tityrus*] id eſt, Virgilius, qui ſe per Tityrum in primo Bucolico carmine *Parnaſſis* *Parnaſſus.*

significavit. *A magno Alexi*] id est, Augusto. *Præcox sollertia*] quia ante barbam. *Et specimen vulteras*] scilicet præ te, aut *abstuleras specimen*]. i. ornamentum. *Non vulgare*] id est, egregium. *Cum Nymphis flevêre.* Sic Maro de Daphnide in Daphnide. *Hebrus.* *Vt Thracius Hebrus*] scilicet fluvius. *Orphea*] scilicet flevit, ut quarto Georgicorum innuit poeta. *Vt daphnim*] de quo in Bucolicis Virgilius late: *Spargite pastores*] sic in Daphnide, *Spargite humum foliis, inducite fontibus umbras Pastores; mandat fieri sibi talia Daphnis: Et tumulum facite.* Et hic pro Epicedio sunt, quod canitur ante inhumationem. Sequentia, Epitaphii, quod post inhumationem canitur, vicem habent. *Tu tamen arva tenes*] Hoc quidem videtur minus quadrare superioribus. Nam cum furor & amentia, atque impietas in superos, & vilipensio legum in Amynta fuerit; & ita mortuum, nec pœnituisse significaverit; non videtur congrue dicere, *& altum incolis Elysium*] id est, paradisum. Sed purgari potest, tum quod pastoribus hæc dicuntur, tum quod asserendo Elysium incolere, tacite pœni- *Insomnia.* tentiam egisse significat. *Cernebam insomnia*] Phantasmata nocturna, quasi futuræ lacrymationis prognostica; idq; ex superstitione rustica. *Vicinos nuntiat imbres*] Georgicorum primo: *Sol quoque & exoriens, & quum se condat in undas, Signa dabit: solem certissima signa sequentur, &c.* Sed illic de ortu dicit quod hic de occasu. Addit enim:

Ille ubi nascentem maculis violaverit ortum,
Conditus in nubem, medioque refulseri orbe,
Suspecti tibi sint imbres.

Cogere, & ad caulas] id est, ovilia, Virgilius in Sileno: *Cogere donec oves stabulis, numerumque referre Jussit. Tempus cogere*] pro cogendi, Græca loquutio, ut:

Et jam tempus, equûm fumantia solvere colla.

ECLOGA IIII.

De natura mulierum, inſcripta

ALPHUS.

JOANN. MURMELII argumentum.

Amiſſum memorat caprum, puerique furorem
Finus, & ingenium notat hinc Alphus muliebre.

Alphus & Janus.

Jane, caper (video) macer eſt tuus: eſſe ſolebat
Acer, & elatis in cœlum cornibus ire.
Nunc dejectus humi, flaccis piger auribus herbam
Olfaci, & ſummis, attingit gramina labris.

Janus. *Languet, & ex iſto languore facetia ſurgit:*
Quæ, quoties memini, riſum ciet; edita nondum eſt:
Edita cum fuerit, totus miratitur orbis.

Alph. *Fane ſoles narrare ſales lepidiſſime, & ore*
Suavilo quo: dic ergo tuus cur langueat hircus.

Janus. *Res non ficta, deus teſtis, ſed facta recenter;*
At dulce id facinus non eſt narrabile gratis.
Quid pretii ſperare licet? quæ dona reporto?

Alph. *Fane, ubi congeſſit nidos Philomena, docebo.*

Janus. *Qui leviter ſpondet, promiſſo eludit inani.*

Alph. *Qui non credit, inops fidei: ſed pignore tutum*
Te faciam, duo tela mea deprome pharetra.

Fane, caper] Principium hujus Eclogæ ex macie capri captat occaſionem facetæ narrationis de paſtore mercenario, qui captus amore puellæ, in foveam feris poſitam incidit: ubi inventus & à vicinis ruſticis extractus, furorem amoris non deſtituit: occaſione cujus, graphice mulierum ingenia deſcribuntur. *Macer eſt*, qui *ſolebat eſſe acer, & elatis, &c.* Unde quod in Hecyra de hominibus dicitur, etiam quibuſdam belluis competit: *Profecto hoc ſic eſt, ut puto: omnibus nobis ut res dant ſeſe, ita magni atque humiles ſumus. Flaccis auribus*] id eſt, auriculis laxis & pendentibus, quia mollibus. *Herbam olfacit*] id morbi indicium eſt. *Riſum ciet*] id eſt, excitat, à *ciso* ſecundæ conjugationis: eſt enim præſentis temporis. *Totus miratitur orbis*] Ruſtica jactantia & garrulitate [illegible] nimia

nam si ex persona poetæ dicatur, vere illi dici posset, *Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.* Quid enim mirum, si rusticus imperitus in foveam cecidit? *Fine soles narrare talis*] id est, non insulsos apologos. *Ubi congessi*] Latinus Maro: *Namque memini. Ipse locum, aeriæ quo congesserat palumbes.* Nam quæ ferre aut tendere ad locum significat, ut *convenio, confluo, congero*, adverbium ad locum desiderant & non in loco: Potest tamen dici, *Ubi congessi*] id est, concinnavit & construxit, postquam allata fuit materies. *Qui leviter spondet*] proverbiale est, nam fere usu venit, ut qui cito promittunt, difficulter promissa exhibeant, & e converso. *Qui non credit*] Alio proverbi ex arte Rhetorica respondet: *Qui non credit, inops est fidei*; qui qualis quisque est, talem judicet quemlibet: & ita, qui fidus non est, neminem fidum existimat. *Deprome*] id est, exime. *Duo iela*] id est, duo spicula, aut duas sagittas, quæ sunt pastoribus apta. Virg. *Dum Daphnidis arcum Fregisti & calamos.*

Telum.

Jan. *Incipiam, Nymphæ Parnissides, ora movete,*
Et memorate mei dira infortunia capri,
Ac Philomenæos Alpho concedite nidos.
Conductus mercede puer, præfectus ovili,
Assidue pascebat oves, caprum atq; capellas.
Servitium nobis pueri fuit utile, donec
Virgine conspecta, quæ tum huc veniebat equatum,
Tabuit: ex illo vecors jam tempore factus,
Frigidius curare gregem, contemnere caulas
Cæpit, & exhausto subvertere cuncta cerebro.
Quum lopitus erat, poterat vigil esse videri.
Nugabatur enim quando vigilabat, inerti
Corporis officio, solvebat somnia mente.
Huc ergo in saltu ludens per cornua caprum
Viminibus validis inter dumeta ligarat,
(Quarta dies bodie) tentans an vincula possit
Vincere cervice, ac præduræ rabere frontis.
Quæsitum interea nidos nemus omne pererrat.
Ast ubi Virgo, dilecta recogitat ora:
Risus, & quæ fari pudor, omnia volvit.

Lux

Lux fugit interea, capri redit immemor, alta
Nocte recordatus furgit, pavidusque per umbras
Dum grassatur, ruit in foveam, quæ fronde saligna
Capiendo obducta fera & stramine ficco,
Instar erat putei fundo irremeabilis alto.
Est caper in vinclis puer est in carcere, pastor
Nullus oves curat: jam tertia lux ait hora.
Miror, oves refero ac numero: caprumq; requirens:
Obstupeo; puerum clamo, magalia lustro.
Vera loquar: magicis ne fortè liquoribus unctus,
Eximui, ascenso migrâsset in æra capro:
Namque striges tali fama est ope, nocte vagantes,
Ad quælam longinqua procul convivia ferri.
Attamen ad tandem pecudes ad pascua duco.
Dumq; nemus subeo meditans mecum, ecce, per umbras,
Ecce, procul caper in dumis strepit, atque reluctans
Cornibus adversis contra sua vincula pugnat.

Incipiam] Sic Æneidos secundo, *Incipiam: Fracti bello*, &c. *Nymphæ Parnassides*] id est, Musæ Parnassum frequentare solitæ. *Ora movete*] Virg. *Pandite nunc Helicona deæ, cantusque movete.* Sed quia præcipitur ab Hor. in arte, *Nec deus intersit, nisi dignus vindice nodus Incidit*; videbitur quibusdam non apta invocatio, quia non debet deus invocari aut induci ad difficultatem dissolvendam, nisi res tanta sit, ut opibus humanis fieri aut geri nequeat. Verum poëtæ aliquando ridicule, aliquando juxta æstimationem invocantis invocationem faciunt: Unde Juvenal. descripturus Rhombum, dicit Satyra quarta, *Incipe Calliope, licet hic considere, non est Cantandum, res vera agitur: narrate puellæ Pierides: prosit mihi vos dixisse puellas.* Hoc autem ridicule dicit: hic vero loquitur rusticus, cui quam dicturus est res summam difficultatem habere visa est. Unde prius dixit. *Totus mirabitur orbis, Philomenæos*] quos Philomena congessit. *Conductus*] ergo mercenarius. *Servitium*] id est, famulatus. *Tabuit*] i. lenta tabe exhaustus est. *Vecors*] i. pravi aut perversi cordis. *Frigidius*] i. negligentius, sicut in re diligenti dicit per contrarium Maro, *Carvet opus. Exhausto cerebro*] nimia

Servitium. *Tabescere.* *Exhaustus*

Sopitus. nimia solicitudine effœto. *Quum sopitus erat*] id est,
Nugari. somno obrutus, *poterat videri esse vigil. Nugabatur enim*] id est, secum inaniter loquebatur: Hor. *Nescio quid meditans nugarum*, Persius: *Nugari solitos. Ludens*] id est ad ludum, ut curam animi premeret. *In saltu*] in
Tentans. pascuis ubi pecudes saliunt. *Tentans*] id est, periculum faciens. *Quæsitum pererrat*] id est, pererrando it quæsitum; non enim construitur prius supinum sine motu, saltem latente. *Et quæ fari pudor*] scilicet *est*: id est, gremi-
Saligna. um; & infra gremium pudenda. *Fronde saligna*] id est,
Obducta. salicum foliis. *Obducta*] id est, obstructa in superficie. *Captandis feris*] id est, ad captandas feras. *Jam tertia*
Refero. *luxerat hora*] scilicet posterioris diei. *Refert*] Recenseo,
Magalia. aut separo. *Magalia*] id est, casas, & tugurii, *Striges*] sortilegæ, & magicis utentes. *Ad quædam longinqua*] Id enim sibi persuadent dæmonibus illusæ. *Ecce*] quasi diceret, Præter spem.

Terruit incautum subito feralis imago,
E nil tale ratum: firmato pectore tandem,
Nosco animal; subiensque rubos, feco vincula runca.
Sero domum rediens, video per pascua longe
Turbam exultantem risu juveniliter alto.
Ut prope constitimus, meque agnovêre, salutant,
Et, Tuus, ecce, aiunt, puer hic. ô Fane, luporum
Fructus è foveis, dum nocte perambulat agros,
Incidit in casses. Et sic inventus uterque,
Et caper, & pastor. Caper hæc incommoda passus
Languet adhuc: puer imprudens, insanior hirco est.
Virgo superbivit mox, ut se audivit amari;
Et pueri simulans curam ignorare, pudorem
Fingit, ut ad formam faciat pudor; ora sinumque
Ornat, & in terram versis incedit ocellis,
Callida vulpinam rem simplicitate gubernat.
Hæc studia, hi casses, hæc sunt mulieribus arma.
Ille suæ sperans Galateæ aliquando potiri,
Contempta mercede, suos sectatur amores.
Propterea plaustro, stiva, bobusque relictis,
Ad pastoris opus redeo: subjecta furori

Ista

Ista juventutis levitas rura omnia vexat.

Terruit incautum] Rem prosequitur. *Feralis*] id est, ter- *Feralis.*
ribilis ut fera; id est, mors. Nam si dicatur *imago feralis*, id est, ipsius feræ, non videtur ratio carminis fi are: nam *fera* primam corripit, *feralis* producit, Æneidos quarto: *Solaque culminibus feralis carmine bubo. Incau um Et nil tale ratum. Firmato pectore tandem, nosco animal*] scilicet ubi propius accesseram. *Seco*] id est, abrumpo vincula quibus in vepribus aligatus erat. *Incidit in casses*] in *Casses.*
foveam, in laqueos. Ovidius: *Incidit in casses præda petita meos. Virgo superbivit*] Principium principalis narrationis. *Et pueri simulans curam ignorare*] Non simulans curam, sed dissimulans se ignorare curam, scilicet amorum. Nam simulamus, id quod non est, esse: dissimula- *Simulare.*
mus, id quod est, non esse. *Pudorem fingi*] id est, simu- *Dissimu-*
lat, & fallaciter præ se fert. *Ora finumque*] in quibus est *lare.*
muliebris species. *In terram versis*] id enim pudicas decet. Unde Æneid. primo, *Tum breviter Dido vultum demissa profatur. Hæc sunt mulieribus arma*] *Mulieribus* natura antepenultimam corripit, sed necessitate producit. Lucanus: *siqua Deûm soboles, siqua est mulieris origo. Sua Galatea*] puella, lactea, sed rustica. Unde Maro, *Galatea.*
Namque (fatebor enim) dum me Galatea tenebat, Nec spes libertatis erat, nec cura peculi. Contempta mercede] scilicet quam à Jano acceperat. *Ista*] scilicet vilis. *Levi-* *Levitas.*
tas] id est, inconstantia propter amores & leves mores.

Alph. *Quod nequit ingenium casus facit: ô stupor! ô sors*
Ingeniosa! ô res risu celebranda bimestri!
Fane, fides servanda, tibi Philomela laborat.
Sed quod tam vafro memoras de virginis astu,
Rettulit in mentem, quæ psallere sæpe solebat
Carmina fœmineis olim de fraudibus umber.

Janus. *Dic, Umbri, dic, si quid habes, meditare parumper*
Et verba & numeros; Umbri est memorabile carmen.

Alph. *Est, ut ais, sed non gratis memorabile carmen.*
Quas referes grates? & quid mercedis habebo?

Janus. *Accipe, promissis absolvo, & spicula reddo.*

Alph. *Dum vado ad ventrem post hæc carecta levandum,*

Fane,

Fane, meum tu coge pecus, ne viribus obsit.
Janus. *O aries, aries, qui tuis cornibus atrum*
Dæmona præsentas, semper victa subinitrans;
Non sapies, donec fossi tibi lumina fronte
Eruero. Non sunt porrecta in jugera centum
Pascua sat, nisi pampineos populeris & agros?
Quod nequit ingenium casus facit] Interloquitur Alphus, *Pascua sat, nisi pampinium, casus facit*] Interloquitur *Alphus* ne unius sermo fastidio sit. Sensus autem est, Multa quæ per ingenium excogitare nequeas, casu in mentem veniunt. *Risu bimestri*] .i. duos menses durante. *Tibi Philomena laborat*] .i. nidificat. Unde Maro: *Si vos non vobis nidificatis aves. Fœmineis de frutibus Umbri*] homo ex Umbria. Sunt qui Antonium Campanum intelligant. *Dic, Umbri*] Ordo est, *Dic, die* inquam *si quid habes Umbri*] .i. de Umbro aut de carminibus ejus, Virg. *Quin age, si quid habes, in me mora non erit ulla.* Et iterum: *Si quos aut Phyllidis ignes, Aut Alconis habet lusudes, aut jurgia Codri.* *Meditare*] exerce, experire. Virg. *Silvestrem tenui musam meditaris avena.* *Et verbo & numeris*] Idem: *Numeros memini, si verbera tenerem. Non gratis*] .i. non sine mercede *Promissis*] sc. Philomenæ pullis. *Et spicula*] .i. sagittas, *Dum vado ad venirem*] Hoc profecto nimis rustice, tametsi rustico congruit; facit tamen poeta ad exprimendum motem rusticum. *Tu coge*] .i. compelle in unum ne devagetur. Virg. *Tytire coge pecus. Nec viribus obsit*] depascendo pampinos, aut uvas decutiendo. *O aries, aries*] Alloquutio rustica ad pecus. Sic Maro & arbores: *Et vos ô lauri carpam, & te proxima myrte, Sic positæ quoniam suaves miscetis odores.* Non abjicitur autem nec corripitur, *ô*, quia vox monosyllaba in principio carminis posita. *Atrum Dæmona*] .i. spiritum male callidum, qui, cum pingi vere non potest, cornutus tamen pingitur. *Non sapies*] .i. non eris sapiens & fugitans malorum, *donec ego eruero tibi lumina*] .i. oculos & hac *fronte fossa*] .i. perforata & excavata, evulsis oculis. *Populeris*] .i. deprædaberis, spolies. *Et*] .i. etiam. *Agros pampineos*] .i. vineas, in quibus vites sunt, quarum frondes pampinos vocamus. Dicitur etiam *populata*: Virg. in Æneid. *Non nos aut Libycos ferri populare penates Venimus, &c.*

Bimestri.

Umbri.

Meditari.

Lumina.

Populari.

Alph.

Alph. *Fane, recordatus redeo: seu plurima forsan*
Nondum nota tibi referem: cognoverat Uber
Omnia, quæ fas est homini perdiscere: cœlos,
Sydera, telluremq; ventos, mare, flumina, fontes.
Viderat & Rhodopen, atq; alta Ceraunia, & Ossam;
Gallica regna, Ararim, Rhodanum, Tiberimq; Padumq;
Attica Romanis referebat carmina verbis,
Ore utroq; potens, & linguæ primus utrique.
Hunc unum nobis invidit Græcia: & ipse
Arcades, & Tmarium saltus, & Thessala Tempe.
Si quid erit quod forte velles tibi novius esse,
Candidus, ingenius semper documenta ferebas.
Non procul hinc: hæc ille tenet, nec ville docebit.
Sed jam septiformem flatu experiamur avenam.
Ante tamen Nymphæ, precor, ut Libethrides adsint:
Præsentim quæ plus meminisse Polymnia fertur.

Fane &c.] Purgata alvo redit ad narrationem. *Viderat*] Hac Periphrasi videtur Gregor. Tiernatem dicere, qui ea tempestate vixerat. Nam γηγορέω significat vigilo: Vigilantis est autem multa videre. *Viderat & Rhodopen*] id est, Thraciam, ubi Rhodope mons est *atque alta Ceraunia*] montes Epiri à fulminibus dicti. *Et Ossam*] montem Thessaliæ. *Ararim*] qui à Lugdunensibus nunc *Sogona* dicitur. Uterque autem, tam Arar seu Araris, quam Rhodanus, Lugdunum confluit; ad cujus confluentem erat olim illa ara de qua Juvenal. *Aut Lugdunensem, Rhetor dicturus ad aram.* *Tyberim*] fluvium Hetruriæ, qui Romam perfluit. *Padum*] fluviorum regem in Italia, in mare Adriaticum ex Alpibus inferioribus incidentem. Unde Homerus Eridanum, qui & Padus dicitur, ex inferis ad superos tendere dicit. *Attica*] id est, Græca & potissimum Attica, quia Attica lingua è quinq; Græcorum linguis cultissima est. *Romanis*] in Latinis verbis: nam aliter ea non intellexisset rusticus. *Ore utroque*] & Græco sermone & Latino. *Et primus*] imperitissimus utraq; lingua. *Hunc unum nobis invidit Græcia*] id est, invide nobis esse conspexit, cum similem non haberet; quod in vita Antonii Campani etiam de Turcis com-

Rhodope. *Ceraunia.* *Ossa.* *Araris.* *Tybris.* *Padus.*

commemorant: verum hic Tifernatem intelligam. *Et ipſi Arcades*] *ipſi* emphaſim habet, quaſi dicet peritiſſimi muſici, *Et cantare pares & reſpondere parati. Et Thracum ſaltus*] ubi Orphus, Amphion, aliiq; complures verſati ſunt vates. *Et tempe*] .i. amœniſſima loca Theſſaliæ quibus etiam muſicus chorus verſatus eſt. *Candidus, ibim, &c.*] Per *Candidum* credo poetam intelligi, cujus exterior veſtis, ut Carmelitis cæteris, & mens fere candida eſt. *Hæc*].i. documenta Umbri. *Sed jam Septiforem*] id eſt, ſeptem foramina habentem. Virg. *Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis Fiſtula. Libethrides nymphæ*] .i. Muſæ, aut Libethrum, locum quendam in Thracia; aut Libethram, fontem in Magneſia regione Theſſaliæ adjuncta incolentes. Maro: *Nymphæ noſter amor Libethrides, &c. Præſertim quæ plus*] ſubaudi, cæteris: alioqui dixiſſet, plurimum: *Polymnia*] a πολὺ .i. multum, & μνεία .i. memoria, cujus filiæ Muſæ ſunt. Dicitur etiam *Polyhymnia*, .i. multorum hymnorum, ſeu laudum. Hor. *Nec Polyhymnia Lesboum refugit tendere barbiton.*

Tempe.

Septiforem.

Libethrides

Polymnia.

Fœmineum ſervile genus, crudele, ſuperbum,
Lege, modo, ratione caret: confinia recti
Negligit, extremis gaudet, facit omnia voto
Præcipiti, vel lenta jacet, vel concita currit
Fœmina: ſemper hyems, atque intractabile frigus,
Aut canis ardentes contriſtat ſydere terras:
Temperiem nunquam, nunquam mediocria curat
Velte ardenter amat, vel te capitaliter odit.
Si gravis eſt, mœret torvo nimis hernica vultu.
Si ſtudeat comis fieri, gravitate remiſſa
Fit levis: erumpit blando laſcivia riſu,
Et lepor in molli radiat meretricius ore.
Flet, ridet, ſapit, inſanit, formidat, & audet,
Vult, non vult, ſecumque ſibi contraria pugnat,
Mobilis, conſtans, vaga, garrula, vana, bilinguis,
Imperioſa, minax, indignabunda, cruenta,
Improba, avara, rapax, querula, invida, credula, mendax,
Impatiens, oneroſa, bibax, temeraria, mordax,
Ambitioſa, levis, maga, lena, ſuperſtitioſa,

Deſidi-

Deſidioſa, vorax, ganeæ ſtudioſa, palatum
Docta, ſalax, petulans, & dedita mollitiei,
Dedita blanditiis, curandæ dedita formæ;
Iræ odiique tenax, in idonea tempora differt
Vlciſcendi animos, infida, ingrata, maligna,
Impetuoſa, audax, fera, litigioſa, rebellis,
Exprobrat, excuſat tragica ſua crimina voce.
Murmurat, accendit rixas, nil fœdera pendit.
Ridet amicitias, curat ſua commoda tantum.
Ludit, adulatur, defert, ſale mordet amaro,
Seminat in vulgus nugas, auditaque lingua
Auget, & ex humili tumulo producit Olympum.
Diſſimulat, ſimulat, doctiſſima fingere cauſas,
Ordirique dolos, fraudique accommodat ora,
Ora omnes facili cauſus imitantia motu.

Fœmineum ſervile genus] Multa in muliebrem ſexum ſuperciliose dicuntur, quæ omnia in malas dici poſſunt: ſed rariſſimæ ſunt bonæ ſecundum Lucilium, qui dicit, *Heu! facul eſt homini inventu bona fœmina nuſquam*: ubi *facul*, pro *facil* antiquam dixit. Et Suſarion Megarenſ. au- *Facul.*
tiquæ comœdiæ princeps: *Audite populus, Suſarion hæc dicit filius Phyllini Megarenſis tripodiſcius; Malum ſunt mulieres: Sed tamen, O populares, non eſt invenire domum ſine malo.* Multa tamen etiam in ſanctis literis in bonarum commendationem dicuntur. *Sed mulierem fortem quis inveniet? Modo*] .i. moderatione. de qua. Hor. 1. Sed. *Eſt modus in rebus, ſunt certi deniq; fines, Quos ultra citraq; nequit conſiſtere rectum.* *Modus.*
Extremis gaudet] quæ ambo mala ſunt quia uni virtuti duo vitia opponuntur: alterum per abundantiam, alterum per defectum peccans. *Aut canis*] id eſt, canicula, aut *Sirius. Odit*] præteriri eſt *Canis.*
temporis, & ita producitur; nec reperies apud idoneos *odio*, niſi ſemel in Cicerone *odias. Nimis hernica*] id eſt, *Hernica.*
aſpera, ut Hernici montes in Italia aſperrimi. *Gravitate remiſſa, ſalevis*] quia *dum vitant ſtulti vitia, in contraria currunt. Ducit enim in vitium vitii fuga, ſi caret arte. Lepor meretricius*] id eſt, ſuaviloquium, & blanditiæ meretricibus dignæ. *Sibi contraria*] .i. inconſtans, unde

unde addit, *Mobilis, inconstans*] Æn. 4. —— *varium & mutabile semper Fœmina.* *Imperiosa*] .i. affectatrix imperii. *Indignabunda*] fastidiens frequenter. *Cruenta*] cruoris & sanguinis appetens, & maxime, ut Juv. docet, vindictæ. *Improba*] .i. improbanda. *Avara*] quia rapax, sed tamen inutiliter expendit. Juv. *Prodigum non sentit pereuntem fœmina censum: Ac velut exhausta redivivus pullulet arca Nummus & è plena semper tollatur acervo. Non unquam reputat quanti sibi gaudia constent. Rapax*] ergo ut expendat. *Querula*] quia, ut dicet Juven. *Aut odit pueros, aut ficta pellice plorat.* *Maga*] .i. fortilega, magicæ arti intendens, ut Juv. docet: *Hic magicos affert cantus, hic Thessala vendit Philtra, quibus valeant mentem vexare mariti.* *Lena*] etiam filiarum venditrix. Juven. *Scilicet expectas ut tradat mater honestos, Aut alios mores quam quos habet: utile porro Filiolam turpi vetulæ producere turpem. Superstitiosa*] quod idem Juven. sexto docet. ut cætera fere quo hic habentur. *Ganeæ*] sic & alii Christiani poetæ, sed ganeo primam producit. Satyr, *Occultas ganeo pultes.* *Palatum docta*] .i. delicata. *Salax*] .i. luxuriosa. *Tragica voce*] .i quali utuntur tragici dum infortunia regum lamentantur *Litigosa*] quia nulla fere causa est, in qua non fœmina litem moverit. *Nil*] .i. nihil pendit fœdera. *Ludit*] .i. illudit *Defert*] .i. clam diffamat, & crimen occultum pandit *Sale amaro*] .i. callida reprehensione. *Seminare*] .i. dispergit in vulgus. *Nugas*] .i. res frivolas. *Et humili tumulo producit Olympum*] id est, nil sibi non promittit posse efficere. *Ora omnes*] Ordo: Accommodat inquam, ora imitantia facili motu *omnes casus*] id est, eventa omnia; hoc est, scit se accomodari rebus, & ridere cum ridentibus, & flere cum flentibus, imo interdum utrumque simul.

Imperiosus.
Indignabundus.
Cruentus.
Improbus.
Avarus.
Maga.
Lena.
Ganea.
Salax.

Non potes insidias evadere. non potes astum
Vincere: tantæ artes, solertia tanta vocendi!
Et quamquam videas oculis præsentibus, audis
Excusare nefas: potis est eludere sensus
Sedulitate animi: nihil est, quod credere possis:
Et nihil est quod non, si vult, te credere cogat.

His

His faciens exempla fidem. Quæ crimina non ſunt
Fœminea tentata manu? Dedit hoſtibus arcem,
Decepta ornatu brachiî Tarpeia ſiniſtri.
Sævit in natos manibus Medea cruentis.
Tyndaris Ægeos oneravit navibus undas.
Scylla hoſtem ſequitur, patri furata capillum.
Fratrem Biblis amat, ſubicit ſe Myrrha parenti:
Concubitu nati longæva Semiramis ardet.
Cauſa necis nati conjux fuit Amphiarao,
Occidêre viros nocturnis Belides armis.
Orphea membratim Cicones ſecuêre poetam.
Cognita luxuriæ petulantia Paſiphaeæ.
Phædra pudicitiam contra crudeliter auſa eſt.
Decipit Judæa virum Rebecca, ſuamque
Progeniem, velans hircino guttura tergo.
Porrigit Alcidæ conjux fatale venenum.
Decipit Hippodame patrem. Lavinia Troas
Implicat ancipiti bello. Bryſeis Achillem
Deputit è caſtris: demens Chryſeide factus
Fulminat Atrides & ſentit Apollinis iras.
Evangenus noſtrum felicibus expulit arvis.

Non potes] Eandem rem proſequitur. *Aſtum*] id eſt, aſtutiam. *Aſtus.* *Nihil eſt quod credere poſſis*] quia *Et quanquam videas oculis, &c.* Juven. ——*nihil eſt audacius illis Deprenſis, iram atque animos à crimine ſumunt.* ——*Quæ crimina non ſunt Fœminea tentata manus?*] Quaſi dicat, nulla non ſunt, & ita omnia ſunt. *Tarpeia*] virgo quæ ut armillas, quas in brachiis hoſtium vidit, haberet, tradidit illis arcem Capitolinam: unde armis brachiorum obruta interiit. Dicitur autem hic *bracki*] pro *brachii*: quia aliter verſus non ſtaret. *Sævit in natos*] Virg. *Sævus amor docuit natorum ſanguine matrem Commaculare manus*; nam Medea à Jaſone ſpreta, omnes communes liberos præter Theſſalum trucidavit. *Tyndaris*] id eſt, Helena Tyndari (ut putabatur) filia, à Paride rapta, aut ipſum ſequuta; mille carinis à Græcis repetita eſt. *Tyndaris.* *Scylla*] Niſi Megarenſium regis filia, abſciſſo purpureo capillo, quem pater ſacratum habuit, ad Minoa hoſtem *Scylla.*

per-

Biblis. pertulit. *Biblis*] ut Ovid. Met. 9. docet, exardet amore Cauni fratris; à quo ſpreta, in fontem ſui nominis converſa eſt,

Myrrha. *Subicit ſe Myrrha parenti*] ſcilicet Cinyrætde quo lib. 10. Met. quæ etiam in Myrrham arborem illic converſa dicitur. Eſt autem in verbo *ſubicit*, Syncope. Nam ſi (ut debet) *ſubjicit* ſcriberetur, eſſet poſitio brevis. Fecerunt ta-

Semiramis men id alii quoque. *Semiramis*] regina Babyloniæ, & regni Aſſyriorum moderatrix, exarſit amore Nini filii, quem diu ſimulaverat, ut Juſt. docet. L. 1. *Cauſa necis vati conjux fuit*] id eſt, Eriphile. De qua in Thebaide Statii

Bellides. multa leguntur. *Belides*] Beli neptes, filiæ Danai fratris Ægypti regis, quæ quinquaginta nupſerunt totidem patruelibus, id eſt, patrui Ægypti filiis, coactæ ab eo: ſed à patre, qui ab oraculo habuit ſibi cavendum à tali genero, perſuaſæ, prima nocte omnes maritos ſuos interfecerunt præter Hypermneſtram, quæ Lynceo pepercit, à quo Da-

Cicones. naus obtruncatus. *Cicones*] Mulieres Thraciæ, ut autor eſt

Paſiphae. Virg. in fine Georg. *Paſiphae*] uxor Minois regis Cretenſium, amore tauri incenſa ſe in ligneam vaccam à Dædalo effictum includi facit; ſic cum tauro concumbens, & poſtea cum Minoe, Minotaurum genuit. Ordo eſt: *pernlantia luxuriæ Paſiphaeæ*] id eſt, ipſius Paſiphaes, ſcilicet *eſt cognita.* *Phædra*] Paſiphaes & Minois filia, Hippolytum privignum, cui deſponſata, ſed non tradita à Theſeo fuerat, interpellavit de ſtupro. At cum ille renueret, ne patri injurius ſit, detulit apud patrem, quaſi ille interpellaſſet ipſam; unde credulus pater, à Neptuno ſive à patre Ægeo impetrat, ut à Phocis marinis belluis equi Hippolyti in furorem verſi ipſum diſſolverent; unde Hip-

Hippolytus polytus ab ἵππος, quod eſt equus & equa, & λύω, ideſt, diſſolvo, dictus præſagio quodam videtur: nam ab Hippolyte matre id nomen prius habere potuit. *Decepit Fu-*

Rebecca. *dæa Rebecca virum*] ſcilicet, Iſaacum cujus oculi caligaverant. *Suamq; progeniem*] id eſt, filium chariorem Jacob. *Velans hircino tergo*] .i. pellibus hircorum aut caprorum, ut piloſus perciperetur, ut erat Eſau *Conjux*] ſcilicet Dei-

Deianira. anira. *Fatale venenum*] id eſt, tunicam ſanguine venenato Neſſi intinctam dedit. *Alcidæ*] id eſt, Herculi Alcei nepoti

Alcides.

poti putativo: Nam Amphitryonides dicitur cum Jovis sit filius. *Hippodamia*] Oenomai Helidis & Pisæ regis filia, patrem decepit, quia Pelopi in patris perniciem nupsit. Erat enim in fatis tunc patrem decessurum, quando illa nuberet: nupsit autem superata in curuli certamine, dolo tamen Myrtili aurigæ. Dicitur etiam Hippodamia, quasi equorum domitrix. *Hippodamia.*

Lavinia] filia Latini, Turno desponsata à matre Amata, & Æneæ per oracula & patris assensum. Trojanis multis exitii causa fuit. *Lavinia.*

Bryseis] quæ Achilli sorte obvenerat: cum abducta Chryseidé, quæ Agamemnoni obvenerat, hanc Agamemnon vi abstulisset, effecit ut Achilles iratus arma abstineret, & multos Græcorum interimi sineret, donec Patrocli amici necem ulcisci vellet. *Bryseis.*

Atrides] id est Atrei filius, saltem putativus, Agamemnon. *Atrides.*

Fulminat] id est, ira & amore æstuat. *Fulminare.*

Factus demens Chryseido] id est, per amorem Chryseidis, filiæ Chryses sacerdotis Apollinis qui cum infulatus in exercitum Græcorum filiam expeditum venisset, nec obtinuisset, sæva pestilentia ab Apolline impetrata, tandem eam abduxit. *Sentit ergo iras Apollinis*] i. pestem qua totus exercitus mulctabatur. *Chryseis.*

Felicibus arvis] paradiso.

Credite pastores, per rustica numina juro,
Pascua si gregibus vestris innoxia tutis,
Si vobis ovium cura est, si denique vobis
Grata quies, pax, vita; leves prohibete puellas,
Pellanturque procul vestris ab ovilibus omnes,
Thestylis, & Phyllis, Galatea, Neæra, Lycoris.
Dicite, Quæ tristem mulier descendit ad Orcum,
Et rediit? potui, si non male sana fuisset,
Eurydice revehi per quas descenderat umbras?
Rapta sequi renuit fessam Proserpina matrem.
Ac pius Æneas rediit, remeavit & Orpheus,
Maximus Alcides, & Theseus, & duo fratres,
Unus equis, alter pugnis bonus atque palestra:
Et noster Deus, unde salus & vita resurgit.
Hæc sunt, pastores, hæc sunt mysteria nobis
Advertenda: animi fugiunt obscœna viriles,
Fœmineas loca delectant infamia mentes.

Vt semel in scopulos vento contortus, & undam,
Nata scit incautis monstrare pericula nautis:
Sic senior longo factus prudentior usu,
Præteritos meminit casus, aperitque futuri
Temporis eventus, vitæque pericula monstrat.
Si fugiunt aquilam fulicæ, si retia cervi,
Si agna lupum, si dama canem: muliebria cur non
Blandimenta fugis, tantum tibi noxia, pastor;

Credite pastores] Convertit sermonem ad pastores, quorum docendi gratia hæc de fœminis dixit. *Per rustica numina*] id antique, nisi ad Deum & sanctos, quibus arva custodiæ sunt, referamus. *Thestylis, &c.*] Harum enim meminit Virgil. in Bucol. dicens, *Thestylis & rapido fessis messoribus æstu. Allia serpyllumq; herbas contundit olentes.* Et iterum, *Fampridem à me illos abducere Thestylis orat.* Item, *Phyllida mitte mihi, meus est natalis Iola: & Phyllida amo ante alias: nam me discedere flevit.* Item, *Malo me Galatea petit lasciva puella.* Et, *Huc ades ô Galatea, &c.* Item, *Ille Neæram Dum fovet.* Item, *Tua cura Lycoris. Perq; nives alium, perq; horrida castra secuta est. Dicite*] ingeniosa excogitatio. *Rapta*] Raptæ leguntur mulieris ab inferis, & fere redemptæ, sed non rediisse. *Eurydice*] Orphei conjux, cum eam Aristæus pastor insequeretur, & serpente, qui in herbis delituit, extincta, ab Orpheo citharæ beneficio redempta ab inferis fuit, ea lege, ut ea non respiceret; quod tamen fecit: unde reverti coacta est; quod quarto Georgicôn, ad finem graphice describitur, & à Botæio non segniter. *Proserpina*] Cereris filia, à Plutone surrepta, & à Cerere matre inventa, redempta fuisset, si nihil apud infernos gustâsset: sed granum pomi gustavit, ut non rediret. Unde Gerr. 1. *Nec repetita sequi curat Proserpina matrem. At Pius Æneas rediit*] postquam illuc, duce Sibylla, patris videndi gratia descendisset, ut 6 Æneid. late dicitur. *Remeavit & Orpheus*] relicta tamen conjuge. *Maximus Alcides*] id est Hercules, ut Pirithoum redimeret. Virgil---*Quid Theseа magnum? Quid memorem Alciden? & duo fratres, Unus equis*] scilicet, Castor: tamen Virg. ponens nomen pro nomine, Dixit,

Eurydice.

Proserpina.

Alcides.

Dominus

Domitus Pollucis habenis. Altra pugnis] scilicet, Pollux Fratres gemini in cœlum translati, ubi geminos constituunt: signum tam latum, ut dum alterum occidit, alterum oriri incipiat; unde fabulæ locus est, ut altra mortalis, quippe à Tyndaro genitus, alter immortalis, ab Jove satus dicatur; sed mutua charitate ita devincti, ut immortalitatem communicarent, ut altero moriente, alter reviviscat. Unde sexto Æneidos: *Si fratrem Pollux alterna morte redemit, Itq; redituq; viam toties.* Melius autem legitur *alter* quam *alius*: quia *alter* de duobus, *alius* de pluribus dicitur. *Et noster Deus*] Dominus noster Jesus Christus, qui descendit ad inferna, & tertio die resurrexit à mortuis. *Adverte nda*] consideranda, *Animi viriles fugiunt obscœna*] naturaliter quidem usq; adeo, ut qui non fugiunt effæminati dicantur, aut muliebres. Unde est illud Ennii apud Ciceronem in 1. de officiis: *Vos etenim juvenes animos gerùis muliebres, Illaq; virgo viri. Fœmineas loca delectant infamia mentes*] id quidem de turpibus verum est. *Senior*] Vult sibi in ea re experto fidem adhiberi, sicut nautis veteranis de periculis marinis creditur. *Fulicæ*] aves sunt marinæ. Docet autem belluas prudentiores esse in fugiendis nocivis, ac insidiosis, quam nos sumus.

Alter.

Alterius.

Fulicæ.

Est in eis pietas crocodili, astutia hyænæ:
Cum flet, & appellat te blandius, insidiatur.
Fœmineos pastor fugito (sunt retia) vultus;
Non animis, non virtuti, non viribus ullis
Fidito, non clypeo, cujus munimine Perseus
Vidit saxificæ colubros impune Medusæ.
Monstra peremerunt multi, domuêre gigantes,
Evertere urbes, legem imposuere marinis
Fluctibus, impetui fluviorum, & montibus asperis.
Sacra coronârunt multos certamina: sed qui
Cuncta subegerunt, sunt à muliere subacti.
Rex qui pastor erat, funda spolioque leonis
Inclytus, & natus qui templa Sionia fecit
Primus, & excellens invicto robore Samson,
Fœmineum subiere jugum: minus officit ignis,
Saxa minus, rhomphæa minus, minus hasta, minus mors.
Nec formæ contenta suæ splendore, decorum

Au-

Auget mille modis mulier: frontem ligat auro,
Purpurat arte genas, & collocat arte capillos:
Arte regit gressus, & lumina temperat arte.
Currit, ut in latebras ludens perducat amantem:
Vult dare, sed cupiens simplex & honesta videri,
Denegat, & pugnat; sed vult super omnia vinci:
Fœmina Cæciaco (res mira) simillima vento est,
Qui trahit, expellens mendaci nubila flatu.

Crocodilus. *Est in eis pietas Crocodili*] Crocodilus est animal terrestre & aquatile; crescit ex minimo ad decem & septem & amplius cubitos: quibusdam Ægyptiorum Crocodili sacrosancti sunt: quibusdam non sunt, sed veluti hostes exagitantur. Unde Juven. *Crocodilon adorat pars hæc.* Est autem bellua hæc, quæ ova parit instar anseriorum, contra fugaces terribilis, contra insequentes autem fugax; heberes oculos habet in aqua, extra aquã acerrimi visûs est; conspecto homine emittit lacrymas, mox appropinquantem devorat; unde factum est proverbium, *Lacrymæ Corcodili*, de his qui sub specie pietatis homines fallunt.

Hyæna. Graphice ergo dicit, *Est in eis pietas Crocodili. Hyæna*] autem animal est in Africa præcipue nascens; utramq; ei naturam esse nonnulli existimant, & alternis annis marem, alternis fœminam fieri. Hoc Aristoteles negat. Collum ei & juba continuatæ spinæ porrigitur, flectique nisi circumactu totius corporis non potest. Humanum sermonem inter pastorem stabula assimulare dicitur, nomenq; alicujus discere, quem foras evocatum dilaceret; vomitionem etiam hominis imitari ad solicitandos canes, quos invadit. Solet præterea id animal sepulchra eruere, ut corpora inquirat: Hæc Sipontinus: ob quæ recte dicitur, *astutia Hyanæ.*

Fidito. *Fidito*] .i. confidito. *Non clypeo*] scilicet crystallino ipsius Palladis, cujus numine protectus Perseus

Medusa. Medusam intermit; è cujus sanguine natus fingitur Pegasus equus alatus. Erat autem Medusa una trium Grogonum, quæ unum habuisse oculum, quo vicissim uterentur, dicuntur; hoc est, unionem seu margaritam: erat autem pulcherrima; unde se inspicientes, in stuporem traxit, & ita in saxa vertere dicta est: Hanc enim visam Neptunus, ar-

dens

deus amore, in templum usq; Palladis insequutus illic oppressit; unde irata dea, ipsius capillos, quibus Neptuno placuerat, in angues mutavit, deditq; ut omnes eam inspicientes, in lapides verterentur. Perseus autem dicitur Danaes Acrisii regis Argivorum filiæ, ab Jove oppressæ, filius. *Monstra peremerunt multi*] ut Hercules Theseus, Perseus. *Domuere gigantes*] ut dii in bello giganteo, & Hercules Anteum in Lybia & Geryonem in Hispania, Cacum in Italia, & alios alibi. *Everêre urbes*] ut Scipio Carthaginem in Africa, & Numantiam in Hispania, Græci Trojam, & alii alias. *Legem imposuere marinis Fluctibus*] ut Cæsar, & Augustus Lucrino lacui: Xerxes, qui pontem super mare extruxit & cum dirutum videret, flagellis cædi jussit. *Et montibus asperis*] ut idem Xerxes, qui Athon montem æquavit solo, & pro parte navigabilem fecit. Juv. *Velificatus Athos.* Dicitur autem *asperis*, per Syncopen, pro *asperis. Sed qui Cuncta subegerunt*] Juv. Sat. 6. *Nunc patimur longæ pacis mala; sævior armis Luxuria incubuit, victumq; ulciscitur orbem. Rex qui pastor erat*] David, *fundâ*] qua Goliah trajecit. *Spolioq; leonis*] quem se adhuc pastorem interemisse dicit. *Et natus*] i. filius ejus Solomon. *Qui templa Sionia*] id est, Hierosolymitana: Nam Sion principalis pars Hierosolymæ est. De his in libris Regum; & de Samsone lib. Jud. dicitur. *Rhomphæa*] framea, qua Angelus à Paradiso terruit Adam & Evam. Plebeii at trivales sunt versiculi: *Adam, Samsonem, Loth, Davidem, Solomonem, Fœmina decepit: Quis modo tutus erit? Frontem ligat auro*] quod crinale vocant; aut reticulo aureo, seu aurato. *Purpurat*] .i. purpureas facit, hoc est, rubicundas. *Arte*] scilicet fucatoria. *Lumine*] .i. oculos. *Curris, ut in tenebras ludens perducat amantem*] Unde poeta, *Malo me Galatea petit lasciva puella: Et fugit ad salices; & se cupit ante videri.* Aut ad eam respicit, de qua Prov. 7. mirum in modum graphice loquitur Solomon: omitto verba, quia in manibus sunt. *Vult dare*] scil. fluprum, & copiam sui. *Sed vult super omnia vinci*] ut vim sibi illatam dicat. *Cæcisco vento*] Cæcias enim trahit ad se nubes, quas alii venti propellunt.

Quisquis es, (expertus moneo) tentare recusa
Dum licet, hæc fragilis quos habet fastidia sexus.
Immundum natura animal, sed quæritur arte
Mundities; id luce opus est, ea somnia nocte.
Deglabrat, atque lavat, pingit, striat, ungit & ornat:
Tota dolus, tota ars, tota histrio, tota venenum.
Consilio speculi gerit omnia, labra movere
Discit, & inspecto vultum componere vitro.
Discit blandiri, discit ridere, jocari.
Incedens humeros discit vibrare, nateſque.
Quid sibi vult nudum pectus; quid aperta superne
Limula, quæ bisidam deducit in ubera vallem;
Nempe nihil nisi quo virus penetrabile sensum
Plus premat, & Stygiæ rapiant præcordia flammæ.
Hi juvenum scopuli, Syrtes, Scyllæ atque Charibdes.
Hæ immundæ Phinei volucres, quæ, ventre soluto,
Proluvie fœda thalamos, cœnacula, mensas
Compita, templa, vias, agros, mare, flumina, montes
Incestare solent: hæ sunt Phorcynides ore
Mopstrifico, extremis Libyæ quæ in finibus olim
Aspectu mutare homines in saxa solebant.

Quisquis es (expertus moneo) Parenthesis est. *Tentare*] id est, attentare & periculum facere. *Recusa*] Ovid. *Dum licet, indigno subtrahe colla jugo.* Et iterum; *Principiis obsta: sero medicina paratur. Dum mala per longas invaluére moras.* *Fastidia*] id est, superbos contemptus, *Fastidia.*

Immundum natura animal] si animo vituperandi hoc diceret, ineptiret. Nam si natura immundæ & cura acarte mundæ sunt, in hoc venient laudandæ, quod arte naturam corrigunt, verum animo dehortandi ab earum illecebris & fucata venustate, id dicit. *Id luce opus est*] id est, nihil aliud faciunt noctes & dies, sive noctu & interdiu. *Deglabrat*] id est, lævem & glabram facit cutem, rugis & pilis amotis. *Striat*] in tricas colligit capillos. *Tota*] scilicet ens aut existens dolus. *Tota Histrio*] ludicra, & scrurrilis. *Tota venenum*] quia uti q; videndo fœmina, & tactu inficit. Unde quidam *Est tactu viscus mulier, visu basiliscus.* *Humeros discit vibrare*] id nimium petulantes faciunt quæ,

quæ humeros agitant ſicut in amplexu: nam honeſtæ matres ſtudent eſſe demiſſis humeris. *Nateſq;*] id eſt, clunes: Satyricus, *Tremulo deſcendunt clune puellæ. Rimula*] id eſt, fiſſura veſtium in ſina inter mamillas. *Quæ biſidam*] id eſt, in binas partes diviſam. *Virus*] id eſt, venenum, quo viſa inficit *Flammæ Stygiæ*].i. infernales: potius dixiſſem Phlegethonteæ. *Præcordia*] ſunt tenues membranæ circa cor, quæ dicuntur affectionum, ſive paſſionum ſedes. *Hi juvenum ſcopuli, Syrtes*].i. brevia vada arenoſa, in quæ qui inciderit difficulter evadit. Allegoricè ergo ſumma pericula intelligit, ſicut ſunt Scylla & Charybdis, in mari Siculo. *Immundæ Phinei volucres*].i. Harpyiæ, de quibus Æneid. 3. *Excipiunt Strophades, Graio ſtant nomine dictæ Inſulæ Ionio in magno quas dira Celæno, Harpyiæq; colunt alic, Phineia poſtquam Clauſa domus, menſaſq; metu liquêre priores. Triſtius haud illis monſtrum, nec ſævior ulla Peſtis, & ira Deûm Stygiis ſeſe extulit undis. Virgineus volucrum vultus, fœdiſſima ventris Proluvies, uncæq; manus, & pallida ſemper Ora fame.* Phineæ autem rex Arcadiæ liberis novercam ſubinduxit eoq; ut illi complaceret, excæcavit: ob quam rem irati dii, ei oculos ſuſtulerunt, & immiſerunt Harpyias, quæ illi cibum abriperent; quod & diu fecerunt. Sed quia Argonautas hoſpitio ſuſceperat, miſerunt ad eum Zetem, & Calaim Boreæ regis ac venti Thraciæ, ac Orithyiæ ab eo raptæ filios, juvenes allatos, qui eas ad Strophadas uſq; pepulerunt. *Cænacula*] altiora domûs, aut pro locis in quibus cœnatur. *Inceſtare*] id eſt, polluere, & non caſtum reddere Æneid. 6. *Et totam inceſtat funere claſſem. Hæ ſunt Phorcynides*] id eſt, Gorgones. Ovid. *Fanibus extremis Libyes, ubi fervida tellus Accipit Oceanum demiſſo ſole calentem, Squallebant late Phorcynidos arva Meduſæ.*

Harpyiæ. *Cænacula.* *Inceſtare.*

Carmina doctiloqui curſim recitavimus Umbri,
Quæſi viſa tibi nimium prolixa, memento,
Ipſius id rei vitium, non carminis eſſe.
Non longum eſt carmen; mulierum amentia longa eſt.
O memorande ſenex, quo ſe vetus Umbria tantum
Fallat, & ipſe tuæ Tyberis conterminus urbi:

Martia non abs te tantum te Roma vocabat.
Ipsa tuas artes, & non trivialia vôbat
Carmina: te vita functum flevere Latinæ
Naiades & Graiæ. Tua molliter ossa quiescant
Semper, & in summo mens aurea vivat Olympo.

Carmina doctiloqui] Hunc, ut dixi, licet aut Antonium Campanum intelligere, aut Franciscum Petrarcham, aut alium quemvis ea tempestate doctum. *Ipsius id rei*] contra artem producit syllabam: Nam quintæ declinationis nomina non producunt *e* ante *i*, nisi præcedat *i*: & ita rei, spei, fidei, plebei, penultimam corripiunt. Possumus versum emendare sic: *Ipsius esse rei vitium, non carminis, illud. Non longum est carmen*] Unde Martial. *Non sum longa, quibus nihil est quod demere possis. Martia Roma*] aut bellicosa olim, aut Martem autorem habens: Unde Livius in præfatione, *Si cui populo licere oportet, consecrare origines suas, & ad Deos referre autores; ea belli gloria est P. R. ut cum suum, conditorisque sui parentem Martem potissimum ferat, tam hoc gentes humanæ patiantur æquo animo, quam imperium patiuntur. Et non trivialia*] Non vulgaria. Virg. *Non tu in triviis indocte solebas Stridenti miserum stipula disperdere carmen? Te vita functum*] *Naiades.* id est, defunctum. *Latinæ Naiades*] id est, fluviorum & frontium Italicorum nymphæ, propter sermonem Latinum. *Graiæ.* *Et Graiæ*] id est, Græcæ, propter Græcum. *Tua molliter ossa quiescant*] unde prius ubi de sepulchro levi loquuti sumus, disseruimus: hoc ad veterem pertinet superstitionem, nam verius Virgilius dicit, *Facilis jactura sepulchri.* Et Sen. *Quid refert, humine an in sublimi putrescam? Mens aurea*] id est: pulcherrima. *Vivat Olympo*] *Olympus.* id est, cœlo: hoc catholico viro dignum est. Olympus autem Macedoniæ mons altissimus, pro cœlo à Græcis potissimum poni solet.

De

De consuetudine divitum erga Poetas, inscripta CANDIDUS.

JOANN. MURMELII argumentum.

O ia Sylvanus miratur inertia vatis,
Candidus abjectos queritur nunc esse poetas.

SYLVANUS & CANDIDUS.

Candide, nobiscum pecudes aliquando solebas
Pascere, & hic gelidis calamos inflare sub umbris,
Et miscere sales simul & certare palæstra.
Nunc autem quasi pastores & rura perosus,
Pascua sopito fugis, & trahis o ia, cantu.
Can. *Vos, quibus est res ampla domi, quibus ubera vaccæ*
Plena ferunt, quibus alba greges mulctralia complent,
Cymbia lacte nivent & pinguia prandia fumant,
Carmina laudatis: si quid concinnius exit,
Plauditis, ac læti placidas extenditis aures,
Pro numeris vanas laudes, & inania verba
Redditis; interea pastor siti, esurit, alget.
Sylv. *Nonne potes curare greges, & dicere versus,*
Cum vacat, & positis vitam traducere curis?
Can. *Omnem operam gregibus pastorem impendere oportet,*
Ire, redire, lupos arcere, mapalia sæpe
Cingere, mercari palcas & pabula, victum
Quærere: nil supereſt otî: laudabile carmen
Omnem operam, totumque caput, Sylvane, requirit.
Grande utrumque opus est, & nostris viribus impar.
Cum cecini, sitio: sitienti pocula nemo
Porrigit, irrident alii: Tibi penula (dicunt)
Candide trita, genu nudum, riget hispida barba:
Jam sylvæ implumes, & hyems in montibus albet.
Irascor, doleo, indignor: fert omnia victus,
Lanitium, fœtusque mares; non vendimus agnas,
Sed quia lac pascunt, premitur nihil: ubera siccant.

Candide, nobiscum, &c.] Argumentum hujus Ecloga est detestatio tenacitatis divitum in poetas: quorum ingratitudine

tudine & avaritia, aurea vena in poetis extinguitur. Per *Candidum* autem mihi verſimile fit, poetam poſſe intelligi; per *Sylvanum*, quemvis divitem avarum. Inducit tamen utrumque paſtorem, unde dicit *ſub his umbris*] quaſi dicat, ſub quibus ſumus; nec quicquam aptius *Sylvano*, quam eſſe in *ſylvis*. Eſt autem fere eadem ferrago quæ in Juvenal. *Satyr. 7. Et miſcere ſales*] id eſt, lepôres ſermonis. *Sopito*] id eſt, oppreſſo, & neglecto cantu quæ res doluit *Sylvano*. Nam divites avari, licet nihil conferant in poëtas bonos, admirantur tamen eos, & oblectantur eorum carminibus: unde Juven. in dicta Satyra, *Spes nulla ulterior; didicit nam dives avarus, Tantum admirari, tantum laudare diſertos, Vt pueri Junonis avem*, id eſt, pavonem admirantur & laudant: quia laudato nihil porrigunt, ſed, ſi poſſunt, plumas auferunt. *Plena furunt*] Maro ſignificantius *diſtenta* dixit. *Alba mulctralia*] id eſt, mulctras, hoc eſt, vaſa in quæ mulgetur, lacte albicantia. *Cymbia*] id eſt, vaſa incurva in morem cymbarum facta *Carmina laudatis*] ſicut jam Juven. dixit. *Si quid concinnius*] id eſt, modulatius: & ut Perſius; *Si quid tamen aptius exit. Plauditis*] id eſt, applauditis. *Vanas laudes*] quia nihil commodi afferentes. Nam *probitas laudatur & alget. Alget*] quia nudus, & ita algore conficitur. Juven. Sat. 7. *Tædia tunc ſubeunt animos, tunc ſequa ſuamque Terpſichoren odit facunda & nuda ſenectus.* Et poſt; *neq; enim cantare ſub antro Pierio, Thyrſumve poteſt contingere ſana Paupertas atque æris inops, quo nocte dieq; Corpus eget. Satur eſt cum dicit Horatius, Oſe*, &c. *Omnem operam gregibus*] Juven. *Pectora noſtra duas non admittentia curas, Magnæ mentis opus*, &c. *Mapalia*] id eſt, caſas & tuguria. *Sepe*] ſepimento: Eſt ablativus a nominativo *ſepes*. *Nil ſupereſt o* ῖ] pro otii; enumerat autem negotia paſtoralia, volens a conſimili etiam alia intelligi. *Tibi penula*] i. veſtis exterior, atria. *Sylvæ implumes*] id eſt, foliis ſpoliatæ. *Fert omnia victus*] id eſt, aufert. Sicut Maro; *Omnia fert ætas, animum quoque, Victus* autem] id eſt, neceſſitas edendi ut vivas: aut victus]

Mulctralia.
Cymbia.
Concinnius.
Penula.

victus] id est, cibus quo vivat. *Fert*] id est, absumit *Lanitium*] id est, lanam. *Fœtusque mares*] id est, arietes & hœdos, ac coleatos reliquos. *Non vendimus agnas*] quia ad futuram propagationem recipiunt eas. *Lac pascunt*] id est fugunt & absumunt, dum pascuntur. *Premiter nihil*] id est. non fit caseus mollis, Maro: *Et pressi copia lactis, ubera siccant*] ex Marone est, ut alia multa.

Pœnitet ingenii, si quid mihi, pœnitet artis,
Pœnitet & vitæ, postquam mihi nulla secundant
Ex tot Syderibus quot sunt in nocte serena.
Hactenus, ut nosti, gratis contavimus; ætas
Indiga paucorum, merces fuit: altera longe
Conditio senii, quod nunc subit: omnium egenos
Reddit, & extinctis lucri spem viribus aufert.
Mox erit utendum partis, modo quærere tempus.
En! formica brevis, sed provida bestia condit
In brumam nova farra cavis æstate latebris;
Neve renascantur fruges secat ore sepultas.

Sylv. *Scire genethliacos fatalia sydera dicunt:*
Hi sub Mercurio vates, & sub Jove reges,
Magnatesque locant: istis dat Jupiter aurum
Atque Magistratus: dat Maiæ filius illis
Ingenium, Linguam, citharas, & carminis artem,
Hæc tua sors: quid quæris opis? Deus omnia in omnes
Dividit, ut melius nobis vidit esse futurum.
Sorte tua contentus abi, sine cætera nobis.

Can. *Sunt tibi divitiæ, mihi carmina; quid petis ergo*
Carmen, & invadis partes, Sylvane, alienas?

Sylv. *Non tibi surripio carmen, nec Apollinis arma;*
Sed dare dulcisonis aures concentibus opto.

Can. *Si gaudere meis igitur concentibus optas,*
Nas gaudere tuis opibus, Sylvane, decorum est.

Sylv. *Ille meis opibus gaudet, qui diligit: odit*
Invidus, atque animo bona fert aliena molesto.

Can. *Sic quoque tu nostris absens gaudere camœnis*
Sat potes; hæc artis sat sint tibi gaudia nostræ:
Carmina sunt curis convivia, caseus oris.

Si

Si cupis auditu, fac nos gaudere palato.
Hoc amor, hoc pietas, hoc vult Deus; omnia non dat
Omnibus, ut nemo sibi sit satis, indigeatque
Alter ope alterius; quæ res conjungit in unum
Omne genus, Gallos, Mauros, Italos & Iberos.

Pœnitet ingenii] Prosequitur *Candidus* querelas suas, *Pœnitet ingenii*].i. habere ingenium ad carmen aptum. *Si quid mihi*[scilicet est ingenii. *Nulla secundant*] id est, prospera sunt, ut ventus & flatus secundus, id est, sequens, & a tergo veniens navigantibus. *Quot sunt*] id est, apparent. Nam plura sunt *Gratis*.] id est, sine mercede. Sed

Indiga. *ætas*] scilicet juvenilis *Indiga*].i. indigens paucorum: non enim subjecta est morbis, nec tanto eget munimento contra frigora. *Quod*] scilicet senium. *Nunc subit*] id est, surrepit, non animadvertentibus nobis. *Omnium egenos Reddit*] unde Juven. *Lucri spem*] id est, spem lucrandi. *Mox erit utendum partis*] id est, acquisitis in juventa. *Nunc quærere*] pro quærendi. id est, acquirendi. *Tempus*] subaudi *est*. *Eu! formica*] Solomon, Prov. 6. *Vade ad formicam, ô piger, & considera vias ejus, & disce sapientiam; quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat.* Et. 30. *Formicæ populus infirmus, qui præparat in messe cibum suum.* Horat. primo Sermonum; *Sicut Parvuli (nam exemplo est) magni formica laboris; Ore trahit, quodcunque potest, atq; addit acervo: Quem fruit,*

Bruma. *haud ignara, ac non incauta futuri. In brumam*].i. abbreviſſimum diem, ut est in solstitio hyberno. Ordo est,

Condere. *Condit*].i. abscondit. *Æstate*].i. per æstatem *cavis latebris farra nova. Neve*] pro & ne. *Renascantur*] i. germineat. *Secat ore*] .i germen auferendo. dirumpit. *Fruges sepultas*]id est, absconditas in terris. *Genethliacos*] id est, de geneſi & nativitate judicantes qui inspecto nativitatis horoscopo futuram vitam prædicunt. *Hi*] scilicet, genethliaci & mathematici, *locant sub Mercurio*] id est, hora nascendi qua Mercurius dominatur. *Vates*].i. prophetas, & Poetas, & omnes prudentes cautos ac ingenioſos. *Et sub Jove reges Magnatesq;*] Unde secundum Homerum in

Iliad

Iliad. *Honor autem à Jove est. Maiæ filius*]. i. Mercurius. *Dat illis*] scilicet vatibus sub se natis ingenium, & ita vult eos contentos esse debere sua sorte; dicens, *Sorte tua contentus abi. Sine*] id est, derelinque. *Cætera*] id est, divitias & opes. *Nobis*] id est, qui ingenium & carminis artem non habemus. *Quid petis ergo Carmen?*] subtilis objectio. *Non tibi surripio carmen*] Callida quoq; responsio: *Nec Apollinis arma*] citharam scilicet, cujus est inventor, ac cætera instrumenta musica, quia *In medio residens complectitur omnia Phœbus*: est enim princeps musicorum. Horat. *Lyræ solers & cantor Apollo.* Unde, secundum Plinium, carmen Heroicum oraculis Apollinis debemus. Et ideo Augustus illi ædem consecravit, ad quam carmina Phœbo digna ferantur; de qua Persius, *Ad sacra vatum carmen affero nostrum*: & Juven. *Musarum & Apollinis æde relicta, &c. Si gaudere*] Rursus acris objectio, & subtilior purgatio, sed subtilissima rursum rejecto *Carmina sunt auris convivia, caseus oris*] Pulchrum & Proverbiale est. *Quæ res conjungit in unum*] Id vere dicit. Nam propter egestatem, & mutua auxilia, sunt inter varias nationes commercia. *Iberos*] id est, Hispanos.

Sydera jungamus; facito mihi Jupiter adsit,
Et tibi Mercurius noster dabit omnia, faxo,
Pileolum, virgam, citharas, nodum Herculis, alas.

Sylv. *Vana supervacuis inculcas plurima verbis.*

Can. *Vana inquis, quæ damna tuis inferre videntur*
Divitiis: si vis nostras audire camœnas,
Erue sopitum de sollicitudine mentem:
Vult hilares animos tranquillaque pectora carmen,
Torpeo ut esuriem patiens & frigora milvus:
Famdudum squarrosa cutis, sitis occupat ora.
Nec pecus in stabulis, nec in agro farra, nec aurum
In loculis; & vis positis me vivere curis?
Non facit ad nostros talis medicina dolores.
Fac alacrem, tege, pasce, gravi succurre senectæ:
Invenies promptum versu, & cantare paratum.
Plena domus curas abigit, cellaria plena,
Plena penus, plenique cadi, plenæque lagenæ

Hor-

Horrea plena, greges læti, gravis ære crumena.
Tunc juvat hybernos noctu vigilare Decembres
Ante focum, & cinsri ludos inarare bacillo,
Torrere, & tepidis tostas operire favillis
Castaneas, plenaque sitim restinguere vitro,
Fabellasque inter nemores ridere puellas.
Tityrus (ut fama est) sub Mecœnate vetusto
Rura, boves, & agros, & Martia bella canebat
Altius, & magno pulsabat sydera cantu:
Eloquium fortuna dabat. Nos debile vulgus,
Pannosos, macie affectos, farragine pastos,
Aoniæ fugiunt Musæ, contemnit Apollo.

Sydera jungamus] id est, Jovem cum Mercurio; id est communica mihi dona Jovis & communicabo tecum dona Mercurii. *Faxo.* *Faxo*] id est, faciam, ut, *Mercurius noster*] id est, puerarum pater, & ingenii largitor, *det tibi pileolum*] id est galerum, qui Mercurio assignatur, quod semper fere radiis solaribus quasi galero tectus sit. *Pileolus.* *Virgam*] id est, caduceum. Unde Maro Æneid. 4. *Tum virgam capit, hac animas ille evocat Orco Pallentes, alias sub tristia Tartara mittit: Dat somnos, adimitque, & lumina morte resignat. Illa fretus agit ventos, & turbida tranat Nubila.* Id autem ex ultimo Iliad. sumptum videtur, qui locus sic versus est: *Tum virgam capit, hac oculos Deus excitat ipse, Hac dulces suadet somnos, & lumina claudit.* Macr. l. 1. Sat. dicit *caduceum* duobus draconibus ornatum fuisse, mare & fœmina in nodum obligatis invicem parte media voluminis sui: unde Mart. l. 7. *Cyllenes cœlique decus, facunde minister, Aurea cui torto virga dracone viret.* *Citharas*] quia tetrachordum invenit, id est, lyram quatuor chordarum; cum Apollo septem chordarum inveniisset. *Citharæ.* Unde Hor. l. 1. Car. *Curvæque; lyræ parentem. Nodum Herculis*] id est, inextricabilem, qualem Hercules invenit, qui nec principium nec exitum habere videbatur; qui tamen dissolverat, dives erat. Hunc in caduceo jam ex draconibus consertum diximus. Alii *Herculeum nodum* dicunt, non ab Hercule inventum, sed à Mercurio: verum ab Hercule dissolutum, non quidem arte sed vi; quod & *Nodus Herculis.*

Alex-

Alexandrum magnum feciſſe dicunt. Uterque tamen, & Mercurius mercium ac mercatorum deus, & Hercules, divitias quibus, favent conferre dicuntur. Unde Horat. *Dives amico Hercule.* Et Perſius: *O ſi Sub raſtro crepet argenti mihi ſeria dextro Hercule!* Antiquitas enim (ut ſcribit Diodorus) fabulata eſt Herculem dixiſſe, poſtquam ad deos tranſlatus erat, qui ſibi decimam bonorum dicarent, vitam felicem ducturos: quod Lucullus ditiſſimus, & alii Romanorum plurimi fecerunt, uſque adeo ut ex decimis illi templum egregium trans Tyberim ædificârint. Per nodum ergo intelligam difficultatem acquirendarum divitiarum quas uterque confert: Mercurius quidem, vafra mente & ingenio cauto; Hercules vi qua aurea mala abſtulit. *Alas*] quibus à diis ornatus mittitur; ut Æn. 4. *Hic primum paribus nitens Cyllenius alis Conſtitit*, &c. *Vultu hilares animos*] Unde Ovid. *Carmina proveniunt animo deducta ſereno.* *Squarroſa cutis*] Squarroſi dicuntur quorum cutis exurgit ob aſſiduam illuviem. Lucil. *Verorum ac rapidum ſquarroſa incondita noſtra.* *Promptum verſu*] id eſt, ad verſum. Videri poteſt dativus antiquus. *Plena domus*] ſcilicet divitiarum. *Curas abigit*] quod tamen multis contra evenit: Nam ut dicit Juven. *Creſcit amor nummi quantum ipſa pecunia creſcit.* *Horrea plena*] Legam melius, hordea plena. *Greges læti*] id eſt, pingues, qui lætitiam afferunt dominis; aut bene curati, & ita revera læti. *Gravis ære crumena*] id eſt, marſupium ut quidam dicunt. *Ære*] pecunia, quia ærea primum fuit. Unde *ærarium*, quem fiſcum nunc appellant. *Ludos inarere*] id ſecuri faciunt ruſtici, divinare facientes quem ſulcum retigerint. *Bacillo*] parvo baculo, & dicitur in Nominativo baciſſum. *Tityrus*] id eſt, Virgilius. *Farragine*] pulmentario ex farre facto. *Aoniæ*] quæ in Phocidis montibus, quos Aones olim habitaverunt, frequentes ſunt.

Lucullus.

Squarroſus.

Crumena.

Ærarium.

Bacillum.

Farraga.

Aonia.

Sylv. *Si ſperata mihi dederit fortuna quod opto,*
Candide, præſenti te ſollicitudine ſolvam.
Can. *O utinam, Sylvane, foret tibi tanta voluntas,*
Quanta eſt hac etiam tibi tempeſtate facultas!

Non

Non ego divitias Cosmi, non Serica posco
Pallia, non Tyrias chlamydas, non prandia regum,
Non pœtinam Æsopi fames, clypeumve Minervæ:
Nil opus est regis laribus, cui ferrea nomen
Tradidit, aut, si mens non fallitur, aurea barba.
Hæc me jampridem meminî didicisse sub Umbro.
Postulo vestitum, peto victum sub lare parvo,
Certior ipsud opis toti non de fore vitæ;
Sint mihi Pythagoræ mensæ, Codrique supellex.
Sæpe alios, qui spem dederint, invenimus ore
Magnificos, sed re modicos: tibi fidimus uni,
Tu mihi si fueris mendax, præciditur omnis
Spes, ut solstitio fiam Philomela reverso
Mutus & elinguis: suspendere postibus arma
Tempus erit, clausoque abigi spectacula circo.

Si sperata, &c.] Graphice ostendit quod Ovidius dicit, quia *Pollicitis dives quilibet esse potest. Non ego divitias Cosmi*] Alii Cosmæ legunt, illius Florentini ditissimi. Sed & Cosmi multi fuerunt divites; congruumque est divitibus nomen. Nam κόσμος dicitur ornamentum & mundus: κοσμέω idem est quod orno. Unde & Latini mundum pro ornamento accipiunt, dicentes *mundum muliebrem*, quæcunque ad mulieris ornatum faciunt. *Non Serica posco Pallia*] *Seres* populi sunt circa Indiam apud quos sunt arbores lanigeræ sine vermibus, quarum frondium canitiem depectunt aqua perfusa, ex quo vellere vestimenta conficiuntur quæ Serica appellantur, ut autor est Plinius. Unde & Maro, *Velleraq; ut foliis depectunt tenuia Seres.* Errat autem Servius qui Serica à bombycibus confici vult, cum bombyces non apud Seras, sed in Arabia, & insula Coo peculiariter proveniant. Qui quidem bombyces vemiculi sunt, telasque aranearum modo texunt, ad vestem luxumque fœminarum; quæ bombycina appellantur. Juv. *Quarum delicias pannus bombycinus urit. Non Tyrias chlamydas*] .i. vestes ex purpura dibapha, id est, bis tincta, ut apud Tyrũ fiebat, & idcirco in magno erant pretio. *Non prandia regum*] i. prædivitum. Persius, *In luxum, prandia regum. Non pœtinam Æsopi*] id est, qualem

Seres. *Serica.* *Bombyces.* *Bombycina.* *Dibapha.*

qualem procuravit Æsopus: non fabulator ille Phrygius, sed Romanus histrio qui filiis ex quæstu histrionico ducentie sestertiûm reliquit, quas opes filii absumpserunt. Unde Horat. 2. Sermonum: *Filius Æsopi, detractam ex aure Metellæ, Scilicet ut decies solidûm exorberet, aceto Diluit insignem baccam* .i. margaritam seu unionem pretio decies sestertiûm, aceto liquefecit & absorpsit. Et ita filius hic notaretur, quia etiam Æsopus dici potuit. Literæ enim omnes diffamant patinam Æsopi. Unde & Bareoaldus: *Jam patina Æsopi cedat, jam luxus Apiti, Et Ptolemæorum prodiga luxuries. Clypeumve Minervæ*] .i. quanti æstimata est ægis in pectora Minervæ, quæ prudentiam denotat, qua pectora sapientum muniuntur. *Nil opus est regis laribus* .i. domibus aut ædibus; *Cui ferrea, &c.*] Quidam Pyrrhum intelligerent, qui (ut Servius tradit) cum à patre vocaretur Neoptolemus, postea dictus est Pyrrhu à colore pilorum, qui subrufus erat. Ego autem intelligo de Neron', aut majoribus ejus qui æneam dicti sunt habere barbam atq; Ænobarbi vocati. De qua re sic dicit Siponti-nus: *Ænobarbus, hoc est, rutilam & quasi æneam barbam habens, fuit cognomen Domitiorum, ex qua familia Nero fuit. Auctorem autem originis pariterque cognominis habuerunt L. Domitium, cui rure quondam revertenti juvenes gemini augustiori forma apparuerunt jusseruntque nuntiari Senatui, ac populo Romano victoriam, de qua adhuc incertum erat: atque in fidem majestatis adeo permulserunt malas, ut è nigro rutilum ærique assimilem capillum redderent; quod insigne mansit & in posteris ejus, ac magna pars rutila barba fuerunt. Unde Cn. Domitium Neronis avum, (qui in Tribunatu suo pontificibus offensior, quod alium quam se in patris sui locum coopti essent, jus sacerdotum surrogandorum à collegiis ad populum transtulerat, ac in consulatu Allobrogibus Alverniisque superatis, elephanto vectus fuerat, turba militum quasi inter solennia sacrificii prosequente) Lucius Crassus orator dixit non esse mirandum, quod æneam barbam haberet, cui os ferreum, cor plumbeum esset.* Hæc ille. Quia ergo Neronem constat palatium

Æsopipatina.

Pyrrhus.

Ænobarbus.

ſumptuoſiſſimum extruxiſſe, fuiſſeque de Ænobarborum familia, de illo intelligendum putem. Unde dicit Suetonius in ejus vita, quod non in alia re damnoſior, quam in ædificando fuit. Nam domum à palatio Exquilias uſque fecit, quam primo tranſitoriam, mox incendio abſumptam, reſtitutamque auream nominavit. De cujus ſpatio atque cultu ſufficeret hoc retuliſſe: Veſtibulum ejus fuit, in quo Coloſſus ducentorum viginti pedum ſtaret; ipſius effigiei tanta laxitas, ut porticu triplices miliarias haberet, item ſtagnum maris inſtar, circumſeptum ædificiis ad urbium ſpeciem & reliqua quæ proſequitur Tranquillus ibidem. Dubitat autem an ferrea barba illi nomen dederit, vel quod ferreus, id eſt, duriſſimus eſſet, vel quod os ferreum dictus eſt habuiſſe domitius: vel quod ruſtico congruit de nominis cauſa dubitare, ſicut ille, *In medio duo ſigna, Conon, & Quis fuit alter, Deſcripſit radio totum qui gentibus orbem? Hæc me jampridem memini didiciſſe*] Valla diceret non eſſe dicendum, *jampridem didiciſſe*, quia præſiſtentem actionem, & præſens tempus efflagitant *jampridem, jampridum, jam olim*, aut *olim jam*. Verum, licet durius, poſſet dici, *Jampridem memini*: At gretius negabit recte dictum, *Memini didiciſſe*. Vult enim *memini* cum præſenti conſtruendum: ſed Valla contra ſentit, in Raudem. Unde & Perſius, *Nec in bicipiti ſomniâſſe Parnaſſo memini. Sub Umbro*] de quo prius dictum eſt. Id autem addit, ne contra decorum petitior haberetur paſtor, aut ut præceptori ſuo non ingratus ſit, quem neſcio an Sipontinum

Pythagoras dicam à quo plurima ſumpſiſſe videtur. *Sint mihi Pythagoræ menſæ*] qui carnibus abſtinuit. & ventri indulſit non omne legumen, quia etiam fabis abſtinuit; ſed herbis veſcebatur creſcentibus in hortis: unde *epulum poſſis*

Codras. *centum dare Pythagoreis. Codrique ſupellex*] pauperis Poetæ ac Philoſophi, de quo Juven. Sat. 3. *Lectus erat Codro procula minor, urceoli ſex, Ornamentum abaci, necnon & parvula infra Cantharus, & recubans ſub eodem marmore Chiron: Famque vetus Græcos ſervabat ciſta libellos, Et divina opici rodebant carmina mu-*

res

mures. Nil habuit Codrus; Quis enim negat? & tamen illud Perdidit infelix totum nil. Hæc. ille. *Ore*] id eſt, pollicitationibus. *Magnificos*: *Sed re*] id eſt, exhibitione pollicitorum, *modices. Tibi fidimus*] id eſt, confidimus. *Ego fiam Philomela reverſo ſolſtitio*] id eſt, ut Philomela in ſolſtitio, *quia mutus, & elinguis*] id eſt, nihil canam, ſicut nec Philomela quæ in vere præcipue canit. *Suſpendere poſtibus arma Tempus erit. Arma*] id eſt, ſiſtulam & plectra, & cætera inſtrumenta muſica, alludit tamen ad arma pugilum, qui ad poſtem Herculis figebant arma ſua, quando eſſent emeriti, aut amplius exercere nollent; ſicut & cæterorum officiorum diis ſua, quicunque amplius uti nollent, ſuſpendebant arma. *Et tempus erat abigi ſpectacula*] id eſt, ſpectatores, *Circo*] id eſt, theatro clauſo. *Arma.* *Circus.*

Sylv. *Candide, vidiſti Romam, ſanctique ſenatûs*
Pontifices ubi tot vates, ubi copia rerum
Tantarum? facile eſt illis diteſcere campis.
Can. *Deciperis, me velle putans diteſcere: veſci*
Et lupus omne animal crudis exiſtimat eſcis.
Teque putas alios, quo tu pede, claudere paſſum.
Non ego ditari cupio, ſed vivere parvo:
Fac habeam tenuem ſine ſollicitudine victum;
Hoc contentus eam. Romana palatia vidi.
Sed qui Roma, putas, mihi proderit, ô Sylvane?
Occidit Auguſtus, nunquam rediturus ab Orco.
Si quid Roma dabit, nugas dabit, accipit aurum,
Verba dat: Heu! Romæ nunc ſola pecunia regnat,
Exilium virtus patitur: ſperare iubemur
Undique, & in toto vates ſpe paſcitur orbe.
Sylv. *Dic pugnas, dic geſta virûm, dic præliа regum;*
Vertere ad hos qui ſceptra tenent, qui regna gubernant:
Invenies qui te de ſordibus eruat iſtis.
Can. *Inveniam qui me derideat, & ſubſannet.*
Tempeſtate iſta reverentia tanta poeſi,
Quanta lupanari: Quid me, Sylvane, laceſſis?
Sylv. *Non decet abſcœnis vatem prorumpere verbis.*

Can. *Non possum non vera loqui: si vera taceri*
Forte velis, levibus mé parce lacessere dictis.
Sylv. *Utile consilium præstare, lacessere non est.*
Candide, vidisti Romam?] Diserte describit morem avarorum qui ne juvent, alio mittunt opem implorante. *Sanctique senatus pontifices*] id est, Cardinales sicut canitur clare, *senatus apostolorum*, quam Cardinales repræsentare dicuntur. *Facile est illis ditescere campis*] Ubi scilicet tot divites sunt. *Deciperis me velle putans ditescere*] Non enim quæro ditescere, sed victum, & vestitum quibus contentus quis sit. *Vesci*] Ordo est, *Et lupus existimat*] id est, censet & judicat omne animal *vesci crudis*] id est, incoctis *escis*] scilicet carnibus, quibus ipse viscitur. *Tuq,*] id est, & tu putas alios *claudere passum*] id est, ingredi eo pede, *quo tu*] id est, moveri ea affectione qua tu (per pedes enim sæpe intelliguntur affectiones) hoc est, quia tu cupis ditescere, censes omnes id cupere *Tenuem sine sollicitudine victum*] Non ergo affluentiam petit, sed securitatem, quam tamen Salvator sine sollicitudine à se sperandam docet, vetans *ne solliciti simus quid bibamus & comedamus.* *O Sylvane*] Spondaicus versus non ineptus, quia & languorem animi loquentis, & pondus rerum habet. *Augustus*] id est, beneficus in poetas, *Virgilium, Horatium, Tuccam, Varum*, cæterosq; principes. *Nugas*] pollicitationes inanes. *Sola pecunia regnat*] Horat. *Et genus & formam regina pecunia donat.* Ovid. *Dat census honores, Census amicitias: pauper ubique jacet.* Juven. *Quantum quisq; sua nummorum servat in arca, Tantum habet & fidei.* Et rursus Horatius; *Hos solos aiunt sapere & bene vivere, quorum Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.* Et iterum Juv. de Romanis loquens; *Quandoquidem inter nos sanctissima divitiarum Majestas, etsi funesta pecunia templo Nondum habitas, nullas nummorum ereximus aras, Vitelliur pax atque fides*, &c. *Exilium virtus patitur*] Idem Juven. *Aude aliquid brevibus Gyaris & carcere dignum, Si vis esse aliquid: probitas laudatur, & alget. Criminibus debetur honos, &c. Vates spe pascimur omnes*] quia nihil recipimus. *Dic pugnas, dic gesta virum*]

Crudus.

Augustus.

Nugæ.

aliud

aliud ſubterfugium avari. *Vertere*] imperative à *vertor*, id eſt, ſis converſus, ſeu verte te *ad eos*] id eſt, ad eos *qui tenent ſceptra*] id eſt, ad reges. *Et ſubjannes*] iterum ſpondaicus verſus conſimili ratione compoſitus. *Quanta lupanari*] id eſt, proſtibule, aut proſtitutis. *Lupas* vocabant olim proſtitutas; unde & proſtibula, lupanaria. Hinc fictum volunt Romulum à lupa nutritum. *Non decet*] per alium ſe caſtigat. *Levibus dictis*] non parvis, aut mollicis, ſed vanis aut contumelioſis; ſicut mulieres leves, quibus proſtituta eſt pudicitia; dicuntur & mores leves, qui inconſtantes. *Me Parce laceſſere. Parce*] id eſt, abſtine, ut Æneidos primo, *Parce metu Cytherea.* *Lupanar.* *Lupas.*

Can. *Conſilii locuples ego, ſed pauperrimus auri:*
Quî pugnas, quî geſta virum, qui prœlia regum
Dicet inops vates, cui nec quo fiſtula poſſit
Aptius incidi, fierique foramina, culter?
Aſpice, ut excuſſis laxata manubria clavis,
Ut dentata acies, veterique ſimillima ſerræ.
Hoc leve: ſed menſæ grave & intolerabile damnum.
Vtile conſilium firmat, ſe inutile mentem
Frangit, & extenuat vires, animumque retundit.
Magnates dare parva pudet, dare magna reſuſant.
Adde quod & noſtri curant ita carmina reges,
Vt frondes Aquilo, mare Libs, vineta pruinæ.
Ipſi ad delicias reges, & ad otia verſi,
Quod celebrant, laudari optant: hinc carmina manant
Perdita de ſtudio Veneris, de ſcurrilitate,
De ganea, de ſegnitie, de infamibus actis:
Quæ caſtum capitale nefas, celebrare poetam.

Conſilii locuples ego, ſed pauperrimus auri] Hor. etiam cum genitivo conſtruxit, dicens, *Horum ergo optârim pauperrimus eſſe bonorum.* *Quî*] id eſt, quomodo aut quare dicet inops vates pugnas, &c. *Cui nec*] ſupple eſt *culter, quo fiſtula poſſit Aptius incidi, & quo foramina poſſint fieri. Aſpice ut manubria*] ſcilicet, cultrorum, id eſt capuli quibus capiuntur, & tenentur in manibus, *laxata*, ſupple *ſint*] laxa & diſſoluta. *Clavis*] id eſt, claviculis quibus compinguntur. *Excuſſis*] hoc dicens oſtendit *Manubrium.*

cultrum suum. *Et aspice ut*] id est, qualiter, *Acies*]scilicet cultri, id est, acuta ejus pars, *dentata*]supple *fit*; id est, in modum serræ, in dentes effracta. Unde addit, *veteriq; simillima serræ*]quam Dædalum invenisse quidam volunt, ad similitudinem maxillæ serpentinæ. *Hoc damnum*]sc. de instrumentis & vestitu. *Est leve*] id est, intolerabile. *Sed mensæ*]id est, victûs, est grave & intolerabile. *Magnates dare parva pudet*] quia ut dicit Horatius, *Magnos magna decent*, Sed hoc vaframento scimus nonnullos usos, dicentes petentibus magna, Indignos esse, qui magna recipiant; & exiguum quid iam orantibus, Se non decere tam exigua munera conferre. *Ut frondes Aquilo*] qui eas nihili facit; *Ut Lybs*] ventus Libycus, *Curat mare*] in quod sæpe sævit, Et ut *pruinæ*]id est, ros congelatus, aut gelu matutinum, *Curant vineta*] id est, vites; quod etiam nihil est, quia etiam congelantur. *Ipsi ad delicias*]Ordo est, *Ipsi reges*] id est, præpotentes. *Versi ad delicias*] id est, delectationes, & illecebras carnis, *Et ad otia*]id est desidiam. *Optant laudari quod celebrant*] id est, oblectamenta sua. *De studino veneris*, id est, amoribus impudicis. *De scurrilitate*] id est, inhonesta dicacitate, *De ganea*] id est, caupona, & gulositate. *De segnitie*]id est, desidia: dicuntur enim segnes seorsum ab igne, qui activissimus est, tepidi & ignavi. *De infamibus actis*]id est privatis, cum gesta feræ sint publica. Melius autem (autore Valla) *acta* quam *actus*, in hac significatione dicimus. *Quæ castum, capitale nefas, celebrare poetam*]Idem sancte & Catholice sentit in opusculo contra impudice scribentes, unde explodenda est Catulliana sententia: *Nam castum esse decet pium poetam Ipsum: versiculos nihil necesse est: Qui tum deniq; habent salem & lepôrem, Si sunt molliculi ac parum pudici.* Cui tamen multi gentilium subscripserunt. Unde ad Voconiam poetam Adrianus Imp. *Lascivus versu, mente pudicus eras.* Et Ovid. de se. *Crede mihi, mores distant à carmine noster: Vita verecunda est, Musa jocosa mihi.* Et Mart. *Lasciva est nobis pagina, vita proba.*

At qui dura manu gesserunt bella potenti,
Fortiter utentes ferro, non molliter auro,

Serræ inventio.

Pruina.

Vineta.

Ganea.

Di-

Dilexêre graves Musas. Heroica facta
Qui faciunt reges, heroica carmina laudant.
Ut cessêre viri fortes, & mascula virtus,
Dicendum altiloqui nihil invenêre poetæ.
Occidit ingenium vatum, ruit alta poesis.
At si forte aliquis regum gerat aspera bella,
Ec decus armorum studiis belloque paravit,
Nil genus externum, ven uraque secula curat,
Laude suæ gentis fatur, & præsentibus annis.
Barbarus est, neque carmen amat, vel avarus in auro
Mergitur, atque Midæ curis flagrantibus ardet
Est & apud reges rudis, invida, rustica turba,
Mimus, adulator, leno, assentator, adulter,
Histrio, scurra, quibus virtus odiosa: poetas
Mille modis abigunt, ut quando cadavera corvi
Invenêre, fugant alias volucresque feraque.

At qui dura,&c.] *At* particula adversati, *a*, locum habet ubi contraria nectimus jam dictis, ut dicto de Ænea in fine tertii, *Factoque hic fine quievit*, subdit de Didone in principio quarti, *At regina gravi jamdudum saucia cura.* Pulchre ornat carmen epithetis, quæ sic constituuntur: *At qui gesserunt potenti manu dura bella Fortiter*, &c. *Dilexêre graves Musas: reges, qui facium heroica facta, laudant heroica carmina. Ut*] id est, postquam. *Viri fortes cessêre*] id est, è medio sublati sunt; quia fortes cedere nesciunt. *Et mascula* .i. virilis. *At si forte*] bene occurrit argumento quod jam cuivis in promptu est. Nam si heroica gerentes heroicis gaudent carminibus quæras cur ad illos non abeat, illosque canat Candidus: ad quod respondet, raros quidem esse qui heroice vivant, & sique sint, eos non habere curam de æterno nomine *Midæ curis*] id est, avaritia, qua ductus petlit a diis ut quicquid contingerat, aurum fieret; quo impetrato, inedia absumptus est. Nam & cibus, & potus in aurum versus est. *Est & apud reges, &c,*] Alia causa cur apud reges non sit bonis poetis locus, quia illic sunt literarum & probitatis hostes, utpote rudis & rustica turba; cum poetæ sint pauci urbani, & eruditi. *Mimus*] id est, gestu corporis morum imitator; cum

Mascula

Mimus

cum poeta gravis rem more philosophorum severe narret *Adulator*] cum poeta sit severus. *Leno*] cum verus poeta sit turpitudinis omnis hostis & expulsor. *Assentator*] cum poeta sit virtutis laudator. *Adulter*] cum nihil multis sit magis contrarium, quam adulterium. Nam quæcunq; poetis aptantur, casta sunt, ut *Pierides*, *Minerva*, *Daphne*, *fontes*. *Histrio*] cum poetæ suæ digni ati consulant *Quibus*] scilicet omnibus virtus est odiosa. *Poetas mille modis abigant*] quasi à præda inventa, ut quando cadavera corvi invenere. Aptior esset similitudo, si honesti à rebus honestis abigantur per inhonestos, ut apes à floribus per araneas.

Sunt etiam vates quidam sine lege petulci,
Qui sine lege alii, sine præceptoribus, audent
Quicquid amanti regas, (& amant infamia solum)
Scribere: nam vates etiam dementia vexat.
Hi se nescio qua mentis levitate poetas
Esse volunt, postquam trivialibus ora cicutis
Applicuêre, sibi applaudunt, sua carmina jactant.
Insulsi, illepidi, indociles, improvidi, inepti.
Qui solet his vacuas præbere ambagibus aures,
Id vitium commune putat, doctisque resistit
Vatibus, à vero indoctus discernere falsum.

Sylv. *Candide, per superos, per Olympica numina juro,*
Me tibi (si venti veniant ad vela secundi)
Laturum auxilium. Meliora in tempora vive:
Nec paulisper adhuc mecum sperare recusa.

Can. *Si mihi sic optas, tibi sit Sylvane, quod optas.*

Sylv. *Opto equidem, dictumque fides non sera sequetur.*

Can. *Vade malis avibus, nunquam redituras, avare,*
Et facias subito quicquid tractaveris aurum,
More Midæ, quando virtus tibi vilior auro.

Sunt etiam vates] Docet tertiam causam, cur poetis non sit apud reges locus; quæ est, quia multi versiculorum inepto rum factores, & turpis vitæ homunciones, sacrum poetarum nomen indignissime sibi usurpant, quod ægerrime patitur Hor. dicens in arte, *Descriptas servare vices operumque colores, Cur ego, si nequeo ignoroque, poeta salutor?*

ſalutor? *Petulici*] id eſt, petulantes, audentes quæ non poſſunt. *Nam vates etiam dementia vexat*] Non quidem graves ſed leves & futiles. *Trivialibus ora cicutis*] Cicuta eſt herba fiſtuloſa qua paſtores canere ſolebant: unde Maro, *Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis Fiſtula.* Idem: *Non tute in triviis, indocte, ſolebas Stridenti miſerum ſtipulâ diſperdere carmen?* unde *Trivialia* dicuntur *exodia*, id eſt, ruſtica carmina quæ in compitis & triviis ab indocta ruſticorum pube in compitalibus & ambarvalibus cantari ſolebant. *Sibi applaudunt*] ſibi placentes *Sua carmina jactant*] exiſtentes *Inſulſi*] id eſt, ſine ſalibus ſermonis. *Illepidi*] id eſt, ſine lepôre ac venuſtate ſermonis. *Indociles*] quia diſcere nolunt, & ita incorrigibiles. *Improvidi*] quia non videntes ſe ad interitum tendere & alios ducere. *Inepti*] id eſt, amuſi, & ab omni aptitudine tum verborum tum factorum abhorrentes. *Ambagibus*] id eſt, verborum inculcationibus, cum artem veram non habeant. *Id vitium commune putat*] & ita rejicit bonos propter malos. *A vero indoctus*] .i. neſcius. *Diſcernere falſum. Candide per ſuperos*] Videns Sylvanus Candidum virtutis amatorem verumq; poetam, pollicetur operam cum juramento; nihil tamen confert in eum. *Per Olympica*] .i. per cœleſtia. *Si venti*] Proverbiale, .i. ſi res proſpere mihi ſuccedant, & eveniant mihi quæ opto. *Olympica.* *Meliora in tempora vive*] Virg. Æneid. 1. *Durate, & veſmet rebus ſervate ſecundis.* *Pauliſper*] per paululum temporis. *Fides non ſera*] id eſt non tarde faciens quod dixi. Nam *fides* videtur autore Cicerone, dicta eo quod *Fides.* fiat dictum, ſive quod dictum & conventum eſt. Candidus autem non contentus pollicitationibus, imprecatur in abeuntem omnia mala, dicens, *Vade malis avibus*] .i. malo *Malis avibus.* auſpicio, quaſi dicet, in rem malam. *Nunquam rediturus, avare*] Hoc autem videtur dicere in abſentem quaſi obmurmurando, poſtquam ſe nihil recepturum ſperavit. *Et facies ſubito quicquid tractaveris aurum, More Midæ*] de quo jam diximus. *Quando*] .i. quandoquidem, *virtus Quando.* *tibi vilior auro*] ſcil. *eſt*, cum tamen Horatius in Epiſtolis contra dicat, *Vilius argentum eſt auro, virtutibus aurum.*

ECLO-

De civium & rusticorum discrepatione, inscripta CORNIX.

JOANN. MURMELII argumentum.

Cornix enarrat discrimina ruris & urbis,
Et pergit varios stultorum carpere mores.

CORNIX & FULICA.

Ningit hyems, mugit Boreas, à culmine pendet
Stiria depositis bobus requiescit arator,
Dormit humus, clauso pastor tunicatus ovili
Cessat iners, sedet ante focum, fumosa Neæra,
Atque polenta coquit. Prius intolerabilis æstas
Nunc laudatur, hyems æstu laudata molesto
Displicet, optatum damnant præsentia frigus.
Ful. *Omne bonum præsens minus est, sperata videntur*
Magna, velut majus reddit distantia lumen.
Cor. *Delicias habet omne suas & gaudia tempus.*
Aspice ut impexi, tritaque in veste ligati,
Cæde suum pueri exultent: Inflatur in utrem
Immissis vesica fabis, sonat, & micat, acta
Nunc pede, nunc cubito, stricto nunc obvia pugno:
Si cadit, attollunt: cursu labor atque recursu
Brumam abigit; glaciale gelu pila rustica vincit.
Nos tamen hic melius tepido sub stramine foci
Transigimus tempus, dum lac coit igne recoctum.
Ful. *Pauperiem declarat hyems: improvida certe*
Turba sumus juvenes, securi æstate vagamur
Immemores hyemis; nostrum æs, tibicinis omne est.
Ut redit è Scythia Boreas, nidosque volucrum
Frondibus ostendit nudata cadentibus arbor,
Frigemus nudi scapulas, dorsum, ilia, plantas.
Stultitiam declarat hyems, sapientius urbes
Congeriem nummum accumulant, & ad ilia vulpes,
Melotasque trahunt, maculosaque tergora lynces.

Ningit hyems] Contentio est inter *Cornicem* pastorem, qui partes rusticorum agit; & *Fulicam*, qui urbanorum; de præ-

præstantia fortunæ utrorumque: Occasione cujus multa quasi satyrice dicuntur in mores potius civium, quam rusticorum. Videntur autem tam *Cornix* quam *Fulica* pastorum nomina. Uterque enim se rusticum profitetur & masculino genere nominat. *Hyems*] id est, tempestas pluviosa, & nivosa, *Boreas*] ventus frigidus à septentrionali plaga quæ frigida est, flans. *Mugil*] mugitum imitatur flatu alto. *Stiria*] id est, glacies concreta. *Acumine*] à secto. *Dormit humue*] sopitur nive non exercetur. *Pastor tunicatus*] quia otiosus: unde dictum est à pecu, *Nudus are, ferè nudus*: *hyems ignava colonis*. *Neæra*] conjux rustica. *Fumosa*] quia fere ligna virida aut male sicca comburunt. *Atque polentæ coquit*] Ovid. *Quid soxerat ante polentum*. Reperitur tamen & fœminineum, cum hoc solum inter Latina primæ declinationis reperiatur neutrum. *Omne bonum præsens minus est*] id est, minoris æstimatur, quia nemo contentus sua sorte: unde Horat. in principio Ser. *Qui fit, Mecœnas, ut nemo, quam sibi sortem, Seu ratio dederit, seu sors objecerit, illa Contentus vivat, laudet diversa sequentes?* Veruntamen id contra usu venit, ubi minime opus; quia bona terrena, eo quod præsentia sunt, plus nos delectant, quam cœlestia quæ futura sperantur. *Aspice ut impexi*] Docet exemplis non rerum, sed animorum esse discrimen. Nam pueri nudi etiam in hyeme oblectantur variis ut *Cæde suum*] id est, porcorum, ut vestiam habeant, cujus agitatione brumale frigus superent: & rustici pilam magnam vento inflatam manibus pedibusq; agitantes, glaciale gelu non curant. *Pauperiem depulerat hyems*] id est, paupertatem: Est tamen interdum damnum, ut si quadrupes pauperiem fecisse dicatur. *Nos uvenes sumus turba improvida*] quia securi ætate vagamur. *Nostrum æs*] id est, pecunia nostra, *Est tibi finis*] scilicet canentis ad choream instruendam. *Congeriem nummum*] id est, nummorum, per Syncopen: *& adilia* scilicet foveanda & conperienda, *trahunt*] id est, contrahunt, *Vulpes*] id est, pelles vulpinas *& μηλωτάς*] id est, pelles ovinas, Græcum est; cætera nota sunt.

Hyems. *Boreas.* *Mugire.* *Stiria.* *Neæra.* *Polenta.* *Minus.* *Melota.*

Cor.

Cor. *Desipiunt omnes, nec nos in crimine soli,*
Imo ipsos vexit gravior dementia cives.
Verum illis mater, nobis fortuna noverca
Nos premit: infelix sors est dementia: facsim
Fortunatus, cor locuples, ero primus in urbe,
Audiar, assurgent omnes, me vertice nudo
Vulgus adorabit, me plebs, me consulet omnis
Turba, magistratus etiam, populusque patresque.
Ful. *O Cornix, Cornix! Non est fortuna, sed ipse*
Quo sapiunt homines animus: fortuna potentem
Non facit, imo Deus; causam recitabat Amyntas.
Cor. *Est fortuna Deus: sed quid recitâbit Amyntas.*
Dic, precor: in causis erat ingeniosus, & acer.
Ante tamen paulum pecus & præsepia vise:
Vade, redi; calor est post frigora dulcior; ito.
Ful. *Attingit nix alta genu, vix tecta resistunt*
Tanto oneri; sublimis apex in vertice furni
Pyramidem fecit, mutaque assurgit acuta.
Cor. *Da pecori cordum, stipulisque foramina claude,*
Si paries hiat; & rediens lætamine muni
Limina: nulla gregi gravior, quam frigora, pestis.
Famne ades? Oò! quænam hæc solito properantia major?
Ful. *Sollicitum me reddit hyems in frigore & igni.*
Maxima strenuitas fœno recubare calenti:
Absconditque cavo accubitu post frigora, dulce est.
Cor. *Incipe, & enarra discrimina ruris & urbis.*

Desipiunt omnes] id graphice docet Hor. 2. Ser. Nec mirum, quia stultorum infinitus est numerus. *Nos*] scilicet rustici: unde se rusticos asserunt. *Verum illis mater*] id lepide, quod Plinius de natura dicit, quæ nobis multa contulit magna & seva mercede: ita ut non sit facile existimare, parensne melior an sævior noverca fuerit. *Infelix sors*] id est, paupertas, & tenuis fortuna, *est dementia*] id est reputatur demens quicunq; pauper: unde Horatius in epistolis, *Hos solos aiunt sapere & bene vivere, quorum Conspicitur nitidis fundata pecunia villis.* *Assurgent*] id est, reverentiam & honorem assurgentes impendent. *Vulgus adorabit*] id est, corporis gestu honorabit.

Demens quis.

Assurgere.

Nam

Nam adoramus etiam ſtatuas & crucem Domini; ſed oramus tantum rationem habentes, & ſenſum. *Conſule*] id eſt, conſilium poſcet. *Non eſt fortuna*]id vere Juven. *Sed nos Te facimus fortuna dea.* *Eſt fortuna deus*] id ex falſa opinione,& ruſtice:Nam cum deam neget noſtra fides,etiam fortunam deum dicit.At id facit poeta, quod numina putabantur utriuſq;ſexus.Unde de Venere Æneid. 2. *Delendo ac ducente Deo*] Et de Alecto, aut Junone. 8. *Nec dextræ Deus erranti affuit*: Unde in Cypro erat barbatæ Veneris ſimulacrum. Unde dictum eſt, *Pollentemq; Deum Venerem.* Videtur autem Cornix dominus, aut ſolem major quam Fulica, quem mittit ad caulas: qui abituru dicit, *Attingit nix alta genu.In vertice furni*] ubi minime conſiſtere poſſe videtur propter ignem; quod panis in eo coqui ſolet. *Pyramidem*] .i. cumulum nivis in Pyramidis formam. Eſt autem Pyramis ſtructura ex lapidibus in morem ignis aſcendentis, cujus vertex acutius eſt extructus quales in Ægypto leguntur miræ altitudinis fuiſſe: de quibus Martial. in principio, *Barbara Pyramidum ſileat miracula Memphis.* Addit autem Cornix, *Da pecori cordum*] id autem dicitur fœnum quod autumno ſecatur; ſicut corda frumenta vocantur, quæ ſero matureſcunt. *Lætamine muni*] id eſt, ſimo. *Famne adhuc*]intelligendum eſt aliquantulum moræ interfuiſſe, & interea tacuiſſe Cornicem. Omnia autem faciliora ſunt quam ut expoſitione egeant.

adorare. *Orare.* *Pyramis.* *Lætamen.*

Ful. *Hoc igitur tantum ruris diſcrimen & urbis*
Faliter exortum, noſter recitabat Amyntas:
Principio rerum, primaque ab origine mundi,
Cum muliere marem ſociali fœdere jungens
Cœli opifex (ſic namque Deum appellabat Amyntas:
Nomen adhuc teneo) natos producere juſſit,
Atque modo docuit fieri quo pignora poſſent.
Accinxere operi, mandata fideliter implent;
Sicque utinam de pomi eſu ſervata fuiſſent!
Fœmina ſit mater, puerum parit, atque puellam,
Atque puerperio ſimili fœcunda quotannis
Auxit in immenſum generis primordia noſtri.

Poſt

Post tria lustra Deus rediit: dum pignora pectit,
Fœmina prospiciens, venientem à lamine vidit.
Adam aberat, securus oves pascebat: adulter
Nullus adhuc suspectus erat, sed multiplicatis
Connubiis, fraudata fides, sine corubus hirci
Facti, & zelotypo conjux usta marito:
Nam quæ quisque facit, fieri sibi furta veretur.
Erubuit mater, nimiæque libidinis ingens
Indicium rata tot natos, abscondere quosdam
Accelerat, fœno sepelit, paleisque recondit.
Famque Lares Deus ingressus, salvere penates
Fussit, & Huc, aixit, mulier, tua pignora profer.
Fœmina majores natu producere mandat.
His Deus arrisit velut arridere solemus
Exiguis avium pullis, parvisque catellis.
Et primo lætatus, ait, Cape regia sceptra,
Rex eris: at ferrum, & belli dedit arma secundo;
Et, Dux, inquit, eris: fasces, populique secures
Protulit, & vites, & pila insignia Romæ;
Famque magistratus celebres partitus in omnem
Progeniem, humanos tacitus volvebat honores.
Interea mater rebus gavisa secundis,
Evolat ad caulas, & quos absconderat, ultro
Protulit, Hæc, dicens, nostri quoque pignora ventris:
Hos aliquo pater omnipotens, dignabere dono.
Setosum libebat paleis caput, hæserat armis
Stramen, & antiquis quæ pendet aranea tectis.
Non arisit eis, sed tristi turbidus ore,
Vos fœnum, terram, & stipulis (Deus inquit) oletis.
Vester erit stimulus, vester ligo, pastina vestra,
Vester erit vomer, juga vestra, agrestia vestra
Omnia; aratores eritis pecorumque magistri,
Fœnisecæ, falifossores, nautæ, atque bubulci.
Sed tamen ex vobis quosdam dabimus urbe,
Qui sint sartores, lanii, lixa, artocopique,
Et genus hoc alii soliti sordescere, semper
Sudare, & toto servire prioribus ævo.

Tali-

Taliter omnipotens fatus repetivit Olympum.
Sic factum ſervile genus, ſic ruris & urbis
Inductum diſcrimen, ait Mantous Amyntas.

Hæc igitur] Apologo ruſticano diſcrimen urbanorum & ruſticorum commemorat à Deo factum, ſicut & mercedum nonulli ſic dicunt inſtitutam differentiam. Nam cum mechanici à Deo, quantum mercedis exigerent, exquiſiſſent; aſſignâſſetq; ſutoribus, crepidariis, & pluribus aliis quotidiana mercede conducendis denarios binos; latomis autem, & fabris lignariis ac carpentariis ſenos; diſquiſierunt priores quantum poſſeſſionis ex tantula mercede compararent: reſpondit, Quantum ſatis eſſet ipſis & liberis quotannis jugerum. At reliquis quantum comparare nt petentibus, reſpondit, Quotidie tantum terræ poſſe comparare quantum per crura retrorſum bipenni projicerent. Conati autem præ avaritia in longum projicere, in podicem projecerunt; in quem fere magnæ mercedes nunc quoq; projiciuntur. Præterea dicunt ranas & ſimias ſic effectas; cum muliercula, ſcilicet Eva, aut alia nimis fœcunda, vereretur venienti Deo omnes liberos prodere occuluit quoſdam in furno, quoſdam ſub vaſe elixorio. Reliquis autem beneficio donatis, & negante plures habere, juſſit Deus qui in furno eſſent in ſimias converti; qui ſub vaſe, in ranas ac bufones. Talem igitur apologum, ac fabellam anilem hic proſequitur autor. *Modum docuit*] dicens, *Creſcite & multiplicamini*, per coitum ſcilicet. *Accinxere operi*] id eſt, operam dederunt diligentur liberis procreandis. *Mandata fideliter implent*] jucunda narratio, quia hodie quoque ad illud præceptum plus æquo inclinamur. *Poſt tria luſtra*] id eſt, quindecim annos. Nemo autem ſit mihi tam ineptus, ut hiſtoriam putet puëta narrari. *Hirci ſine cornibus*] id eſt, fœdi adulteri. *Nam quæ quiſque, &c.*] proverbialiter, & diſertius quam illud, *Qui fuit in furno, ſocium ſibi quærit in illo. Salvere Penates*] .i. familiares. & omnes in domo habitantes. *Tua pignora*] id eſt, natos. Nam *Pignora natorum dicuntur pignora rerum. His Deus arriſit*] .i. annuit, & blandus atq; affabilis fuit. *Catellis*] .i. canis fœtui. *Ex primo*] *Pignora.*

primo] scilicet omnium. Unde ad primæ genituræ jura alludit. *Fasces*] qui erant ex virgis, in quibus securis erat colligata; ferebantur autem a lictoribus post eos magistratus, qui in corpus & sanguinem animadvertere poterant. *Securis*] a secando dicta, quod interfecat, ut collum nocentium. *Et vites*] quibus centuriones & cæteri duces milites cædebant. Nam ex vite erat baculus, non ex alia arbore, ne severiores haberentur, saltem in concives. Nam alios virgis cædere licebat. Juven. Sat. 8. *Nod sam post hæc frangebat vertice vitem, Silonius pigra muniret castra dolabra. Et pila*] quæ sunt Romanorum tela. Lucan. *Signa, pares aquilæ, & pila minantia pilis Hæserat armis*] id est, humeris. *Stimulus*] quo boves instigantur. *Ligo*] instrumentum rusticorum, ut *pastinum*] quod bifurcum est ferramentum, quo pastinatio & repastinatio vinearum fit. *Fœnisecæ*] id est, secantes fœnum. Persius: *Fœnisecæ pingui vitiârunt unguine pultes. Solifossores*] fodientes terram: est autem una vox: nam si duæ essent, *soli* secundam produceret, quam composita corripiunt in mediis syllabis, dummodo etiam in nominativo id habeat, ut *fœnisecæ, solifossor*: quod dico, quia *qualicunque* à nominativo *qualiscunque* aut *quantumcunq*; producitur, ut *qualicunque* à *qualiscunque*. *Fartores*] qui farcimen faciunt. *Lani*] id est, carnifices. *Lixæ*] aquam ferentes. *Artocopi*] panifices, aut panem incidentes. *Et genus hoc alii*] sicut dicimus, *id genus* pro *ejus generis*; sic ponit *hoc genus*, pro *hujus generis*. *Mantôus*] .i. Mantuanus; sed Mantos dicitur à Manto Nympha, matre Oci qui Mantuam à matre denominavit. De quo Marc; *Exidiæ Mantus & Thusci filius amnis. Amyntas* autem is est, de quo in Amynta visum est.

Fasces.
Securis.
Vites.
Pila.
Stimulus.
Ligo.
Pastinum.
Fœnisecæ.
Solifossores

Cor. *Mirabar si quid recti dixisset Amyntas.*
Civis erat, semper nobis urbana juventus,
Cui nihil est præter stulta hæc commenta negoti,
Ludit, in agrestes semper jaculatur, & urbis
Talia garrulitas, & vaniloquentia fingit.
At neque de superis pudet hæc componere nugas:

Istæ

Iſte jocus manifeſta gerit convitia ſecum:
Sed tu tam rudis es, tam pleno inflatus omaſo,
Ut neque prependas iſto te ſcommate carpi?
Nos quoque paliſper mentem extendamus ad urbis
Stultitiam, ne forte putes ſapientius illos
Vivere qui ſplendent auro, qui murice fulgent:
His oculis vidi tunicis pleroſque ſuperbis
Veſtiri, atque foro regali incedere greſſu,
Quos ſecreta fames premit, atque domeſtica egeſtas.
Stultius his certe nihil eſt: opulentia ficta
Paupertas; & ſegnities, & inertia vitæ
Vera, quid eſt aliud quam deſipientia vera?
Vidi etiam patres (ô rem indignam atque nefandam!)
Dum ſegnes dormire volunt, & vivere laute,
Proſtituiſſe ſuas vulgo cum conjuge natas:
Quid pejus, quid perfidius, quid ſtultius unquam?
Ful. *Quid ſi vitam alio nequeant traducere pacto?*
Cor. *Cum totidem, quot nos, habeant animaſq; manuſque,*
Dic, cur vitam alio nequeant traducere pacto?
Mirabar, ſi quid recte dixiſſet Amyntas.] Quaſi dicat, juvenis ille inſanus amore, & ruſticos odio habens. *Cui nihil negoti*] pro negotii. *Urbana juventus*] id eſt, multitudo juvenum urbanorum. *Convitia*] contumelios. *Omaſo*] id eſt, inteſtino pingui, tarditatem ingenio afferente, ut Hor. & Perſius atteſtantur. *Iſto ſcommate*] id eſt, irriſorio dicterio. *Te*] qui ruſticus es. *Carpi*] id eſt, reprehendi. *Nos quoque*] id eſt, viciſſim. *Qui murice*] id eſt, purpura. *Proſtituiſſe*] id eſt, ad turpem quæſtum in lupanaribus & proſtibulis ſtatuiſſe, quaſi pro foribus, ubi luxuria perditos expectant. *Quid*] ſcilicet dicas, aut quid faciant? & eſt inanior deſidioſorum purgatio, quam ut refellatur. Unde dicit Cornix, Habent cives urbani manus & pedes, ut nos: Cur non quærunt ſibi victum laboribus & parſimonia, ut nos?

Et etiam, cujus vecors induſtria vanas
Quærat opes, ubi nullus opus invenit ab ævo.
Æs lavat herbarum ſuccis, & vertere in aurum
Æſtimat, ac nigra ſemper fuligine pallet.

Eſt qui, dum tellure latens deſiderat aurum,
Das magicis operam ſtudiis, & tempora perdit.
Quid levius, quid futilius, quid inanius unquam?
Omnia, ne veniant ad opus telluris & agri,
Omnia pertentant: ut agant nihil, omnia verſant.
Semper agunt, nunquam peragunt; ex fœnore victum
Infamem extorquent; vi, fraude, doliſque laborant:
Mille viis opibus, mille inſidiantur honori.
Nos capras, & oves, armentaque paſcimus: illi
Accipitres, catulos, & equos, & cercopithecos,
Ruſticus eſt ovium paſtor; volucrumque, canumque
Civis: Verum melius, te judice, nobiliuſque,
O Fulica? utilitas unde, aut opulentia major?

Ful. *Si venit ex noſtris operis opulentia major:*
Civibus unde igitur tantarum copia rerum?

Cor. *Ex vi fraude, dolis; vi, fraude, doliſque, laborant.*
Nonne vides, inſane, ut nos crudeliter urgent,
Quo capiunt aſtu? Nos irretire loquendo,
Sacrum offerre putant, & opus ſublime, piumque:
Huc aures oculoſque adigunt, huc ora manuſque.

Eſt etiam] affert alia urbanorum vitia, & fere oppoſita ſegnitiei dicens, *Eſt etiam*] ſcilicet civis, *cujus vecros*] id eſt, perverſi cordis induſtria, *quærit opes vanas* id eſt, ultra quam ſatis ſit & non juſta ratione; ut qui per artem (ut dicunt) Alchymiæ, id eſt, adjuvaminis adjuvando naturam, ſperant æs aut argentum vertere in aurum: qua vi nullus, inquit, hactenus invenit opus; certum eſt multos inveniſſe pauperiem: dicunt tamen ejus rei ſtudioſi, inventos, quid ad intentum pervenerint. *Fuligine nigra*] quia vapore fumeo, *pallet*] quomodo, niſi ad anxietatem referamus, non conſtat. *Eſt qui, &c.*] Alius error eorum, qui magicis artibus, & characteribus, neſcio quibus, ſperant poſſe inveniri theſauros abſconditos. *Omnia, ne veniant ad opus telluris & agri, omnia*, inquam *pertentant*] id eſt, experiuntur, ne fiant agricolæ, qui nihil honeſtius, nec juſtius. *Semper agunt, nunquam peragunt*] id eſt, perficiunt nihil eorum quæ inceptant. *Ex fœnore*] id eſt, uſura. *Accipitres*] id eſt, aves ad præ-

Vecros.

Alchimia.

dam

dam. *Catulos*] ad venationem. *Et equos*] ad venandum aut avibus, aut canibus. *Cercopithecos*] id est caudatas simias. Nam κέρκος, dicitur cauda: πίθηκος, simius aut simia. Sunt ergo quos catos marinos quidam vocant, capite, ut dicit Plinius, sub nigro et pilo asinino quibus deformitas decori est, suntque ob cautum ingenium divitibus in deliciis. *Civis*] est pastor volucrum & canum, quia eo pascit. *Quo astu*] id est, qua callidare ab ἄστυ, id est, ab urbe, ubi astutiores sunt. *Irretire*] id est, in laqueos & retia illigare, hoc est, circumvenire & decipere verbis, putant *sacrum offerre*] id est, arbitrantur se obsequium præstare Deo, quando nos decipiunt. *Huc*] id est ad hanc operam ut nos decipiant. *Adigunt*] id est, applicant. *Ora*] id est, omnia quæ dicunt. *Et manus*] id est, omnia quæ faciunt. *Astus.*

Ful. *Unde urbanarum tibi tanta peritia rerum?*

Cor. *Hæc didici quondam, ductis in mœnia capris,*
Cum lac votiferans ibam venale per urbem.
Mansi apud artocopum; sapiens & ad omnia promptus
Furta erat, & crudum ferro subradere panem.
Ipse, ut erat mores urbis doctissimus, ista
Tradidit, affirmans nil ibi esse nocentius urbe:
Se quoque furari didicisse dicebat ab urbe.
Sunt etiam, qui parta ab avis patrimonia fundunt
In meretricum usus: quid fœdius, improbiusque?
Dic ubi mœchandi ars, homicidia, seditiones:
Nonne inter cives, atque intra omnia regnant?
Quid reges, qui regna bonum per vulnera quærunt,
In mortemque suos adigunt? quid pectora mille
Objiciens telis, per mille pericula vadens,
Pro stipe dat vitam? Nulla est insania major,
Gloria præfertur vitæ. Quid gloria? quid laus?
Quid fama est? quid honor? Voces, & opinio vulgi.
Omnia longa dies abolet: cum vivere cassus,
Omnia sic abeunt, ut lux cum sole recedit.
Qui mare sollicitant remis, cum vivere possint
In patria stulti: ventis qui credit & undis,
Stultus: divitiæ cui sunt, & negligit uti,
Stultus: qui, ut natis cumulet patrimonia, parvis

Abſtinet, & genium fraudat, ſtultiſſimus; & qui
Quæ facere ipſe poteſt, natis facienda relinquit.

Unde urbanarum] Bona interrogatio, ut decorum ſervetur, & verſimilis narratio. *Artocopum*]ut videtur, accipit pro panifice, ſeu (ut dicitur) piſtore, qui Græce dicitur ἀρτοποιὸς, id eſt, artopœus; quia ἄρτος dicitur panis; & ποιῶ facio. Sed artocopus, dicitur quaſi labor panis; nam κόπος labor dicitur, ſed accipitur pro laborante. Juvenalis autem videtur accipere pro pane, dicens Satyra quinta, *Salva ſit artocopi reverentia.* Ubi tamen pro piſtore accipi poteſt ut ſic maneat diſcretio panis qualem artocopus fecerit, & ita obſervando ejus juſſum ſit ei reverentia. Sed ad Poetam noſtrum. *Ipſe, ut erat mores urbis doctiſſimus*] Hoc exemplo convincere poſſumus, participia comparari. Nam ſi nomen ſit doctiſſimus, non regeret accuſativum. Quocirca ego quidem *morum* potius dicerem; hic tamen verſus *mores* potius docet legendum. Neq; tamen omnino inauditum, ſi ſuperlativa à participiis accuſativum regentibus deducta, accuſativum regant, cum adverbia à præpoſitionibus orta id faciant, ut *proxime Hiſpaniam Mauri ſunt*, inquit Saluſtius. *Sunt etiam*] Allamaffert urbanorum ſtultitiam, qui patrimonia ab avis parta cum meretricibus abſumunt. *Qui reges*] Docet & reges & cæteros bella pro dominio aut inani gloria gerentes, urbes fere incolere; ſtipendiarios autem, qui invocati nomina ſua dant, etiam urbanos eſſe, & maxime inſanire cum pro modica ſtipe periculum vitæ ſubeunt: quod ruſtici non niſi coacti faciunt pro libertate patriæ & conjuge ac liberis. *Qui mare ſollicitant*] Rurſus aliud genus ſtultitiæ (quod Perſius quoque proſequitur) eorum, qui cum ſatis habent, naviganz tamen cum periculo vitæ. Item; *Stultus, divitiæ qui ſunt, & negligis uti*] ut avarus: Nam, ut dicat Seneca, *Tam deeſt avaro quod habet, quam quod non habet.* Unde de ſene avaro, Hor. *Quærit, & inventis miſer abſtinet, & timet uti.* Et primo ſerm. *Congeſtis undiq; ſaccis Indormis inbians, & tanquam parcere ſacris Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis. Stultus, qui ut natis cumuſet, &c,*] quia ſæpe male abſumunt. Unde

Avarus.

Perſius,

Perſius, *Ut tuus iſte nepos olim ſa ur anleris extis, &c.* Vide Satyram ultimam, ubi totum hoc eſt argumentum. *Et genium*] id eſt, naturam. Eſt enim genius Deus naturæ & loci nativi, quem, qui alimentum naturæ debitum ſubtrahunt, defraudare dicuntur. Terent. in Phor. *Suum defraudans genium. Quæ facere ipſe poteſt*] quod per fabellam, ſeu apologum de caſſita pulchre recitat Gellius.

Qui numerant ſtellas, & ſe comprendere fata
Poſſe putant, ſtulti: verum dementior iſtis,
Naturam quicunque Dei ſcrutatur, & audet
Figere in immenſam lucum tam debile lumen.
Noſtra fides melior: civis ratione coactus
Difficile aſſentit; nudis nos omnia verbis
Credimus, & plures faculas accendimus aris.
Civibus eſt infida fides: inquirere nunquam
Mente ſinunt arcana Dei, ſi numina ſcire
Eſſet opus, poterans nobis ſe oſtendere: verum
Quando latere volunt, quid veſtigare neceſſe eſt,
Quæ nos ſcire negant ipſi qui cuncta gubernant?
Noſtra etiam pietas pietate potentior urbis.
Namque viri, qui ſacra canunt, templiſque miniſtrant,
Quanta legunt ruri paucis alimenta diebus?
Vidi ego quæſitas ex rure, in mœnia plenis
Puppibus inferri (pietas ea ruſtica) fruges.
Stultorum eſt aliud genus immedicabile quoddam,
Cauſidici latratores, rabulæque forenſes,
Nummorum aucupium docti, legumque tyranni:
Ære patrocinium vendunt; producere cauſas,
Et lites pendere diu, vindemia quædam eſt.
Sunt & equeſtre genus medici, qui tangere venas
Nonnunquam illicitas audent, & ponere quædam
Non intellecta temeraria nomina morbis.
His, etſi tenebras palpant, eſt facta poteſtas
Excruciandi ægros, hominesque impune necandi.
Qui vero populis præſunt, hominesque gubernant,
Quo plus juris habent, quantoque licentia major,
Inſanire ſolent tanto ampliùs. O ubi ſancti

Rectores, & justitiæ, & pietatis amici,
Quos patres sero ante focum memorare solebant?
Omnia nunc abeunt passim: spoliata queruntur
Templa, gemunt inopes, viduæ lacrymantur. Et hujus.
Quænam causa mali? Quia stat pro lege libido.

Qui numerant stellas] ut astronomi; & *se comprehendere fata*] ut astrologi, genethliaci & mathematici. *Naturam quicunque Dei scrutatur*] Unde ille; *Mitte arcana Dei*: Et alius; *Abiecta te ne quæseris*: Et utroque major; *Noli nimis sapere*; *sed ad sobrietatem. Nostra*] id est, rusticorum. *Civis ratione coactus*] id est, rationibus innitens. *Plures faculas*] id est, tædas & cereos tortos. *Mente sinunt*] id est, desinunt. *Poterant nobis se ostendere*] Argumentum quo verisimile fit, Deum non velle à nobis nosci, cum se non præbeat noscendum. *Quid vestigare*] id est, inquirere necesse est ea *quæ ipsi qui gubernant cuncta*] scilicet superi, *negant*] id est, prohibent nos scire: quasi dicat, *Nihil necesse*, &c. *Quando*, id est, quandoquidem. *Nostra etiam pietas*] id est, charitatis, ut dicunt, exhibito in eleemosynis erogandis. *Legunt*] id est, colligunt. *Stultorum est aliud*] in pragmaticos & cauhdicos invehitur quasi Satyrice. Unde apte personam Cornicis assumpsit. *Rabulæq; forenses*] id est forum judiciale seu causas sectantes. *Rabula*, secundum Festum dicitur multis intentus negotiis, paratusq; ad reddendum quid, aus auferendum; vel qui est in negotiis agendis actior, quasi rabiosus. Secundum Marcellum autem, *rabula* à rabie dictus est; quem nunc advocatum vel causarum patronum dicimus. Cicero; *Non enim declamatorem aliquem de ludo, aut rabulam de foro; sed doctissimum, atque perfectissimum quærimus.* Sunt ergo *rabulæ* (ut iterum Nonius attestatur) litigosi. *Aucupium*] id est, captationem, ab avibus captandis. Comicus; *Hoc novum est aucupium. Legumque tyranni*] Quia summū jus summa malitia est. *Ære patrocinium vendunt*, &c.] Enumerat causidicorum vini. *Vindemia quædam*, i. lucrum. ut vindemia quæ est vini collectio, ut messis frugum. *Sunt & equestre genus medici*] Et hoc quoq; Satyrice. Equestres sunt, quia multis fere vehuntur medici. *Venas incidas*]

Faculas. *Rabula.* *Aucupium.* *Vindemia.*

illicitas ad femora mulierum. *Nomina temeraria*] id eſt, rebus non convenientia; quæ fingunt ne ignari deprehendantur. *Etſi tenebras paſpant*] id eſt cæci & ignari ſunt. *Eſt facta poteſtas*] Quia, morientibus ægrotis inter curandum, in jus non vocantur. *Qui vero populis præſunt*] In primores, & optimates ac magiſtratus invehitur. *Inſanire ſolent tanto amplius*] cum tamen vel leve in aliis ſcelus, in illis maximum ſit. Unde Juven. *Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe crimen habet, quanto qui peccat major habetur.* *Abeunt peſſum*] id eſt, peſſundantur & pereunt, *Spoliata queruntur*] id eſt, comburuntur templa.

Ful. *Iſta tua, O Cornix, ex condenſcentia fines*
Tranſit honeſtatis: ſcelus omnibus objicis omne.
Innocuos habitare homines & in urbe memento.
Cor. *Non habitant colubri quadam Balearibus arva*
Proxima, (non memini nomen) neque noctua Cretam,
Nec nemus Ægeriæ ſonipes, nec vir bonus urbem.
Ful. *Vir bonus eſt animal rarum, paucaſque per urbes,*
Et per rura locos habet: eſt rariſſima virtus.
Cor. *Inſanis, Fulica, inſanis: Tot in urbibus hoſtes*
Sunt tibi, quot cives; binos tondentque, pilantque,
Non habita noſtri capitis ratio: coarctant
Nos ad furta, ipſi mox ad ſuſpendia mittunt.
Fas igitur, ſi quid noſtris ſeſe ungibus offert,
Radere, & inſidiis, ac noſtra indagine captos
Deplumare levi tactu ſenſim, & pede preſſim.
Si videt, excuſa; ſi ſunt ſecreta, negato
Furta: quod occultum eſt, non eſt, injuria, furtum.
Quicquid habent, noſter labor eſt, induſtria noſtra eſt.

Iſta tua, ô Cornix, excandeſcentia] id eſt, vehemens ira. *Fines*] i. limites tranſit honeſtatis. *Baleares*] inſulæ ſunt in Hiſpania, Græcis dictæ à fundarum jactu. Nam βάλλω ſignificat *jacio*: tollitur autem nunc *l*. Balearicos autem contra glires à ſenatu auxilium petiiſſe conſtat, cum in quibuſdam arvis vicinis non poſſent vivere ſerpentes; ea autē arva ſunt in Ebuſo, quæ eſt inſula inter Ophiuſam, & Pityuſam. Ebuſi enim terra ſerpentes fugat, omnium

 veneno- *Ebuſus.*

venenoſorum animalium expers; eadem cuniculos gignit populantes meſſes Balearium. Dicit autem ſe *nominis immemorem*, ut decorum ſervetur. Nam non congruit ruſtico longinquarum inſularum nomina ſcire, ſicut Maronianus ruſticus oblitus erat nominis Geometræ, dicens, *In medio duo ſigna: Conon, & quis fuit alter, Deſcripſit radio totum qui gentibus orbem? Neque noctua Cretam*] ſcilicet habitat; cujus nomen non ignorat, quia ſub Venetorum ditione eſt. Noctua autem, quæ in Creta negatur, plurima Athenis eſt, uſq; adeo ut in proverbio ſit. Γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας, id eſt, *Noctuas Athenas*, aut in *Athenas*, ſcilicet fert is qui merces eo, ubi abundant, inutiliter transvehit, acſi aquas in mare vehat. *Ægeriæ* autem *nemus* eſt, ubi Numa Pompilius ſecundus Romanorum rex colloquium cum Ægeria nympha uxore ſua, de rebus religioſis habuit; ubi *ſonipes* negatur vivere: Eſt autem equus à ſono pedum ſic dictus, Æneid. 4. *Stat ſonipes ac fræna ferox ſpumantia mandit. Nec vir bonus urbem*] ſcilicet habitat: ſicut nec Albionem, ſeu Britanniam majorem lupus: *Vir bonus eſt animal rarum*] Mar. *Vir bonus & ſapiens, qualem vix reperit unum Milibus è cunctis hominum conſultus Apollo, Judex ipſe ſui*, Juv. *Rari quippe boni, &c. Habet*] id eſt, habitat, reſidet. *Sunt tibi* ſcilicet ruſtico. *Plianiq;*] Hor. compilo ſecunda longa poſuit, *ne me Criſpini ſcrinia lippi Compilâſſe putes, verbum non amplius addam.* Eſt autem notum Gallis vocabulum: quod ſi tractum eſt à pilis, natura primam corripit. Inde autem tractum volunt per apologum Æſopi, quo, qui duas uxores habuit, alteram juvenculam, quæ canos decerpſit radicitus; alteram grandem natu, quæ, ut ſibi conformem haberet maritum nigros capillos ſuſtulit; calvus & depilatus manſit, atq; ita nudatus & privatus intelligitur ſui: quod efficere pilare eſt, *Coarctant*] id eſt, compellunt nos ad furta, quia exigunt quod ſine furto nos habere non poſſe ſciunt, *& mittunt mox ad ſuſpendia*] Potuit noſſe Candidus, quem alii ex agro Pramenſi, alii ex Mantuano oriundum dicunt. *Noſtris unguibus*] Argute; quia cornices & fulicæ unguibus diripiunt. *Senſim*] .i. imperceptibiliter,

ter, hoc eſt, paulatim, & *pede preſſim*] id eſt, quaſi preſſo pede ſine ſtrepitu. *Deplumare*]quia aves id avibus faciunt. *Si videt*] ſcilicet quiſquam furta, *excuſa*] dicens videlicet te jocari voluiſſe. *Si ſint ſecreta, negato. Furtum, quod occultum eſt, non eſt injuria.* Quia *quicquid habent*] ſcil. cives, *Eſt noſter labor, eſt induſtria noſtra.*] Hæc autem Cornici potius quam bono paſtori conveniunt dicere; quia furta nulli licita ſunt: nec ſua ſibi vendicare ſine ſuperioris autoritate permiſſum. Unde dicit Fulica.

Ful. *Jam longe egrederis metam rationis, & æqui.*

Cor. *O Fulica, improbitas urbana coinquinat orbem.*
Unde tot in terras veniunt æſtate procellæ,
Flumina, venti, amnes, grando? Vidiſſe recordor
Tellurem tremere, ac poſſes & tecta labare,
Solem obſcurari, noctu obtenebreſcere lunam.
Cur ſegeti lolium, meſſi dominamur avenæ,
Uva in capreolos tranſit, caligine verni
Depereunt flores? Mala parturit omnia nobis
Hæc civile nefas; pariet quoque plura deinceps.
Unde venit furor armorum, bellique tumultus,
Qui genus omne mali ſecum vehit? Omnibus urbs eſt
Fons & origo malis. Deſcendit ab urbe Lycaon;
Deucalion Pyrrha cum conjuge ruſticus: ille
Intulit illuviem terris; hic abſtulit; ille
Abſtulit humanum terris genus; intulit iſte,
Sic terra (ut perhibent) flammis abolebitur unquam,
Iſtud grande nefas ulla deſcendet ab urbe.

Ful. *O Cornix, jam pone modum ſermonibus iſtis,*
Audio jamdudum pueros de pulte loquentes:
Cætera, ſi quicquam ſupereſt, poſt prandia dices:
Pulti indulgendum monet urbibus hora relictis.

Jam longe egrederis metam rationis, & æqui] quia urbanos deplumare, ſi clam fore ſperetur, conſulis. *Coinquinat*] contaminat. polluit. *Orbem*] i. univerſum mundum. *Unde tot in terras*] dicit omnem tempeſtatem importunam, omnemq; calamitatem propter urbanorum ſcelera à Deo demitti. *Cur ſegeti*] Vir. *Grandia ſæpe quibus mandavimus hordea ſulcis, Infelix lolium & ſteriles dominantur*

avenæ

avenæ. Est autem lolium, de quo Salvator: *Nonne bonum semen seminasti? unde ergò habet zizania? Inimicus homo superseminavit. Vua in capreolos*] id est, acidas quasi chordulas, quibus sese vites palis & ramis alligant, quibus etiam vesci solent divites. *Caligine*] id est, aere nebuloso & obscuro, atq; ità infecto. *Parturit*] pro parit, id est, provocat, *Civile nefas*].i. nefandum civium scelus. *Descendit ab urbe Lycaon*] quem ob perfidiam Jupiter in *lycon* id est, lupum transformavit, & occasione cujus sceleris diluvium (secundù Ovid.) superinduxit. *Deucalion Pyrrha cum conjuge*] id est, uxore, *rusticus*] scil. fuit, qui in montibus Thessaliæ habitavit, ubi inter saxa degens, ad sese profugientes tẽpore particularis diluvii benignè recepit: quocirca humanum genus jactis post terga lapidibus servâsse fingitur *Ille*] scil. Lycaon, hoc est, scelus ejus. *Intulit illuviem*] id est, inundationem aquarum, hoc est, diluvium. *Terris*] id est, in terras: ut, *Inferrèq; deos Latio*. *Hic*] scil. Deucalion cum Pyrrha. *Abstulit*] scil. illuviem. *Ille*] scil. Lacaon, *abstulit*] genus humanum terris. *Iste*] id est, Deucalion. *intulit*] scil. in terras genus humanũ quod secundum fabulas, perierat; aut secundũ historiam illic periisset, si non servâsset. *Si terra, ut perhibent*] id dubitat rusticus: aut ex ethnicis sumptum, quibus non est fides habenda, nisi eadem in sanctis quod literis habeantur. Nos autem credimus ignem conflagrationis diem judicii præcessurum. Sed & Ovid. aliquando mundum igne periturum asserit Metamor. 1 *Esse quoq; in fatis reminiscitur affore tempus, Quo mare, quo tellus, correptaque regia cœli, Ardeat, & mundi moles operosa laboret. Illud grande nefas*] scil. propter quod mundus ardebit. *Descendet ab ulla*] id est, à quavis una urbe, & non ab agro. *O Cornix, jam pone modum*] .i. finem. *Sermonibus istis*] scil. tuis improbis, & contumeliosis. *Audio jamdudum pueros*] .i. minores famulos aut liberos, *loquentes de pulte*] .i. instare horam prandii. *Si quicquam supereſt*] .i. reliquum est. Gellius docet *superesse*, suprà id quod satis esse esse. *Hora*] scil. prandendi. *Monet indugendum*] .i e. opera danda esse aut invigilandum *Pulti*] i.e. cibo illi rustico quo Romani diu vixerunt, *Urbibus*] id est, contumeliis de urbibus *relictis*.

Ec-

De converſione juvenum ad religionem, cum jam autor ad Religionem aſpiraret.

inſcripta POLLUX.

JOANN. MURMELII argumentum.

Galbula paſtores ad ſydera laudibus effert,
Et canit ut viſo verſus ſit numine Pollux.

Alphus & Galbula.

Galbula, quid ſentis! Pollux doctiſſimus olim
Fiſtulicen jubito, quodam quaſi numine tactus,
Deſiluit calamos, tunicas, armenta, ſodales:
Bardocucullatus caput, ut campeſtris alauda.
Quatuor ante dies in religioſa receſſit
Clauſtra; ferunt illum, pecudes dum ſolus in agris
Paſceret, effigiem quandam vidiſſe decorum:
Cætera non memini; ſed tu quid, Galbula, ſentis;

Galbula] Si frivolum non ſit, dicam non ſine ratione in hac ſeptima Ecloga agi de converſione juvenum. Nam ſeptenarium numerum, qui ex primo impari, & proxime illum ſubſequente pari conficitur, conſtat habere neſcio quid myſterii, non ſolum in ſanctis literis, ſed etiam apud poëtas; unde eſt illud, *O terque quaterque beati, &c. Nam ea jam ſeptima portat Omnibus errantem terris ac fluctibus æſtas.* Dicunt præterea, ſeptimo quoque anno immutari nobis ætatem: ut primis ſeptem annis ſimus infantes, proximis pueri, tertiis adoleſcentes, quartis juvenes; qua ætate conſtituendum eſt nobis genus vitæ, quos & quales nos eſſe velimus, & in quo genere vitæ. Bene ergo (ut de cæteris ætatibus, quæ pari ordine ſubſequuntur, taceam) in hac ſeptima Ecloga agitur de juvenum ad religionem converſione: unde hactenus *adoleſcentiam ſuam* (ſic enim inſcripſit opus)

,ppus) poeta ceciniſſe putatur, deinceps cantaturus juventam & virilem ætatem, in duobus videlicet ultimis carminibus, quæ in religione compoſuit. Sed linquamus hæc argutioribus. Per *Pollucem* hoc loco intelligo poetam. *Fiſtulicem*] id eſt, canens fiſtula ut noſtra ætate: ſicut tibicen, canens tibia gruis, ut olim factitabant, & nunc quoque nonunquam. *Fiſtulicen Tibicen.*

Quodam quaſi numine tactus] quia ſpiritus ubi vult ſpirat. *Bardocucullatus caput*] id eſt, habens *Bardocucullum* capiti tegendo aptum: *Bardocucullus* veſtis eſt Gallica groſſioris villi, facta compoſitione ex Bardis, qui poetæ erant Gallicani, & cucullo: Cucullus enim veſtis eſt groſſior, capiti tegendo apta. *Bardocucullatus.*

Bardi.

Bardi item dicebantur olim ſtulti, apud Gallos, ut poſſis accipere *Bardocucullum* veſtem fuiſſe Gallicam, ſtultorum, & vilium hominum. Unde Martial. in diſtich. *Gallia Sanconico veſtita eſt, Bardocucullo: Cercopithecorum penula nuper erat Bardus*] ad hoc, autore Feſto, ſtultus, à tarditate ingenii, appellatur per *Metathesin*: Græce enim βραδὺς dicitur. Præterea ut idem inquit, bardus Gallice cantor appellatur; qui virorum fortium laudes canit, à gente Bardorum. De quibus Lucan. *Plurima ſecuri fudiſtis carmina Bardi.* Nonius autem dicit bardum eſſe propria vi & ingenio tardum. Nam Græci tardum βραδὺν, id eſt, bardum dicebant. Plaut. in Perſa, *Nimis equidem pro barda & ruſtica res habitam eſſe.* Ex his aliis multis, ut de Alpibus, patet Gallicam quoq; linguam immutatam eſſe: nam multa nunc aliter, quam olim dicebantur, à Gallis dicuntur. *Bardus.*

Ut campeſtris] id eſt, in campis verſari ſolita. *Alauda*] id eſt, avis cucullata, & plumeam criſtam habens, *Effigiem quandam vidiſſe deorum*] ut in proceſſu parabit. Videtur autem divem Virginem intelligere; aut quæ Herculi occurriſſe à Cicerone memoratur: de qua ſuo loco dicam. *Cætera non memini*] id enim & ruſtico convenit. ut jam ſæpe diximus, & œconomiæ, atque argumento hujus eclogæ. Nam intendit narrando duo facere: colligere videlicet laudes paſtorum, & perfectionem religionis; potiſſimum Carmelitanæ, quæ prima eſt. *Alauda.*

Gal.

Gal. *dixere patres, Faciens primordia rerum*
(Magna canam, nobis quæ quondam tradidit Umber)
Inſtituit Deus agricolas, pecoriſque magiſtros.
Primus agri cultor rudis, immanſuetus, & aſper,
Qualis humus ſegnis, lapidoſa, rebellis aratro.
Aſt ovium primus paſtor, mitiſſima proles,
Inſtar ovis, quæ bile caret, quæ lacte redundat,
Mitis erat, nullis unquam paſtoribus aſper.
De grege ſæpe ſuo ſacrum ponebat ad aras,
Nunc ove, nunc pingui vitula faciebat & agna
Sæpius, & magno divos ambibat honore:
Sic profecit apud ſuperos, ſic numina fluxit,
Ut fuerit primo mundi naſcentis ab ortu
Tempus ad hoc, cœlo pecoris gratiſſima cura.
Aſſyrios quoſdam (ſed neſcio nomina: curæ
Diminuunt animum) Deus ex paſtoribus olim
Conſtituit reges, qui poſtea murice & auro
Conſpicui gentes bello domuere ſuperbas.
Cum Paris iliaca tria numina vidit in Ida,
Aut Paris, aut alius; puerum qui obtruncat ad aram,
Paſtor erat. Quando cœleſti exterritus igne,
Venit ad oſtentum pedibus per paſcua nudis,
Paſtor erat Moſes, Moſes à flumine tractus.
Exul apud Graios Amphryſia paſtor Apollo
Rura peragravit, poſito deitatis honore.
Cœleſtes animi, Chriſto ad præſepia nato,
In caulis cecinere Deum paſtoribus ortum.
Et nova divini partus miracula docti
Paſtores, primi natum videre Tonantis;
Et ſua paſtores infans regnator Olympi,
Ante magos regeſque dedit cunabula ſcire.
Se quoque paſtorem Deus appellavit, oveſque
Mitibus ingeniis homines, & mentibus æquis.
Et ne vana putes hæc ſomnia, nuper ab urbe
Rus veniens, picto perlegi hæc omnia templo.
Sunt pecudes pictæ, parvi ſub matribus agni
In tellure cubant, ingens equitatus ab alto
Monte venit, radiant auro diademata divum,

Et

Et ſuſpenſa tenent vaga lumina prætereuntum.
Non igitur mirum, noſter ſi numina pollux
Vidit: amant villas, & oves, & ovilia divi.
Simplicibus præſens Deus eſt, offenditur aſtu.

Ut dixere patres] Ut probet veriſimile eſſe, paſtori eſſe numen viſum, altius orditur laudes paſtorum, docetque quod verum eſt; *Abelem* primum juſtum fuiſſe paſtorem, multoſque reges, ut *Abraham*, *David*, & ſimiles fuiſſe paſtores: *Chriſtum* ad hoc ſe appellâſſe paſtorem, dicentem, *Ego ſum paſtor bonus*; & recens natum primoa paſtoribus agnitum atque viſum & multa id genus alia, quæ legendo patebunt. *Ut dixere patres*] Virgil. *Arunci meminêre ſenes.* Ruſtici enim non ex libris, ſed ex majorum elatu hiſtorias diſcunt. *Deus faciens primordia rerum*] id eſt, in prima hominum geneſi inſtituit agricolas, ut *Adam*, & primogenitum *Cain*. *Pecoriſque magiſtros*] ut *Abelem*: quia autem dicendo primordia rerum viſus eſt altius ordiri, bonam facit *Parentheſin*, dicens, *Magna canam, nobis quæ quondam tradidit Umber*, cui totam doctrinam ſuam ubiq: acceptam fert. *Primus agricultor*] ſcilicet *Cain*. *Ovium primus paſtor*] id eſt. *Abel*. *Inſtar*] id eſt, inſtatim & morem, ac ſimilitudinem, quod Valla negat. *Quæ bilis*] id eſt, cholera amaritiem animo afferente. *Sacrum ponebat ad aras*] Hiſtoria patet in principio Geneſeos. *Vitula faciebat*] ſcil. rem ſacram. Sed *facio*, & *operor* per ſe poſita, de rebus ſacris intelliguntur. Nec dices, *Faciam vitulam*: quia id tauri eſt: ſed *vitula*, aut *vitulo*, ſubaudiendo rem divinam; ut in Buc. Maro: *Cum faciam vitula pro frugibus, ipſe venito. Divos ambibat*] id eſt, ambientium more venerabundus adorabat. *Sic*] id eſt, uſque adeo numina flexit, tu cura pecoris fuerit a primo ortu mundi naſcentis, ſcilicet uſq; *ad hoc*, id eſt, noſtrum *tempus*, *gratiſſima*] id eſt, acceptiſſima, *cœlo*] id eſt, cœleſtibus. *Aſſyrios*] ut *Abraham*, *Loth*, *Jacob*, & cæteros Patriarchas. *Cum Paris*] Alexander, qui & Paris, paſtor fuit. Nam cum Hecuba ipſa gravida viſa eſſet geſtaſſe catellum facem geſtantem qua tota Troja incendebatur, idq; ad Priamum retuliſſet,

&

& ille ad ſomniorum & phantaſmatum interpretes, reſponſionem accepit, filium geſtare, qui Trojæ carmendæ occaſionem daret: quocirca pater quicquid pareret interfici juſſit. Mater autem non interfecit, ſed exponendum feris dedit, ubi à paſtoribus inventus, ab illis quoq; educatus, in virum crevit, atque ab Oenone Nympha adamatus eſt, judiciumque inter tres deas dediſſe fertur. Cum vero optimus eſſet athleta, & cum Hectore congreſſus cum viciſſet, ab eo interemptus fuiſſet, niſi frater agnitus: tandem pro Helena promiſſa in Græciam profectus fatalem attulit prædam. Unde Statius in Achilleide; *Solverat Oebalio paſtor de littore claſſem Dardanus- Paris* ergo *aut alius*] quia de nomine, ut ruſticus, dubitat; *cum viáit tria numina*] ſcilicet *Junonem*, *Palladem*, & *Venerem* de præſtantia formæ concertantes. *In Ida*] id eſt, ſylva ſic dicta. *Iliaca*] id eſt. Trojana. Quod additur, ad diſcretionem Idæ Cretenſis. *Erat paſtor puerum qui obtruncat ad aram*] ſcilicet Abraham, qui id facere voluit, erat paſtor. *Paſtor erat Moſes——quando cœleſti exterritus igne*] ſcilicet in rubo, qui non comburebatur. *Venit ad ollentum*] id eſt, miraculum aliud portendens ut virginitatem divæ genetricis Chriſti. *Pedibus nudis*] quia juſſus eſt calceamenta exuere. *Moſes*, inquam, *à flumine tractus*] ſcil. à filia Pharaonis regis Ægypti, cum eſſet in ſiſcella ſuper aquas natans, unde nomen accepit. Apollo ſpoliatus divinitate pavit Admeti regis armenta novem annis, unde *Nomius*] id eſt, paſtoralis eſt dictus: pavit autem apud Amphryſum fluvium Theſſaliæ, ſpoliatus, dico, divinitate propter interfectos Cyclopas; unde in principio 3. Geor. dicit Virg. *Et te memorande canemus Paſtor ab Amphryſo.* Ideo hæc ſecundum Macr. l. 1. Saturn. finguntur, quia Apollo ipſe eſt ſol, qui omnia piſcit. *Deitatis*] Latinius diceretur divinitatis, ſed carmen id non accipit. *Cœleſte animi*] id eſt, ſpiritus: unde, *Qui fecit angelos ſuos ſpiritus. In caulis*] id eſt, peſtis paſtorum, ubi faciebant vigilias ſuper gregem ſuum, ut Lucas præclare memorat. *Ante meges*]. i. ſapientes Perſarum & Indorum: quia eadem nocte qua natus eſt, cum ipſis ad minimum, decimo

Iliaca. *Moſes.* *Nomius.* *Caula.*

decimo tertio die primum visus sit. Dico ad minimum, quia controversia est, an eodem anno, an alio. *Ante magos regesque*] Unde *magos* pro regibus accipimus, propter illud, *Reges Tharsis, &c. Se quoque pastorem Deus appellavit* dicens, *Ego sum pastor bonus. Ovesque*] Addens, *Agnovi oves meas, & cognoscunt me meæ*] id est, miti ingenio præditi homines. *Picto perlegi hæc omnia templo*] id est, parietibus fani, ubi picta hæc ferunt; & ideo dicit, perlegi. Maro in 6. *Quin protinus omnem Perlegeret.* Magna enim est convenientia pictoris & scriptoris. Unde eos Flaccus æquiparat, dicens, *Pictoribus atq; poetis, Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas. Sunt pecudes*] scilicet pastorum, qui Christum viserunt. *Ingens equitatus*] scilicet trium regum. *Diademate divûm*] aut regum, aut angelorum, aut Christi, & parentum ejus; hoc est, matris vere, & patris legalis ac nutritii, & naturalis à quibusdam putati. *Et suspensa tenent vaga lumina*] id est, oculos prætereuntium, hoc est, cogunt præterire volentes immorari donec picturam perspexerint. *Amant villas*] id est, domus rusticas & oves, & ovilia divi. *Simplicibus præsens Deus est*] Id sancte & moraliter, si cordis simplicitatem intelligit.

Alph. *Vere refers, pecori si sint innoxia nostro*
Pascua. Vidi astrum, vidi præsepe, bovemque:
Jam mimini turbæ venientis, & ora videre
Indica jam videor regum sua dona ferentum.
Unum oro: Quænam Polluci occurrit imago?
Galbula, si nôsti, ne sit labor omnia fari.

Galb. *Et novi & memorare libet; res digna relatu,*
Res digna auditu, pia, sancta, imitabile factum.
Durus & immitis pater, atque superba novercа,
Pollucem graviore jugo premere juventæ
Tempore, cum dulces animos nova suggerit ætas:
Et cum jam invalidæ longo sub pondere vires
Deficerent, nullaque odium mansuescere arte,
Constituit tentare fugam: res una volentem
Ire diu tenuit, nimis impatienter amabat.
Error enim communis amor juvenilibus annis.
Res est fortis amor, violentia fortior: ivit,

Et

Et tales abiens (mihi namque ſolebat amores
Enarrare ſuos) mœſto dedit ore querelas:
O virgo, lacrymæne tuis ſolventur ocellis,
Cum te tam charo cernas ab amante relictam?
Vllane deceſſu duces ſuſpiria noſtro?
Tune mihi crudelis eris forte immemor unquam?
Vſque adeone tuum poterit frigeſcere pectus,
Pectus quod toties tot lumina fletibus implet?
Tune trahes crebros gemitus, & pallida fies?
Cerno oculos, cerno lacrymas, cerno anxia corda
Virginis. Heu! tantum quâ diſſimulare dolorem
Fas erit arte? Dolor duplex mea pectora torquet;
Illius atque meus: ſed fas mihi flere, quod illi
Non licet. Occultus longe magis æſtuat ignis.
Incolumem mihi vos divi ſervabitis illam,
Vt, quando exilio repetam mea rura peracto,
Fiat amor felix ſaltem ſemel ante ſenectam.

Vera refers] Approbat Alphus. *Vidi aſinum, & bovem, & præſepe*] ſcilicet Domini, qui in eo ante aſinum & bovem eſt poſitus. Vidi, inquit, de pictura intelligens. *Jam memini turbæ venientis*, id eſt, in mentem venit, *& videor* mihi nunc *videre ora Indica*] id eſt, Indorum regum, ab India venientium. *Et videor videre ora regum ferentum*] id eſt, offerentium dona, ſc. *aurum, thus & myrrham. Et novi, & memorare libet*] quia res eſt *digna relatu*] i. e. ut referatur, & recenſeatur; & *factum*, ſcil. Pollucis, eſt *imitabile. Durus & immitis pater*] *Eſt mihi namque domi pater, eſt injuſta noverca.* Videtur autem hæc vera vitæ ipſius poetæ deſcriptio. *Graviore jugo*] Quia nimis rigidi, & ſeveri erant, ut in prima ecloga docuimus. *Et cum invalidæ*] Eſt enim ea ætas imbecillis & inops conſilii. *Nullaque odium*] ſc. parentum. *Arte*] ſc. filii. *Conſtituit tentare fugam*] i. e. diſcedere etiam à parentibus tam duris. *Error enim communis*] Unde prius, *Semel inſanivimus omnes. Res eſt fortis amor, violentia fortior*] ſcil. *eſt. O virgo*] Querulosa diſceſſio ab amica. *Crudelis*] quæ amantem non redamas. Maro: *O crudelis Alexi! Nihil mea carmina curas*, &c. *Lumina*] Sic *tot* legendum videtur,

detur, ut sit, *pectus*, inquam, *quod implet toties lumina tot fletibus. Dolor duplex, Illius atque meus*] *Illius*, scilicet virginis, quam occulto æstuantem putat amore: *Atque meus*] qui manifesto absumptus sum igne. *Exilio peracto*] qui in exilium voluntarium, ut patris sævitiam, & novercale odium devitet, abscedere destinavit. *Fiat amor fœlix*] ut potiatur amicâ saltem semel: id amatorie & modeste.

Talia pergebat memorans, voluitque reverti:
Tantus amor juvenem, vis tanta furoris agebat.
Sed jam jacta fugâ cunctis erat alia notâ.
Fronde super Herculea sessus mœrore sedebat:
Ecce puellari virgo stipata coronâ;
Ora, manus, oculos, habitúmque simillima Nymphæ,
Et tali affata est puerum sermone dolentem:
Chare puer, quò tendis iter? vestigia verte.
Nescis, (heu!) nescis quò te via ducat; & audes
Ignotis errare locis, nihil insidiarum
Per campos rarus herbosos, nihil esse pericli:
Omnia tuta putas, & quod placet, utile credis,
Mora juventutis stolidæ. Collectus in orbem
Sæpe latet molli coluber sub graminis umbra.
Est facile incautos offendere: parvulus infans
Innocuos rutilum digitos extendit in ignem,
Nec nisi jam læsis vires intelligit ignis.
Hæc regio intrantes aditu consuevit amœno
Fallere, delicijs offert, & gaudia: verùm
Ingressis, quàm triste nihil supereſſe putatur,
Mille parat laqueos & mille pericula profert.
Trames hic, ut collem gressu superavetis illum,
Ducis in umbrosam sylvam, crudele ferarum
Hospitium, loca tetra situ, & caligine opaca.
Quisquis eò acceptus abit, remeare vetatur:
Et piceis primùm velatur lumina vittis;
Deinde per omne nemus, dumeta per aspera tractus,
Transit in effigiem monstri: dum volvere linguam
Atque loqui tentat, mugit: dum attollere sese
Credit, humi graditur quadrupes, neque suspicit astra.

Ima

Ima tenebroſæ vallis lacus æquore nigro
Occupat, & nigris mons plurimus imminet undis.
Huc tracti, in Stygios latices, altúmque barathrum
Præcipites dantur: rapidâque voragine merſi,
In Stiga, & æternas Erebi rapiuntur in umbras.
Heu! quot paſtores iſtis ambagibus acti
Cum gregibus periêre ſuis! Ego ſedula ſemper
Monſtro iter: hîc ad opem vigilo indefeſſa ferendam.

Talia pergebat memorans] Commemorat quæ virgo viſa ſit Polluci, cùm jam fugam facere decreverat. Eam autem, qui in Carmelum ire ſuadet, & virginum coronam ſecum duxit, non ineptè putaveris divam virginem Mariam cujus protectione & nomine inſignitur nunc Carmelitana religio, quam autor noſter profeſſus eſt. Quin adeò Eclog. 8. id manifeſtè docet. Alludit tamen ad eam quæ Herculi apparuiſſe dicitur: Unde dicit apparuiſſe jacenti *Fronde ſub Herculea.*] Reſpexit quoque bivium Pythagoricæ literæ, de qua in opuſculo Maroniano abundè diximus. Ut verò ſciamus quæ Herculi apparuerit, audiamus Ciceronem 1. Officiorum ità differentem: *In primis conſtituendum eſt, Quos nos & quales eſſe velimus, & in quo genere vitæ, Quæ deliberatio eſt omnium difficillima. Ineunte enim adoleſcentiâ, cui ineſt maxima imbecillitas conſilii, tunc id ſibi quiſque genus ætatis degendæ conſtituit quod maximè adamavit. Itaque antè implicatur aliquo certo genere curſúque vivendi, quàm quod optimum eſſet judicare. Nam Herculem Prodicus dicit, ut eſt apud Xenophontem, cùm primùm pubeſceret, (quod tempus à natura ad diligendum, quam quiſque viam vivendi ſit ingreſſurus, dictum eſt) exiiſſe in ſolitudinem, atque ibi ſedentem diu ſecum multúmque dubitâſſe, cùm duas cerneret vias, unam voluptatis, alteram virtutis, utram ingredi melius eſſet. Hoc Herculi, Jovis ſatu edito, potuit fortaſſe contingere; nobis non itidem, &c.* Hæc Cicero. Aiunt autem inter dubitandum duas acceſſiſſe matronas, *Virtutem & Voluptatem*; quarum voluptas prior ingreſſa, accuratiſſimè erat ornata, & omnes delicias poſt ſe trahebat, reſpectans aliquando eum faſtúque omni multa

oſtentans, & multa etiam plura pollicens, ſecum trahere Herculem tentavit. At *Virtus* aſpera, & dura, ſeveréque intuens contrà, Non polliceor, inquit, aliquam voluptatem aut quietem; ſed laborem, pericula, ſudores infinitos, terra marique tolerandos; ſed horum præmium erit, Te Deum fieri. Quod audiens Hercules, gravibus verbis *Voluptatem* repellens, *Virtutem* ſequutus eſt. Cujus, ut inquit Maro, primus ingreſſus difficilis videtur. *Nam via virtutis dextrum petit ardua callem, Difficilemque aditum primum ſpectantibus offert: Sed requiem præbet feſſis in vertice ſummo.* Sed ad autorem. *Voluitque reverti*] ſcilicet, ad virginem quam conſtituerat deſerere; quia nihil inconſtantius ema. te. *Sed jam alea erat jacta*] id eſt, jam perficuerat frontem, hoc eſt, periculum in famiæ non amplius timuerat, & ita erat *extra aleam*, per quam ſignificatur omnis incertus eventus, & omne periculum, ut alea belli, &c. *Erat autem jacta fugâ*] id eſt, per fugam quam paraverat. *Notâ curſu*] id eſt, omnes ſciebant quòd fugere conſtituerat, & hoc animo ſedebat. *Feſſus mœrore* amore languens & mœrore confectus. *Sub fronde Herculea*] id eſt, ſub Populo, quæ plurima creſcit in ripis Padi. Unde Ovid. *Populiferque Padus, &c.* Ea autem arbor dicatur Herculi: Unde in Buc. *Populus Alcidæ gratiſſima*, qui ejus fronde coronatus, ad inferos deſcendit, ac rediit. Significat autem virtutem quæ intrinſecus viret & extrinſecus pallet, ut ipſa frons populea. *Ora, manus, &c.* Synecdoche eſt: ut Æn. 4. *Omnia Mercurio ſimilis, vocemque, coloremque, &c. Per campos herboſos*] id eſt, virides, & ita adoleſcentiam notat. *Sæpe latet*] Maro: *Frigidus, O pueri fugite hinc, latet anguis in herba. Parvulus infans*] alludit ad Moſen, qui, relicto auro, carbonem ardentem in ſuum intulit, quo ſe innocentem adhuc declaravit. *Aditu*] id eſt, introitu: *amœno*] delectabili, & voluptuoſo. *Tranes hic*] ſcilicet tam amœnus. Pronomen *hic*, anceps eſt: unde hoc loco corripitur; adverbium autem ſemper producitur. *Crudele hoſpitium*] appoſitoriè: ſicut Æn. 6. *Itur in antiquam ſylvam, ſtabula alta ferarum. Situ*] id eſt, muſcore, & lanugine immunda. *Remeare vitatur*] Maro:

Alea.

Facili

Facilis deſcenſus Averni: Noctes atque dies patet atri janua Ditis. Sed revocare gradum, ſuperáſque evadere ad auras; Hoc opus, hic labor eſt: Pauci, quos æquus amavit Jupiter, aut ardens evexit ad æthera virtus, Diis geniti potuere. Piceis vittis] id eſt, caligine ignorantiæ & deſperationis. *Velatur lumina*] i.e. habet oculos velatos; eſt n. Græca locutio. *Vittis*] i.e. faſciis, quibus ligari ſolent decolorandorum oculi. *Tranſit*] id eſt, transformatur in effigiem monſtri. Docet quid Metamorphôſes poetarum ſibi velint, quibus Ulyſſis ſocii in feras & pecudes verſi finguntur; quia homo voluptati deditus, fit beſtialis. *Animalis autem homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritûs Dei.* Unde *neque ſuſpicit*] i. e. ſurſum inſpicit aſtra: ut Eſa. 38. 14. *Attenuati ſunt oculi mei ſuſpicientes in excelſum. Ima occupat*] id eſt, ſemper verſatur in limo carnalium deſideriorum. *Mons plurimus*] i. e. difficultates & pericula, quæ in luxuriosa vita ſunt. *Latices Stygios*] i.e. obſcœnas aquas triſtitiæ infernalis. *Altumq.*] i e profundum *Barathrum*] i.e. voraginem. *In Styga*] i.e. lacum infernalem, à triſtitia dictum. Declinatur autem, *hæc* Styx, *hujus* Stygos: indè *hanc* Styga, Acculativus. *Erebi*] *Erebus* ferè à doctis ſine *h* ſcribitur, dicituq; lacus obſcurus, nam Ἔρεβος obſcurus dicitur. *Ego*] ſcil. Virtus, aut bona inſpiratio. *Indefeſſa*] id eſt, indefatigabilis. Multa prætereo, quia nota ſunt etiam pueris.

Vittis.

Suſpicere.

Stygius.

Barathrum.

Erebus.

Tolle moras igitur, mortis fuge blanda propinquæ
Atria, ſecreti tutam pete littoris oram,
Quâ contra Idalios fluctus mihi tollit in altum
Aëra Carmelus viridi caput arbore cinctum.
Primus hic antiquis patribus ſpelæa, domúſque
Præbuit arboreas, intra nemus ilice denſum.
Ex hoc in veſtros deducta cacumine montes
Relligio venit, ſicut de fonte perenni
Flumina, & ex uno multi genitore nepotes.
Illius in Sylvis, abies ubi plurima ſurgit,
Pinguis ubi piceæ ſudat liber & terebinthi,
Innocuum poſtquam feliciter egeris ævum,
Mox tua mutatis ætas renovabitur annis,
In loca te tollam meliora, virentia ſemper;
Immortalis eris, divum comes; ire per aſtra,

Inter

Inter Hamadryades, & Oreadas, atque Napæas
Flore coronatas caput & redolentibus herbis,
Fas erit, ac ſuper & ſubter cognoſcere cœlos.

Tolle moras] Perſequitur verba virginis, quæ Polluci apparuit. *Blanda atria mortis propinquæ*] quia *ducunt in bonis dies ſuos, & in punctò deſcendunt ad inferna.* Et alibi; *Stulte, hac nocte rapient animam tuam. Tutam oram*] i. e. montis Carmeli, qui *contrà Idalios fluctus*] i.e. Cypron, protenditur. *Mihi*] aut divæ virgini, aut ſanctæ inſpirationi. Nam omnis religioſa profeſſio Heliam & Heliſcum cæteróſque filios Prophetarum habet autores, etiam Hieronymo cenſore. *Hic*] ſc. Carmelus præbuit primus. *Antiquis patribus*] ſcil. jam dictis. *Spelæa*] i. e. ſpeluncas, *Domos arboreas*] i. e. ſub arboribus. *Intra nemus denſum ilice*] i. e. in nemore ilicibus pleno. Unde dixit, *caput cinctum viridi arbore. Religio venit deducta ex hoc cacumine*] i. e. ex hoc vertice Carmeli. *In veſtros montes*] qui ſc. in Europa ſunt. Nam duce divo Ludovico primùm in Galliam tranſlati ſunt. *Sicut flumina*] ſc. deducuntur. *De fonte perenni*] i. e. per totum annum, & in perpetuum fluente. Flumina enim ferè in montibus fontem habent pro capite. *Illius in ſylvis*] Ordo eſt, poſtquam egeris feliciter ævum innocuum *in ſylvis illius*] ſcil. Carmeli. *Ubi*] i. e. in quibus ſurgit plurima abies, *& liber*] i. e. cortex interior. *Piceæ*] ſc. arboris: *pinguis*] quia picem exſudat. *Et liber terebinthi ſudet*] ſc. reſinam & picem. Allegoricos vult illîc tranquillam, & ſine penuria eſſe vitam: quia *qui omnia derelinquunt, Chriſtum ſequentes, centuplum recipient, & vitam æternam poſſidebunt. Mutatis annis*] ſc. in æterniratem, qui erant tranſitorii. *Ire per aſtra inter Hamadryades*] i. e. Nymphas arborum; *Oreadas*] i.e. Nymphas montium; *atque Napæas*] i. e. Nymphas florum, i. e. inter cœtus virginum. *Fas erit*] quia & ipſa virgo. *Hi ſunt qui ſequuntur agnum quocunque ierit, &c. Ac ſuper & ſubter*] quia in medio erit.

Hamadryades.
Oreades.
Napæa.

Sic effata leves virgo diſceſſit in auras,
Tum ſua juravit Pollux mutata repentè
Pectora, & extemplò victum expirâſſe furorem;
Non aliter quàm flamma cadit, ſi ardentibus agris

Effluat,

Effluat, & totas præceps Padus evomat undas.
Sic abiit crudelis Amor, qui sæpe pharetram
In juvenem, dum principiis obstaret, amandi,
Dum tepet, ac timidè insanit, consumpserat omnem.
Sic igitur Pollux in claustra silentia venit.
Alph. *Sunt quibus aspirent etiam nolentibus ultro.*
Sunt quibus infensi sine causa & crimine dii sint.
Galb. *Quod nos in pecudes, in nos id juris habent dii.*
Hoc rus scire sat est: sapiant sublimius urbes.
Sic docuit rediens aliquando ex urbe sacerdos
Janus, & in magno dixit sibi codice lectum.
Alph. *Sol cadit, & Baldi vix summa cacumina tangit;*
Nos quoque jam sero cum sole recedere tempus:
Galbula sarcinulas nè sit tibi ferre molestum;
Pera levis, levis est & cantharus: omnia parvus
Ferre labor sero; grave marè, sed utile pondus.
Ipse pecus ducam: mihi pars erit ista laboris.

Sic effata] Bene effata, quia sic dicuntur oracula. *Virgo*] aut Virtus, aut diva Virgo. *Discessit in leves auras*] id est, evanuit. *Tum sua juravit Pollux*] ideo juravit, quia difficile creditu. Simile D. *Th. Aquinati* contigisse fabulantur, qui accinctus lumbos, postea Venereum ardorem non sensit. *Et extemplo*] i. e. illico, è vestigio; tractum ab auguribus volunt, qui, designato templo, dicebant, Extemplò, quo dicto subitò abscesserunt. *Furorem*] id est, amores. *Non aliter*] scilicet ut aqua extinguet ignem, *Qui consumpserat in juvenem omnem pharetram*] i. e. omnes vires suas: *dum principiis obstaret*] i.e. obstare vellet aut deberet: juxta illud, *Principiis obsta, &c. Dum tepet*] i. e. *dum animus in dubio est, facili momenta huc illuc impellitur. Ac timidè insanit*] id est, adhuc timore & pudore afficitur, & nondum consentit in illecebras. *Sic igitur pollux in claustra silentia venit*] ubi impeditam habet venam, nè liberè canat. *Sunt quibus aspirent*] quia *Spiritus ubi vult spirat. Sunt quibus infensi sine causa & crimine dii sint*] id impiè, nimisque rusticè: quia consilia Dei sæpe occulta sunt, nunquam autem injusta. Videntur autem dii infensi bonis & insontibus, quando maximè amici sunt, hoc est, quando eis tribulatio-

Extemplo.

bulationem, ut meliores evadant, immittunt. Nam *virtus in infirmitate perficitur*] Quia ergò ruſtici id non animadvertunt, videntes bonos affligi, dicunt Deum eis infenſum, cùm minimè ſit. Veruntamen ſi ſit, non tamen injuſtus eſt, quia non habet præſcriptam legem. Unde dicit Galbula, *Quod nos in pecudes*] Ordo eſt, *dii habent id juris in nos, quod nos* ſcil. habemus *in pecudes. Hoc rus ſcire fat eſt*] ſcil. ruſticos. *Sapiant ſublimius urbes*] i. e. urbani. *Sic docuit rediens*] i. e. veniens, cum illic habitent ferè prædicatores. *Et Janus dixit ſibi lectum in magno codice*] ſcil. Decretorum, aut Bibliorum. *Sol cadit*] Pro more ſuo finem parat Eclogæ, docens eſſe diſcedendi tempus. *Galbula, ſarcinulas*] Ordo eſt, *ô Galbula, nè ſit tibi moleſtum*] i. e. grave. *Ferre*] i. e. auferre & colligere, *ſarcinulas*] i. e. parvas rerum paſtoralium ſarcinas. *Pera*] ſcil. noſtra, in qua panis, & cætera edulia ferri ſolent, *eſt levis*] Unde dicunt Æſopum, cum aliis accinctum ad iter, libenter ſubiiſſe reticulum panis licèt ponderoſus eſſet; quia novit in itinere imminutum iri. *Cantharus*] i. e. poculum quo Silenus eſt uſus, ut dicitur in Buc. Virg. *Et gravi attritâ pendebat cantharus ansâ*. Cantharus ergò ſc. *levis*, quia exhauſtus. *Parvulus labor eſt ferre omnia*] cibi & potûs repoſitoria. *Serò*] i. e. veſperi; & *grave pondus, ſed utile* eſt ea *omnia ferre mané. Ipſe*] ſc. ego, *ducam pecus*] i. e. gregem noſtrum.

ECLOGA VIII.

De Religione Ruſticorum, inſcripta RELIGIO.

JOANN. MURMELII *Argumentum.*

Ille canit montes, rura hic campeſtria: Nymphæ
Polluci viſæ laudes & feſta canuntur.

Candidus & Alphus.

HOrrida ſolſtitio tellus ſitit, Alphe, reverſo:
Ad ſolitos montes, ubi ros in gramine, & æſtus
Mitior, hæc armenta monet deducere tempus.

Alph.

Alph. *Aëreos montes, & ſumma cacumina longè*
Proſpicio; quid ſint montes (tibi vera fatebor)
Neſcio: ſemper enim campeſtria rura, lacúſque
Incolui. Montanus ager quâ fruge redundat?
Cand. *O rude & illepidum ingenium! prope flumina ſemper*
Verſatus, fulicæ in morem, limoſa per arva,
Sunt ubi ranarum, culicum, pulicum cimicúmque,
Luſtra inter ſalices, ulvas, viridéſque papyros,
Irridere audes, & nauci pendere montes,
Unde fluunt amnes, templis ubi tanta locandis
Marmora cæduntur, fulgens ubi naſcitur aurum?
Quæ parat antennas tellus? Medicamen ab herbis,
Dic, quibus eſt niſi montanis? De vertice Baldi
Sæpe melampodion legi: medicina capellis
Nulla magis præſens: quondam Valſaſinus Ægon
Tradidit hoc, dum vere ſues caſtraret, & agnos;
Tradidit, & dixit, Solus medicamen habeto.
Dic, Ubi caſtaneæ plures? Ubi copia major
Glandis? in excelſis fontes & paſcua vidi
Montibus, artocreas, & pingue polenta comedi.
Sunt populi fortes illic, robuſta juventus,
Lata pedes, calloſa humeros, nervoſa lacertos,
Hiſpida, dura manus, moli indefeſſa ferendæ.

Horrida ſolſtitio tellus ſitit:] In hac Ecloga, quæ inſcribitur *De Religione Ruſticorum*, habentur primò laudes montium, quas Candidus, nactus occaſionem ex calore ſolſtitiali, quo urgentes montes petere ſuadet, accumulat, non immemor (ſi rectè ſentio) Carmeli ſui, quem incolere jam animo conſtituerat, & cujus laudes proſequi intendit. *Solſtitio* ſcilicet æſtivali, non brumali. Eſt enim duplex. Alterum quo ſol ſtare dicitur, quòd altiùs aſſurgere in epicyclo ſuo nequit; alterum, quia profundiùs deſcendere non poteſt, ut in bruma. *Ad ſolitos*] ſcilicet Candido, & gregi ejus. Nam Alphus montes ignorat. Ordo eſt, *Tempus monet deducere* (Dicerem *perducere* aut *producere*: nam *deducere in altum*, inuſitatum eſt,) *hæc armenta ad montes ſolitos, ubi res eſt in gramine, & æſtus mitior*] id eſt, temperatior: quia in ſummis montibus

montibus tempore æstivo frigus opacum est. *Montanus ager quâ fruge redundat?*] Ex hac quæstione nanciscitur occasionem montium describendorum. *O rude ingenium! versatus*] Constructio ad rem respiciens, non ad vocem, sicut apud Comicum, *Scelus, qui mè perdidit. Publicum*] primam communem habet hæc vox. *Cimicum*] Cimices sunt vermes fœtidi, parietibus & lectis inhærentes; & ubicunque vapor est aquarum, frequentes, ut culices, pulices, muscæ, & id genus bestiolæ. *Lustra*] potiùs ferarum sunt. *Inter salices*] quæ in locis humidis nascuntur. *Ulvas*] id est, herbas palustres; & *papyros*] id est, arundines quæ in Ægypto tantæ nascuntur, ut ex singulis internodiis faciant naviculas. Habent autem membranam tenuem, in qua olim scriptitabant. Unde nunc abutuntur vocabulo, *papyrum* pro chartis dicentes. *Et nauci pendere*] id est, non pluris facere, quàm nauci: quod aut putamen est nucis, ut Priscianus & Torrellius sentiunt; aut granum fabæ cùm se aperit, ut Servius vult; aut, ut nonnulli, mucor nucis priusquam condensatur in nucleum. Ponitur autem pro nihilo, aut re minimi pretii & valoris. *Unde fluunt amnes*] quia ferè in montibus ortum habent. *Ubi tanta marmora cæduntur locandis*] id est, constituendis templis, i. e. ad constituenda templa. *Anteñas*] i. e. malos transversos. *Sæpe Melampodion*] Melampodion genus nigri hellebori, à Melampode quodam, qui eo uti in divinationibus solebat. Dictum autem à pastore ejusdem nominis, qui primus hanc herbam invenisse dicitur, dum capras eo purgari animadvertit, datóque earum lacte furentes Prœtidas sanari. Unde Maro dicit Georg. 4. *Inventæque nocent artes: successêre magistri Phillyrides Chiron, Amithaoniúsque Melampus.* Interpretatur autem Melampus *nigri pedis*. Dicitur enim Græcè μέλαν nigrum, & πῶς pes. Fuit & alius *Mantis*, i. e. vates insignis. *Medicina capellas Nulla magis præsens*] i. e. præsentiùs, & citiùs sanans. *Quondam Valsasinus Ægon.*] Nè contra decorum medicinæ peritus censeatur, dicit se accepisse ab Ægone, quem Valsasinum à loco nominat. *Dic, Ubi castaneæ plures?*] Videlicet, quàm in montibus: quasi dicat, nusquam. *Artocreas*]

Cimex.
Lustra.
Ulvas.
Papyrus.
Nauci pendere.
Antenna.
Melampodion.
Melampus.
Mantis.

Artocreas] i. e. panem cui caro includitur. *Pastillum* vulgò vocant: ἄρτος enim dicitur panis, & κρέας caro. *Lata pedes*] i. e. habens latos pedes. *Calloſa humeros*] i. e. habens humeros calloſos ex labore, aut pulpoſos. *Nervoſa lacertos*] i. e. habens lacertos nervoſos. *Hiſpida*] i. e. piloſa. *Moli ferendæ*] i. e. *ad molem ferendam*; i. e. quodvis onus portandum. *Indefeſſa*] i. e. indefatigabilis.

Artocreas. *Pastillus.* *Hiſpidus.*

Vallibus ex illis, opera ut navalia curet,
Confluet huc: nullum eſt hominum genus aptius urbi.
Sive velis caſtrare pecus, ſeù ſcindere fagos,
Sive ſimum ferre è ſtabulis, haurire cloacas.
Latrinas curare, viámque aperire coactis
Sordibus, & ſcalis puteos deſcendere in altos:
Ingenio callent, & duro robore pollent.
Sed quid opus multis? Subeunt opus omne: popinis
Inſervire, focos lignis cumulare, verúque
Artifici verſare manu, dare libera fumo
Spiramenta, boum ventres ad flumina ferre,
Verrere humum immundam ſcopis doctiſſima gens eſt.
Quódque magis miror, ſemper ſub pondere currunt:
Cotibus in duris oriuntur & ardua vivunt
Per juga, cum capreis habitant ſpelæa ferarum.
Adde quòd in cœlum brevis eſt è montibus altis
Tranſitus; erectum caput uſque ad nubila tollunt,
Nubila tranſcendunt aliqui; puto, ſyderâ tangunt;
Eſſe locum memorant, ubi ſurgit ab æquore Titan,
Qui (niſi dedidici) contingit vertice Lunam,
Et vixiſſe illic hominem, ſed poſtea abactum
Improbitate gulæ, quòd ſcilicet omnia poma
Manderet, & magno ſervaret nulla Tonanti.
Hinc divi, ſanctique patres in montibus altis
Delegêre domos tacitas: Carthuſia teſtis,
Carmelus, Garganus; Athos, Laureta, Laverna,
Et Sina, & Soractis apex, umbroſáque vallis,
Et juga Nurſini fato ſenis inclyta, & altis
Abietibus turrita caput Camaldula ſanctum.
Cætera prætereo: nec enim ſermonibus iſtis

Omnia

Omnia complecti ſtatuo. Montana frequentant
Culmina cœlicolæ: ſed anas, & mergus, & anſer,
Ibis, onocrotalus, milvi, fulicæque, paludes.

Vallibus ex illis] i. e. inter montes ſitis; aut loquitur de planitie, quæ eſt in montibus. Enumerat autem ſordidi miniſteria, ad quæ ferè apriores ſunt in montibus orti; ſicut ad omnem laborem. Unde Juven. Sat. 2. *Et illud Montanum poſitis audiret vulgus aratris.* Poſſet tamen videri loqui de natis in planitie, & in convallibus, ut illis der honeſta miniſteria, his ſordidiora. Sed de his qui in montibus naſcuntur, totus eſt ſermo: quia dicit, *Cotibus in duris oriuntur*] Credam de illis loqui, qui in Franciam veniunt, purgaturi cloacas & fumaria, idque quaſi Satyrico morſu, ut neſcias an laudet, an veriùs irrideat eos, niſi quia ruſtico dat partes laudandi, cui etiam vile miniſterium, dum ſtrenuè fit, laudabile videtur. Ex illis igitur vallibus quæ ſunt ſub vertice montium, inter montes tamen, *Confluit huc*] i. e. ad hæc plana loca, ſubauditur, ex ſuperioribus, *robuſta juventus; ut curet opera navalia*] id eſt, nauticum expleat munus. *Caſtrare*] i. e. emaſculare aut excolare: *ſeu ſcindere*] i. e. incidere, & amputare: *fagos*] arbores glandiferas: à φάγειν, i. e. comedendo dictas. Non autem intelligo ut toreumata faciant aut cœlaturas, ad quas fagus apta; unde eſt, *Tibi pocula ponam Fagina, cœlatum divini opus Alcimedontis.* Cloacæ ſunt cryptæ ſubterraneæ, per quas ſordes in fluvium demittuntur. *Sordibus coactis*] i. e. congregatis & compactis, ut aquæductus claudantur. *In altos puteos*] eorum purgandi gratiâ. *Popinis*, i. e. culinis. *Dare libera fumo Spiramenta*] id eſt, purgare fumaria: vulgus caminos vocat. *Ventres ad flumina ferre*] aut ſordes alvorum, aut inteſtina pecorum mactatorum. *Semper ſub pondere currunt*] quod in vallibus ortis non congruit, & multò minùs quod ſequitur. *Cotibus in duris oriuntur*] i. e. inter cautes, & ſaxa aſpera. *Spelæa*] i. e. ſpeluncas: ſed Græcum eſt. *Adde quod in cœlum*] id ſcommate non caret, aut ruſticâ ſimplicitate; quaſi verò animæ ſpatio ferantur in cœlum. *Nubila tranſcendunt aliqui*] Athos enim eſt ultra mediam regionem aëris, uſque adeo ut in eo neque

Cloacæ. *Popinæ.* *Spelæa.*

neque nubes, neque venti ſint, ſed cineres ex ſacrificiis derelicti reperiantur, anno peracto, indiſperſi. *Eſſe locum memorant*] ſcilicet paradiſum terreſtrem, quem quidam ſub lunari globo ponunt. *Quòd ſcilicet omnia poma*] id quoque paſtorali joco non caret. *Hinc divi ſanctique patres*] Hoc videtur principaliter intendiſſe, ut tandem Carmelum lauder. *Carthuſia*] non longè à Gratianopoli, in Delphinatu, prima domus Carthuſianorum, virorum profectò cœleſtium, quibus, ut ſolidis tibicinibus, Chriſtiana fulcitur religio. *Carmelus*] antiquitate omnes excellens, & obſervatione candidæ religionis cæteris non inferior. *Garganus*] divo Michaeli mons inſignis. *Athos*] mons Thraciæ in confinibus Macedoniæ, mitæ altitudinis, in quo eſt Potidæa religione inſignis, quia cineres in aris derelicti, illic diſturbari negantur. *Laureta*] ubi diva Virgo habet ædem excellentiſſimam, & miraculis ac donariis clariſſimam. *Laverna*] dea quæ à furibus colebatur, cui ædes erat juxta Lavernalem portam, quæ in Chriſtianum converſa eſt uſum. *Et Sina*] mons eſt (ut dicitur Gal. 4.) in Arabia; ſepulcro divæ Catharinæ religioſus, & Præceptis Moſi datis olim jam illuſtris. *Apex Soractis*] Apollinis obſervatione olim præclarus. Virg. *Summe Deûm, ſancti cuſtos Soractis Apollo.* Nunc quoque quòd illic ſub Conſtantino nondum converſo delituit Sylveſter Romanorum Pontifex, inſignis, & *vallis* dicitur *umbroſa*, in qua ille delituit. *Et juga Nurſini fatò ſenis inclyta*] à Nurſia oppido in montibus poſito. Æneid. 7. *Et te montoſæ miſêre in prælia Nurſæ, Ufens, inſignem famâ, & felicibus armis. Et Camalduta turrita caput ſanctum*] id eſt, habens ſanctum caput *Turritum*] id eſt, quaſi turribus inſignitum. *Abietibus*] quæ arbores in montibus naſcuntur, ſuntque quas *ſapinos* vocant. Eſt autem non longè à Florentia. *Cœlicolæ*] ut Michael, & cæteri angeli in Sina auditi. *Anas*] avis immunditiâ aquarum gaudens, *& mergus*] ad limum tendens, *& anſer*] etiam illuvie aquarum paſtus, *& Ibis*] ut Ciconia, cui ſimilis eſt, ſerpentibus nutrita. *Onocrotalus*] etiam obſcœnitatem amans, nam ab ὀνός, quod eſt inquino, deduci videtur. *Milvi*]

Carthuſia. *Carmelus.* *Garganus.* *Athos.* *Laureta.* *Laverna.* *Sina.* *Soractæ.* *Onocrotalus.*

Milvus. *Milvi*] aves rapaces & obscœnis viventes. *Fulicæ*] aves circa litora turpem victum quæritantes. *Paludes*] scil. frequentant.

Alph. *Inter montanæ tantos regionis honores,*
Cur de messe nihil, nihil est de palmite dictum?
Hæc tamen humanæ duo sustentacula vitæ
Maxima. Monticolæ veniunt è rupibus ad nos
Hordea mercatum, torvi, fuligine tincti,
Setosi, macie affecti, laceri, ac situosi.
Indigenæ ostendunt, quæ sit natura locorum.
Sed quod montanis de religionibus inquis,
Retulit in mentem, quàs de Polluce feruntur.
Quæ dea, si nôsti, visa est? quæ, Candide, nympha?
Dic agè; nam cœptum certamen inutile nobis;
Utilior sermo de religione tenendus.

Cand. *Galbula, qui solitus pecudes in pascua tecum*
Ducere, te satis hoc potuit docuisse, quod optas.

Alph. *Plura quidem Polluce super narrata: sed ipsam*
Nec docuit nympham, nec me quæsîsse recordor.
Nunc subiit mentem, cùm religionis orta est
Mentio, & illarum visa est mihi maxima laudum.

Cand. *Non erat illa Dryas, neque Libethris, nec Oreas:*
Venerat è cœlo superûm regina, Tonantis
Mater, anhelanti pacem latura juventæ.
Huic Tethys, huic alma Ceres famulatur, & ipse
Æolus, aquoreis ventos qui frænat in antris:
Hanc Deus, astrorum flammas super, atque volantes
Solis equos, supra fulgentem Cassiopeam
Extulit, & sacram bisseno sidere frontem
Cinxit, & adjecit subter vestigia Lunam.

Inter montanæ] Objicit Alphus nullam esse mentionem factam de frugibus, quas uberiores in æquore, seu planitie nasci contendit. *De messe*] id est, de frugibus. *De palmite*] id est, vitibus. *Mercatum*] Supinum à *mercor*, id est, emptum. *Torvi*] quia immiti terè sunt fronte, usquè adeò ut immites dicantur *in cotibus orti*. Unde Maro in Buc. *Nunc scio quid sit Amor; duris in cotibus illum Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes, Nec nostri generis puerum*

querum, nec sanguinis edunt. Fuligine] i. e. pingui fumo. *Setosi.*
Setosi] i. e. hirsuti. Juven. *Hispida membra quidem, & duræ per brachia setæ Promittunt atrocem animum. Situosi*] Valla docet, *siticulosi* esse in usu; licenter autem hîc usurpatur *situosi*; quia per regulam fieret *sitosi*. *Indigenæ*] indè geniti, hoc est, ut hîc accipitur, *incolæ*. *Sed quod*] Tendit ad principale, quod est, declarare divam Virginem esse visam Polluci, hoc est, poëtæ, ejusque laudes accumulare, & poëtæ in religione vitam paucis significare. *Galbula*] de quo in Polluce satis dictum est, videtur per diminutionem dici à *Galba*, de quo Juven. *Nec vilis Galba tulisset. Polluce super*] i. e. de Polluce. *Est enim Anastrophe. Super* autem accipitur cum Ablativo pro *de*, ut Æneid. 1. *Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa. Nunc subiit mentem*] id est, venit in mentem. *Non erat illa Dryas*] i.e. Dea arborum & præcipuè quercuum, ut diximus; *Neque Libethris*] id est, una Musarum, quæ Libethrum incolunt; *nec Oreas*] id est, dea montium. Nam ὄρος mons dicitur. *Tonantis*] id est, veri Jovis, cujus est tonare; hoc est, Jesu Christi filii Dei. *Mater*] scil. Maria. *Juventæ anhelanti*] i. e. laboranti in periculo vitæ. *Pacem*] i. e. tranquillitatem mentis. *Tethys*] i. e. magna dea maris, uxor Oceani; facítque Tethyos in Genitivo & utramque producere potest, ut in Georgicis; *Teque sibi generum Tethys emat omnibus undis. Ceres*] dea frugum dicta, regina Siciliæ. *Alma*] quia nos suo invento alit. *Et ipse Æolus*] rex ventorum dictus, quòd illorum usum mari fecit, abscisâ sylvâ quæ impedimento erat. *In antris æquoreis*] id est, vicinis æquori. Æneid. 1. *Æoliam venit loca fata furentibus austris, &c. Frænat*] ibidem; *Illa se jactet in aula Æolus, & clauso ventorum carcere regnet. Deus extulit hanc*] scilicet divam Virginem, super flammas astrorum. Unde canitur, *O gloriosa domina excelsa super sydera, quia assumpta es Maria ad æthereum thalamum. Atque volantes*] i. e. pernices: *equos solis*] quos quatuor Ovid. in principio 2. Metam. ponit, ut alibi diximus. *Supra fulgentem Cassiopeam*] quæ est in circulo arctico; effigies tamen corporis ad æstivum circulum pervenit, quem capite & dextrâ manu tangit, quam propè mediam

Setosi. *Indigenæ.* *Galbula.* *Dryas.* *Libethris.* *Oreas.* *Tethys.* *Ceres.* *Æolus.* *Cassiopeæ.*

mediam dividit circulus lacteus, non longè à Cephei circulo locatam, ubi occidit cum *Scorpione*, exoritur cum *Sagittario*. Hanc Euripides, & Sophocles & alii multi scripserunt gloriatam olim fuisse, quòd Nereïdas corporis pulchritudine superaret, propter quod in siliquastro conspicitur sedens, & vertente se mundo resupinato capite ferri videtur. *Bisseno sydere*] ut Apocalyps. 12. *Mulier amicta sole: & luna sub pedibus ejus.*

Alph. *Candide, mira canis nullis pastoribus unquam*
Cognita. Quid Tethys? quid fulgens Cassiopea?
Æolus æquoreis ventos quis frænat in antris?
Qui sunt solis equi? magna atque ignota recenses.
Cand. *Sydera sunt partim, partim sunt nomina prisca.*
Omnia quæ Pollux mihi cùm narrâsset, in ædem
Duxit; &, ista sacer paries, ait, omnia monstrat.
Pictus erat paries signis & imagine multâ.
Omnia non memini; mens est mihi debilis: ista
Vix tenui, dum sæpe animo volvo, atque revolvo.
Sæpe recordari, medicamine fortius omni.
Ista potest nigro depellere nubila cœlo:
Ista potest siccis flaveos dare frugibus imbres.
Cum volet: ista novos duris emittere campis
Cum volet; emissos poterit restringere fontes.
Qui modò sunt steriles, & nudi gramine campi,
Si volet, in pingues poterit convertere glebas.
Frigida Saturni cum sydera suscipit atro
Scorpius hospitio, non auferet hordea grando,
Nec domus ardebit: nam tunc hæc omnia cœlum
Dicitur iratis in terram effundere ab astris.
Si volet, hæc nobis custodiet omnia virgo.
Si favet hæc nobis, complebunt horrea messes,
Adjicietque gregi semper fœtura gemellos.
Si pecus infelix erit, & sine vellere, solo
Ipsa potest nutu dare lac, dare vellera, & agnos,
Et curare greges, omnémque avertere morbum.
Nil opus est modo Pana sequi, neque cætera ruris
Numina, quæ veteres frustra coluisse feruntur.

Vidi

Vidi ego circum aram Nymphæ pendere capellas,
Plaustra boves, & oves; hîc Jani vidimus hircum:
Et memini inscriptam versu hoc legisse tabellam,
VOTUM pro salvo Janus breve reddidit hirco.

Candide, mira canis] Nè contra decorum majora quàm quæ pastoribus conveniant, ceciniſſe putetur, caſtigat Poëta, dicens ſe à Polluce didiciſſe. *Sydera sunt partim*] ut Caſſiopeia. *Iste sacer paries*] ſcil. qui erat in æde ſacra. *Sæpe recordari*] ſubaudi *est*, *fortius omni medicamine*. *Fluvios imbres*] i. e. effluentes & abundantes. *Novos fontes emittere*] quod uſu veniſſe varia loca prædicant. *Frigida Saturni*] (id enim prognoſticon eſt futuræ *calamitatis*) id eſt, culmorum per grandinem dejectionis. Unde dicit Maro Georg. 1. *Hoc metuens cœli menses & sydera serva, Frigida Saturni sese quo stella receptet.* Quia, ut autor noſter interpretatur, dum in Scorpium venit, grandinem generat Saturni ſydus: ſed divâ Virgine intercedente; *non auferet hordea grando, Nec domus ardebit*] id eſt, comburetur fulmine. *Fœtura*] id eſt, fœcunda productio fœtûs. Maro, *Si fœtura gregem suppleverit, aureus esto.* *Adjiciet*] ſcil. ad gregem. *Gemellos*] id eſt, geminos fœtus. *Si pecus infelix*] id eſt, morbidum & miſerabile fuerit: bene autem convertit ſermonem ad rem paſtoralem. *Fœtura.*

Solo nutu] ſolo indicio capitis. *Pana*] Deum paſtorum, de quo Maro, *Pan curat oves, oviúmque magistros.* *Cætera numina*] *ut Palem, Apollinem, Faunos, Sylvanos, Ægipanas, Satyros, Cererem, Bacchum, &c. Nymphæ*] id eſt, divæ Virginis, æterni patris ſponſæ. *Capellas*] id eſt, caſeas cereas. *Hircum Jani*] id eſt, quem Janus putârat miſſum, cùm à puero in vepribus alligatus eſſet, ut priùs vidimus. Eſt autem artificioſè hoc dictum. Nam ſic priùs dictam veram hiſtoriam aſſerit. Erat autem *hircus* cereus, aut depictus, ut patet ex carmine. Moris eſt autem Italorum, in tabellis votivis depingere caſus ſuos, & miraculoſas liberationes aut recuperationes. Unde & Amaſius Poëta. *Pan.*

Nunc Dea, nunc succurre mihi: Te posse mederi,
Picta docet templis multa tabella tuis.

Dúmque ea perlegerem, Pollux hæc carmine supplex,
Ante aram genibus positis in marmore dixit:
O dea, quæ servas urbes, & rura, precamur
Nè Padus exundet, nè strix nocturna per umbras
Hauriat infantes, nec eant per compita larvæ.
Diva, fave agricolis: talpas occide, malignum
Aggeribus pestem: gelidis sata læta pruinis,
Quando bruma venit, conspergere, diva, memento;
Nè tineæ rodant anno frumenta sequenti.
A Boreæ flatu pingues defende maritis,
A gruis ore fabas, & ab ansere farra palustri,
A serpente boves, à vulpe & fure cohortem,
A brucho erucas, à bruma & gradine vites,
A vi & fraude lupi pecus, à rubigine fruges,
A rabie catulos, à flamma & fulmine villas,
A morum insidiis perfusorem, à milite pernas,
A campe, & pigris, pigris (Heu! cætera nescit
Mens oblita sequi) numerus me in verba reduxit
Sepiùs, in numerum rediens, oblivia forsan
Mente abigam, retro gradibor, numerumque recurro)
A morum insidiis perfusorem, à milite pernas,
A talpe, & pigris vitules limacibus horas,
(Alphe vides quæ vis numeri? jam cætera cerno)
A tonitru rebiante ædos, à frigore fœtas,
A gravibus vitulos æstris, à gutture porcos
Anginoso: operis pubes nè rustica pereat,
Adsis, ô Dea: nec lædant examina fuci,
Neu milium furentur aves, neu vellera sentes
Succida, nec lappas appendat lana sequentes.
Diva gubernatrix hominum, custodia bovum,
Diva laborantûm requies, medicina dolentûm,
Et tutela gregum, nostris, precor, annue votis.
Talibus orabat Pollux. Ego pectibus hærens,
In buculum pede perfecto recitata notabam
Altrix, ac memori condebam singula mente.

Dúmque ea perlegerem. Ostendit Pollucem in religione memorem pastorum, atque orare pro rerum rusticarum conservatione. Unde carmen ejus deprecatorium recen-

set.

set. *Perlegerem*] scil. oculis, non ore. Nam (ut dixi) picturæ sunt indoctorum libri. *Ea*] scilicet, quæ depicta dixit: *in marmore*] super marmor pavimentitium. *Nè Padus exundet*] quia sæpe, ut Maro dicit, *Fluviorum rex Eridanus, camposque per omnes, cum stabulis armenta trahit.* *Nè strix nocturna*] id est, rusticorum superstitione, qui putant striges & lamias noctu volare, quæ infantes auferunt edendos; quod fictum est ad terrorem puerorum, ne noctu vagentur. Autor est Porphyrio, ad illud Horatii in arte Poëtica, *Lamiæ.*

Nè quodcunque velit, poscat sibi fabula credi,
Non prarsa lamiæ vivum puerum extrahat alvo.

Perottus autem dicit de strigibus sic. Striges non à stringendis infantium corporibus, ut quidam falsò existimant, sed à stridore nomen habent: fabulosumque est, quod eas tradunt ubera infantium labris immulgere. Aves sunt nocturnæ: Lucan. *Quod trepidus bubo, quod strix nocturna queruntur.* Constat tamen & in maledictis jam esse, & etiam apud vetustissimos fuisse, accipique pro maleficis mulieribus, quæ noctu gradientes infantium corpora sanguinem sugendo exhauriunt. Hæc ille. *Hauriat igitur*] id est, exhauriat sanguinem sugendo: *nec larvæ*] id est, cacodæmones, ac lemures, hoc est, nequam spiritus, qui vagari putantur, & dum innocui sunt, lares dici. *Talpas*] appositoriè: malignam pestem, *aggeribus*] id est, cumulis terræ. *Nè tineæ*] scil. nivales, aut alii vermiculi, ut limaces, bruchi, tineæ, blattæ. *Moriscas*] id est, ficus. *Ansere palustri*] id est, indomito, in paludibus versari solito: *à serpente boves*] id est, quia in alvum immitti solent: *Cohortem*] id est, gregem: à *Brucho*] id est, vermiculo, caules & erucas, quæ salaces sunt herbæ, depascere solito: *à bruma*] id est, brumali frigore: *à rubigine*] infestâ pluviâ quæ rubiginem inducit: *catulos*] i. e. catellos: *villas*] i.e. domos in agro: *petasonem*] id est, anteriora crura suum: *à milite*] id est, stipendiario. Franci arcitenentem Francum appellant: *à campe*] id est, vermiculo illo hortenses maximè herbas & arborum frondes erodere solito: Unde Columella, *Nec solùm teneras audent erodere* *Striges.* *Larvæ.* *Mariscæ.* *Bruma.* *Petaso.* *Campe.*

dere frondes, Implicitus conchæ limax, hirſutáque campe. Fingit autem ruſticum oblitum carminis, ut decretum ſervet. *Quæ vis*] id eſt, virtus, *numeri*] id eſt, rhythmi & metri, quia *metra juvant animos*] id eſt, memoriam. Unde ille; *Numeros memini, ſi verba tenerem. A tonitru reboante cados*] id eſt, vaſa vinaria, in quibus per vehemens tonitru vina obverti ſolent, & in vappam mutari. *Fœtas*] id eſt, gravidas oves: *Oeſtrii*] quos Latini aſilos vocant. Maro Georg. 3. *Cui nomen aſilo Romanum eſt: œſtrum Graii vertere vocantes:* vitulos ardente ſole nimiùm excruciant, & in fugam quaſi furentes vertunt. *A gutture anginoſo*] Is enim ſuibus peculiaris eſt morbus: *operas*] id eſt, labores diurnos. *Fuci*] veſpæ ſunt inutiles apes, aut muſcæ non mellificantes, ſed mella furantes. Unde dicit Maro de apibus, *Ignavum fucos pecus à præſepibus arcent. Examina*] autem ſunt apum ſeu apium fœturæ; Juven. *Examenque apium longâ conſederat uvâ. Milium*] legumen, ut quidam volunt, à *mille* dictum, quod *milleſimum* reddat: tamen primam corripit, ut Georg. 1. *& milio venit annua cura. Vellera ſuccida*] id eſt, cùm lana nondum lota. *Sentes*] id eſt, ſpinæ & vepres hirſuti: *Lappas*] id eſt, nodulos hirſutos in lappa herba creſcentes. *Memori mente*] Ut vero ſimile faciat.

Cadus. *Fœta.* *Oeſtrum.* *Angina.* *Opera.* *Examen.* *Milium.* *Sentes.* *Lappa.*

Alph. *Candide, Polluci pro ſollicitudine tanta,*
Pro precis officio, pro relligione putáſne
Dandum aliquid? Nobis pietate peculia creſcunt.
Cand. *Quid ni aliquid dandum eſt? Opus eſt perſolvere crates.*
Alph. *Ruſticus es, crates etenim pro gratibus inquis.*
Cand. *Crates & grates parvo diſcrimine diſtant:*
Dandum aliquid: neu bis detur, ſine paſcha reverti,
Quando ſacerdotes commiſſa piacula ſolvunt.
Alph. *Quid dabimus? (vituli gravis eſt jactura) vel agnum,*
Vel leporem: pietas etiam laudabilis, anſer.
Cand. *Dona docet tempus. Lepores brumalia dona;*
Quando nive hibernâ currendi erepta facultas.
Anſer ad Autumni finem, nonáſque Calendas
Pertinet: æſtatis, coryli nova poma racemi;
Munera: lactantes hœdi ſunt veris, & agni,

Tunc

Tunc ſi de cordis aliquem conſpexeris ægrum,
Ac tenuem, qui nec vendi nec vivere poſſit,
(Munus erit ſolenne ſatis) donabimus agnum.
Ipſe mihi, cùm jam regredi poſt prandia vellem,
Carmina de Nympha ſolennibus eruta faſtis
Tradidit, & dixit, ſi quando gravabere curis,
Hæc cane: pro mentis medicamine carmen habeto.

Candide, Polluci] Oſtendit Poëta hoc figmento paſtorum animum ad gratitudinem, ut ad eam invitet, non immemor profeſſionis ſuæ. *Pietate*] id eſt, eleemoſynis piè exhibitis: *Peculia*] id eſt, poſſeſſiones. *Opus eſt perſolvere crates*] ut riſum excitet, facit ruſticum *crates* pro *grates* dicere. *Dandum aliquid*; ſed *nè bis detur, ſine*] id eſt, permitte paſcha reverti. *Piacula*] i.e. peccata expiatione digna: *Solvunt*] i. e. abſolvunt. *Jactura*] i.e. amiſſio. *Etiam anſer eſt pietas*] i. e. eleemoſyna laudabilis. *Dona docet tempus*] id eſt, pro tempore danda ſunt dona, quia habent & opſonia ſua tempora: Unde *lepores* etiam debent dari in media hyeme, quando nix alta impedit aufugere. *Anſer* ad autumnum & Calendas Novembris pertinet. *Coryli*] id eſt, avellanæ, & *nova poma, & racemi* ſunt munera *æſtatis. Hœdi & agni lactantes*] id eſt, adhuc lac ſugentes, *ſunt munera veris*] id eſt, verni temporis. *De cordis*] id eſt, fœno autumnali. *Qui nec vendi, &c.*] Morem ruſticorum ſatyricè deſcribit, qui donant quod retinere non poſſunt. *Carmina*] ſcil. ſequentia, *de Nymphæ ſolennibus eruta faſtis*] id eſt, Faſtorum libris.

Pietas. *Peculia.* *Piacula.* *Coryli.*

Quando Molorcheo Titan deſcendit ab aſtro,
Pronus, & Aſtræa jam limina virginis intrat,
Virgine lætetur pubes, & cana ſenectus:
Tranſiit ad ſuperos, & Olympica regna petivit
Ogdoas ut toto jam tertia fluxerit orbe,
Feſta dies iterum: natalia virginis aras
Ignibus illuſtrant, offert nova liba ſacerdos.
Libra redit, noctes properans æquare diebus:
Exultat Picenus ager, vehit Adria puppes
Illyricas, & Chaonias; cum mercibus adſunt
Thuſci, Umbri, Veneti, Siculi, Lauretica templa

Cum donis turmatim adeunt; votisque solutis,
In sublime jugum læti ad commercia tendunt.
Et cùm Thessalicas cursu breviore sagittas
Sol subit, & frigent urentibus arva pruinis.
Clausa gynæcei sacris penetralibus, hausit
Corde Deum toto, propriosque oblita parentes.
Et cum semiferi fugiens Chironis ab arce
Languet ad hyberni glaciulia limina cœli
Indutæ ornatas & mas & fœmina vestes,
Lætitiâque diem celebrent quo semine sacro
Conjugis annosus gravidam puer imbuit alvum.
Illa dies etenim sanctæ primordia Nymphæ
Fecit, & in nostras vetuit descendere prædas.

Quando Molorcheo] Docet quibus temporibus agantur solennia festa divæ virginis: ut festum *Assumptionis* in medio *Augusti*, quando sol derelinquit *Leonem*, & ingreditur *Virginem*. Unde idem in Parthenice Mariana: *Terga feræ Titan Nemææ extrema tenebat, Fulgentem cratera inter clarámque coronam.* Sequitur autem in hâc re opinionem Nigidii, qui hunc *Leonem* tradidit à Luna jussu Junonis in terra Arcadica, & regione Nemææ educatum, & deinde in exitium Herculis demissum, quem Hercules jussu Euristhei clava quam à Molorcho hospite acceperat, interfecit. Itaque postea clavâ pro gladio, pelle profecto usum Herculem fuisse. *Leonem* verò à Junone inter sydera relatum: qui ad occasum spectans supra caput *Hydræ* constitutus est. *Quando igitur Titan*] id est, sol, descendit pronus, *ab astro Molorcheo*] id est, à *Leone* clavâ Molorchi interempto. Est autem longè peritum epithetum. *Et intrat jam limina virginis Astrææ*] id est, Justitiæ virginis, quæ *Astræa* dicta cœlum petiit; sed, ut dicit Ovid. *Ultima cœlestûm terras Astræa reliquit.* Tunc scil. *pubes*] i. e. juvenes pubescentes, *& senectus cana*] i. e. senes
Ogdoas. canescentes, *lætetur virgine*] sc. Mariâ, quia sc. tunc transiit ad superos, & petivit *regna Olymp.*] i. e. cœlestia. *Ogdoas*] describit festum Nat. D. Virg. dicens, *Ut*] id est, postquam *tertia ogdoas*] i. e. octava aut tertius octonarius numerus. Est enim ὀγδοὰς ἀὸ Θ numerus oct. quo ter replicato post

Assum-

Assumptionem, habetur natalis Virginis, *Auxerit jam toto orbe, iterum* (scilicet est) *Festa dies*] quia *natalia virginis illustrant aras virginis, ignibus*] scilicet luminibus. *Sic cerdos offert nova liba*] id est, libamina. *Libra*] scil. signum redit, *properans*] id est, festinans, *æquare noctes diebus*] quia paulo post est æquinoctium autumnale. Unde Maro, *Libra diei somnique pares, ubi fecerit horas. Ager Picenus exultat*] scilicet festo solenni. *Aduria*] id est, mare Adriaticum, *vehit puppes Illyricas & Chaonias*] id est, Epiroticas, id est, vehentes Illyricos & Chaonas, seu Epirotas Lauretum visentes. *Thusci adsunt cum mercibus*] id est, rebus venalibus. *Umbri, &c.*] *In sublime jugum*] ubi ædes est divæ Virginis. *Et cùm Thessalicas*] describit festum *Præsentationis* ejusdem Virginis, quod celebratur cùm sol subit cursu breviori, quia tunc bruma est. *Sagittæ Thessalicas*] i. e. *Sagittarium* signum, quod Chiron Thessalicus constituere dicitur: quia tunc *Clausa sacris penetralibus*] scil. templi: *Gynæcei*] id est, secreti virginum. Est enim γυναικεῖον (id est, *Gynæceum*) locus ubi mulieres versantur, ubi *Clausa hausit deam toto corde, oblita proprios parentes*] quia soli contemplationi divinæ vacabat, *nil terrenum sapiens*. Hoc autem festum celebratur undecimo Calendas Decembris. *Et cùm semiferi fugiens Chironis, &c.*] Describit festum *Conceptionis* ejusdem divæ Virginis, sequens ordinem Calendarii, non rei gestæ; quia prius concepta, quàm præsentata fuit. *Et cùm sol fugiens ab arcu Chironis*] scil. Sagittarii. *Semiferi*] id est, Centauri. *Centauri* enim fuere populi Thessaliæ, qui primi equos illic ascenderunt: unde procul visi, credita sunt umbilico tenus equi. Unde fabula orta, ut inferne equi, superne homines dicantur. *Languet*] quia parum habet caloris. *Ad limina glacialia*] i. e. ad ingressum frigidi *Capri*] i. e. *Capricorni*. *Hyberni*] id est, hyemalis signi, *tum* scilicet *& mas, & fœmina induat ornatas vestes*] id est, ornent se, & *celebrent lætitia*] scil. *cum*, id est, lætentur: *Diem quo pater*] sc. Joachim, ut potior est sententia. *Annosus*] id est, vetulus, *imbuit semine sacro*] id est, prævento ab originali macula. *Alvum conjugis*] scil. *Annæ gravidæ: Etenim illa dies fecit primordia*]

Gynæceum.

Centauri.

primordia] id est, conceptum, *sanctæ Nymphæ*] id est, sponsæ altissimi Patris, *& vetuit descendere in nostras sordes*] scilicet originalis peccati, in quod omnes de viri semine nati descenderunt.

Cùm volat imbrifera lampas Phœbea sub urna,
Ad vernos reditura dies, jam proxima veri,
Ite nurus omnes, sacros altaribus ignes,
Thura foci, faculas manibus date, ducite pompam:
Attulit in templum nova dona puerpera virgo.
Quando gregis princeps, aurato vellere fulgens,
Incipiet Zephyris aperire tepentibus annum,
Et dare majores luci quàm noctibus horas,
Aliger occultam redeat paranymphus in ædem,
Et nova miranti referat mandata puellæ:
Festa dies Thuscis populos de collibus omnes
Cogit, & Arnicolas vocat ad Florentia templa,
Tum quoque, sed tenui virgo prius intervallo
Nupsit, & hæc tenerîs lux est celebranda puellis,
Quando sub extrema Cancri testudine Phœbus
Volvitur, & revehit vicina Canicula morbos,
Thure piam celebrate diem: redit hospita mater
In proprios à matre lares: altaria circum
Primitias Cereris geminæ suspendite matri.
Ista dedit Pollux, vigilans quæ in montibus olim
Fecerat ad pecudum caulas, dum nocte serenâ,
Militiam cœli, sparsosque examinet ignes.
His quoque plura dedit: sed carmina plura referri
Non sinit extremum deponens, vespera solem.

Cùm volat] Docet quando celebrandum sit festum *Purificationis*, aut verius *Præsentationis* & *Apparitionis* Christi, quo præsentatus est à diva Virgine in templo. Ordo est, *Cum lampas Phœbea*] id est, sol, *volat sub urna imbrifera.*] Id est, sub Aquario adhuc existens. *Reditura ad dies vernos*, qui incipiunt in Martio. *Jam proxima veri*] scilicet existens. *O nurus*] id est, nuptæ *omnes ite, date sacris altaribus ignes, date foci thura, date manibus vestris faculas, ducite pompam*] id est, lætas supplicationes, seu processiones. *Quia virgo puerpera*] i. e. quæ vir-

go

go permanens puerum pepererat, *attulit in templum nova dona*] quia puerum, qui datus est nobis, hoc est, Deum incarnatum, & de Virgine natum: quæ duo maximè sunt nova, nec priùs visa, nec deinceps videnda. *Quando gregis princeps*] Describit festum *Annunciationis, & Incarnationis* dominicæ, quod in Martio celebratur, sole existente in principe gregis, id est, Ariete. *Paranymphus*] id est, pronubus Gabriel Archangelus: *Aliger*] quia alati pinguntur Angeli. *Miranti*] quia turbata est in sermone ejus, Luc. cap. 1. *Nova mandata*] quia, *Ecce, concipies in utero, & paries filium. Arnicolas*] id est, Arnum amnem colentes, cujus accolas quidem Fluentios volunt appellandos: unde non semel pro Florentia Fluentia, & pro Florentinis Fluentini leguntur. Id autem festum Florentini præcipuè celebrent. Non est autem legendum *arvicolæ* quasi arva colentes: quia illi ubique sunt; *Arnicolæ* in Thuscia tantùm. *Tum quoque*] Tangit festum nuptiarum; quia priùs nupserat. Nam cùm esset desponsata, missus est Angelus, &c. *Tenui*] id est, modico: *intervallo*] id est, spatio temporis. Est autem spondaicus versus: *& hæc lux*] scilicet nuptiarum: *Puellis teneris*] nubere sperantibus. *Quando sub extrema Cancri*] Diserte docet festum quod visitationis nomine celebratur sexto nonas Julias, potiùs dicendum reversionis: quia statim, ut concepit, abiit cum festinatione in montana, & mansit illic menses tres, usque post nativitatem divi Joannis præcursoris Domini. *Quando igitur Phœbus*] id est, sol volvitur *sub extrema testudine Cancri*] id est, extremâ parte, quæ testudinata videtur: *Et Canicula*] scilicet cœlestis. *Vicina*] id est, mox oritura, revehit morbos, *celebrate diem piam*] id est, pii officii thure: *quia mater*] id est, prægnans virgo, quæ etiam ab Elizabetha mater vocata est, quia dixit, *Unde mihi hoc, ut mater Domini mei*, &c. quod de ea potiùs quàm de alia prægnante dicitur: quia per eum quem gestabat certa erat etiam partu futura mater. *Hospita*] scil. Maria, redit *à matre*] scil. Joannis *in proprios lares*] i.e. suas ædes; *suspendite* ergò *circum altaria geminæ matri*] scil. Mariæ & Elizabethæ: quia à quibusdam vocatur festum Elizabethæ.

Paranymphus.

Arnicolæ.

Pri-

Primitias Cereris] id est, novas fruges, quæ nunc maturæ sunt. *Ista dedit Pollux, &c. dum examinat ignes*] id est, dum virtutem scrutatur astrorum. *Vespera*] id est, *vesperus*, aut *vesper*, aut *hesperus*, & *vesperugo*, stella illa vespertina quæ mane *Lucifer* dicitur.

ECLOGA IX.

De moribus curiæ Romanæ post religionis ingressum edita, Inscriptáque, FALCO.

IOANN. MURMELII *Argumentum.*

Faustulus expertus Romani frigida tractus
Pascua, pastorum mores exponit iniquos.

Faustulus & Candidus.

Candide, quo casu patriis procul actus ab oris
Hæc in rura venis? hîc pascua nulla, nec amnes,
Nec liquidi fontes, nec ovilia tuta, nec umbræ:
Et tamen assiduos gregis hæc pascuntur in usus.

Cand. *Faustule me noster Corydon, qui plurima quondam*
His armenta locis habuit, magnámque pecûl
Congeriem fecit pecori, me credere adegit
Esse salutares istis in montibus herbas.
At postquam segnes agros, & inertia saxa
Vidimus, & siccis arentem fontibus undam,
Pœnituit longæque viæ, patriæque relictæ.

Faust. *Postquam te incolumem saltus intrare Latinos*
Contigit, antiqui potes hæc mea tecta subire
Jure sodalitii; sunt hic mihi pauperis agri
Jugera pauca, meæ vix sufficientia vitæ.
Quicquid id est commune puta. Tibi forsitan ulla
Prospera sors aderit: fortuna simillima vento est:
Caliceæ succedet casæ, dum præterit æstus,
Dum grex in gelida procumbens ruminat umbra;
Pone pedum, discumbe parum; recreabere potu:
Potu opus est; potu iste gravis compescitur æstus:

Pocula

Pocula prende; fluet melius post pocula sermo.
Cand. *Pocula quis tanta demens æstate recuset?*
Faust. *Vina sit in minuunt, animique doloribus obstant;*
Vina ut amicitias, vires ità corporis augent.
Cand. *Hæc parit ora bonos (si patria vina) racemos.*
Faust. *Funde iterum: Potare semel gustare. Secundus*
Colluit os potus. Calefacta refrigerat ora
Tertius. Arma siti bellumque indicere quartus
Aggreditur. Quintus pugnat. Victoria sexti est.
Septimus (Oenophili senis hæc doctrina) triumphat.

Candide] Inscribitur hæc ecloga *Falco*, quòd composita est in gratiam Falconis Simbaldi patricii Romani, Protonotarii, Apostolicique fisci custodis, de quo in epigrammatis mentio frequens: estque de moribus curiæ Romanæ. Inducitur autem *Candidus* persuasus à Corydone cum pecore Romam proficisci, relictis patriis pascuis: cujus incœpti eum serò pœnitet. Occasione cujus multa dicuntur in detestationem avaritiæ Romanæ curiæ. *Hæc in rura*] id est, Romana: Præteribo enim quæ nota sunt. *Jure antiqui sodalitii*] id est, sodalitatis & hospitalitatis. *Fortuna simillima vento est*] id est, maximè incerta, & inconstans. *Cariceæ casæ*] id est, tectæ carice, quæ est herba acuta: Maro; *Et carice pastus acutâ. Pone*] id est, repone: aut depone, ut quiescas. *Pedum*] id est, virgam pastoralem quâ pedes ovium capiunt, & dirigunt: invitat autem ad potandum, nec abnuit *Candidus*: ut siqua petulantiùs in curiam Romanam dicta sint, à potis dicta censeantur. *Animique doloribus obstant*] Und. *Bacchus*, *Lyæus*, quòd curas solvat, & *Liber*, quod ab eis liberet, dictus est *Vina ut amicitias*] quia comporando trahitur magna familiaritas, Comicus: *Quia compotrix ejus est.* Solomon & Cicero comparant vina & amicitias in hoc, quòd utraque, quò veteriora, eò meliora putentur. *Hæc ora*] id est, regio, parit bonos racemos, *si* hæc *vina* sint *patria*, id est, in hac patria nata. Unde *Faustulus*, potui magis quàm verbis intentus, inquit; *Funde iterum*] quia *Potare semel est gustare*] id est, pitissare duntaxat. *Secundus potus*] id est, haustus, *colluit*] id est, irrigat penitùs os. *Tertius refri-*

refrigerat ora calefacta : Quartus aggreditur indicere ſiti adhuc prædominanti *bellum. Quintus pugnat. Victoria eſt ſexti*] ſcil. *hauſtûs. Septimus triumphat*] ſcil. de ſiti. Hæc doctrina eſt ſenis *Oenophili*] id eſt, amatoris vini ; ut priùs docuimus.

Cand. *Res eſt conſiliis ſecura fidelibus uti :*
Utile doctrinis præbere ſenilibus aures.
Victa ſitis, mens ægra manet, curæque ſuperſunt.

Fauſt. *Ut ſedata ſitis, ſic mens ſedabitur ægra :*
Funde merum ; bibe : Cardiaco medicina dolori hæc.
Utitur ad curas iſto medicamine Roma.

Cand. *Omne opus, atque labor vult intervalla : quieſcat*
Obba parùm ; contra muſcas impone tabellam.
Non madet imbre dies, nec habet nox humida rorem,
Creſcere nec duris poſſunt in cotibus herbæ :
Importuna fames, labor improbus, aëris ardor
Confecere gregem macie : vix debile corpus
Spiritus æger agit ; vacuâ cute porrigit oſſa
Clunis, & exilis cava contrahit ilia venter.
Hic aries, qui fronte lupos cornúque petebat,
Nunc ove debilior, pavidóque fugacior agno eſt.
Hæc mihi (ſed nimium me ardentia vota ferebant)
Omnia divino prædixerat omine cornix :
Vix egreſſus eram limen, cùm triſtia portans
Auguria, à dextra venit, tegetíſque ſiniſtræ
Culmine conſedit, preſſóque minaciter ore
Vociferans, iter auſpicio prohibebat aperto.
Heu pecus infelix, quod lacte & prole ſolebas
Affluere, in noſtris licuit dum paſcere campis !
Gramina dum quæris, ſucci plus perdis eundo,
Quàm referas paſtu. Simul hîc tabeſcimus ambo :
Tu tenui victu, curis ego victus amaris.

Res eſt conſiliis] Graphicè docet, quid curæ valeant. Quia *victa ſitis*] ſc. eſt, ſed *mens ægra manet, curæque ſuperſunt.* Ad quod Fauſtulus. *Ut ſedata ſitis eſt, ſic mens ſedabitur ægra. Cardiaco medicina dolori hæc*] Hæc medicina, ſc. frequens potus, eſt medicina dolori *Cardiaco*] id eſt, cordis, quem qui patiuntur, nimiùm ſiciunt. Unde Juven.

Cardiacus dolor.

Cardiaco

Cardiaco nunquam cyathum miſſurus amico. Dicitur autem ἀπὸ τῆς καρδίας, Quod Græcè dicitur *cor. Quieſcat obba*] id eſt, lagena lato fundo. Unde à Perſio dicitur *ſeſſilis obba. Impone tabellam contra muſcas*] Tege nè à muſcis inquietur. *Importuna fames*] quæ importuna eſt de via feſſis. *Labor improbus*] id eſt, aſſiduus, & ita improbandus. Maro: *Labor omnia vincit improbus. Et ærîs ardor Confecêre gregem macie*] id eſt, emaceraverunt: ſed plus eſt *confici macie*, quàm *emacerari*: quia quod *conficitur*, deficit. *Venter extilis*] quia vacuus. *Divino omine*] id eſt, à diis portento, aut divinandi vim habente. Maro. *Sæpe malum hoc nobis, ſi mens non læva fuiſſet, De cœlo tactas memini prædicere quercus: Sæpe ſiniſtra cavâ prædixit ab ilice cornix. A dextra venit*] Cicero tamen, lib. 1. de divin. ſcribit *corvum à dextra*, à ſiniſtra *cornicem* facere ratum, unde hîc potiùs videtur dicendum, *à læva*: verùm addit, *tegetiſque ſiniſtræ Culmine conſedit*] ubi ſc. viſa eſt: Et quia ſola, infauſti eſt augurii, ut Plin. docet. *Teges*] dicitur tugurium. *Vociferans*] Eſt enim infelicis garrulitatis avis: *auſpicio aperto*] id eſt, manifeſto. *Prohibebat iter*] id eſt, profectionem. *In noſtris*] ſcil. Mantuanis. *Quàm referos paſtu*] id eſt, è paſcendo: eſt enim *Nomen. Simul hîc tabeſcimus ambo: Tu*] ſcil. infelix pecus, *tabeſcis*, ſcilicet tenui victu, id eſt, penuriâ victûs, & inediâ: *Ego*] ſcilicet *tabeſco*, victus curis amaris. *Obba. Teges.*

O Noſtræ regionis opes! O florida prata!
O campi virides! O paſcua læta, feráxque
Et nunquam ſine fruge ſolum, currentia paſſim
Flumina per villas, rivi per rura, per hortos!
Hinc pecus, hinc agri pingues, ſub ſydere Cancri,
Cùm tritura ſonat paſſim, cùm Julius ardet,
Arva virent, textæ lento de vimine ſepes
Poma ferunt, redolent ipſis in vepribus herbæ.
O nemorum dulces umbræ, molléſque ſuſurri,
Quos tecum memini gelidis carpſiſſe ſub umbris,
Turturis ad gemitus, ad hirundinis ac Philomelæ
Carmina, cùm primis reſonant arbuſta cicadis!
Aura ſtrepens foliis nemorum venitabat ab Euro

Et

Et baccata super tendebat brachia cornus.
Ipse solo recubans pecudes gestire videbam,
Atque alacres teneris luctari cornibus agnos.
Post somnos, per gramen humi nunc ore supino,
Aut flatu implebam calamos, aut voce canebam;
Pectore nunc prono rutilantia fraga legebam.
Faust. *Vivere tum felix poteras, dicique beatus:*
Sed bona, quod nondum fueras expertus acerbam,
Vilis erat tibi, teque ideo fortuna reliquit.
Quando iterum veniet, (veniet si forsitan unquam)
Sicut capreolis sursum nitentibus hærent,
Stipitibus, vites, stringuntque tenaciter ulmos;
Sic illam tu prende manu, neu desere prensam:
It, redit, effigiem mutat, nec imagine constat,
Par Lamiis, quas nocte ferunt errare per umbras.
Mobilis ut facies; ità mens deludere gaudens,
Quod dederat tollit: pensi nihil: omnia casu
Qui nimium metuunt sapiuntve, repellit, & odit.

O nostræ] Continua sunt verba *Candidi*. Nam Faustulus, se Latinum significavit, atque in sua patria esse. Omnia autem usque adeò facilia sunt, ut vel minima expositio videatur inanis: nihil tamen est abjectius dictum, quam huic stylo congruat. *Arva virent*] Virgilius; *Ut quantum longis carpent armenta diebus, Exiguus, tantum gelidâ ros nocte reponat. Sepes poma ferunt*] Miram narrat fertilitatem, sed non raram Italiæ, ubi in unis hortis, poma, vitem, fruges, & legumina non semel uno anno colligas. *Redolent ipsis in vepribus herbæ*] Id quoque verum est, quia rosæ nascuntur. *Mollésque susurri*] scil. fontium & apum. Maro: *Sæpe levi somnum suadebat inire susurro.* Est autem *susurrus* raucum & lene murmur. *Susurrus.* *Gelidis sub umbris*] Idem, *Hic inter flumina nota. Et fontes sacros frigus captabis opacum. Turturis ad gemitus*] quia ejus cantus est gemitus. Idem, *Nec gemere aëria cessabit turtur ab ulmo. Ad hirundinis ac Philomelæ carmina:*] Hæ enim aviculæ dulciter canunt. Maro: *Hinc alta sub rupe canit frondator ad auras:* quod de Philomela intelligi posse docet Servius. *Cum primis*] Idem: *Sole sub ardenti*

resonant arbusta cicadis. Ab Euro] id est, Oriente. *Cornus baccata* aut *brachia baccata*] id est, baccis ornata, hoc est, cornis. Idem. *Victum infelicem baccas, lapidosáque corna Dant rami. Et in eodem 3. Æneid. Baccatámque jugis Naxon. Solo recubans*] Idem. *Recubans sub tegmine fagi. Gestire*] id est, gestu alacritatem prodere, aut voce. Idem, *Nec calamis solùm æquipares, sed voce magistrum. Rutilantia*] quia matura. *Fraga legebam*] Idem: *Qui legitis flores, & humi nascentia fraga. Vivere tum felix poteras, dicique beatus:* sed *bona fortuna* erat tibi tamen vilis, quòd nondum fueras expertus *acerbam.* Id verò verius est. Unde dici solet, *Dulcia non meruit, qui non gustavit amara.* Et sic, *Dulcia non sapiunt, cui non gustantur amara.* Et ideo, quia despecta tibi fuit fortuna, *reliquit te.*] Id quoque moraliter: quo suadet præsenti uti fortunâ: quia multis dilatio nocuit. Unde Lucan. *Tolle moras: nocuit semper deferre paratis. Quando iterum venit*] scilicet fortuna. *Veniet si forsitan unquam*] Bona *Parenthesis:* quâ incertitudinem fortunæ significat. *Sicut vites hærent stipitibus*] id est, palis, hoc est, ad palos. *Capreolis*] id est, cordulis quibusdam ad hoc natis. *Nitentibus*] i. e. tendentibus sursum. *Sic prende manu*] illam, scilicet fortunam: *neu*] id est, neve *desere prensam*] i. e. semel comprehensam. *Fortuna it & redit, & mutat effigiem, nec constat imagine*] i. e. nec servat semper eandem imaginem; *Par.*] i. e. similis *Lamiis*] i. e. mulieribus quæ se transfigurare dicuntur: *Pensi*] i. e. excogitati & deliberati nihil, scilicet, *habens Omnia casu*] scil. faciens: *repellit, & odit, Qui nimium metuunt*] Unde dictum à Marone, *Audaces fortuna juvat:* aut ut, alii legunt, *Audentes.* Ve] pro *vel: qui nimium sapiunt*] quia, ut Philosophus docet, quantò plus est sapientiæ, tantò minus fortunæ; quia sapientes sunt prudentes, omnia prospicientes priusquam eveniant, & ità pauca eis à casu & fortuna obveniunt.

Baccatus.

Capreolus.

Cand. *Delicias patrii quoties reminiscimur agri,*
Ferre tot ærumnas animo non possumus æquo.
Sed quo mente feror? Casu afflictatus acerbo,

Unde

Unde magis crucier, felicia tempora volvo.
Maius adest, florent vites, humilesque genistæ,
Jam spicata seges, malus jam punica multo
Flore rubet, redolent sepes albente sabuco
In patria, per rura Padi, per pascua Minoî:
Hic verò nec dum incipiunt pubescere montes.
Quod si vere solum torpet: Quid frigora brumæ
Solstitiúmque ferat, gelidis cùm terra pruinis
Albicat & rabido cùm cælum incanduit æstu?
Sunt tamen hîc armenta quibus cutis uvida, cervix
Non sig nata jugis, gemino frons ardua cornu
Luxuriánsque toris pectus; nisi pabula carpant,
Non erit hâc tanta humectum pinguedine corpus.

Faust. *Hæc armenta quibus caput à tellure levatur*
Altiùs, & cui sunt longa internodia crurum,
Cuncta vorant, herbas primùm, mox ore supino
Arboreas frondes, summæque cacumina sylvæ.
Hoc imbelle pecus, quod humi nascentia tantum
Gramina decerpit, vacuis jejunat in arvis.

Cand. *Quid verbis opus est? Cunctis animantibus una est*
Conditio. Semper majora minoribus obsunt:
Agna lupo, mites aquilis sunt præda columbæ;
Innocuos delphin venatur in æquore pisces.
Unde sit hoc? certè res prodigiosa videtur.
Hæc loca si procul hinc videas è rupibus altis,
Pingue solum, & multo vestitum gramine dicas:
Quò magis appropries, tanto magis omnia sordent.

Faust. *Hoc est Roma viris, avibus quod noctua: trunco*
Insidet, & tanquam volucrum regina superbis
Nutibus à longè plebem vocat: Inscia fraudis
Turba coit, grandes oculos mirantur, & aures,
Turpe caput, rostríque minacis acumen aduncum;
Dúmque super virgulta agili levitate feruntur
Nunc huc, nunc illùc aliis vestigia filum
Illaqueat, retinent alias lita vimina visco,
Prædáque sunt omnes veribus torrenda salignis.

Delicias patrii] Permanet querulus *Candidus*, ut tandem perveniat ad mores curiæ Romanæ notandos. *Unde magis*

magis crucier] quià ſummum infelicitatis genus eſt, *Fuiſſe felicem. Maius*] ſcilicet menſis floridus. *Jam ſpicata*] id eſt, in ſpicas formata. *Malus punica*] id eſt, quæ aurea mala fert. *Sabuco* pro *ſambuco albente*] ſcilicet floribus, cum acinos nigerrimos habeat. *Per paſcua Mincî*] pro *Mincii*, per *Apocopen*, aut *Synæreſin*. *Pubeſcere*] id eſt, frondeſcere. *Quod ſi vere*] id eſt, verno tempore: de quo dictum eſt, *Nunc omnis parturit arbos. Torpet*] conſtrictum frigore jacet: *quid frigora brumæ*] ſcilicet *ferent? Quid ſolſtitium?* ſcilicet æſtivale *feret?* Bruma, inquam, *gelidis cum terra pruinis Albicat:* Solſtitium autem, *rabido cum cœlum incanduit æſtu. Cutis uvida*] id eſt, glabra & nitida: Horatius; *Me pinguem & nitidum & bene cuſtata cute viſes. Cervix non ſignata jugis*] id eſt, quæ nondum portaverat jugum. *Luxurianſque toris pectus*] quod indicium bonum indicat Virgilius. Allegoricôs autem vult divites omnia ingurgitare, ut docet manifeſte *Fauſtulus*. Unde addit *Candidus*, *Semper majora minoribus obſunt: Agna eſt lupo præda, mites columbæ ſunt præda aquilis. Delphin*] quia *Balænas & Cete* alere dicitur, quia intrat eorum ora, & egreditur, cum ſequentes piſciculi in alvum Balænæ demittantur. Unde quidam latronem appellant: *venatur*] id eſt, inſidiis capit, quia nihil eſt pernicius eo. Multa autem per *Allegoriam* dicuntur. *Hoc eſt Roma viris*] id eſt, captatrix. Oſtentat enim ſe placidam & opulentam: & adventantes inedia confici ſinit. *Quod noctua avibus*] quæ admirationi eſt eis: & ita circumvolantes capiuntur aut viſco, aut reti. *Lita*] id eſt, illita, à lino: *Virgina*] id eſt, virgulæ aut perticæ parvæ. Sunt præda torrenda *veribus*] alii *verubus* legunt: Sed & Maro *veribus* dixit, *Pars in fruſta ſecant, veribuſque trementia figunt. Salignis* autem] id eſt, ex ſalicibus: quia talibus uuntur ruſtici

Cand. *O bellum hoc! Poterit dici nihil aptius unquam:*
Sed procul (en!) coluber tortos in pulvere greſſus
Flectit, & exertis ſitiens ferit aera linguis.
Fauſt. *Candide, quæ moneo memori ſub pectore ſerva.*
Quando inter ſylvas graderis, defende galero

Lumina: námque rubi prætendunt ſpicula longis
Dentibus, & curvus diſcerpit pallia mucro.
Nec depone pedum, multáque armare memento
Cote ſinum, ne te ſubitò novus oppṙimat hoſtis.
Et perone pedem tegito; ſpineta colubris
Plena, hominum vitæ morſu inſidiantur amaro,
Et nunc longa dies æſtu facit acre venenum.
Mille lupi, totidem vulpes in vallibus iſtis
Luſtra tenent, &, quod dirum ac mirabile dictu eſt,
Ipſe homines (hujus tanta eſt violentia cœli)
Sæpe lupi effigiem moréſque aſſumere vidi,
Inque ſuum ſævire gregem, multáque madere
Cæde ſui pecoris. Factum vicinia ridet,
Nec ſcelus exhorret, nec talibus obviat auſis.
Sæpe etiam miris apparent monſtra figuris,
Quæ tellus affecta malis influxibus edit.
Sæpe canes tantam in rabiem vertuntur, ut ipſos
Vincant cæde lupos: &, qui tutela fuerunt,
Hoſtiles ineunt animos, & ovilia mactant.

O bellum hoc!] Aſſentatorum more, ut Perſius indicat, laudat dictum *Fauſtuli*; quod tamen hîc amicè fieri poteſt: verùm oſtendit colubrum inſidiari cantantibus. *Exertis linguis*] ab ex & ſero. Maro. *Et linguis micat ore triſulcis.*

Galerus. *Defende galero*] id eſt, largo pileo ruſtico. *Curvus mucro*] id eſt, pugio ſpinarum. *Pedum.* *Nec depone pedum*] id eſt, baculum paſtoralem. *Multâ cote*] id eſt, duris lapidibus. *Novus hoſtis*] id eſt, improviſus, & inexpectatus ſerpens. *Pero.* *Et perone*] id eſt, calceamento ruſtico, crudo corio crura ambire ſolito. *Spinetum.* *Spineta*] id eſt, loca ſpinis & vepribus conſita. Maro: *Nunc virides etiam occultant ſpineta lacertos. Sæpe lupi effigiem*] Maro in pharmaceutria: *His ego ſæpe lupum fieri & ſe condere ſylvis Mœrin, &c.* Id autem Arcadibus dictum eſt evenire ſolitum: ſed ſic intelligo lupos fieri, ut ſocii Ulyſſis facti ſunt, & urſi, & leones ac porci, quòd eorum mores aſſumpſerunt: unde furaces, & rapaces ſignificat. Sed ad fabulam quoque reſpicit: nam effigiem dicit & mores. Auguſtinus docet in Italia viſum eſſe quibuſdam, quod in aſinos eſſent verſi, & ita ſubirent

ſubirent onera à conjugibus impoſita, more aſinorum. *Malis influxibus*] malis influentiis. Acri profecto acero conſpergit Romanos, quaſi vero cœlum id faciat. *Canes vilia mactant.*] Nota allegoria in prælatos, qui ſubditos ſpoliant.

Fama eſt, Ægyptum coluiſſe animalia quædam :
Et pro numinibus multas habuiſſe ferarum.
Iſta ſuperſtitio minor eſt quam noſtra : ferarum
Hic aras habet omne genus, contraria certe
Naturæ res atque Deo, qui dicitur olim
Præpoſuiſſe hominem cunctis animalibus unum.
Sæpe etiam morboſa æſtas, & peſtifer annus
Ingruit : & paſſim languens pecus omne per arva,
Sternitur ; extinctæ dum balat ad ubera matris
Agnus obit ; moritur duro ſub pondere taurus.
Nec modus eſt morbo, non eſt medicina veneno :
Sed vicina domus vicino à limite mortem
Haurit, & aſſidue ſumunt contagia vires.
Iſta feras raro peſtis rapit : utile ſemper
Fert pecus, extinctas caulas epulantur atroci
Dente lupi, noſtraque feræ jactura opuleſcunt.
Can. *Heu, heu ! Quam præceps miſerum me inſania traxit !*
Credere fallaci gravis eſt dementia famæ.
Romuleos colles, Tyberim, Romanaque tecta
Audieram : & ſtudio mens eſt accenſa videndi,
Ducendique bonis in tot præſtantibus ævum.
Acceſſi cum parte gregis : tentoria demens,
Totum pene larem cum paſtoralibus armis
Trans juga ſumma tuli, mulctralia, cymbia, ahena,
Et cacabos, &, quo formatur caſeus, orbem
Fagineum, impenſam, atque operas amiſimus omnes.

Fama eſt, Ægyptum] Docet omne genus ferarum habere aras ſuas Romæ, id eſt, omne genus vitioſorum eſſe in honore & pretio: quod Juvenal. Sat. 1. graphice docet, aſſerens, non niſi flagitioſos exilio & carcere dignos ſublimari, & ideo inquit, *Aude aliquid brevibus Gyaris aut carcere dignum, Si vis eſſe aliquid.* *Fama eſt, Ægyptum*] Idem docet Juven. Sat. 15. *Quis*

neſcit, Voluſi Bithynice, qualia demens Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat Pars hæc: illa pavet ſaturam ſerpentibus Ibin, &c. Multas ferarum] id eſt, multas feras. *Iſta*] ſcil. Ægyptiorum ſuperſtitio: Superſtitioſorum & delirantium religio minor eſt, *quam noſtra*] id eſt, Romana. Quia *ferarum Hic aras habet omne genus. Præpoſuiſſe*] ut in paradiſo, Gen. 1. *Dominamini piſcibus maris, & volatilibus cœli, & univerſis animantibus, quæ moventur ſuper terram. Sæpe etiam morboſa æſtas*] hoc quoque verum: *pecus omne*] id quia paſtor dicit: ſed homines plurimi peſtilentia abſumi illic quotannis ſolent. *Dum balat*] id proprium eſt ovis, ut boare bovis, & mugire tauri: *moritur duro ſub pondere taurus*] Hæc omnia nimis graphice habentur Georg. 3. *Ecce autem duro fumans ſub vomere taurus Concidit, &c. Nec modus*] id eſt, finis eſt morbo, *non eſt medicina veneno*] id eſt, infectioni venenoſæ. Ibid. *Quæſitæq; nocent artes: ceſsêre magiſtri Phyllirides Chiron, Amythaoniuſq; Melampus. Iſta feras rara peſtis rapit*] id quidem verum: & tamen non ita multiplicantur, ut pecudes. *Opuleſcunt*] id eſt, opulentæ & divites fiunt; ut *feræ*] ſit Nomen. Nam, ſi *fere* ſcribitur, refertur ad lupos. *Credere fallaci gravis eſt dementia famæ*] Proverbiale; ſenſus autem eſt, ſe tractum fama, quæ erat, omnes qui Romam accederent ditari, illuc cum pecore commigrâſſe, & cum armis paſtoralibus, quæ graphice enumerat. *Mulctralia*] vaſa in quæ lac trahitur & mulgetur. *Cymbia*] vaſa in morem cymbarum, in quæ transfunditur lac. *Ahena*] id eſt, lebetes ex ære factos, *& cacabos*] aliud genus vaſis, quidam *caladaria* vocant. *Et, quo formatur caſeus, orbem*] i. e. vas rotundum quo imprimitur. Unde à forma *formaginem* vocat Apuleius. Unde Gallicum vocabulum. Hunc ut charum oſtendat, *fagineum*] i. e. ex fago commemorat tornatum. *Impenſam*] ſcilicet pecuniam. *Atque operas amiſimus omnes*] quæ erat vox corvi aliquando Romæ venum expoſiti.

Quid faciam? quo me vertam? Sperata negantur
Pabula: tot caſus, tot ubique pericula: cogor
In veteres remeare caſas; & cœpta fateri
Conſiliis egreſſa malis, iterumq; per æſtus,

Et montana pati longos per ſaxa labores.
Heu pecus infelix! ô lævo ſydere paſtor
Huc avecte! Fuit multo præſtantius iſtud
Ignorâſſe ſolum, patrioque in limine tutos
Conſumpſiſſe dies, gelidis ſenuiſſe ſub antris,
Atque Padi circum ripas, Atheſiſve per agros,
Aut ubi per virides campos & paſcua nota
Mincius it, vel qua vitreo natat Abdua curſu,
Conſediſſe, gregem paviſſe ſalubribus herbis.
Fauſt. *Te tua credulitas, & me mea fallit in horas.*
Vidi ego ſupremæ qui proſperitatis habebant
Culmina, dum laudata petunt, cecidiſſe, nec unquam
Emerſiſſe malis. Facit experientia cautos.
Hi prius explorant, & non laudata ſequuntur
Omnia; laude carent quæ ſunt meliora: fuerunt
(Non nego) quæ famam retinent, ac nomina ſervant.
Cuncta ſuis pollent vicibus. Luna, Adria, Troja,
Salvia, quas nobis memorabat ſæpius Umber,
Nomine ſunt ſolo: delevit cætera tempus.
Si minor eſt patriæ (forſan modo) gloria noſtræ,
Res tamen eſt melior: laudatæ gloria Romæ
Quanta ſit, in toto non eſt qui neſciat orbe:
Fama quidem manet, utilitas antiqua receſſit.
Illi, priſca quibus maduerunt paſcua, fontes
Nunc humore carent, venis aqua defuit hauſtis.
Nulla pluit nubes, Tyberis non irritat agros.
Tempus aquæductus veteres contrivit; & arcus,
Et caſtella ruunt: procul hinc, procul ite capellæ;
Hic jejuna fames, & languida regnat egeſtas.

Quid faciam?] Deſperantis vox. *Et cœpta fateri Conſiliis egreſſa malis*] quod ſumme dolendum innuit Virgiliana Juno, Æn. 1. *Mene incœptis deſiſtere victam? O lævo*] id eſt, ſiniſtro & inimico *ſydere, paſtor huc avecte*] potius quam *advecte* dicit; quia à bonis paſcuis ad ſterilia migrâſſe dolet. *Iſtud*] ſcilicet ſterile & ſceleratum: *Patrioque in limine tutos Conſumpſiſſe dies*] repete, Fuit multo tutius. *Atheſiſve per agros*] qui fluit ex Tridentinis Alpibus. Tridentum alluit, & Veronam dividit. *Mincius*] *Lævus.* *Atheſis.*

Mincius. *Mincius*] fluvius Mantuanus, non longe à Mantua, in Padum fluens, sæpe commemoratus. *Abdua*] qui à Strabone *Adua* dicitur, fluvius ex *Verbano* lacu ortus, in Padum quoque incidit. *Verbanus* autem, ut *Larius*, & *Benacus*, ex Alpibus ortum habet atque incrementum. *Consedisse*] à consido, id est, locum habitationis cepisse: ut Æn. 1. *Vultis & his mecum pariter considere regnis? Gregem pavisse*] repete, ut dixi, Fuit multo salubrius. *Te tua credulitas*] docet non facile credendum. *In horas*] & non *in oras*, legendum. Sed secundum Vallam, quia non ponitur nota incrementi, potius diceret *in horam. Vidi ego*] à certitudine argumentatur, quia *Plus valet oculatus testis unus, quam auriti decem.* Ordo est: *Ego vidi eos qui habebant culmina*] id est, summitatem, *supremæ*] id est, summæ prosperitatis: Alludit ad rotam fortunæ: *Cecidisse, dum petunt laudata*] quia sæpe, quæ bona & læta, vertuntur in pejus. Unde dici solet, *Dii bene vortant. Nec unquam*] scilicet postquam semel inciderant, *emersisse malis*] id est, caput extulisse è malis, quibus obruti erant. *Facit experientia cautos*, & ideo senes difficulter inducuntur ad credendum: quia multam experientiam fraudis habent. *Hi*] scilicet cauti. *Explorant*] i. exquirunt & examinant prius: *& non sequuntur omnia laudata*] sed quæ compererint bona: quia sæpe *laude carent quæ sunt meliora*] scil. laudatis. *Non nego*] i. fateor: *fuerunt*] sc. multa *quæ retinent famam, ac servant nomina*] cum nihil habeant rei. Sed *Cuncta pollent suis vicibus*] vicissitudinibus: Unde Comicus, *omnium rerum vicissitudo est. Luna, Adria, Troja, Salvia*] hæ urbes *quas Umber*] sc. doctus ille, cujus sæpe meminit, *memorabit nobis*] hoc semper, ne contra decorum plus quam ut pastori competat sapere dicatur. *Sunt*] i. nunc *solo nomine*] quia tempus delevit cætera; quia omnia senescunt & labascunt in tempore. Unde *tempus edax rerum, &c. Luna*] civitas olim Hetruriæ, ad Macram fluvium; de qua Lucanus, *Hoc propter placuit Thuscos de more vetusto Acciri vates, quorum qui maximus ævo Aruns incoluit desertæ mœnia Lunæ*, Interiit enim nunc: sed regio adhuc *Lunensis* nominatur.

Abdua.

Luna.

Adria]

Adria] quoq; urbs Italiæ fuit, quæ mari, cui vicina eſt, nomen dedit: quod *Adrianum* ſeu *Adriaticum* dicitur, & interdum etiam *Adria* genere maſculino, mare ipſum quod ſuperum vocant, quia orientem verſus, in qua ora Venetiæ ſunt. *Troja*] notior eſt, quam ut de ea quicquam dicendum ſit. *Deleta eſt Salvia*] ut aliæ multæ: ut *Saguntus* in Hiſpania, *Carthago* in Africa, *Corinthus* in Peloponneſo, &c. *Si minor eſt patriæ (forſan modo) gloria noſtræ*] Ergo & *Fauſtulus* ſe Mantuanum indicat: quia ait, *Res tamen eſt melior. Illa priſca, &c.* Per *fontes*, beneficos in poëtas intelligit; ut *Mecœnatem*, *Auguſtum*, *Meſſalam*, *Pollionem*, & ſimiles. *Aquæductus veteres*] manifeſta eſt *Allegoria. Hic jejuna fames & languida regnat egeſtas*] Selecta & apta epitheta: Nam ideo fames, quia jejuna; & ideo languidus quis fere, quia egenus. Egeſtas. n. languorem parit, ſicut & inedia: ut patet in apologo, quem Livius recitat de membris, quæ in ventrem conjuraverunt. Adria.

Hic tamen (ut fama eſt, & nos quoque vidimus ipſi)
Paſtor adeſt, quadam ducens ex alite nomen,
Lanigeri pecoris dives, ditiſſimus agri,
Carmine qui priſcos vates atque Orphea vincat,
Orphea, qui traxit ſylvas & ſaxa canendo.
Hic alios omni tantum virtute Latinos
Exuperat, quantum Tyberim Padus, Abdua Macram,
Lenta ſalix juncum, tribulos roſa, populus algam.
Credimus hunc illi ſimilem, cui Tityrus olim
Bis ſenos fumare dies altaria fecit.
Hic ovium cuſtos, ipſo vigilantior Argo,
Daphnide nec ſolum, ſed eo, qui dicitur olim
Admeti paviſſe greges per Theſſala rura,
Doctior: omne pecus Solymi curare magiſtri
Dignus, & antiquo dignus ſuccedere patri,
Qui fuit Aſſyrii pecoris poſt retia paſtor.
Iſte poteſt ſervare gregem, depellere morbos,
Humectare ſolum, dare paſcua, ſolvere fontes,
Conciliare Jovem, fures arcere, lupoſque.
Si favet iſte, mane: quod ſi negat iſte favorem,
Candide coge pecus, melioraq; paſcua quære.

Hic tamen, ut fama] Huc tendit principale inſtituturum, ut videlicet Falconem Sinibaldum à largitate laudet, aut ad eam invitet, cujus gratia videtur tota ecloga compoſita. *Ut fama eſt*] quæ ſæpe mendax. Unde Maro. *Tam ficti pravique tenax, quam nuncia veri.* Ideo addit, *Et nos quoque vidimus ipſi. Paſtor adeſt*] aut quia etiam imperatores vocant paſtores, ut ſermo ſit paſtoralis; aut quia datarius, &, ut dicunt, eleemoſynarius eſt, & ita multorum paſtor. *Quadam ducens ex alite nomen*] Dicitur enim Falco, quod & avis notæ nomen. *Falco.* *Lanigeri pecoris dives*] Maro in Bucol. *Quam dives nivei pecoris, quam lactis abundans! Ditiſſimus agri*] Idem Æn. primo: *Huic conjux Sichæus erat, ditiſſimus agri Phœnicum. Carmine qui priſcos vates, atque Orphea vincat*] More Maroniano principem ab exercitu ſeparat, ut egregium ſignificet. *Orpheus.* Nam *Orpheus* unus priſcorum eſt vatum: ſicut Æneid. primo; *Reliquias Danâum, atque immitis Achilli:* ubi Achilles non excluditur à Danais, ſed excellere atq; egregius eſſe ſignificatur. *Orpheaq; in medio poſuit, ſylvaſq; ſequentes. Et ſaxa*] quod Amphioni aſcribit Horatius, dicens in arte poetica, *Sylveſtres homines ſacer interpresq; deorum Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus, Dictus ob hoc lenire tigres rabidoſque leones. Dictus & Amphion, Thebanæ conditor urbis, Saxa movere ſono teſtudinis, & prece blanda Ducere quo vellet, &c. Tyberim Padus*] eſt enim Padus longe maximus fluviorum Italiæ, quinq; oſtiis in mare Adriaticum prorumpens. *Padus.* Unde Georg. 1. *Fluviorum rex Eridanus, &c. Abdua*] fluvius latus, de quo jam dixi. *Abdua.* *Macram*] fluvium exiguum, cujus meminit Lucilius, dicens, *Nullaſq; vado qui Macra moratus Alnos. Macri* autem campi ſunt in medio Bononiæ, & Ravennæ, & aliarum civitatum, per quas itur Romam. *Macra.* *Lenta ſalix juncum*] ſcil. exuperat. *Populus*] arbor frequens ad Padum. *Alga:* *Algam*] herbam, quam projicit aqua, quæ ad populum ſæpe jacitur. Maro: *projecta vilior alga. Credimus hunc illi*] ſcil. Auguſto Cæſari. *Cui Tityrus*] id eſt, Maro: *Bis ſenos*] ut in eclog. 1. *Hic illum vidi juvenem, Melibœe, quotannis, Bis ſenos cui noſtra dies altaria fumant. Ipſo vigilantior Argo*] cui ta- *Argus.*

men

men centum erant oculi, quorum bini duntaxat ſomnum acceperunt. Verum *Falco* quoque pervigil eſt avis. Unde in epigrammatis alludit de eo ad ſummum Pontificem; *Ducere ſopitis, paſtor, potes otia curis: Falco tuas Argi more gubernat oves. Daphnide*] quem tamen Theocritus & Maro doctiſſimum & divinandi peritum inducunt. *Nec ſolum*] ſcil. *Daphnide doctior*, ſed eo, ſcil. *Apolline Nomio*, qui ob interfectos Cæclopas novem annis ſpoliatus divinitate, pavit armenta Admeti regis Theſſaliæ juxta Amphryſum ut alibi diximus. *Per rura* ergo *Theſſala*] id eſt, per Amphryſum. *Omne pecus*] i. totam Eccleſiam catholicam: *magiſtri Solymi*] i. Hieroſolymitani, videlicet Petri: *& dignus ſuccedere patri*] ſcil. Petro Papæ qui pater dicitur, qui ſcil. pater fuit. *Paſtor pecoris Aſſyrii*] i. Judaici, & totius Eccleſiæ, quæ prima fuit in Aſſyria. *Poſt retia*] i. relictis retibus factus eſt piſcator hominum. *Conciliare Jovem*] aut Deum, aut ſummum Pontificem. *Si favet iſte, mane*] Omnem ergo ſpem in *Falcone* collocandam cenſet: quod ut ſignificet, hoc argumentum excogitavit.

ECLOGA X.

De Fratrum Obſervantium & Non-obſervantium controverſia, poſt religionis ingreſſum, Inſcripta BEMBUS.

JOANN. MURMELII *Argumentum.*

Nunc veræ & falſæ diſcrimina relligionis
Narrat, oveſque pias Carmeli ſeparat hœdis.

Candidus, Bembus, Batrachus & Myrmix.

Maxima paſtores agitat diſcordia, Bembe,
Qui Solymos colles Galilæaque rura colebant.
Batrachus hinc, Myrmix illinc certare parati,
Judice te: paucis, ſi non audire recuſas,
Et niſi te revocant majora negotia, dicent.
Tu pater es vatum, tu ſcis componere lites,

Jur-

Jurgiaque, & blandis convitia tollere verbis.
Te quoque Pierios fama eſt potâſſe liquores,
Et vidiſſe deas, quibus eſt cuſtodia ſacri
Fontis; & Eurotæ campos, ac Phocidis arva,
Ipſe ubi fronde ſua tibi tempora cinxit Apollo,
Dona dedit, citharam, nervos, & eburnea plectra.

Bemb. *Dicite, quandoquidem tepidos admovit ad ignes*
Nos hyberna dies, dum non ſinit ire per agros
Bruma gregem, flatu Boreas dum ſævit acuto,
Dum riget omne ſolum, tectis dum plurima pendet
Stiria, dum torpent ſub aquis glacialibus amnes.
Otia damnantur, quæ nulla negotia tractant.

Maxima paſtores] Hac ultima ecloga, quam, ut ſuperiorem, in religione compoſuit, agitur *Carmelitarum fratrum Obſervantium*, quorum partes *Batrachus* agit, & *Non-obſervantium*, quos *Myrmix* defendit, controverſia, ficti non abs re contendentium vocabulis. Nam Βάτραχος rana dicitur, cui fere ſimilem habent *Carmelitæ De obſervatione* interiorem tunicam, quia piceam, aut, ut dicunt, griſeam. Μύρμηξ autem formica, quæ nigra eſt, ut *Non-obſervantium* tunica. Maro: *It nigrum campis agmen.* Præterea ut in fabulis eſt, ranæ elegerunt regem, ut *Obſervantes* ſub uno communiter vivunt patre. Formicæ autem in una quidem domo multos habent magiſtratus, ut *Non-obſervantes* diverſas habent culinas. Litem proponit *Candidus*, per quem fere autorem intelligo. *Paſtores*] id eſt, *Carmelicolas*, aut fratres de *Carmelo* profectos. *Solymos*] id eſt, *Hieroſolymitanos*. *Tu pater es vatum*] Forte *Generalem Ordinis* hoc nomine appellat, *qui pater eſt vatum*, quia *Carmelitarum*; qui filii olim erant prophetarum, & prophetæ, qui & vates dicuntur. *Tuſcis componere*] id eſt, finire: ut, *Ante diem clauſo componet veſper Olympo.* Et in Bucolicis: *Non noſtrum inter vos tantas componere lites.* Unde qui pacto litem terminant, ſe compoſuiſſe, aut compoſitionem feciſſe dicunt. *Pierios liquores*] id eſt, hauſtus muſicos, quibus potëa evaſerit. *Et vidiſſe deas*] id eſt, Muſas: quibus viſis, & ab eis ad *Hippocrenen* ductus Heſiodus, poeta evaſit. Unde Ovid. *Ecce*

deas

deas vidi, non quos præceptor arandi Viderat, Aſcreas cum ſequeretur oves. Neutro autem modo dicit ſe Perſius vaſiſſe poetam, in principio ſic: *Nec fonte labra prolui Caballino, Nec me in bicipiti ſomniaſſe Parnaſſo Memini, ut repente ſic poeta prodirem. Et Eurotæ campos*] Eurotas fluvius eſt Laconiæ laurifer: Unde illic Phœbus fingitur docuiſſe lauros. In Bucolicis Maro: *Omnia, quæ Phœbo quondam meditante beatus Audiit Eurotas, juſſitque ediſcere lauros, Ille canit. Ac Phocidis arva*] in quibus Parnaſſus eſt mons, totus Muſis conſecratus. Ovid. *Separat Aonios Actæis Phocis ab arvis, Terra ferax.* Et paulo poſt: *Mons ubi verticibus petit arduus aſtra duobus, Nomine Parnaſſus, ſuperatque cacumine nubes. Fronde ſua*] id eſt, lauro: Maro in Buc. *Phœbo ſua ſemper apud me Munera ſunt lauri. Dona dedit*] ſcil. ſuam citharam, quam à ſe inventam Orpheo dedit. *Nervos*] i. chordas, & *eburnea plectra*] i. e. lyram heptachordam, quam invenit, cum tetrachorda Mercurii dicatur. Horatius in arte: *Ne forte pudori Sit tibi Muſa lyræ ſolers, & cantor Apollo. Dicite*] Sic Palæmon Maronianus: *Dicite, quandoquidem in molli conſedimus herba, Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbos.* Quod hic ex induſtria mutat, quaſi per legem *Amœbæi* carminis contrarium dicens. *Tepidos admovit*] Perſius: *Admovit jam bruma foco te Baſſe, Sabino. Boreas*] ventus ſeptentrionalis, dictus rex Thraciæ, quod illinc ubi regnat ad nos veniat: flatûs eſt acuti. Unde Maro, *Et Boreæ penetrabile frigus adurit. Dum riget*] ſcil. gelu. *Stiria*] gutta in longum congelata. *Torpent*] ſtagnantium more. *Otia damnantur, quæ nulla negotia tractant*] Unde Cicero principio tertii Offic. *Publium Scipionem dicere ſolitum ſcripſit Cato, nunquam ſe minus otioſum eſſe, quam cum otioſus; nec minus ſolum, quam cum ſolus eſſet. Magnifica vero vox, & magno viro ac ſapiente digna, quæ declarat illum, & in otio de negotiis cogitare, & in ſolitudine ſecum loqui ſolitum.* Ubi ſcias velim *otioſum* dici, qui muneribus publicis vacans operam dat rerum cognitioni: unde poetica ſtudia *otia* vocantur. Non ergo *otioſus* nihil agit, ſicut ceſſator.

Myrm.

Myrm. *Paſtores, genus infelix, æſtate vagamur*
Pro grege ſolliciti: ſed, cum nos frigidus imber
Continet in ſtabulis, lites & jurgia ſurgunt.
Batr. *Qui veteres audent ritus mutare, ſuoque*
Arbitrio, & nullis ducunt ſub legibus ævum,
Hi ſunt, ô Myrmix, qui bella domeſtica gignunt.
Bemb. *De veteri ritu, de conſuetudine patrum*
Rixa igitur vobis? Leges moreſque parentum
Batrache dic; dic, Cur noſtrum veniſtis in orbem
Ex Phœnice ſolo? Nos paſcua vidimus illa:
Vidimus herboſos felici uligine campos.
Vertice Carmeli vitreis uberrimus undis
Fons cadit, & rauco denſum nemus irrigat amne.
Vidimus & Jordanis aquas, ubi maximus olim
Paſtor oves mergens, ſcabiem reſecavit avitam.
Amnis hic à Libano veniens, Galilæa per arva
Tranſit, & ampla lacu conſurgit in æquora magno.
Unda coit rurſum: rurſum mare fundit apertum.
Urbs ubi Romani de nomine dicta Tiberi,
Unda coit rurſum: tandem Jerichunte relicta
Intrat in infames Aſphalti gurgitis undas.
Hinc ſatis eſt, nos oram omnem vidiſſe, probatum:
Dicite, & hinc tandem veſtras demergite lites.
Myrm. *Batrachus audaci ſemper ſeſe ingerit ore,*
Et mihi ſe præfert magno temerarius auſu.
Batr. *Non ego me ingeſſi: proceſſi à judice juſſus.*

Paſtores, genus infelix] proponit *Myrmix* litem, deteſtans, eo quod qui *De obſervatione* non ſunt, quia molliorem ducunt vitam, vellent in ſuo ſtatu ſine controverſia & moleſtia permanere: Contra, *De obſervatione* vellent omnes ſui ſimiles eſſe. *Æſtate vagamur pro grege ſolliciti*] Allegoricæs, pro victu. *Sed cum nos frigidus imber Continet in ſtabulis*] Maro Georg. 1. *Frigidus agricolam ſi quando continet imber.* Non exire autem ſtabulis, tunc dicit ibidem ſic: *cum propius ſtabulis armenta tenerent. Lites & jurgia ſurgunt*] Argute: quaſi in odium jurgiorum, litem refugit. Unde *Batrachus, Qui veteres audent ritus mutare*, &c. *Hi ſunt, ô Myrmix, qui bella*

bella domeſtica gignunt] Quaſi dicat, Non nos ſumus in culpa, qui velimus in pace ſine injuria vivere: ſed qui ordini, & profeſſioni noſtræ injuriam inferunt per novos ritus: interloquitur autem *Bembus*, ſignificans ſe peritum locorum, & obſervationis veteris, ut idoneus comprobetur judex arbitrarius. *Leges moreſque parentum*] id eſt, patrum & majorum tuorum, ad quos revocare vis. *Dic, Cur noſtrum veniſtis in orbem?*] id eſt, in Europam. *Ex Phœnice ſolo*] id eſt, ex Galilæa, quam *Phœnices* ſecundum Strabonem habitant, & quæ eſt in *Phœnicia*. *Nos paſcua vidimus illa*] Ut paſtoralem agere rem videantur, & non impertinentem ad Bucolicum carmen, dicit *paſcua*, non *clauſtra*: *Felici uligine*] Uligo, inquit Servius, eſt naturalis terræ humor ab ea nunquam diſcedens: unde uliginoſus ager ſemper humidus eſt; humidus, aliquando ſiccatur. *Vertice Carmeli vitreis uberrimus undis Fons cadit*] id eſt, defluit. *Ubi maximus olim paſtor*] Non tam de *Heliſæo*, qui illic *Naaman Syrum* à lepra mundavit, quam de divo *Joan. Baptiſta* loqui videtur qui ſcabiem avitam, id eſt, originalem maculam reſecavit baptizando. *Amnis hic*] id eſt, *Jordanis*. *Libano veniens*] per duos fontes qui dicuntur *Jor* & *Dan*, unde *Jordanis* nomen. *Rurſum mare fundit apertum*] ſcilicet Tiberiadis, de quo Joan 6. *Abiit Jeſus trans mare Galilææ, quod eſt Tiberiadis*. *De nomine dicta Tiberi*] pro *Tiberii*, ſcil. *Tiberias*. *Tandem Jerichunte relicta*] Declinatur, hæc *Jerichus*, hujus *Jerechuntis*; ſicut *Amathus*, *Amathuntis*, & multa alia. *Intrat in infames Aſpholti gurgitis undas*. Aſphaltus eſt, quod mare mortuum vocant, in quod urbes illæ quinque infames abſorptæ ſunt igni & ſulphure propter abominabile crimen, quod ab illarum una *Sodomiticum* vocant. *Hinc*] i. e. ex his quæ dixi, *ſatis probatum eſt, nos vidiſſe omnem oram*] i. e. regionem illam. *Dicite* ergo *& demergite*] i. e. obruite: *& ſopite*] hoc eſt, finite tandem: *hinc*] i. e. de hac re veſtras lites. *Et mihi ſe præfert magno temerarius auſu*] Volunt enim *De-obſervatione*, ut ſunt, præſtantiores haberi. *Proceſſi à judice juſſus*] dixerat enim judex *Bembus*, *Batrache, dic, &c.*

Uligo.

Aſphaltus.

Bemb.

Bemb. *Pone pedum Myrmix, & tu quoq; Batrache: Non eſt*
Orandum armatis manibus, ſed mentibus æquis.
Batrache, dic: Myrmix animi compeſce furorem
Interea ut venias magis ad reſponſa paratus.
Qui furit, inſanit: qui vero inſanit, amaro
Impatiens animo, nec corda, nec ora gubernat:
Quicquid ait, vanum eſt; quicquid molitur, ineptum.
Batr. *Bembe, genus noſtrum, generiſque exordia dicam.*
Venimus Aſſyriis, ut Candidus inquit, ab oris:
Eſt pater Helias nobis, qui ſuſtulit armis
Paſtorum genus omne malum, qui traxit Olympo
Flammigeros ignes, qui aſcendit in æthera curru.
Bemb. *Nobile & antiquum genus hoc, & clara propago.*
Batr. *Paſtores alii, quotquot per rura vagantur*
Omnia, ſunt rivi noſtris à fontibus orti.
Nos dedimus leges, paſcendi oſtendimus artem.
Quo magis hi peccant, qui, cum ſint ordine primi,
Primatum amittunt, ſtudia inconſulta ſequendo.
Nos radix, alii rami: ſed nos quoque rami,
A veteri radice patrum jam ætate caduci.
Tradidit Helias certam paſtoribus artem,
Qua curare greges, qua noxia pabula fas eſt
Diſcere, & occultos imbres, ventoſque latentes:
Quive ſalutaris foret, & qui peſtifer annus,
Signa dedit; nihil obmiſit quod ovilia tangat.
Sed fons ille fluens Carmeli è rupibus altis,
Tam nitidus quondam, tam dulci limpidus unda,
Tramite mutato (patet id) modo currit in auſtrum:
Sed prius (extat adhuc vetus alveus) ibat ad ortum.
Hi curſus fecêre novos: liquêre priores,
Quos dederat rivo veterum prudentia patrum.

Pone pedum Myrmix] quia acris lis eſt; ne ex verbis ad verbera prorumpant, monet tela deponi pro quibus paſtores pedum habent. *Et tu quoque, Batrache*] Bona phantaſia priorem compellat eum, qui *De obſervatione* non eſt, quaſi ardentior ſit ad arma. *Non eſt orandum*] id eſt, cauſæ non ſunt ab oratoribus dicendæ coram judice armatis manibus: id enim vetant leges. *Sed mentibus æquis*]

Quia

Quia disturbatis animis facilè veritas læditur. *Batrache, hic*] Repetit & confirmat quod suprà dixit. *Ut venias magis ad responsa paratus*] Bona admonitio, quia ardentes irâ rarò se purgant ut decet, intenti ad ingerenda potiùs convitia: ut patet apud Virgilium in Palæmone. *Nec corda nec ora gubernat*] Undè Horat. *Ira furor brevis est: animum rege, qui nisi paret, Imperat. Quicquid molitur*] id est, cum molimine & difficultate conatur attentare. *Bembe, genus nostrum*] ut gratiam & benevolentiam judicis captet, compellat eum proprio nomine, pollicetúrque exequi ipsius jussa. *Venimus Assyriis, ut Candidus inquit, ab oris.*] Dixerat enim, *Qui Solymos colles, Galilæâque rura colebant.* Judæa enim in Assyria est, cujus caput olim Babylonia. *Est pater Helias nobis*] scilicet Thesbites, de quo 3. & 4. Regum abundans mentio fit. *Qui sustulit armis*] Nescio an legendum sit, *arvis*: Quòd si legendum est *armis*, intelligam *de armis zeli*, aut *de ignibus cœli*, quibus armatus, duas quinquagenas sustulit. *Qui traxit Olympo Flammigeros ignes*] ut 4. Reg. 1. *Si homo Dei sum, descendat ignis de cœlo, & devoret te, & quinquaginta tuos.* Idem 3. Reg. 18. *Invocavi ignem qui devoravit holocaustum. Qui ascendit in æthera curru*] ut habetur 4. Reg. 2. *Nobile & antiquum genus hoc, & clara propago*] Quia monasticæ vitæ princeps est Helias, & sanctis literis perquam illustris. *Propago* autem quando *progeniem* significat, primam corripit; quando *vitem*, producit. *Pastores alii*] id, ut dixi, divus Hieronymus quoque sentit. *Nos dedimus leges*] quia primi fuerunt, qui religiosorum more simul viverent, & monasticam vitam in Carmelo agerent. *Pascendi ostendimus artem*] i.e. normam simul vivendi. *Quo magis hi*] qui nova instituta appetunt, & vetera, quæ digniora & meliora sunt, immutare volunt. *Primatum amittunt*] quia dicunt se ultimos medicantium approbatos, cùm primi sint qui jussi sunt in solido statu permanere. *Sequendo studia inconsulta*] i.e. inconsultorum, quibus novitas placet. *Sed nos quoq; rami. A veteri radice*] i.e. pullulavimus à patribus nostris: sed alii quasi per imitationem collateraliter, nos per propagationem

gationem ex vera radice: *caduci ætate*] id eſt antiquitate, à prima perfectione decidentes: quod dicit, propter *Non-obſervantes*. *Tradidit Helias certam paſtoribus artem*] id eſt, formam recte vivendi exemplo vitæ ſuæ reliquit. *Qua curare greges*] ut rem paſtoriam (ut dixi) agere cenſeatur, omnia ad paſtores refert, oſtendens officia paſtoris ovium, cum *Allegoricôs* intelligat animorum. Paſtorum enim eſt, curare greges, vitare pabula noxia; quia certis diebus ſaltem abſtinet à carnibus: *& occultos imbres*] id eſt, infectiones: *& ventos latentes*] murmura, ni fallor, intelligit. Maro autem in Georgicorum primo dat verorum ventorum prognoſtica: *nihil obmiſit*] more ſuo *Poſitione* in *obmiſit* primam producit, cum Horatius, & fere alii *omiſit*, prima brevi, ſcribant. *Sed fons ille fluens*] *Allegoricôs*, vita religioſa. *Tam limpidus*] id eſt, purus & clarus. *Tramite mutato (patet id) modo currit in Auſtrum*] id eſt, in meridiem, qui amantibus, in Italia præſertim, eſt peſtifer: quia corrumpit etiam obſonia. Juven. *Tamen hic properat velut urgeat auſter.* Horatius: *Præſentes Auſtri coquite horum obſonia, &c. Allegoricôs*, vult bona inſtituta eſſe inverſa atque depravata. *Sed prius ibat ad ortum*] ſcilicet ſolis, id eſt, ad Orientem: quia Eurus & Boreas ſalubres ſunt venti. *Allegoricôs* intelligit, ad cœlum. *Extat adhuc vetus alveus*] per quem ſcilicet fons ille fluere ſolebat: id eſt, adhuc reperiuntur reliquiæ veteris religionis. *Exſtare* enim eſt, *ſuperſtitem eſſe* aut *ſuperſtare*, dum reliqua occiderint. *Hi*] ſcilicet novi qui *Non obſervant.*

Myrm. *Quid tibi, ſive novo currat, ſeu tramite priſco,*
Dummodo fœcundis humectet paſcua lymphis?
Et quid de cœli quereris regione? Per Auſtrum
Solis iter: melior vitis, quæ reſpicit Auſtrum,
Et melior legitur Libycis de collibus uva.

Batr. *Et melior taxus Boream quæ reſpicit; ergo*
In Boream melius poterat decurrere rivus.
Paſtor es: Et cura pecoris, maleſane, relicta,
Sermonem de vite facis; quaſi legibus iiſdem
Grex & vitis eant: nec quod diſcrimen in undis,

Graminæ-

Gramineque, & ventis nûsti, & quam noxius Auster
Sit pecori. Disce à Roma: Si innoxius Auster,
Cur Mutinensis agri pecudes sunt vellere fusco?
Cur Clitumnus habet niveas? Cur Mantua molli
Lanitio excellit; Veronaque proxima Manto?
Unde hæc multiplici rerum variantia forma?
Non aliunde nisi à cœlis, à gramine, & unda. (auser;
em, Candide, utrumq; pedum procul hinc (rogo) protinus
Inter eos hodie video bellum acre futurum.
Clam cape, & auferto: subter sarmenta reconde.

Quid tibi] Rustice respondet *Myrmix*, ut doceat *Non-observantes* fere indoctos esse, & non literis, sed perditis studiis vacare. *Quid tibi*] id est, ad te: sicut in Evangelio; *Quid tibi & mihi, mulier?* *Dummodo fœcundus*] id quidem verum, si eam fœcunditatem pariat quam *Batrachus* desiderat. *Per Austrum solis iter*] quia semper est in *Zodiaco*; *melior vitis*] scilicet *est*. quæ respicit Austrum: quia respicit solem incumbentem: Unde dictum est, *Denique apertos Bacchus amat colles. Et melior legitur Libycis de collibus*] id est, *Libyam*, hoc est, meridiem respicientibus; aut revera de *Libycis* intelligit, ob eandem rem. *Et melior taxus*] Docet *Batrachus*, non esse responsum ad rem; quia licet ad *Austrum* versa vitis sit melior, non tamen continuo melior est pecori *Auster* quam *Eurus*: sicut licet *taxus*, quæ frigora, secundum Maronem, amat, dicit autem 2 Georgicor. *apertos Bacchus amat colles, Aquilonem & frigora taxi*) præstantior est ad *Boream*: non statim tamen ad *Boream* est melius pecus. *Sermonem de vite facis*] Argute taxat eos ebriositatis & vitiositatis: quia *ex abundantia cordis os loquitur*. *Quasi legibus iisdem*] scilicet *pascuis*, iisdem. *Græci & vitis eant*] quod esse negat; quia sæpe ubi major vini copia, minor est pecorum: innuens per hoc, vini copiam officere castitati religiosorum. Nam *venter mero æstuans facile dispumat in libidinem*, ut auctor est Hieronymus. *Nec quod discrimen*] id est, quæ differentia, scilicet *sit, & quam noxius*; id est, noxius *Auster* sit pecori. *Disce à Roma: Si innoxius Auster, &c.*] Id quidem manifestum, quia eo flante varii gene-

nerantur morbi. *Cur Mutinensis agri pecudes sunt vellere fusco?*] id est, subnigro. *Cur Clitumnus habet nivitas?*] scilicet pecudes; sed & juvencos ac tauros, quibus in triumphis utebantur. Unde Maro *Geor.* secundo; *Hinc albi, Clitumne, greges, & maxima taurus Victima, sæpe tuo perfusi flumine sacro, Romanos ad templa deûm duxêre triumphos.* Clitumnus autem fluvius est in Metania, quæ pars est Umbriæ partis Thusciæ: de quo fluvio dicit Plinius in naturali historia, *quod animalia quæ eum potaverint, albos fœtus procreant. Cur Mantua molli lanitio excellit?*] Est tamen in Euganeis mollior, sed vicini sunt *Veronaque proxima Manto*] id est, Mantuæ urbi. Usurpative dixit Manto, quia non utimur nisi in Nominativo, Accusativo, & Vocativo in *o* & Genitivo in *ûs*, à Græcis in *o* longum exeuntibus, ut Manto, Mantûs. *Candide utrumque pedum*] quia deposuerunt pedum, id est, baculum pastoralem, sed non longe à se rejecerant: ne à verbis ad verbera pervenirent, monet sedulus pastor Bembus secreto Candidum, ut utriusque pedum *subter sarmenta recondat.* Sarmenta autem, quia non omnes Gallicum noscunt, sunt putamina & resectamenta vitium.

Sarmenta.

Bar. *Bembe mihi tecum sermo est: dum vximus una,*
Dum commune pecus nobis fuit, heu! mihi quantum
Dedecus, (heu!) quot sunt pecudes incommoda passæ?
Nec mersare gregem fluvio, nec vellera certis
Temporibus (sicut mos est) tondere licebat:
Nudabant spineta pecus, nudata secabant
Terga rubi, scabie cutis aspera, tabidus humor
Pestis, & in totum serpebant ulcera corpus:
Multum igitur refert pecudes quæ pabula carpant,
Flumina qua potent, & qua regione morentur.
Dic mihi, dic Myrmix, Priscum cur lana colorem
Perdidit? hæc gregibus quidnam nova vellera fecit?
Cur pecus est nigrum, quod erat melioribus annis
Clarum? Immutarunt mutati vellera mores,
Bembe, ad te redeo, paucis absolvere nitar.
Sed quo digna omni tua sit sententia laude,
Vera loquar: Tu jura tenes, ego facta docebo.

Judi-

Judicium reddit verum enarratio vera.
His animadversis, ægre tot damna ferentes
Venimus ad fontem; rivumque à vertice summo
Scrutari mihi cura fuit: Tu, provide Myrmix,
Interea nidos avium, vel dorcada parvum
Venabare, tuæ quæ dona darentur amatæ.
Myr. *Bembe vides ut aperta in me convitia torquet?*
Auguror, ista manu lis est, non ore, agitanda:
Mos mihi non lingua, maledicta refellere dextra.
Cand. *Batrache, ne verum taceam, linguosior æquo es.*
Jurgia bilem acuunt, convitia pectus acerbant.
Non tibi cum puero res est, nec honuncio, Myrmix:
Res male tuta, viros lingua irritare proterva.
Batr. *Da veniam Myrmix; amitam proferre volenti*
Nescio quis mihi misit in os mala verba amatam.
Myrm. *Do veniam: cave ne rursum me voce lacessas.*

Bembe, mihi tecum sermo est] Quasi dicat, In hoc homine nihil video rationis. *Dum vivimus una*] id est, priusquam per reformationem (ut aiunt) à *Non-Observantibus* sejuncti sumus. *Heu! mihi quantum dedecus, (heu!) quot sunt pecudes incommoda passa!*] quasi dicat, maxima & innumera. *Nec mersare gregem fluvio*] id est, debitam curam animis adhibere. *Nudabant spineta pecus*] id est, mundanæ cogitationes & conversationes; nam hæc, ut dicunt, aperta est. *Tabidus humor*] vitium carnis. *Maltrum igitur refert*] id est, distat & ad rem facit, *quæ pabula*] De spiritualibus intelligit. *Priscum cur lana colorem Perdidit?*] Quia prius, ut ex aulæis comprobaverunt, *Observantes* usi sunt vestibus piceis, seu griseis, qualibus adhuc in nonnullis utuntur fratres illiterati, quos *Conversos* vocant. *Nova vellera*] quia nunc nigra sunt intrinsecus indumenta, quod factum dicunt, ut unius videantur gregis. Quia enim piceus color (ut in fratribus *D. Francisci* videmus) tam varius, est conclusérunt in nigrum immutare, quem *De-Observatione Italica* respuunt, putantes naturalem & sine fuco factum magis congruum religioni: quod & Maro censuit, dicens, *Nec varios discet*

mentiri lana colores. Veritas enim præstat mendacio. *Quod erat melioribus annis clarum*] Si de exteriore loquitur, non videtur procedere: quia omnes adhuc candidam servant chlamydem. Dicamus ergo *clarum*, id est, subnigrum, qui respectu plane nigri clarus est. *Vellera*] vulgo gemino *ll* scribitur: quia tamen à *velando* venit, potest simplici scribi. *Vera loquar*] Oratorie juxta Rhetorum præcepta præ se fert fiduciam. *His animadversis*] scilicet malis, quæ pecori obvenerant. *Venimus ad fontem*] scilicet religionis. *Vel dorcada*] *Dorcas*, Græcum est: Latine *caprea* dicitur, id est, capra sylvestris. *Tu, provide*] Ironicôs id refert: *tuæ quæ dona darentur amatæ*] Id amare; sed utinam non vere. Unde Myrmix, *Bembe, vides, &c. Mos mihi non lingua, maledicta refellere dextra*] id autem acerbius contra se fatetur Myrmix, id est, non observans, ut se longe à Dominico consilia abhorrere significet, qui auferenti pallium docet potius tunicam addere, quam in pugnam procedere aut litem inutilem fovere. Verum, quia neutrum decent convitia, accedit *Candidus* livoris expers: *linguosior*] id est, verbosior, *æquo*] id est, quam æquum & honestum est. *Jurgia bilem*] id est, choleram, quæ stomachum movet. Quia sermo durus suscitat furorem. *Nec homuncio Myrmix*] id jucunde: *Myrmix.* quia *Myrmix*, ut dixi, formica interpretatur, cui robur pro modulo corporis maximum inest, quia grana majora se inferè interdum, & ova sua se quoque majora transfert. *Amita.* *Viros*] quasi dicat animosos, & mares animos. *Amitam* *Matertera.* *proferre volenti*] *Amita* patris est soror, ut *matertera* matris; cui honestius quam amatæ mittantur munera. Cætera nota, ut hæc fere nota putem.

Batr. *Alveus excelsa saliens de rupe, lacunam*
Foderat, & clausis ripas æquaverat undis.
Gurges erat textu sylvarum umbrosus opaco:
Densaque sepierant tristem spineta lacunam.
Mille venenorum species in gurgite vidi,
Mille secus ripas in opaco margine, mille
Per nemus ad lymphas sinuoso serpere gressu.

Ob-

Obſtupui, & rapido rediens ad ovilia curſu
Incipio paleas furca verſare tricorni :
Ecce ! caput tollit coluber, linguaque triſulca
Sibilat, inflantur fauces; nepa livida tendit
Brachia; ventroſus profert veſtigia bufo;
Vipera per ſtipulam ingrediens ſtrepit. O loca, dixi,
Non pecori tantum, verum & paſtoribus ipſis
Noxia ! mox grege diviſo, de ſedibus illis
Paſcua quæſitum triſtis meliora receſſi,
Perque iter antiquum fontis nova flumina duxi
In campos, ubi prima ſuos aurora colores
Explicat, & croceos Phœbi redeuntis ad ortus.
Hic mihi fœcundæ pecudes, hic paſcua læta,
Et ſine labe liquor, dulces ſine crimine lymphæ :
Hæc loca primævi ſunt quæ coluêre parentes.
Signa caſæ ſuperant, puteus, carioſaque ligna
Fixa ſolo, ſejuncta pedum diſcrimine ſeptem,
Et focus; & lacera quæ cingitur area ſepe.

Alveus excelſæ] Docet *Batrachus*, quid in fonte viderit, dicens, *Alveus*] id eſt, rivus ſaliens de excelſa rupe, *foderat*] ſcilicet præcipiti caſu, *lacunam*] id eſt, receptaculum aquarum & ſordium. *Gurges*] id eſt, vortex aquarum. *Spineta*] id eſt, ſpinæ denſæ. *Sepierant*] id eſt, ſepimento quodam clauſerant. *Ego vidi mille ſpecies venenorum*] id eſt, pravarum traditionum, & malorum morum. *Ad*] i. juxta, *lymphas*] id eſt, aquas: id eſt, vidi fontem primæ religionis penitus infectum. *Obſtupui, &c. Furca tricorni*] id eſt, tria cornua habenti. *Nepa livida*] id eſt, ſcorpius habens venenum lividum ſub cauda. Sed hic dicit *livida brachia*] id eſt, chelas liventes, *Ventroſus*] id eſt, habens magnum ventrem. *Bufo*] id eſt, rana venenoſa. *Vipera*] id eſt, aſpidum peſſima, ſic dicta, quod *vi pariat*, quia non poteſt edere fœtus ſuos, quos ore concipit, & patrem concipiendo necat; ſed ipſi vicini patrui, aut jam maturi ad partum, dentibus ſecant ventrem maternum, atque ita vipera, neq; patrem neq; matrem vidit unquam incolumem: quod benignitate naturæ in nos efficitur, ne tam noxia peſtis multiplicetur. *Paſcua quæſitum triſtis meliora receſſi*]

receſſi] *Quæſitum*, ſupinum, id eſt, ut quæram, aut quæſiturus meliora paſcua. Unde docet *Obſervantes* diſceſſiſſe propter pravos *Non obſervantium* mores. *Perque iter antiquum*] juxta traditionem primorum patrum. *In campos, ubi prima ſuos*] id eſt, orientem verſus, ſicut prius dictum eſt, ad ortum. *Croceos ortus Phœbi*] ſcilicet ſolis. *Hæc loca primævi ſunt quæ coluêre parentes*] Manifeſta eſt ergo *Allegoria*. Nam per orientem, eorum puram & ſalubrem ſignificat vitam: per meridionalem plagam & auſtrum, vapidam, & mollem; ut ventus ille plumbeus & tepidus eſt. *Signa-caſæ*] ſcilicet paſtoralis: *cariosaque ligna Fixa ſolo, ſejuncta pedum diſcrimine ſeptem*] Tantum enim ſpatii cellis ſingulis congruit: *& focus*] ſcilicet communis, quo ignis fovetur: *& area*: i. locus ſpatioſus in medio clauſtri; circum quem, porticum & deambulacra faciunt. *Cingitur ſæpe lacera*] *Allegoricôs* ſignificat clauſtrorum muros diruto*s*, & pervios à *Non Obſervantibus* factos.

Myrm. *Cura viris levibus rerum ſolet eſſe novarum:*
Propterea certe nova paſcua quæris, & amnes
Fingis inauditos, & vis novus autor haberi.

Batr. *Cura viris gravibus rerum ſolet eſſe ſuarum;*
Propterea Myrmix nimis a gravitate recedit:
Hæc novitas non eſt novitas, ſed vera vetuſtas:
Relligio, & pietas patrum inſtaurata reſurgit,
Quam tua corrupit levitas, & nota tuorum
Segnities. Igitur ſi quis labentia tecta
Erigat, & ſteriilem qui manſuefecerit agrum,
Judice te, damnandus erit. Non ponitur arbor
Altera, ſed veteri inſeritur bona virgula trunco:
Segne prius lignum, noſtro ſit fertile cultu.

Myr. *Quamvis pingue tuo pecori ſit gramen, & unda*
Defæcata; tamen multæ cum matribus agnæ
Interîêre: lupi & paſtæ meminêre volucres.

Batr. *Hæ fateor, quæ dira tuæ contagia peſtis*
Accepêre, etiam procul aſpicientibus obſunt:
Tantum virus ineſt, veſtri vis tanta veneni.
Propterea magis atque magis diſcedere, ſemper
Eſt animus: patitur pecus hæc incommoda noſtrum

Sola,

Sola, quod in vastam nondum discessit eremum,
Nec satis à vobis prorsus in deserta recessit.

Myr. *Batrache, de gregibus mentiris plurima nostris:*
Certè alienarum tibi cura superflua rerum,
Et temere assumis partes censoris iniqui.
Cur mihi, qui pasco cujum pecus, ista tueri
Non licuit? Solisne domus mea cognita vobis?

Cura viris levibus] Quanquam id strenue cavet *Batrachus*, ne res novas dicatur molitus: tamen cum aliud non posset, id falsò objicit *Myrmix*. *Et vis novus autor haberi.*] Hoc eis objicitur, qui ad reformationem alios vocant, aut compellunt. *Cura viris gravibus*] Subtilis responsio, diverbium diverbio retundens. *Hæc novitas non est novitas*] id est, quam dicis esse novitatem, non est novitas, sed vera vetustas. Unde manifeste dicit, *Religio, & pietas patrum instaurata*] id est, in statum & formam priorem reducta (unde verius dicitur *instauro*, quam *restauro*) *resurgit*. *Et nota tuorum*] scil. contratrum. *Qui mansuefecerit agrum*] Redit ad translationem propter sæpe dictam causam, ne videlicet non pastoralis agatur res. *Segne*] i. tardum & infœcundum, quamvis pingue. Docet etiam inter eos, qui se *Observantes* dicunt, adhuc esse morbidos, & multos interiisse: ad quod *Batrachus*; *Hæ, fateor*] i. fateor, quod hæ oves interiêre, *quæ dira tuæ contagia pestis Accepêre*] i. quæ infectæ ad nos venerunt, nec se purgari permiserunt. *Tantum vitii*] i. venenum. *Quod in vastam nondum discessit eremum*] i. quod nondum penitus à communione vestra discessit. Dicitur autem *eremus* sine aspiratione, genere fœminino, & media longa; quæ tria inverti solent. *De gregibus mentiris plurima nostris*] cum aliter se purgare nequeat, ad convitia resurgit. *Cur mihi qui pasco cujum*] Dictum id puta pro *cujumcujum*, i. cujuscunque pecus. *Ista tueri*] i. prospicere quæ tu mihi objicis. *Solisne domus mea cognita vobis?*] i. videtis vosne soli infectionem (ut dicitis) domûs meæ, quam nos ignoramus?

Batr. *Æthiopes una quoniam nigredine sordent,*
Ille color nulli vitio datur: omnibus idem
Vultus; & alterius si quis reprendêret ora,

Et ſua damnaret. Pecori, pecoriſque magiſtris
Fœx eadem, ſcabies eadem, cutis & color idem.

Bem. *Parcite, jam ſatis eſt lis intellecta, dieſque*
Inclinata cadit, jam poſt juga ſumma ruit ſol.
Audite ô magni generis longæva propago,
Lite ſuper veſtra quæ ſit ſententia noſtra.

Myr. *Batrache, me audaci toties ſermone laceſſis.*

Batr. *Non ego, ſed non æqua magis te cauſſa laceſſit:*
Judiciumque timet ſibi mens male conſcia juſtum.

Can. *Quando inimicitias tempus deponere, rurſum*
Veſtra novas lites vecordia ſuſcitat: ergo
Perpetuis hæc rixa odiis æterna manebit,
Quæ vos debilitas capitis, quæ inſania vexat?
Non pudet his uti tanto ſub judice nugis?
Ergo animis audite æquis, odiiſque ſepultis,
Ultima doctiloqui quæ ſit ſententia Bembi.

Bemb. *Ferte per antiquos patrum veſtigia greſſus,*
Et veteres ſervate vias: revocate vagantes
Per valles & ſaxa greges, per luſtra ferarum.
Figite in antiquis iterum magalia campis.

Æthiopes una] Graphice docet quare illi non videant ſuam deformitatem ſuaque vitia: quia omnes tales ſunt. *Ille color*] id eſt, niger. *Fœx eadem*] id eſt, infectio. Quia vero ad manifeſta uſque convitia proceſſum eſt; ne ultra progreſſio fiat, dicit Bembus, *Parcite*] id eſt, abſtinete à convitiis; quia lis eſt jam ſatis intellecta, dieſque inclinata cadit. *Audite ô magni generis longæva propago*] quia eos ab antiquitate laudat, timet jamdudum Myrmix cauſſæ ſuæ, unde non attendit ad judicem, ſed ad convitia dicta, dicens, *Batrache, me audaci toties ſermone laceſſis*] id eſt, provocas ad iram. *Non ego*] ſcilicet, te laceſſo. *Sed magis*] id eſt, potius, *laceſſit te cauſa*] ſcilicet, tua *non æqua*] id eſt, iniqua: *Judiciumque timet ſibi mens male conſcia juſtum*] Multæ & egregiæ ubique ſunt ſententiæ, quas memoriæ commendaſſe profuerit. Interloquitur *Candidus* qui director videtur utrorumque litigantium; quia pro eis judicem delegit. *Quando*] Ordo eſt, *quando tempus*] ſc. eſt, *deponere inimicitias*, tunc ſc. *veſtra vecordia*]

id

id est, perversitas cordis, *suscitat rursum novas lites.* *Ergo*] indignanter id dicit. *Non pudet his uti tanto sub judice nugis*] Magni facit autoritatem judicis, ut sententiæ ab eo datæ majus sit pondus. *Ergo*] Quia id decentius, & honestius est, quam odiis progredi. *Animis audite æquis, odiisque sepultis*] id est, sopitis, & oppressis. *Ultima*] id est, ut dicunt, *definitiva sententia.* Est autem hæc, *Ferte per antiquos, &c.*] id est, Incedite more majorum vestrorum. *Revocate vagantes per valles*] id est, qui aberrant à Carmelo, qui mons est; id est, à vera religione in Carmelo instituta. Intelligere autem potes molliter viventes. *Et per saxa*] id est, dura & aspera mundanarum curarum, *& per lustra ferarum*] id est, lupanaria: quia meretrices *lupæ*, quæ feræ sunt, dicuntur; & *lustra* ob id etiam *lupanaria.* Secluſa autem Allegoria remotiore, manifeste vult errantes in pernitiosis institutis & moribus ad rectam reduci religionem, quæ antiqua est. Unde concludit, *Figite in antiquis iterum magalia campis*] *Magalia* (ut dixi) & *mapalia* Pœnorum lingua sunt *tuguria*, & quasi pastorales casæ. Vult ergo, Præstare, in antiqua vivere paupertate, dummodo sancta majorum suorum fervent vestigia.

FINIS.

INDEX digestus juxta seriem Alphaberi continens vocabula difficiliora, quæ in *Badianis* Commentariis sparsim expomuntur.

A

Abdua Pag. 144, 146
Acernus 23
Adulta leges 2
Æuoharbus 75
Æolus 121
Ærarium 73
Æsopi patina 75
Æstimo 32
Alauda 102
Alchimia 92
Alcides 58
Alea 110
Alga 146
Alius 61
Alma 20
Alter 61
Amaror 8
Ambages 7
Amens 13
Amynticus 17
Angina 126
Anteire 28
Antennæ 116
Antiquus 2
Aonius 73
Apella Pag. 32
Appendix 20
Araris 43
Argus 146
Arma 77
Arnicolæ 131
Artocreas 117
Athos 119
Asphaltus 151
Assurgere 86
Astus 57, 93
Athesis 143
Atrides 59
Aucupium 96
Augustus 78
Avarus 50, 94
Aversor 41
Averto ibid.
Avertor 42
Auster 7

B

Baccatus 137
Bacillum 73
Baldus 31
Barathrum 111
Bardi 102

Bardo-

INDEX.

Bardocucullatus Pag. 102
Bardus ibid.
Belides 58
Biblis ibid.
Bifidus 65
Bimestris 52
Bombyces 74
Bombycinus ibid.
Boreas 85
Bustum 40
Bruma 70, 125
Bryseis 59

C

CAdus 126
Campe 125
Calces 23
Calices 4
Canis sirius 55
Capreolus 137
Carbo 29
Cardiacus dolor 134
Cardo 8, 34
Carmelus 119
Carthusia ibid.
Casa 31
Casses 51
Cassiopea 121
Catones 28
Catus 9
Caula 106
Causari 15
Centauri 130
Ceraunia 54
Ceres 15, 121
Chryseis 59
Cicones 58
Cimex 116
Circus Pag. 78
Cithara 72
Cloaca 118
Codrus 26
Cænacula 65
Coitus 48
Condere 70
Concinnius 68
Concitare 89
Coxyli 127
Crocodilus 62
Crudus 78
Cruentus 56
Crumena 73
Cura 3
Curare 44
Cymbia 68

D

DEianira 59
Demens quis 86
Demoliri 35
Dentale 15
Dibaphus 74
Discrimen 27
Dissimulare 51
Domina 40
Dryades 39
Dryas 121

E

EBusus 97
Enucleare 4
Epicedium 40
Epitaphium ibid.
Erebus 111

INDEX.

Erynnis Pag. 45
Eurydice 60
Examen 126
Excubare 38
Exhauſtus 49
Extimo 32
Extemplo 113

F

Facul 55
Facula 96
Falco 146
Farrago 73
Faſces 90
Faſcinare 8
Faſtidium 64
Fatum 24
Faxo 72
Feralis 51
Fides 83
Fiſtulicen 102
Famiſecæ 90
Fœta 126
Fœtare 20
Fœtura 123
Fulica 61
Fulminare 59

G

Galatea 51
Galbula 121
Galerus 140
Ganea 56, 80
Gurganus 119
Gener 15
Gruis 66
Gynæceum 129

H

Hamadryades Pa. 39, 112
Harculus 31
Harpyæ 65
Hebrus 46
Hedera 45
Hernicus 55
Hilarare 20
Hippodamia 59
Hippolytus 58
Hiſpidus 117
Hyæna 62
Hyems 85
Hymen 6
Hymenæus ibid.

I, J

Ignis pro *amore* 3
Iliacus 105
Illætabilis 20
Immaturus 45
Impendere 34
Imperioſus 56
Improbus ibid.
Inceſtare 65
Inconſultus 35
Indigena 121
Indignabundus 56
Indigus 70
Iners 4
Ingemere 3
Inſomnia 46
Inſomnis 44
Ira aëris 31
Jurgia 33

L

Lævus Pag. 143
Lætamen 87
Lamiæ 125
Lampyris 15
Lappa 126
Larvæ 125
Laureta 119
Laverna ibid.
Lavinia 59
Lena 56
Levis 36
Levitas 51
Libethrides 54
Libethris 121
Ligo 90
Linter 20
Liquor tris 18
Lucullus 73
Ludere 20
Lumina 44, 52
Luna 144
Lupa 79
Lupanar ibid.
Luscus 8
Lustra 116
Lycæus 16
Lymphaticus 13

M

Macra 146
Maga 56
Magalia 50
Malis avibus 83
Mantis 116
Manubrium 79
Marisca Pag. 125
Masculus 81
Meditari 52
Meduſa 62
Melampodium 116
Melampus ibid.
Melotæ 85
Miles 22, 32
Milium 126
Milvus 119
Mimus 81
Mincius 144
Minus 85
Modus 55
Moſes 105
Mulctralia 68
Mugire 85
Myrrha 58

N

Næniæ 40
Naiades 39, 66
Napææ 39, 112
Narciſſus 24
Nauci pendere 116
Neæra 85
Nodus Herculis 72
Nomius 105
Noſter 18
Nugæ 78
Nugari 50

O

Obba 20, 135
Obductus 50
Oenophilus 16
Oenophorum ibid.
Oeſtrum 126

INDEX.

Ogdoas Pag. 128
Olympicus 83
Olympus 66
Omnina 18
Onocrotalus 119
Operæ 18, 126
Orare quid differat ab Adorare 87
Orcus 42
Oreades 39, 112
Oreas 121
Orexis 4
Orgia 23
Orpheus 146
Ossa 53

P

PAdus 18, 53
Pan 123
Pannosus 29
Papyrus 116
Paranymphus 131
Parnassis 45
Parnassus ibid.
Pasiphae 58
Pastillus 117
Pastinum 90
Pastus 5
Patulus 16
Pauperies 10
Peculia 127
Pedica 7
Pedum 140
Penula 68
Perna 9
Pero 140
Petaso 9, 125
Philtrum 45
Phlegethon 39
Piaculum Pag. 127
Pietas ibid.
Pileolus 72
Pilum 90
Polenta 85
Polyhymnia 54
Polymnia ibid.
Pondo 37
Popinæ 118
Populari 52
Posthabere 33
Præcordia 8, 65
Præcox 45
Prospicere 22
Proximare 16
Pruina 80
Pyramis 87
Pyrrhus 75
Pythagoras 76

Q

QVam 24
Quando 3, 83
Quo 36

R

RAbula 96
Rebecca 58
Referre 56
Rhodope 93
Rostrum 6
Rulla 15

S

SAlax 56
Salignus 70
Scylla 57
Securis 90
Securus 32
Semiramis 58
Sentes 126

Septiforis	Pag. 54
Seres	74
Sericus	ibid.
Serræ inventio	80
Servitium	49
Serus	17
Setosus	121
Simulare	51
Sina	119
Sirenes	24
Solifossores	90
Solivagus	42
Sopitus	50
Sopor	2
Soracte	119
Sortiri digitis	5
Spelæa	118
Spicatus	15
Spinetum	140
Spiritus	38
Squarrosus	73
Stimulus	90
Stiria	85
Stiva	15
Stratus	4
Striges	125
Stygius	111
Super	6
Supra	ibid.
Surculus	38
Suspicere	111
Susurrus	136
Sylvanus	39
Syrtes	7

T

Tabescere	Pag. 49
Tantalus	13
Teges	135
Telum	48
Tempe	54
Tentans	50
Tethys	121
Tetricus	28
Tibicen	102
Tityrus	18
Tonus	16
Trivia	8
Turgidus	7
Tyberis	53
Tyndaris	57

V, U

Vecors	92
Venus	33
Ventriculus	16
Verna	20
Vertex	31
Vimen	5
Vindemia	96
Vinetum	16, 80
Virus	65
Vites	90
Vita	111
Vligo	151
Vlva	116
Vmber	52
Vrna	40

FINIS.

INDEX.

T

V

FINIS.

John Dowson own Book scrip: p^e me

Enter presenter Deus hic est ubiq; poten
tor

John Dowson Book

John Dowson own

Book 1714

John Dowson

John Dowson

John

Dowson

Own

Book

1713

THE FOLGER SHAKESPEARE LIBRARY